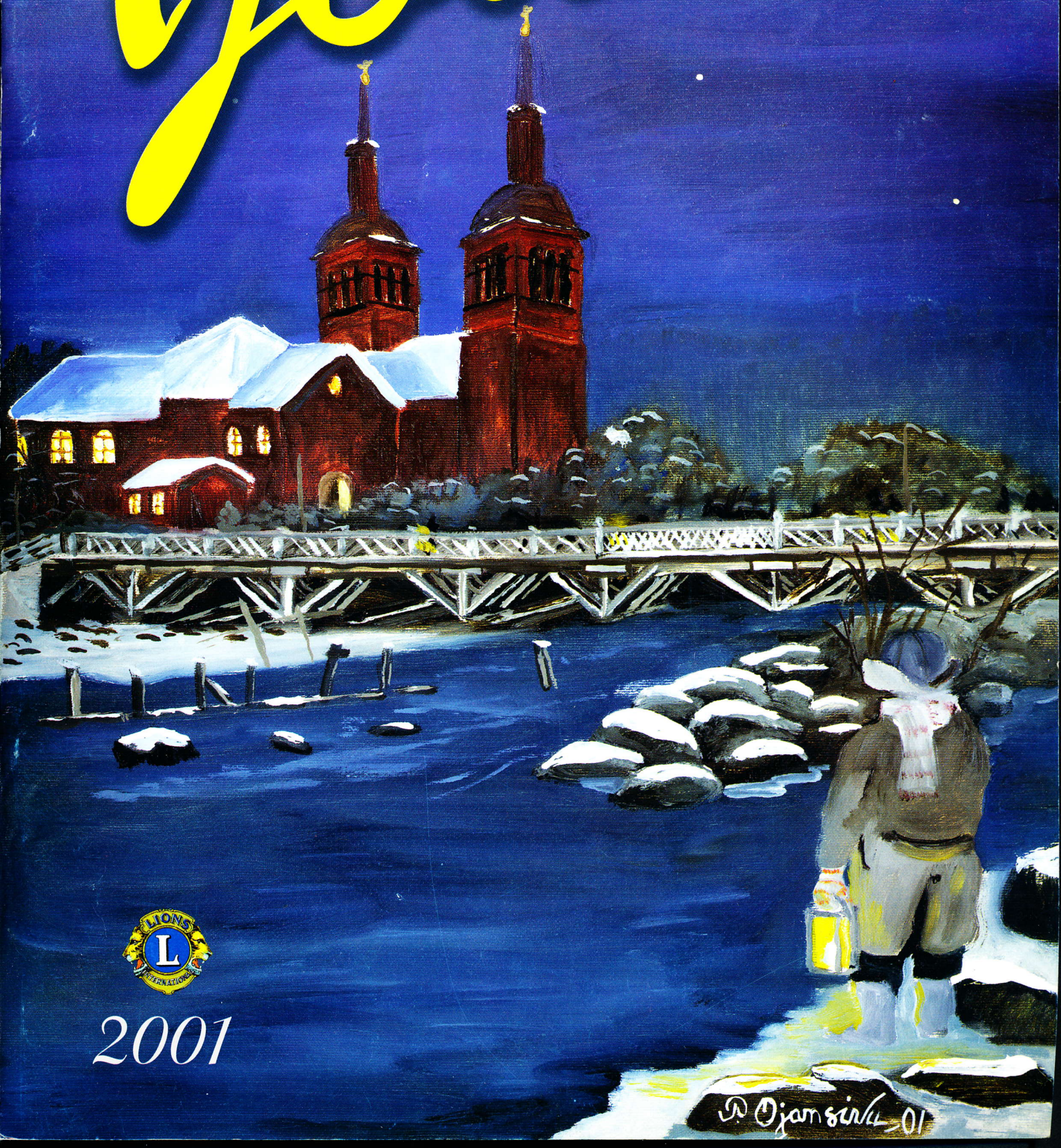

Sastamalan Joella

2001

D. Ojansivu 01

VAMMAS
*Turvaa
sinunkin
matkasi*

 Patria Vammas
PL 18, 38201 Vammala, puh. 03-51-971, fax 03-519 7309

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta
Vuotta!*

Huittisten

Säästöpankki

Eura • Huittinen • Pori • Säkyä • Vammala • Äetsä • Ulvila

www.sphuittinen.fi

Sastamalan Joulu
2001
n:o 14

Kustantaja:

Lions Club Vammala r.y.

Toimituskunta:

Pentti Hannula (pj)
Pekka Mäkinen
Erkki Vainio
Jussi Lehtinen
Ritva Tuominen
Heikki Aho

Ilmoitushankinta:

Veikko Ilvesmäki (pj)
Heimo Kuusisto
Kalevi Harmaala
Pertti Tihveräinen
Matti Järvelä
Markku Saastamoinen

Myyntitoimikunta:

Asko Laiho (pj)
Kalle Lomma
Kaarlo Satimus
Alpo Uurto

Kansikuva:

Pekka Ojansivu

Ladonta ja taitto:

IDEA-mainos

Paino:

Painohäme Oy 2001

*Sastamalan Joulu kiittää
kirjoittajia ja ilmoittajia
arvokkaasta tuesta!
Hyvää Joulua!*

*Kirjoitusten runsauden vuoksi ei
ole voitu julkaista kaikkea aineistoa.*

Sisällys

Jokainen ihminen on laulun arvoinen – kaveria ei jätetä, <i>Heikki Aho</i>	2
Joulun sanoma on ajaton, <i>Osmo Ojansivu</i>	3
Mikä kieli meillä onkaan – ota siis Veljekset hyllystäsi ja lue!, <i>Allan Liubala</i>	4
Viljo Kajava, isän suvultaan tyrväälinen runoilija, <i>Martti Helin</i>	5
Rauhallista Joulua!, <i>Paavo Salli</i>	8
Matkamuisto Ilomantsista, <i>Timo Kökkö</i>	9
Jos työ herkkua olisi, ni herrat sen tekiski Tyrvääläisistä sananparsista, <i>Aimo Hakanen</i>	10
Vammalan, Mouhijärven ja Nokian Myötävirtahanke, <i>Jaakko Erjo</i>	12
Hanuristin jouluaatto, <i>Ulla Ylinen</i>	13
Opettajamme Alli Kaskisen muistolle, <i>Unto Salo</i>	14
Kevyt Patteristo 14:n Aseveljien kiltatoiminnan synty, <i>Kalevi Piha</i>	16
Berndt Robert Rikberg 1819 – 1867, <i>Antti Heikkilä</i>	18
Ääni kurkusta – kurkku Karkusta, <i>Timo Roos</i>	20
Joulutarina juhannuskeinusta, <i>Lauri Kantele</i>	22
Syksy 1939, <i>Saimi Pärssinen</i>	22
Sastamalakoti laajenee, <i>Rauno Laitinen</i>	23
Kesämuistoja kansainväliseltä Lions-nuorisovaihtoleiriltä Karkun Päiväniemestä 31. 7. – 9. 8. 2001, <i>Matti Vuorinen</i>	24
Säveliä Houhajärveltä, <i>Petri Koivu</i>	27
Ei vain Mika Häkkinen ja Joulupukki ..., <i>Szilvia Dönczö, Unkari</i>	30
Illon seuraintalon historiaa, <i>Veijo Mäkelä</i>	31
Kiikan torvisoittokunnan toiminta 80 vuoden ajalta, <i>Kalle Kallo</i>	33
Silloin Hartolankoskesta kalaa sail!, <i>Armi Hobko</i>	35
Kaltsilan koulun aloitus 1907–1908, <i>Eero Hanbjijärvi</i>	37
Veteraanin kertomaa, <i>Tauno Lehtimäki</i>	39
Ilmailuharrastusta Tyrvällä, <i>Lauri Koski</i>	40
Tapahtumia taisteluissa sissiprikaattia vastaan Pieningän salolla heinä-elokuussa 1942, <i>Heikki Bäckman</i>	42
”Meitä oli paljon”, <i>Maiju Vuorenoja</i>	44
Kulttuuri ja sivistys, <i>Lauri Laurila</i>	46
Mäkelän liiteri, <i>Tauno Lehtimäki</i>	47
Museo- ja Kotiseutuyhdistyksen perustamisesta 70 vuotta, <i>Esko Pietilä</i>	48
Menneen ajan hiljainen kuiskaus, <i>Vain pieni kulkija</i>	49
Punainen silkkinauha, <i>Britta Santala</i>	50
Satakuntalaisen laulu, <i>Waldemar Piha 1914</i>	51
Joulu, <i>Aaro Mäkipää</i>	51
Omakohtaista, <i>Aarne Mustanoja</i>	52
Adolf Aarno 1879 – 1918, <i>Esko Pietilä</i>	53
Vammalalaiset joulukinkut ja makkarat, <i>Juhani Reinikka</i>	54
Mielenkiintoinen löytö, <i>Jarmo Suomala</i>	55
Suvella kerran, <i>Taisto Syrjänen</i>	56
Yritys henkilöstönsä kouluttajana Vammalassa, <i>Kalle Lomma</i>	57
Ostosparatiisista ja muusta, <i>Oiva Virtanen</i>	58
”Kertokaa, lasten lapsille lauluin...”, <i>Maria Mustalabti</i>	59
Koulutien varrelta, <i>Raimo Hanski</i>	60
Aattoilta, <i>Aaro Mäkipää</i>	61
Joulun lapsi, <i>Aaro Mäkipää</i>	61
Kirjoitettu on..., <i>Heikki Laakso</i>	62
Vapaaehtoistyön monet kasvot, <i>Veli-Matti Tapio</i>	63
Arvi Ala-Korpelan muistolle, <i>Paula Koivula</i>	64
Ennenvanhaan, <i>Ritva Haavisto</i>	65
Vpl. Pyhäjärvi, <i>Aimo Lehtikoinen</i>	66
”Evakkoseurakunta” ja sen arvokkaita esineitä <i>Toivo Hinkkanen</i>	67
Nuoret mukaan kuntien kehittämistyöhön, <i>Pertti Parkkinen</i>	68
Vauhdin hurmaa koulutiellä 40 vuotta sitten, <i>Jari Nurmi</i>	69
Vapaaehtoisjärjestöillä iso rooli Vammalassa, <i>Arto Satonen</i>	70
Äänislinnan valtaus, <i>Tuomo Järvinen</i>	72

Heikki Aho
LC Vammala

Jokainen ihminen on laulun arvoinen – kaveria ei jätetä

Nuo otsikossa mainitut lausahdukset pitävät sisällään valtavan määrän suomalaista elämänasennetta ja tapaa suhtautua toisiin ihmisiin. Tai ainakin piti menneinä vuosina. Miten on nykyisin. Onko itsekkyyks, oman edun tavoittelu, pyrkyryys ja muut minäkeskeisyydestä kumpuavat piirteet lisääntyneet tämän päivän Suomessa? Ajoittain tuntuu, että näin on käynyt. Pohdittaessa syitä arvioituun kehitykseen nousee mieleen muutamia tekijöitä. Meihin ihmisiin on jotenkin iskostunut tässä ajassa henki: nopeita voittoja, raaputtamalla rahaa, panoksia lisää, menestystä, menestystä. Olemme alkaneet voimakkaasti elää tiedotusvälineiden tuoman valtavan elämystulvan pyörteissä. Tunemme formulakuskit paremmin kuin serkkumme. Vetävät tv-sarjat ohjaavat meidän ajankäyttöämme enemmän kuin esimerkiksi vapaaehtoistyö jossakin järjestössä.

Eräs suomalaisen kansalaisyhteiskunnan pilareita, ellei vallan perus sellaisia on juuri vapaaehtoistyö järjestöissä. Koskee työpanoksen liikuntasektoria, SPR:n työsarkaa, Autoliittoa, Marttayhdistystä, Lions-toimintaa tai mitä muuta järjestötoimintaa tahansa. Vaikka tuossa edellä maalaailin hieman synkin sanakääntein nykyistä menoa uskon vahvasti, että suunta on jo parempaan. Julkisuudessa on alettu lisääntyvässä määrin käydä keskustelua myös muista menestystekijöistä kuin rahasta. Perheen merkitys alkaa jälleen korostua, vastuuta korostetaan nimenomaan vanhemmuuden kautta. Ei niin, että joku muu vastaa esim. lasten kasvatuksesta. Yhteisöllisyys alkaa voittaa jalansijaa itsekeskeisyydeltä, hyvä niin. Eräs ilmenemismuoto hyvälle kehitykselle on mielestäni kylätoiminnan elpyminen. Ihmiset antavat vastikkeetta suuren työpanoksen toimiessaan kyläyhdistyksissä jotka rakentavat ja korjaavat seuratalojaan, paloasemiaan ja rakentavat suosittuja kasinoita. Siinä esimerkkejä niin ikään hyvästä järjestötoiminnasta.

Arvoisa lukija, kädessäsi oleva lehti on maailman suurimman palvelujärjestön, Lions-järjestön, paikallisyhdistyksen, LC-Vammalan ponnistusten tulos. Lions Klubit toimivat 185 maassa ja jäsenistöä tässä ympäri

maapalloa tapahtuvassa toiminnassa on 28 145 henkilöä. Suomessa leijonat tekevät palvelutyötä, joka parantaa elämisen laatua. Se ulottuu varhaisnuorista veteraaneihin.

Suomen 920 lionsklubin vuosittain antamien työtuntien ja avustusten arvo varovasti laskettuna on 1990-luvulla ollut lähes 40 Mmk. On vaikea arvioida aikaisempien vuosikymmenien vapaaehtoistyön ja avustusten rahallista arvoa nykyrahassa, mutta se nousee järjestön viidenkymmenen vuoden toiminnan aikana lähes 1,5 mrd markkaan.

Klubin toiminta Vammalassa painottuu Sastamalakodin ympärille monin toiminnoin. Toinen merkittävä toimintamuoto on nuorten avustaminen heidän hakeutuessaan kansainväliseen nuorisovaihtoon. Nuorisoon kohdistuva painotus näkyy klubin toiminnassa myös koulujen kautta jaettavina stipendeinä. Merkittävänä nuorisoaktiiviteettina voidaan pitää niin ikään menneenä kesänä Karkun Päiväniemessä yhdessä Karkun klubin kanssa järjestettyä kansainvälistä nuorten leiriä.

Huumeet ovat yhä kasvava ongelma erityisesti nuorten

keskuudessa. Klubimme on jo vuosia panostanut varsin voimakkaasti myös tämän huumeongelman hallintaan tähtääviin toimiin. Lions Quest on nuorisoon kohdistuva kasvatusohjelma. Ohjelman perustavoite on opettaa lapsia ja nuoria hallitsemaan tehokkaasti niitä muutoksia, joita he eri kehitysvaiheissaan käyvät läpi sekä niitä haasteita, jotka heitä odottavat aikuisina, vahvistaa heidän itsetuntoaan niin, että he voisivat sanoa huumeille ei.

Suomessa on noin 5000 opettaja ja kasvattajaa koulutettu lähes 200 Lions Quest kurssilla. Vammalassa on 56 opettajaa saanut klubimme avustuksella mahdollisuuden osallistua Quest-kursseille.

Kiitän kaikkia niitä jotka ovat myötävaikuttaneet tämän lehden valmistumiseen ja myyntiin. Apunne on ollut korvaamaton. Myöskin Te, jotka olette ostamalla lehtemme ja näin tukeneet toimintaamme, olette kiitoksemme ansainneet.

Toivotan teille kaikille hyvää ja rauhallista Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta!

Heikki ja tyttären poika Walteri odottavat joulua.

Joulun sanoma on ajaton

Viime syyskuun 11. päivänä tapahtui koko maailmaa järkyttäviä asioita. New York ja Washington joutuivat raakojen terroristihyökkäysten kohteeksi. Tuntui, että koko maailma pysähtyi hetkeksi. Kaikkien huulilla oli kysymys, miten tämä on mahdollista? Alkujärkytystä on seurannut monenlaista pohdintaa. Tätä kirjoittaessani on kulunut vain muutama viikko näistä järkyttävistä tapahtumista, mutta jo nyt on huomattavissa, miten elämä taas asettuu totuttuihin uomiinsa. Uutiset kyllä edelleen kertovat, millaisiin vastatoimiin mahdollisesti ryhdytään, mutta tuntuu, että olemme taas näihinkin jo totuneet. Sävähdyttävyyden kadonnut. Elämä jatkuu, joku toteaa. Pitänee sitten paikkansa se, mitä joku toinen sanoi heti tapahtumien jälkeen: maailma ei enää ole entisensä.

Näinhän näyttää käyvän kerran toisensa jälkeen. Katastrofit ja onnettomuudet tulevat ja menevät. Mutta millä lopulta on merkitystä ja nimenomaan ratkaisevaa merkitystä maailmamme ja henkilökohtaisen elämämme kannalta? Mikä muuttaa muuttumattoman?

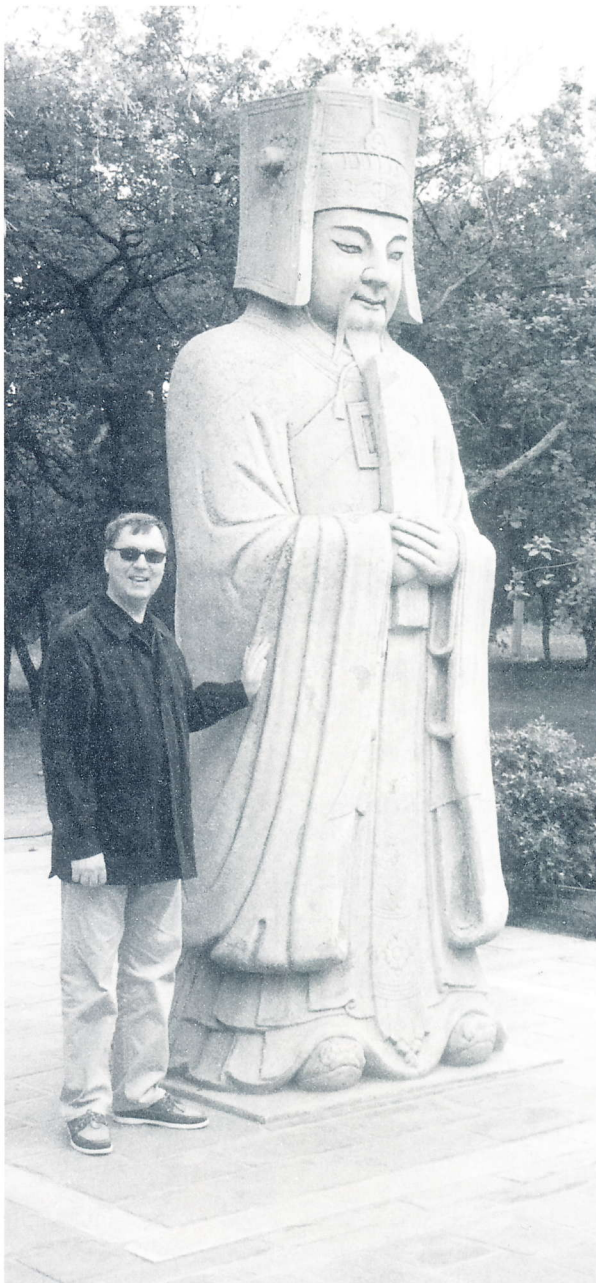
Joulu tulee jälleen kerran. Se tuli ensimmäisen kerran arkisten asioiden ja kysymysten keskelle. Samoin se tulee tänään. Joulummekin tulevat ja menevät, toistavat itseään. Joulujemme ulkoinen merkitys on sekin kuitenkin suuri. Me luomme juhlaa puitteet. Ne ovat tärkeitä arkisen ja kuluttavan samankaltaisuuden keskellä. Näihin juhlan raameihin liittyvät monen monet yksityiskohdat. Juhla pitää valmistaa, arki kyllä sitten tulee

valmistelemattakin. En osaa olla niin huolissani kuin joskus ollaan siitä, että joulun liittyy niin paljon kiirettä ja touhua. Se nyt vain on meidän aikamme tapa eikä sitä voittelemissellakaan muuksi muuta. Ihmeellisintähän on se, että oikean joulun sanoma tulee millaisiin puitteisiin tahansa. Se ei kysy, onko nyt sopivaa. Me ihmiset kyllä lajittelemme ja luokittelemme. Meille joku tai jokin on sopivaa ja sopimatonta. Jumalalle sopii aina.

Historiasta tiedämme monia maailmamme ja kansamme ratkaisevia tapahtumia ja vaiheita. Samoin henkilökohtaisesta elämästämme. Ovia on avautunut ja sulkeutunut. Paljonko lopultakaan olemme voineet näihin itse vaikuttaa? Eiköhän tärkeintä ole ollut se, minkä olemme saaneet eikä se, minkä itse olemme valinneet. Ihmisten teot, olivat ne sitten hyviä tekoja ja saavutuksia tai pahoja tekoja ja tuhoa, jäävät historiaan. Siellä niitä ylistetään tai kauhistellaan. Jumalan teot sen sijaan elävät, ne ovat aina tätä päivää. Me emme vietä joulua vain muistellaksemme, mitä kerran Betlehemissä ja sen arjessa tapahtui. Senkin kyllä taas kertaamme, kun sanomme ja kuulemme: "Ja tapahtui niinä päivinä . . . teille on syntynyt Vapahtaja, joka on Kristus Herra". Tämä on se ainut, jonka jälkeen maailma ei ole entisensä. Meidät on kutsuttu elämään ainaisessa joulussa, vapaudessa, jonka Kristus tuo. Hän elää sydämissä rakkauten-

sa kautta. Se on aina uusi. Hän muuttaa muuttumattoman.

Hyvät Sastamalan Joulun lukijat, toivotan Teille kaikille rauballista joulua ja siunausrikasta uutta vuotta!

Osmo Ojansivu ja kiinalainen tuomari.

Mikä kieli meillä onkaan – ota siis Veljekset hyllystäsi ja lue!

Pakkopullaahan se oli aluksi koulussa, *Seitsemän veljestä* nimittäin. Se taas oli Harald Hariola, Harri, joka Tyrvään yhteiskoulussa osoitti ja opetti meille kansakunnan toivoille että pakkopullassa piili kyllä myös rusinoita. Myöhemmin rusinoita löytyi aina vain lisää.

Ja jo kauan Veljekset on ollut yhtä rusinaa!

Harri oli rehtori sekä suomen ja historian lehtori, pitkä mies. Hänen opetustapansa ei ollut säkenöivää, mutta se oli vakuuttavaa, hän osasi, tiesi, ohjasi, perusteli – perusteli muuten senkin miksi Tyrvästä pitää käyttää sisäisiä paikallissijoja Tyrväessä, Tyrvästä, Tyrväseen. Yksi perustelu oli että jo 1400-luvun lopulla asiakirjoissa luki Tyrväessä – oikeammin *Tyrvääsä* yhden ässän alueella kun elettiin niin silloin kuin nytkin: misä, täsä, tosa, rukkiisa, kaurasa, ohrasa jopa pavirusakin. Ja sillai.

Hariolan kirjoittamasta poikien seikkailukirjasta *Pihavaltion pojat ja jääkärit* pulppusi Suomen historiaakin niin elävällä tavalla, että sellaista et tavanut oppikirjoista.

Harri kylvi siemenen ja siitä sitten heräsi kiinnostus Aleksis Kiveen, aikaa myöten rakkaus Seitsemään veljekseen. Kiven kielihän kerrassaan kutkuuttaa (niin kuin Iso Aleksis itse sanoo).

Miten muuten on sinun laitasi, juuri sinun, nykysuomalainen? Arveletko kenties joidenkuiden esteettien tavoin, "etteivätpä Kiven teokset enää hirveästi kiinnosta? Ovat muka pölyttyneitä. Pötyä! Vaan eipä niille kyllä hurraata huu-deltu alussakaan, teurastihan August Ahlqvist-Oksanen uskomattoman typerästi Seitsemän veljestä satokolmekymmentä vuotta sitten.

Kuulun niihin, jotka pitävät Seitsemää veljestä mutkattomasti ja vakaasti ylittämättömänä suomenkielisenä romaanina. Kansallisaarteena. Olen ylpeä että saan kuulua kansaan, jonka kielellä sellainen kirja on kirjoitettu.

Seitsemän veljeksen tuntumaan voi kyllä jokin romaani parhaimmillaan ylittää, vaan ylittää ei voi! Jos pitäisi mainita Veljesten lisäksi muutamia muita suomalaisia huippuja, mi-

*Kuollessaan 1872
Aleksis Kivi oli vasta
38-vuotias. Vaan niinpä
Kiven itsensä mukaan
"elämä, nuoren miehen
elämä, on niin kuin
kaikuva, kobiseva nummi".
Nerous ei katso ikää.*

nun listaani tietysti kuuluisivat ainakin *Tuntematon sotilas*, *Sinube* ja *Havukka-abon ajattelija*.

Tiedättekö, mitä *Finlandialla* palkittu Irja Rane haltioituneena pitää kaiken kirjallisuuden avainlauseena? Hän julkijulistoi sen muutama vuosi sitten Wanhon kirjallisuuden päivillä Vammalassa. Avain on tämä:

"Ja tämä on niiden seitsemän veljen koto, joiden elämänvaiheita tässä nyt käyn kertoilemaan."

Niinpä. Jukolan talo, pohjainen rinne, teräinen vilja, viherjäinen niittu, Toukolan kylä, Impivaara sekä suomalaisista suomalaisimmat Juhani, Tuomas, Aapo, Simeoni, Timo, Lauri ja Eero . . .

Koska sinä, harjastukka tai liinapä laajassa Sastamalassa, olet viimeksi lukeut Seitsemää veljestä?

Ehdotan koetta, tempua, testiä. Ota Veljekset hyllystäsi, avaa se mistä tahansa ja lue!

Lue sivu, lue kaksi, vaikka kokonainen luku, mutta lue! Vaikka vain kymmenen minuuttia. Mutta lue ä ä n e e n! Rauhassa. Pyydä kumppaniasi *kuultelemaan*. Tai lastenlastasi.

Maistele lukemaasi. Tai kuulemaasi. Tunnustelee. Huomaat, miten suomen kieli taitajan kynän jäljiltä kerrassaan hengästyttää lumollaan.

Pitempäänkin saat lukea, siitä vaan! Vaan ajattele, jos miljoona suomalaista lukisi jokaisena Aleksis Kiven päivänä lokakuussa ja/tai joulupäivänä Kiven tekstiä vaikkapa juuri sen kymmenenkin minuuttia, merkitsisi se siis kymmenen miljoona minuuttia. Kun tämä aika muutetaan tuntien, vuorokausien ja kuukausien kautta vuosiksi, niin paljonko saadaan? Laskekaapa! (Minä sain yhdensäntoista vuotta . . .)

Jaa että miksikö pitäisi lukea?

Se taisi kyllä jo käydä ilmi. Siksi että läheinen kirjoittaja puhuu ja "tässä nyt käy kertoilemaan" kiehtovaa tarinaa voimallisesti juuri minulle, joka lukijana olen kirjoittajalle arvokas ja merkityksellinen.

Siksi että se on tarina meistä itsestämme.

Siksi että Kivi antaa jokaiselle sukupolvelle täällä Pohjantähden alla huikean oivalluksen:

Mikä kieli meillä onkaan!

Viljo Kajava (22. 9. 1909–2. 2. 1998), tavallisesti Hämeen laulajaksi ja Tampereen runoilijaksi kutsuttu, työn ja työläisten tuntojen tulkki, julkaisi kolmannessa kokoelmassaan Hyvästi muuttolintu (1938) toisen sikermän tamperelaisaiheisia runoja. Kajavan runojen maailma viipyilikin pitkään kaupungissa, Tampereella, tai maaseudulla, Teiskossa. Ehjä tamperelaisuuden ja Tampereen sanoista solmittu muistomerkki on vihdoinkin 1966 ilmestynyt Tampereen runot. Tampereen runot merkitsee yhteenvetoa, lapsuuden ja miehuuden tilinpäätöstä. Viljo Kajava oli löytänyt kirjailijan tiellään kuvien maailman, joka laajeni ulkoisesti ja syveni sisäisesti. Viljo Kajava oli kaiken kaikkiaan tuottelias ja pidetty runoilija. Hänen tuotantonsa jatkui yli 60 vuotta ja kohosi kaikkiaan 36 runoniteeseen, viiteen novellikokoelmaan ja romaaniin sekä joukkoon suomennoksia. Kirsti Lyytikäisen yhdessä Viljo Kajavan kanssa toimittama Aika rakastaa, aika laulaa, alaotsikko Runoilija muistelee (1990) esittelee yllättävästi runoilijan isän tyrvääläisen ja siten satakuntalaisen sukutaustan.

Näin Viljo Kajava:

Martti Helin

Viljo Kajava, isän suvultaan tyrvääläinen runoilija

Viljo Kajavan isä Konrad Johannes Kajava oli räätäli. Konrad Kajavan isä oli räätäli Kalle Robert Kajava, ent. Snäll (1854–1922). Kajava-nimi oli otettu suuren nimenmuutoksen yhteydessä vuosisadan vaihteen tienoilla. Nimenmuutoksen pani alulle Kalle Kajavan veli ja muut seurasivat perässä. Kalle Kajavan isä oli aliupseeri, korpraali Kustaa Fredrik Snäll (1794–1857) ja tämän isä sotilas Carl Gustaf Corpolander (1762–1798). Konrad Kajavan äiti oli Hilma Karoliina Heikintytär (1854–1932). Hänen perheensä otti myöhemmin asuinpaikan mökin mukaan sukunimen Ferander. – Isän van-

hemmat Kalle ja Hilma Kajava asuivat Tyrvällä. Isoisä piti pientä kauppa ja barjoitti räätälin ammattia. Isän isästä minulla on vain hyvin bämäriä muistoja. Me vietimme joitakin jouluja siellä Tyrvään mökissä. Silloin oli vielä olkia lattialla ja se tietysti jäi mieleen. Muistan, että siellä niin kuin Kiikassakin ja muissa ympäristöpitäjissä oli siiben aikaan hyvin paljon kuttuja, ja yhtenä päivänä, ensi kerran eläissäni, näin siellä kutun ja kaubuitssani syöksyin sisään ja huusin, että pibassa on hirvi, koska en ollut birveäkään nähnyt. Minulla oli joku mielikuva, että birvellä on sarvet.

Kajavan mainitseman isoisan Kalle Robert Snällin kauppa, räätälinverstas ja asuntorakennus on edelleen pystyssä Ruoksamolla Sipintien ja Kallialan koulutien kulmauksessa, käytännössä entisen Tyrvään ja Häijään vanhan tien varressa. Rakennuksen Kajava määrittelee mökiksi, sitä se tuskin on; mieluummin tyypillinen satakuntalaisen pitkäkäs parituparakennus. Muistona kaupasta rakennuksen sisäänkäynti. Samoin pihapiirissä on ulkohuonerakennus, joka tuntuu luontevasti sopivan kaupan aikaiseksi varastoksi. Kaupan osalta Kajava tarkentaa kaupan toiminta-aikaa:

"Siihen aikaan kun isovanhemmat pitivät pientä kauppaa, rakennettiin Porin rataa, joka toi tullessaan kaikenlaista irtolaista ainesta ratatyömiesten joukossa." Sama kuvaus antaa ymmärtää, että isoisa oli jo tuolloin sairaalloinen, toinen käsi oli halvaantunut. Isoäiti sitä vastoin oli vilkas, verevä ja tummatukkainen. Hänestä huhuttiin, että hänessä oli mustalaisverta. Kajava kirjoittaakin muistelmissaan, että ajatus kiehtoi häntä nuorena; taitaa kiehtoa vieläkin.

Työvuosien jälkeen Tampereelta Vammalaan kotiseudulle palannut aktiivinen sukututkija Raimo Ojala teki yllyttämänäni Viljo Kajavan isän suvusta tutkimuksen. Sen merkittävin sisältö osoittaa, että suku on vankkaa joka vaiheiltaan jopa viidenteen sukupolveen asti tyrvääläistä. Se on Rautaveden pohjoispuolen kylien asukkaiden aidosti tyrvääläinen sukuketju. Edellä mainitussa Hyvästi muuttolintu -koko-

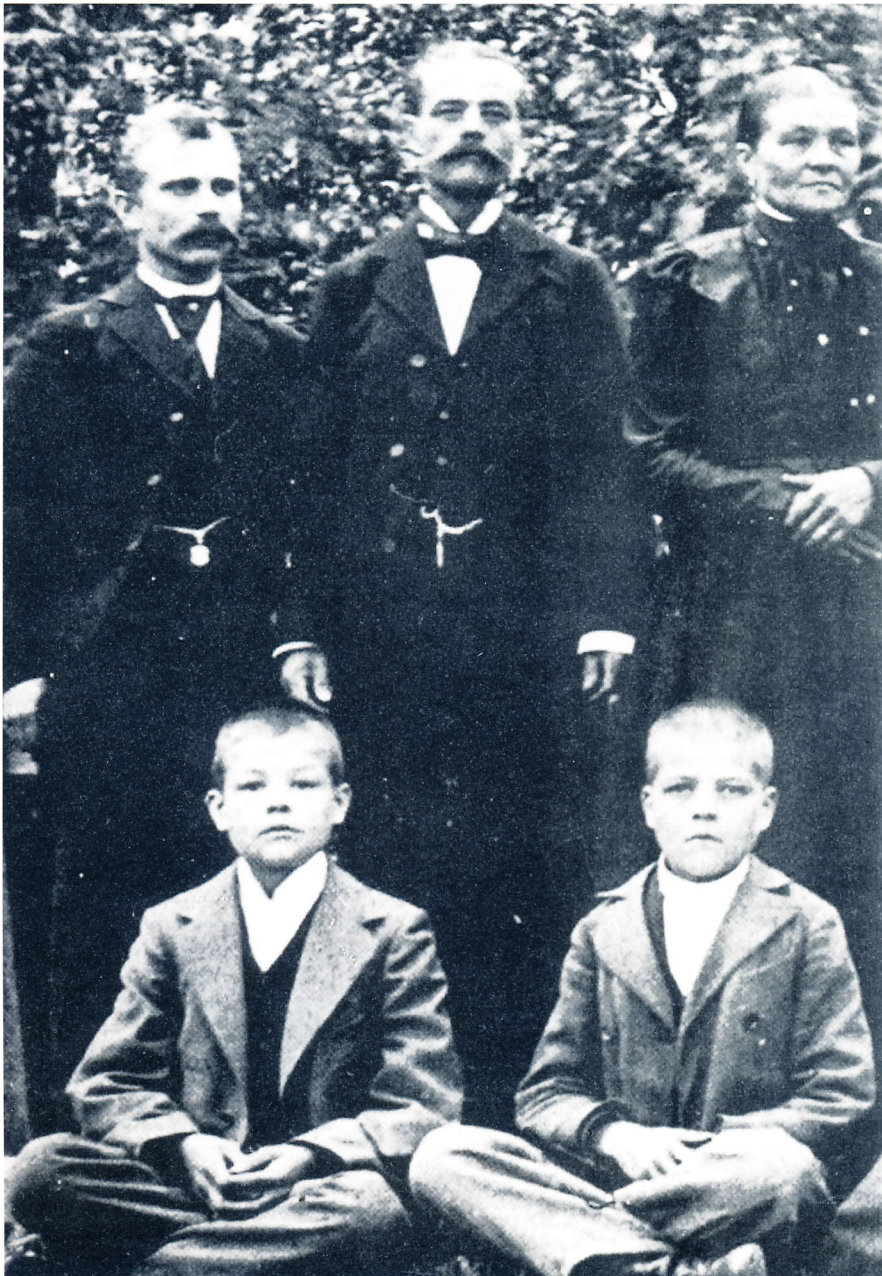
elmassa on runo Esi-isä. Näen tässä runossa nöyrän ja kunnioittavan yhteenvedon erään satakuntalaisen suvun,

tässä Corpolanderien, Snällien, Kajavain, roolista laajenevassa yhteiskunnassa:

On kätes ollut niinkuin sauva ryhmyinen,
se viittas: tulkaa!
Ja me tulimme:
niin syntyi laaja suku Satakuntaa asuen...!

On kätes ollut niin kuin sauva ryhmyinen,
se käski: käykää!
Ja me kävimme:
maan joka kolkkaan hajaannuimme
maata rakentain...

On kätes vielä niin kuin sauva ryhmyinen,
se kutsuu: tulkaa!
Ja me tulemmeja keräännymme verkkaan vierellesi
kotomaahan nukkumaan.
(Hyvästi muuttolintu Gummerus 1938)

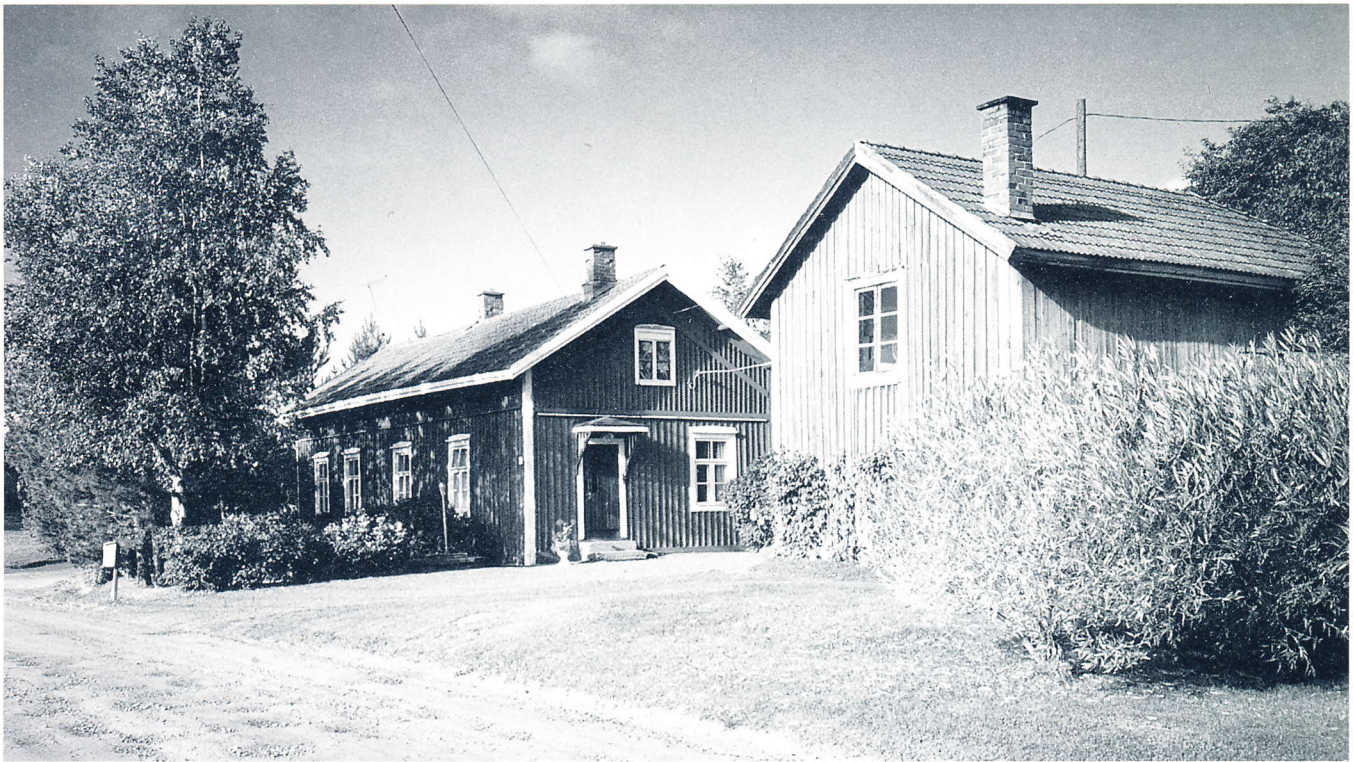

Vaikka Viljo Kajavan side äidinpuoleiseen teiskolaiseen sukuun on hallitseva – Teiskolle hän omistaa kaudenimmat sanansa – on tyrvääläinen suvun perintä läsnä hänen teksteissään, ehkä enemmän sisään kirjoitettuna ja vaikeasti eriteltävissä.

Viljo Kajavan isänpuoleinen suku on Raimo Ojalan selvityksen mukaan seuraava:

Isä **Konrad Johan Kajava**
räätäli, työnjohtaja
Äiti Marjatta
Isän isä **Kalle Robert Kajava**, ent.
Snäll, räätäli * 14. 7. 1854
Tyrvää + 19. 3. 1922 Tyrvää
Isän äiti Hilma Karoliina Heikinr,
o.s. Ferander * 1854
kuollut mäkitupalaisen
leskenä +26. 9. 1932
vanh.heikk.

Viljo Kajavan sukua Tyrväässä kuvattuna 1900 isän syntymäkodin Snällin talon edessä. Ylärivissä oikealta Viljo Kajavan isoäiti Hilma Kajava ja isoisa Kalle Kajava, entinen Snäll. Alarivissä oikealta runoilijan isä Konrad Kajava 13-vuotiaana. Lähde: Aika rakastaa, aika laulaa /SKS.

Viljo Kajavan isovanbempien talo Vammalan Sipintien ja Kallialan koulutien kulmassa nykyisessä asussa. Kuisti on pibaan päin ja päädyssä on entisen kaupan sisäänkäynti. Foto Martti Helin, syyskuu 2001

Kalle Robert ja Hilma Karoliina oli kuulutettu 23. 10. 1874. Hilma oli tälöin piikana Nuupalan Svännillä. Hilman isä oli kuulutuksia otettaessa Rautajoen torppari Henrik Gustaf Johansson Ferander, mutta Hilma Karoliinan syntyessä Henrik oli merkitty bonde-tittelillä Kallialan Juuselan talon isännäksi. Hilman äiti oli Johanna Elisabeth Jakobsdotter. Heillä oli poikansa Konradin lisäksi ainakin tytär Fanny Sofia, s. 13. 9. 1875.

Isän isän isä **Gustaf Fredrik Snäll**
Vihattula * 5. 12. 1794
Tyrvää
+ 23. 1. 1857 Tyrvää
"kuuro"

Isän isän äiti Anna Christina
Mattsdotter
* 1816 Karkku (ei kyllä
löydy syntyneitten
luettelosta!)

Tyrvään rippikirjassa vv. 1857–1863, sivulla 777, on Anna Christina merkitty Und.Off.Corp. -leskeksi. Rippikirjoista selviää lisäksi, että Anna on tullut Tyrväeseen Inkilän verotaloon (ilmeisesti piiaksi) Karkusta 1844. Anna ja Gustaf on vihitty 25. 12. 1844 Tyrväessä. Gustaf Fredrik oli aikaisemmassa rippikirjassa merkitty leskeksi, joten Anna Christina oli hänen toinen vaimonsa.

Karl Robert oli heidän nuorimmaisensa, muita olivat Anna Henrika s. 18. 1. 1846 Tyrvää

Frans Viktor s. 1. 6. 1848 Tyrvää
Mariana Johanna s. 17. 10. 1851
Tyrvää

iii **Carl Gustaf Fredrik
Corplander/Corpolander**
* 1762

+ 8. 7. 1793
(lungsot) Vihattula

iiiä Maria Michelsdotter

Carl Gustaf -nimisiä lapsia syntyi vv. 1755–65 Tyrväessä vain kaksi: Rautajoen kartanossa "häradshöfd. välädl. h:r" Johan Eek ja vaimonsa Anna Soph. Jerfström saivat 12. 5. 1765 toisen ja toisen sai "Caljalassa" 16. 11. 1755 Hedvig Sophia Kolarus aviottomana. Isän nimen paikalla on sulkumerkissä papin oma arvio: luutnantti v. Kotheuksen palvelija Abraham Avolin.

Vihittyjen luettelossa (22. 10. 1786) Maria Michelsdotter on merkitty piiaksi Ruoksamosta. Syntyneitten luettelosta löytyy yksi Maria Michelsdotter, joka on syntynyt Ruoksamon kylässä sold. Michel Bergbomin ja Maria Simonsdotterin tyttärenä 11. 3. 1769. Tämä Maria olisi kuitenkin ollut vain 17-vuotias vihittäessä, mikä tuntuu aika vähäiseltä iältä. Toinen siinä osassa pitää syntyneet Maria Michelsdotter on Kallialan Juuselan talon isännälle Michel Thomasson Juuselalle ja Carin Johansdotterille 16. 8. 1764 syntynyt tytär. Tämä sopisi paremmin ikänsä puolesta Carl Gustafin vaimoksi. Ja kun Viljo Kajavan isoisä Karl Robert vielä oli myöhemmin

merkitty Juuselan isännäksi. Asia pitäisi vielä tarkistaa rippikirjoista, jos niistä löytyisi perhekokonaisuus, josta oikea vaimo ilmenisi.

Iiini pitäjänräättäli Carl Rosenquist on saanut vaimonsa Margareta Johansdotterin kanssa Vatajassa 10. 12. 1762 pojan, joka 12. 12. kastettiin Carolukseksi. Muita Carl-nimisiä ei sinä vuonna Tyrväessä syntynyt.

Kajavan runoilijan viestiin liittyy kautta vuosien kansainvälisen ymmärtämyksen, sovittelun ja rauhan korostaminen. Ehkä tätä taustaa vasten on syytä huomata, että hänen isänsä puoleisen suvun miehet ovat sotilaita ja heidän jälkeläisiään. Onko entinen sukunimi isän isän ja isän isän isän miesten Porin rykmentissä saama liikanimi ja samalla luonteen kuvaus; ainakin kiltteys osuu yksin Viljo Kajavan omien sanojen kanssa kun hän kirjoittaa isoisästään: "Hänellä oli iso, valkoinen, leikattu parta. Hän oli hyvin lempeä vanhus, hyvin hiljainen, ei puhunut paljon, katseli vain ympärilleen. Isälläni oli tapana sanoa vanhemmistaan, että äitiä joskus pelättiin, mutta isää kunnoitettiin."

Viljo Kajava on isän puoleisen suvun tyrvääläisten sukusiteiden vuoksi syytä muistaa yhtenä merkittävimmistä tälle alueelle juuriltaan kuuluvaksi, isän puolelta tyrvääläiseksi runoilijaksi.

Paavo Salli

Rauhallista Joulua!

Tämän tekstin kirjoittamispäivämäärä on 8.10.2001 juuri, kun terrorismin vastaiset sotilaalliset iskut ovat alkaneet. Ei ole tietoa siitä, mitä kaikkea ihmiskunta joutuu kokemaan vielä ennen meidän hiljentymistämme Joulun. Kaikesta huolimatta haluan toivottaa lukijoille Rauhaista Joulun Aikaa.

Arkisessa elämässämme monilla on kiire - ei ole aikaa. Ongelma on tuttu minullekin ja myös heille, joiden kanssa minulla pitäisi olla yhteistä aikaa. Tästä sitten syntyikin paine limittää asioita, panna niitä tärkeys- ja kiireellisyysjärjestykseen, kehittää työnjakoa ja järjestelmiä, vastuuttaa, käyttää sähköpostia jne.

Olen kokenut, että tuossa pyöryksessä jaksaa, jos siitä pääsee välillä kokonaan pois. Minulle hirvenmetsästys merkitsee muiden seikkojen ohella sitä, että on mahdollittoman paljon aikaa. Passipaikalla pitää varmasti huolen, ettei kännykkä taskussa pirahda. Kenenkään kanssa ei jutella. Siinä sitten istuin viime lauantaanakin runsaat kaksi tuntia. Rauhaa. Jykevää kuusikkoo kasvavan korven laidassa. Kuitenkin valppaana, jospa riistaa sattuisi siihen tulemaan. Siinä ajattelin, että tästä kokemuksestani minä tähän lehteen kirjoitan.

Luonnossa tapahtuu koko ajan. Risahtelee. Närhi lentää yli. Helppo tunnistaa äänestä. Risahdus synn paljastaa kanalinnun kotkotus ja muutama raskas siivenisku, kun suuri lintu vaihtaa oksaa. Oliskohan metso. Siinä se sitten antaa oman vaikeutensa erottaa mahdollisesti lähestyvän hirven askeleet. Tunnista toiseen.

Raikkaassa syysilmassa voin kuulla, kuinka lehdet varisevat jyrkeistä haavoista korven laitaa raivatun ajouran varrella. En ole alueella yksin, jahtikaverit ovat verkostomaisesti passipaikoillaan. Aika kuluu. Kolmannella tunnilla alkaa hämärtää. Jokohan tästä kohta lähdetään kotiin?

Yhtäkkiä kuuluu kaksi laukausta aika läheltä. Sen jälkeen radion korvanappiin tulee viesti metsästyksen onnistumisesta. Siihen päätämme lopettaa ensimmäisen päivän jahdin. Menemme yhdessä onnittelemaan kaatajaa ja huolehtimaan saaliin käsittelystä.

Pitää olla joku järkevä syy, miksi on jossakin hiljaa pitkän aikaa. Metsästys tai joku muu luontoon liittyvä harrastus on sitä sadoille tuhansille suomalaisille. Toivon, että mahdollisimman moni kiireinen löytää itselleen jotakin, jonka sivutuotteenä saa nauttia siitä, että on ruhtinaallisesti aikaa.

EU:n itäisin piste Virmajärvellä

Timo Kökkö

Matkamuisto Ilomantsista

Veteraanimatkan muisto Ilomantsin Virmajärvellä

Raja-Karjalan matkamme muistoksi otin pirstan punaista puuta. Oli kerran ainoa turvamme veteraanien veri, ei muuta.

Oli pirsta vuosien värjäämä, oli kirves sen kannosta lyönyt. Oli iskijä, rajoja rämpinyt, monet eväänsä kannolla syönyt.

Sodan aikana, toistaan seuranneen, rajan maahan sattui sen siemen. Maa verellä kasteltu, hurmeinen verin värjäsi kasvunsa pienen.

Rajan kohtalot, taistelut korpien, sodan arki ja kuoleman uhka, epätoivo, määrätön vihollinen, huoli kodista, toiveitten tuhka

asui mielessä nuorten soturien, ratsuväen ja patterin miesten, pataljoonien, toistaan nuorempien, jotka kaatuivat vastaan seisten.

Veri, kuolema, usko ja uskollisuus oli halunnut Suomea taata. Raja, Stolbovan kerran aukaisema, nyt oli kuitenkin hyökkääjän maata.

Kun Suomelle annettiin itsenäisyys, silloin annettiin maallemme rajat. Mieli on, että takaisin uudestaan ne antaisi tulevat ajat.

Tämän toivon talletti reppuuni punahonkainen kannon pala, ja mieleen nousi taas uudestaan isänmaallemme annettu valo.

On Stolbovan rajalle Suomea vaan, se täytyy viel'kerran saada. Raja uusi niin tuskaisna aukeaa. Se on lastuni ankara saarna.

Sotaveteraanien retken osanottajia Virmajärven suorannan lavalla. Järven takana Venäjä, matalassa saarella Stolbovan rauhan rajapaalut.

Vammalan Seudun Sotaveteraanit ry teki 5.–7. 6. 2001 matkan Ilomantsin taistelupaikoille. Kuljimme useitten tuttujen taistelupaikkojen kautta. Rakuunarykmenttien koukkausreitit, patterien asemat ja pataljoonien ryhmitykset palautettiin mieleen, sekä silloin että tänä päivänä asumattomassa Karjalan korvessa. Kuljettiin Möhköt, Oinassalmet, Ilajanjärvet, Palovaarat, Hattuvaarat ja monet muut. Muistot virisivät, elämykset avautuivat.

Kävimme Suomen ja EU:n itäisimmässä pisteessä, Ilomantsin Virmajärvellä. Olimme rajalla. Rajamerkit olivat järven soistuneessa saarella, sinivalkoinen ja punainen, niiden välissä valkoinen mittapistemerkki paikassa, missä raja tekee jyrkän mutkan.

Näkymä on järkyttävä. Historia koskettaa tunnetasoa. Jo Stolbovan rauhassa 1617 avattu vanha raja lähtee koilliseen katsojasta etuoikealle, niin kuin paikalle tulija sen nyt näkee, päin Venäjää. Uusi raja lähtee siitä yli 90 astetta oikeammalle. Se kääntyy suoraan Suomen sydämeen, niinkuin miekka.

Sen näkeminen ahdistaa. Se on maamme ankaraa historiaa.

Rajamies, vartion päällikkö Timo Poikonen oli rakentanut lammen rannalle vähän ennen Virmajärveä taukotuvan, johon mahtui koko bussinlasti väkeä. Sen liiteri oli täynnä pilkottua punahonkaa. Otin sieltä reppuuni muistoksi yhden kirveenlastun. Sillä kertaa sen veren väriin oli minulle tarttunut tuon paikan tuntemus, rajapyykillä kasvat saaneen historian tuottama tuska.

Olin vasta lukenut uudelleen Ilmari Kiannon runon "Ne tahtovat" ja hämmästynyt sitä, että sekin oli jo sata vuotta vanha runo, ja että se oli häneltä ollut Helmikuun manifestin 1899 synnyttämä protesti ja hätähuuto. Sen tunnevaraus oli samaa kuin rajan kohtaaminen Virmajärvellä. Runon rytmi oli jäänyt hakkaamaan päähäni, ja rajalta lähdetessä rupesi oma mieleni purkautumaan bussissa siihen samaan rytmiiin. Virmajärvellä Hattuvaaraan ja sitten Ilomantsiin tullessa oli syntynyt seuraava teksti:

Jos tyä herkkua olis, ni herrat sen tekiski Tyrvääläisistä sananparsista

Sananparret edustavat lyhyeen muotoon kiteytettyä kansanviisautta, joka elävänä suullisena perinteenä on siirtynyt ja siirtynyt sukupolvelta toiselle. Osa sananparsista juontaa juurensa kaukaa muinaisuudesta, osa taas edustaa uutta perinnettä. Yksittäiset sananparret voivat olla laajalti tunnettuja tai vain suppean yhteisön käyttämiä, ja ne voivat esiintyä lukuisina toisistaan hiukan poikkeavina muunnoksina tai olla kiinteämuotoisia. Muoto- ja sisältörakenteensa puolesta sananparret on tapana jaotella ryhmiin, joista tavallisimpia ovat sananlaskut, fraasit ja sanomukset.

Suomessa sananparsia on kerätty, tutkittu ja julkaistu 1600-luvulta lähtien. Laajimmat sananparsiaineistomme ovat Sanakirjasäätiön ja ylioppilasosakuntien 1930-luvulla keräyttämät kokoelmat, jotka on sijoitettu Kotimaisten kielten tutkimuskeskukseen, ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kansanrunousarkiston kokoelmat. Näissä on sananparsia yhteensä noin kaksi ja puoli miljoonaa toisintoa.

Sananparsien aihepiirit ovat moninaiset. Niistä heijastuvat varsinkin talonpoikaiskulttuurin elämänpäiiriin kuuluvat asiat: yhteisön jäsenet ja heidän keskinäiset suhteensa, työ ja sen tekeminen, ammatit, arki ja juhla, sään enustaminen, luonto, yhteisön normit ja niiden noudattaminen, hyvä ja paha. Kirjoitukseeni olen valinnut työhön ja sen tekemiseen sekä näihin liittyviin arvostuksiin kuten taitavuuteen, ahkeruuteen ja laiskuuteen kohdistettuja sananparsia. Usein sananparren varsinaista sanomaa höystetään (purevalla) huumorilla. Aineistona olen käyttänyt etupäässä Satakuntalaisen Osakunnan 1930-luvun alussa keräyttämää Tyrvään pitäjistä muistiin merkittyjä sananparsia, joita kaikkiaan on useita tuhansia. Valtaosa näistä tunnetaan joko aivan samanlaisina tai hiukan muuntuneina myös muualla Satakunnassa, osa vieläkin laajemmalla alueella.

Monissa sananparsissa todetaan, että työ ei ole helppoa mutta sitä on tehtävä ja sen kyllä kestää: *Ei o helppoo kelääm mutta ellääät täytyy. Saa tebrä (= joutuu tekemään) tyätä sev verra, kon henkee nokas o. Ei käy ämmä silkisä eikä mukulak kansakoulua jolle äijä bäärää. Kyllä vuaren (= vuoden ajan) ov vaikka aitaavittana.* Talossa tulee

kaikkien osallistua työntekoon, myös emännän ja isännän: *Isännäl on tyänteko, emännällä talompito. Isännän askeleet pello böystää.* Usein sananparsissa korostetaan yhteistyön voimaa ja työntöön palkitsevuutta: *Siittä jottain tullee kun kaikki yhtee hüileem puhalttaa. Kyllä sakki saa jos se syäki. Yhtai-kaa! sano Lauttakyläm pojjaat kube Pikku-Tiinam pirttiä kaato. Yhtai-kaa! sano Toriseva kuban yksin kivee nosti. Kauvankos viis miestä virstaa kävelee! Joka ittekin koittaa sitä Jumalakin auttaa.* (Aamulla väkeä herätettäessä on voitu sanoa:) *Isommat töihij ja piänemmät varkaisiin, ei Jumala laiskoja ruaki!*

Työtä, lujaa työntekoa ja monesti äärimmillen vietyä kilpailua on Satakunnassa totuttu pitämään hyveenä, mutta tästä huolimatta sananparsissa muistutetaan siitäkin, että työntöössä pitää säilyttää järki ja kohtuus - välillä on myös levättävä: *Hullu kaikki tyät tekkee, viisas pääsee vähemmällä. Tyhmäm pään tähren kärsii koko ruumis. Virkku viiresti vippaa, laiska ittensä tappaa* 'virkku tekee työtä pienissä erissä, laiska yrittää kerralla liian paljon ja turmelee itsensä'. *Joka ei palaansa paina, nim pala häntä painakoon* 'joka ei pidä ruokalepoa, saa kärsiä vatsavaivoja'. *Kyllä kohtuu kaikesa paras o.*

Työntöön välttämättömyyden korostamisesta johtuu, että ahkeruutta ja riipeyttä pidetään sekä arvostettuina että yhteisön jokaiselta "kynnelle kykenevältä" jäseneltä edellytettävänä ominaisuuksina ja toisaalta laiskuutta ja veltoutta halveksitaan syvästi. Tämä käy ilmi mm. seuraavista usein toistetuista sananparsista: *Ei tekevältä tyä lopu. Kyllä tekevällä tyätä piisaa ja makaa-valla unta.* Agraarikulttuurissa ahkeruuteen on kuulunut varhainen ylösnousu ja pitkä työpäivä: *Illav virkku, aamun torkku, se tapa talo hävittää. Ahkeruus unenki estää. Täytyy nosta silmä kourasa ylös.* (Herätettäessä sanotaan:) *Pystyym pystyy, että kantapäät jyskyy! Yällä päivää jatketaan.* (Kuu) *paistaa ninkun tolpparin aurinko* (torpparin oli usein pakko tehdä omat työnsä kuunvalossa, ts. iltamyöhällä ja yöllä). Ainaista kiirettä kuvaavat seuraavantapaiset sanonnat: *Tuli piikan hännän alla, morsiamen koko kekäle.*

Unesta unneem piäntä lasta, tyästä ty-ähöm morsianta. Mennee kol lentävillä vällyillä. Karraa koko päivän kiäli ty-än alla. Myös työn oikeasta ajoituksesta muistutetaan sekä vakavin ilmein että pilke silmäkulmassa: *Sillon ol lyätävä kur rauta on kuuma. Parree on sian tubrima syksyllä kun hyvänkäm miähen kyntö kevvällä. Joka tyynen istuu, se tuulen soutaa. Aikasim myllyyij ja hiljan (= myöbään) kirkkoon, nim pääsee kummastakim piäm pois. Yks tiä, kaks asiaa. Saa lyätyä kaks kärpäs-tä ybrellä iskulla. Viä mensesäs, tuat tullesas, nim pääset vähemmällä.*

Työn tekemiseen ja varsinkin tulokseen vaikuttaa olennaisesti tekijän osaaminen ja taitavuus, ja siksi näitä ominaisuuksia arvostetaan suuresti: *Tyä tekiäänsä kiittää. Kun on hyvä ybteen, nin on hyvä toiseen. Toiset tekkee mitä be ossaa, mutta se tekkee mitä hän tahtoo. Konsti miestä auttaa, miäs kun konstim muistaa. Ei sillä op peukalo keskellä kämmentä (= on taitava ja aikaansaapa).* Toisaalta muistutetaan, että *Ei kukaan o seppä syntyisän-sä,* joten työntekoon on jokaisen itse opeteltava: *Oppia ikä kaikki. Minkä nuarena oppii, sev vanhana taitaa. Tyä tekiäänsä neuvo. Virkku äiti kasvattaa laiskoja lapsia.*

Oppimallakaan kaikista ei koskaan tule mestareita: *Ei välttikäij joka miähen kourisa juakse (= ei synny hyvää kyn-nöstä). Myllykin käy käyttäjällä ja laps syä syättäjällä* (ts. kokeneelta ja osaa-valta työ onnistuu). *Se on kärellä kuv veitti viä (= vain käsistään taitavalta veistäminen onnistuu hyvin). Kärellä se on kum pyykki lähtee eikä saipuaalla. Ei valkeennäyttäjä (pussinsuumpitaja, saunallämmittäjä) ok koskaan kiitosta saanu, mutte siähem parasta pannak-kan. Suutari pysykööl lestisään.* Työn onnistumisen ja lopputuloksen kannalta on merkitystä myös suunnittelulla ja työvälillä: *Hyvin aateltu om pualiks tehty. Tuumaustunti on usseim parree kun tyätunti. Hyvät mä kalup (= työväl-lineet) pirän, syäm mä mitä mä saan.*

Ymmärtämyksellä sananparsissa suhtaudutaan työntöön riskeihin ja yrittämiseen: *Joka myllyym mennee, se tommuun tullee. Tekiän käteen vabinko tulee eikä tekemättömän. Ei kokematon tiärä onnestaan. Ei se pelaa joka pelkää.*

Laiskuutta ominaisuutena sananpar-
sissa halveksitaan ja moititaan ja laisko-
ja ihmisiä ivataan hyvinkin suorasukai-
sesti ja tylästi: *Ol laiska kon susi. On nil
laiska ette viitti korviensa kantaa. Ei
kelpaam muuallek kuin surenkuapam
päället taikka kaivovvintim painoks.
Mennee kon tää tervasa. Ei kortta ris-
tiim pannu (= ei tehnyt yhtään mi-
tään). Makkaa kom pruukin sika (= on
oikein laiska). Tiällä laiskat riibellä (=
haittaavat muiden työnte-
koa). Höllät tyättömän kä-
ret, rupi laiskam perseesä.
Rakko tyättömän käresä,
känsä tekiän kämmenesä.
Hiki laiskan syäresä, vilu ty-
ätä tebresä. Ebtoolla laiskat
virkoo, jupilaiskat lauvan-
taina. Ei makkaavan kissan
suubu hiiri juakse. Laiska töi-
tänsä lukkee ja tytät mahtuu
rasiaan.* Laiskuuden tuomit-
sevien kymmenien sananpar-
sien rinnalla on myös asiaan
pehmeämmin ja ymmärtäväm-
min suhtautuvia:
*Laiskuus o hyvä lah-
ja, kon stä ossaa oi-
kein käyttää. Ei ih-
minel laiska o,
mutta se raukka
vässyy.*

Sananparsista il-
menevä työn ja
ahkeruuden ar-
vostaminen sekä
työntekoon
kannustaminen
ja toisaalta lais-
kuudesta moit-
timinen ku-
vastavat yh-
teisön uskon-
nollis-eettisiä
ja moraalisia
käsitteitä,
joiden on ha-
luttu periytyvän
sukupolvelta
toiselle. Jotta voisimme
luotettavasti ar-
vioida sananparsien
sisältöä, meillä tu-
lisi olla nykyistä
enemmän tietoa
tämän perin-
nelajiin todellisista
käyttötilanteis-
ta. Ilmeistä kuitenkin
on, että sananpar-
sien viljelyn ensisijai-
nen tehtävä ei ole
ollut työn ylistäminen
ja ahkerien ihmisten
kiittäminen tai
laiskojen moitiskelu
sinänsä vaan pikem-
minkin yhteisön
omaksumien ja hyväksy-
mien arvojen ja
normien opettaminen:
työntekoon ja
ahkeraan yrittämiseen
on kannustettava
siitä syystä, että
näiden arvojen
omaksumisen on
katsottu vaikuttavan
myönteisesti niin
yksilön kuin yhteisön-
kin hyvinvointiin ja
kehitykseen; laiskuuden
osalta asia taas on
päinvastainen. Kuvaavia
ovat seuraavanlaiset
sananparret: *Joka täysin
kourin kylvää,*

*se täysin kourin niittää. Sen oma
olka kantaa minkä oma käsi
tekee. Mitä takansa jättää,
sen erestänsä löytää.*

Sama tarkoitus, ts. yhteisön
omaksumien positiivisiksi
koettujen arvojen ja
normien opettaminen ja
vastaavasti negatiivisiksi
koetuista asioista varoit-
taminen, ilmenee lukuisista
muitakin aihepiireihin
liittyvistä sananparsista.
Ahkeruuden läheisesti
rinnastuvia posi-

saa laarinsa kraappia.

Laiskuuteen rinnastuvia
negatiivisia ominaisuuksia
taas ovat rehentely, tuh-
lailevaisuus, toisten hyväksi
käyttäminen ja vilpillisuus,
joista sananparsissa ir-
vailaan ja moititaan: *Hullu
miäs Huittisista, syä enem-
män kun tiaanaa. Kun ov
veraasa (= komeilee vaat-
teilla), nin ov velaasa. Syä
niätteit paitaansa mah-
ru. Eletään ninku h-
ubrasa (= tuhlailevasti,
yli varojen). Veli velka
otettaisa, veljempoika
maksettaisa. Omaansa se
säästää kun kyytilä aja-
aa. Kyllä kelppaa, kun on
oma piiska ja toisem miä-
beh hevonen. Kyllä toisem
perseellä o hyvä tuleen
istua.* Perusluonteeltaan
edellisiin verrattavia
ovat myös sellaiset,
usein huumorilla sä-
vytetyt sanan-

parret, joissa todetaan,
että vieraille voitaisiin
itsestä antaa todellista
parempi kuva, ja tois-
saalta varoitellaan liiasta
ahneudesta ja nuukuus-
desta: *Kommeesti pih-
baav vaikka tiällä rä-
hjättässiin (= retuutetta-
ssiin, kuljettaiisiin vaival-
loisesti). Kommeesti vaav
vaikka loppuikä kerjät-
tässiin! Ei sitä karu,
kun nuarena komeilee,
kyllä sen nairesa takasin
saa. Mitä pyhätyä tua,
sem maanantai viä. Piäni
varkaus ja turba nuukuus
ei ihmistä rikastuta. Joka
kuppinsa nualee, se köyhänä
kualee.*

Nykypäivän ihmisistä
useat edellä mainitsemani
sananparret voivat kuulostaa
etäisiltä ja oudoilta,
mikä johtuu siitä, että
ne heijastavat monille
meistä jo vieraaksi käy-
nyttä talonpoikaiskulttu-
uria ja sen rakenteita.
Jotkin sananparret taas
tuntuvat meistä kovin
tylyiltä ja loukkaavilta,
mikä osaksi selittyy
yhteiskunnan muuttuneesta
arvomaailmasta. Tois-
aalta on huomattava,
että sananparsia ei
liene käytetty niinkään
yksittäisten ihmisten
leimaamiseen kuin koko
yhteisön ohjastamiseen.
Ainakin on muistutettu
myös toisten ihmisten
huomioon ottamisesta,
kuten seuraavantapaiset
usein toistetut sananparret
osoittavat: *Kunniastansa
on köyhäkin arka. Arvaa
oma tilasi, anna arvo
toisellekin.*

SATAKUNNAN SANANPARSIA
Eh-tool-la e-ta-na vir-ko, ju-pi-lais-ka lau-an-tai-m.

SATAKUNNAN SANANPARSIA
Piäni syhyy päivälistä, otta muuta murkinata, vattani vesi-vellinki.

tiivisiksi arvostettuja ominaisuuksia
ovat esimerkiksi rehellisyys,
säästäväisyys ja vaatimattomuus:
*Rebellisyys maam perii. Sä-
stäen hyvin eletään. Tarttee
ollak kolme varaa: omavara,
viaraavara ja hätävara. Vähästä
paljon karttuu. Murunen on
kans (= myös) leipää. Penneistä
markat karttuu, markoista
tuhannet. Pittää pannas suu
säkkiä myären (= pitää sovit-
taa menot tulojen mukaan). Ei
om mittää, mitä ei kymmenen
vuaren sisänsä tarvita. Jolla
om paikka paikam päällä,
sillä om markka markkam
päällä. Parree pyy pussisa
kun koppelo oksalla. Parempi
om piäni peruna kun tyhjä
kuppi. Joka ei kuppiansa kaapi*

Vammalan, Mouhijärven ja Nokian Myötävirta-hanke

Vammalan kaupunki, Nokian kaupunki ja Mouhijärven kunta valmistelivat yhdessä vuoden 1999 aikana laajan Kokemäenjoen vesistöä koskevan Myötävirta-hankkeen käynnistämistä. Hankkeelle haettiin avustukset Pirkanmaan liitolta ja TE-keskukselta. Myönteisten päätösten jälkeen kunnat käynnistivät työn loppuvuodesta 1999 valitsemalla hankkeelle vastuullisen ohjausryhmän.

Laaja hanke piti sisällään viisi osiota; vesistön kokonaissuunnitelman laatimisen, Saikkalanjoen reitti kunnostamiseen liittyvät alustavat toimenpiteet, veneilyä ja virkistyskäyttöä palvelevien rakenteiden rakentamisen mm. usean laiturin rakentamisen, veneilykartan teon ja vesistöalueen opasteiden suunnittelu ja toteuttamisen.

Erillisinä omina hankkeinaan Myötävirtaan saatiin neuvoteltua venereitin ja siihen kuuluvien viittojen toteuttaminen sekä vesistön syvyystietojen luotaus. Reitin ja viittojen toteutuksesta vastasi Järvi-Suomen merenkulkupiiri

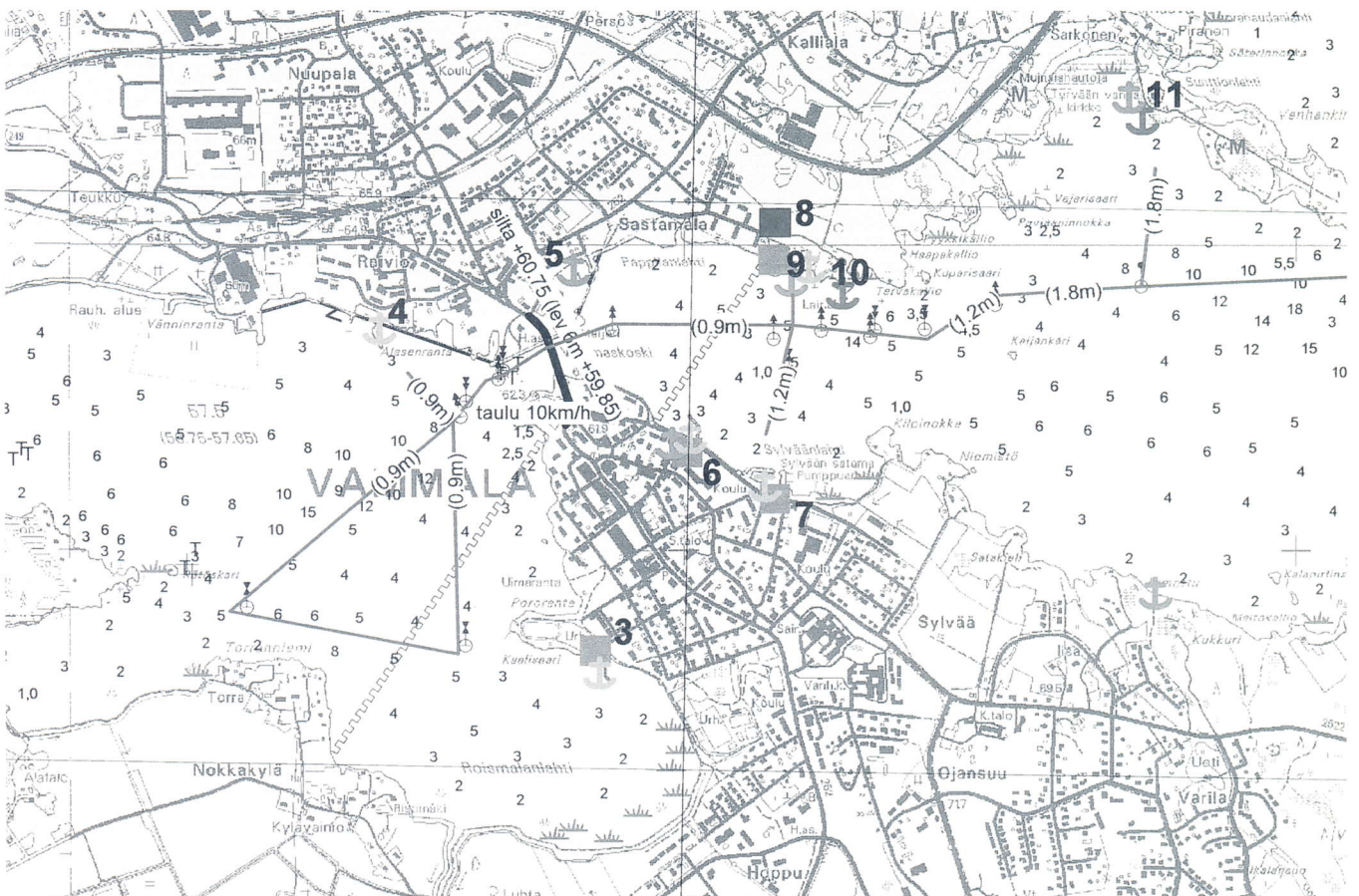
ja rahoittajana oli työministeriö. Viittoitus toteutettiin vuoden 2001 kesällä. Syvyystietojen luotauksesta vastaa Pirkanmaan ympäristökeskus. Kuluvana kesänä aloitettu työ jatkuu vielä ainakin vuonna 2002.

Suunnittelualueeseen kuului Kokemäenjoen vesistöalueesta Kulovesi (Melon voimalaitoksesta ja Siuronkoskesta alavirtaan), Mätikkö, Saikkalanjoki, Tupurlanjärvi, Rautavesi ja Liekovesi Hartolankoskeen saakka. Alue on osa Kokemäenjoen vesistöä, jonka valuma-alueen pinta-ala on 27 040 km².

Suunnittelualueen kokonaispinta-ala on 68,5 km² ja yhteenlasketun rantaviivan pituus 234 km.

Myötävirta-hankkeen ja veneilyn kokonaissuunnitelman laatimisen keskeisenä tavoitteena on ollut yhdistää erisidosryhmien (veneily-, matkailu- ja muut yrittäjät, veneilyharrastajat ja viranomaiset) näkemykset ja muodostaa yhteinen visio ja tavoite alueen veneilyn kehittämiseksi. Erityisen tärkeinä osapuolina suunnittelussa on nähty alueen veneily- ja matkailuyrittäjät sekä veneilyharrastajat. Kokonaissuunnitelman laatimisessa on toteutettu osallistuvaa suunnittelua ja avointa tiedottamista mm. keräämällä toimijoiden näkemyksiä yleisökyselyn, haastattelujen ja yleisötilaisuuksien kautta.

Veneilyn kokonaissuunnitelma 2010 on 41 sivuinen selvitys veneilyn nykytilasta, veneilyn kehittämistarpeista ja tavoitteista, tavoitetilasta vuonna 2010 ja toimenpiteiden aikataulusta. Kokonaissuunnitelmaan sisältyy venemat-

kailun palvelu- ja nähtävyyshakemisto 2001 sekä karttana palveluiden nykytilanne ja vuoden 2010 kehittämissuunnitelmat. Suunnitelmasta on laadittu myös esite ja kaupungin kotisivuilta löytyvä veneilyn kokonaissuunnitelman esittely.

Saikkalanjoen reitin kunnostamistoimenpiteille on haettu ympäristöluovavirastolta lupa. Reitin varrella on kunnostustöitä jo osin tehty.

Veneilyä ja virkistyskäyttöä palvelevia rakenteita, laitureita on hankittu ja asennettu keväällä 2001 viiteen paikkaan, Pyhän Olavin ja Sastamalan kirkon rantaan, Kutalan sillan yhteyteen ja Mouhijärvelle sekä Nokialle. Näiden lisäksi hankitaan vielä kuluvan vuoden loppuun mennessä Karkkuun ja Nokialle laiturit.

Suunnittelualueelle on laadittu numeriseen aineistoon pohjautuva veneilykartasto. Karttoissa on esitetty vahvistettu veneilyreitti viittoineen, viitteelliset syvyystiedot sekä selitykset rantaumispaikeista. Kartasto painetaan 1:20 000 mittakaavassa ja tulee yleiseen jakoon vuoden 2001 lopulla.

Opastusjärjestelmä on selvitetty ve-

neilyn kokonaissuunnitelmassa 2010.

Toimenpiteiden avulla on luotu edellytyksiä vesistön matkailullisen ja virkistyskäytön tehostamiselle sekä tuotettu tietoa vesistöstä, poistettu veneilyn esteitä ja lisätty veneilyn palveluvälistä. Tärkeänä osana on veneilyn

kehittämiseksi luotu tukeva suunnitelma tavoitteineen ja toiminta-ajatuksineen.

Tämä työ on pohja ja alku Kokemäenjoen uuteen alueelliseen kehittämiseen johon voi jokainen asiasta kiinnostunut itsekin osallistua.

Ulla Ylinen

Hanuristin jouluaatto

(Sävel: Sydämeeni joulun teen)

On jouluaatto, kynttilät jo sytty loistamaan,
mutt' hanuristi tuntee, - jotain puuttuu.
Hän puolivarkain peliänsä lähtee noutamaan,
kun huomaa, että muija melkein suuttuu.

"On tiskiharja tässä näin, siis ala tiskaamaan,
tai kuulet lempinimes uudestaan!"

On esivalta puhunut ja kansa tottelee,
käy tiskiharja Säkkijärven malliin.
hän veden virratessa Virran Olaa muistelee,
ja mieli palaa moneen vanhaan ralliin.

Soi jossain Lassen luritus ja Vesterisen pää
luo pilven päällä uutta sävelmää.

Hän tummunutta tiskiharjaa hetken katselee,
on 'parta' sen, kuin Kimmo Mattilalla.
Niin kuvat kulkee Norrbag'ista Esko Könöseen,
ja vetää rumpusoolon kattilalla.

Kun liukkain sormin näppäilee El Religaarion,
hän sirpaleiksi muuntaa kermakon.

Hän vaimon ääneen havahtuu, "kun tiskatuksi saat,
niin mattokäärön löydät rappusilta."
Nyt kunniaksi Frosiinin soi lyönnit tahdikkaat,
- näin kuulu hanuristin aattoilta.

Kun lysähtää hän sohvalleen, niin mieheen hiljaiseen
tuo soittofiilis herää uudelleen.
Vaan tuskin ehtii kurttuaan ees syliin punnertaa,
kun Joulurauhaa Turku julistaa.

*Ihmisen elinpäivät ovat niin kuin ruoho,
kun tuuli käy hänen ylitsensä, ei häntä enää ole,
eikä hänen asuinsijansa häntä enää tunne.*

Tuuli on käynyt arvossa pidetyn ja rakastetun
opettajamme Allin ylitse. Alli jätti luokkansa ja
oppilaansa 29. 12. vuonna 2000.

Hänen asuinsijansa ei häntä enää tunne,
hänen synnyinkotinsa Räimän talo täällä Maarian
kirkon vieressä on hävinnyt. Mutta Allin muisto
ei häivy meidän mielistämme, meidän, joita hän
ohjasi Tyrvään Yhteiskoulussa opin ja elämänkin
tielle viisi kuusi vuosikymmentä sitten.

Tahtoisin kertoa jotakin Allista ja meistä noina
kaukaisen menneisyyden vuosina.

Alli Kaskinen.

Unto Salo

Opettajamme Alli Kaskisen muistolle

*Puhe Allin muistotilaisuudessa
Maarian vanhassa Pappilassa 3. 2. 2001*

Omat muistoni alkavat kesäkuusta 1940. Talvisodan taistelut oli taisteltu, Moskovan rauha raskaasti surtu. 11-vuotiaalle koulupojalle oli koittanut aurinkoinen poutakesä, Sahankallion kuuma rinne, Liekoveden vilpoiset laineet ja sinessä hohtavat pilvet. Mutta sitä ennen kävin pyrkimässä Tyrvään yhteiskouluun, jota isovelji Aatos oli jo käynyt usean vuoden. Pääsykokeet pidettiin Kirkonkylän eli Hopun koululla, sillä yhteiskoulua miehitti ilmeisesti vielä jokin armeijan esikuntaosasto. Kokeet koskivat suomen kielioppia, lauseenjäsennystä. Oli tiedettävä, mikä oli "alus", mikä oli "maine", joilla sanoilla E. N. Setälä oli *subjektin* ja *predikaatin* edellisellä vuosisadalla suomen-tanut. Kokeita valvoi hienostunut nainen, nenällään kultasankaiset prillit; sellaisia ei Tyrvään Nälkälänmäessä ollut kellään.

Hän oli Alli, kuten myöhemmin selvisi. Muistamme hänen vaalean, hiukan ohuen tukkansa, muistamme hänen ystävällisen olemuksensa, mutta ne jäivät ikään kuin prillien varjoon. Hienostuneet silmälasit leimasivat hänen olemustaan, niistä säteili sekä ystävällisyys että oppineisuus. Ei siis ihme, että hä-

nelle oli annettu lempinimi *Kakkula*, jo ennen meitä. Me emme sitä keksineet, mutta me käytimme sitä. Emme toki edesspäin: silloin hän oli *maisteri Kaskinen*. Prilliensä puolesta hän olisi voinut olla leidi, mutta hänen olemuksensa oli liian eloisa ollakseen arvokkaan pidättyväinen. Hänen käytökseltään kuvastui pitkä koulutus ja kultivoituneisuus, vaikeuksien kasvattama itsekuri ja syvimpänä voimakas itsetunto. Hän oli itsenäinen ja sivistynyt nainen, ja kun tarvittiin, hänestä löytyi tahdonvoimaa ja luonteenlujuutta. Hän oli emansipoitunut, mutta ei feministi: hänen ihanteisiinsa kuului edelliseltä vuosisadalta periytynyt isänmaallisuus ja inhimillisuus. Tällainen oli, mielikuvieni mukaan ja jälkepäin arvioiden, maisteri Kaskinen. Mutta emme me oppilaat tietysti häntä aivan tällaiseksi kokeneet; siihen meillä ei ollut perspektiiviä vielä.

Ja niin Allista tuli meidän suuren luokkamme valvoja, järjestyksen- ja huolenpitäjä aina vuoteen 1945. Hän kaitsi meitä jatkosodan kouluvuodet. Hänen kanssaan me kävimme mottimättä, koska talvet olivat ankaria ja haloista oli pulaa. Ja hänen kanssaan

me marssimme maaottelumarssin, jolla loukkaavan rauhan jälkeen luotiin uskoa tulevaisuuteen, sillä meidän uskomme oikeudenmukaisuuteen oli syvästi järkkynyt.

Alli suhtautui meihin kaittaviinsa hyvin velvollisuudentuntoisesti. Ja enemmänkin, tunteensa lämmöllä. Silloista koulumaailmaa elähdytti vielä runebergiläinen usko Suomen kansaan ja snelmanilainen kasvatusihanne. Sen mukaan meistä tuli luoda sivistyneitä, ahkeria, velvollisuudentuntoisia ja vastuun ottavia kansalaisia. Eivätkä nuo tavoitteet olleet ollenkaan niin taivaiden takaisia kuin nykyisen materialismin, individualismin ja sekavan arvomaailman näkökulmasta ehkä näyttää, tämän hienon postmodernismin. Niiden varassa Suomi oli kestänyt talvisodan 105 taistelun päivää, niiden varassa me olimme kestäneet jatkosodan ja saavuttaneet torjuntavoiton: ainoana sotaa käyneenä Länsi-Euroopan valtiona, jota vihollisen sotilassaapas ei ollut alistanut. Me kestimmme sodan, me kestimmme sen jo 20- ja 30-luvun kansakoulussa. Niinpä me luimme Tyrvään yhteiskoulussa Allin johdolla Väinriikki Stoolin tarinoita ja Kalevalaa, vaikka emme ol-

leetkaan kypsät niitä syvästi ymmärtämään. Ja kerrankos meitä laiskamato vaivasi!

Tainion Risto verrytti muistiani eräällä episodilla. Alli oli antanut Kalevalasta läksyksi Väinämöisen ja Ilmarisen Pohjolan-matkan, ja ryhtyi läksyä kuulustelemaan. Joku tytöistä, aina tunnollisista, kertoi alkuvaiheista, joku toinen jatkoi. Sitten Alli kohdisti huomionsa Innilän Erkkiin: "Mitäs sitten tapahtui, Erkki?" Erkki: "No kun se Väinämöinen oli lähtenyt sille reissulle..." Alli: "Istu alas! Risto jatkaa." Risto ei ollut lukenut. "Istu sinäkin!" Joku tytöistä pelasti tilanteen. Alli: "Mitä Väinämöinen sitten teki, Erkki?" Pennasen Erkki, karjalaispoika: "Läks kottii." Kyllä siinä Allin kärsivällisyyden rinnusrauta joutui välistä lujille.

Silti Alli kiintyi meihin jukolalaisiin. Koin sen ihan omakohtaisesti, kun sairastuin III luokalla tulirokkoon, sodan aikana siis, ja jouduin Tyrvään Kulkutautisairaalaan. Siellä makasin kuumeessa ja ripulissa yhdessä kurkkumätätäpotilaiden kanssa. Ikkunaan koputettiin – sisään ei ketään päästetty, kävijät saivat kiivetä tikapuita ikkunan taakse. Ja siellä oli Alli! Hän oli polkenut pyörällään minua katsomaan kuusi seitsemän kilometriä! Tuskin kukaan muu opettaja olisi sitä tehnyt, Alli teki. Se on jäänyt hämmästyneen koulupojan kiittolliseen mieleen, varmaan koko elämän ajaksi. Ja hän muisti minua lahjalakini! Yrjö Karilaan kirjalla *Oppia ikä kaikki*. Se on hyllyssäni vieläkin, Allin omistuksella varustettuna. Kirjan nimi oli enne: on ollut pojalla oppimista!

Viidennellä luokalla – 1945 – päätimme tehdä luokkasormuksen. Veimme hopeasepälle hopealusikan tai muun hopeasineen kukin, muutoin ei sormuksen tunnuksesta, mutta Alli ratkaisi asian: a toiseen toiseen, siis toiseen potenssiin. Luokka hyväksyi sen. Salakirjoitukseen sisältyi elämänohje: "Auttaa aatos, tarmo, työ", Eino Leinon säe, tullut tunnetuksi Veikko Sinisalon laulamana. Kai se on auttanutkin, milloin olemme sitä noudattaneet.

Sitten elämä vei meidät Allista erilleen, mutta tapasimme luokkajuhlissa, silloin harvoin kuin niitä järjestettiin. Sillä Alli oli seurallinen ja tuli niihin mielellään. Hän viihtyi meidän kanssamme ja nauroi helakasti, hän oli elämäniloinen ja elinvoimainen, mikä on osaksi sama asia. Missä elämänhalu pulppuaa, siellä on ilo ja naurukin lähellä. Hän oli tässä suhteessa aivan ih-

KANGAS, Aino Annikki – s 17. 8. 31 Liperi.
Vmt työm August Kangas ja Lydyia Pötsönen.
– Y Joensuun yk 52, aus 57–58, FK 56, FM 58. –
Suom v leht TYL 59–62 ja Toijalan yl 62–. E
KASKINEN, Alli Mielikki, Vla – s Tku 23. 1. 04.
Vmt mv Sigfrid Kaskinen ja Hilma Gustaava
Ojanen. – Y Salon yk 24, FK 29, FM 32, kasv op
tutk 32, aus 31 ja 32, opn 50, opintomatka
Tanskaan, Ranskaan ja Italiaan 52. – Vv 28–37
sijais- ja tuntiop useissa kouluissa, mm Turun
klassill lys, Seinäjoen yl, Mynämäen ja Haapa-
järven yk sekä Porin yl, suom ja hist sijaisop
TYK 37–39 ja vak op 39–50, hist v leht Loviisan
yk 50–51 ja suom ja hist n leht ja varareht
Harjavallan kunnall keskik 51–70, samalla Har-
javallan yhteislukion reht ja hist leht 54–57,
eläkkeelle 70. – Lottatyössä sotien 39–40 ja
41–44 aikana. – Harjavallan kunn valt j 56–59.
– Mm 39–40, Mm 41–45. – H: kirjallisuus ja
matkailu.
KIVALO (os Enroth), Elna – s 27. 6. 88 Laihia.
Vmt asianajaja Karl Teodor Enroth ja Maria
Mara. Puol vsta 12 metsänhoit Niilo Kivalo. L:
Inkeri Elisabet. – Y Hgin s yk 07, op tutk H:gin s
jatko-opist 10, hospitantitod Heinolan semin 16.
opintomatkoja Ruotsiin, Tanskaan ja Saksaan.
Vtkansak op H:ssä 09, 10 T. matkatek vak op

Matrikeliteos Tyrvään yhteiskoulu –
Vammalan lukio 1904–1979.
Vammala 1979.

meellinen. Ja kuinka kirkas hän oli melkein loppuun asti! Hän muisti opettajuutensa ajan Vammalan, toiset opettajat, ystävänsä, oppilaansa, hän seurasi ystäviensä elämää. Elämänilonsa hän säilytti huolimatta vaihoista, joita vanhuus hänellekin toi. Ja kyllä hän seurasi myös päivän tapahtumia ja ihmetteli pahan maailman menoa, niin kuin me kaikki vanhat teemme. Alli oli hyvin harvinainen ihminen, ja oli elämän lahja, että saimme hänestä opettajan ja monet ystäväni. Hän jätti meihin oman persoonallisuutensa jäljet, ja ne säilyvät, vaikka olemmekin ehkä jo unohtaneet, mitä hän opetti. Sillä se mikä opetuksesta unohtuu, on sivistystä.

Kun olen joskus muistellut pois meneitä ystäviä, olen kertonut tarinan antiikista. Sen mukaan yksi Kreikan seitsemästä viisaasta, ateenalainen laisäättäjä Solon, keskusteli elämän onnesta Kroisosken, Lydyian tarumaisen rikkaan hallitsijan kanssa. Tarina ei ole tosi, mutta se on tässä sivuseikka. Kroisos esitteli aarteensa Solonille ja kysyi, ketä tuntemistaan ihmisistä Solon piti onnellisimpana. Kuninkaan pettymykseksi Solon nimesi ateenalaisen Telloksen. Tämä eli onnellisessa

valtiossa, hänellä oli kauniita ja hyviä lapsia, hän tuli toimeen hyvin, ja lopuksi hän kaatui taistelussa voitettuaan kotikaupunkinsa viholliset. Hän kuoli ateenalaisten kunnioittamana. Kroisos kysyi, eikö Solon pitänyt hänen onnellisuuttaan missään arvossa. Solon vastasi: Ihminen elää ehkä seitsemänkymmmentä vuotta, suunnilleen 26500 päivää. Mikään hänen päivistään ei ole edellisen kaltainen. Sen vuoksi ketään ei pidä ylistää onnelliseksi, kun hän vielä elää. Viisaalla vastauksellaan Solon valttui vertaamasta Kroisosta Tellokseen. Mutta, hyvät lukijat! Jos sovitamme Solonin sanat Alliin, voimme todeta, että hänen elämänsä täytti monessa suhteessa Solonin onnellisuuskriteerit. Hän eli hyvän ja pitkän elämän, paljon pitemmän kuin useimmat meistä tulevat elämään. Ja vaikkei hänellä ollut lapsia, hänellä oli oppilaansa, me sadat, joita hän opetti ja kasvatti, joille hän siirsi suomalaista ja eurooppalaista sivistysperintöä. Ja hänkin eli lukuisten ystäviensä arvostamana, ja hän kuoli meidän kaikkien kaipaamana. Hän ei tosin kaatunut isänmaata puolesta, mutta hän eli elämänsä Satakunnalle ja Suomelle.

Metsäpirtti, Tapparin lobko maaliskuuta 1942. Tulipatteri "Höylän" korsussa turkulaiset, tamperelaiset ja tyrväläiset Kalevi Piha (seisomassa) nauttivat lomalta palanneen antimista. Etualalla Leevi Moisander, joka 1943 nimitettiin Mannerheim-ristin ritariksi. Hautaristi Ljungberg oli kotoisin Paraisilta.

Metsäpirtti, Tapparin lobko huhtikuuta 1942. Tulenjohtopaikka "Torstin" miehistö ottamassa kevätaurinkoa majapaikan seinustalla. Seisomassa tyrväläiset Kalevi Piha ja Toivo Pohja.

Kalevi Piha

Kevyt Patteristo 14:n Aseveljien kiltatoiminnan synty

Tyrvään ja Turun miehet kohtaavat toisensa

Kev.Psto 14 oli 15. 6. 1941 perustettu Turussa. Se oli tälle alueelle uusi joukko-osasto jo talvisotaan osallistuneen I/KTR 5:n lisäksi. Miehistö rekrytoitiin Turusta ja Turunmaan alueelta: reserviläisiä ja vapaaehtoisia (koulupoikia), mukana myös ruotsinkielisiä. Joukko-osasto oli moottoroitu patteristo, yksi sodan harvoista autoilla liikkuneista. Patteristoa alettiin pian kutsua Turun patteristoksi.

II/KTR 12 perustettiin 17. 6. 1941 Tyrväällä. Sekin oli uusi joukko-osasto; talvisodassa Tyrvään miehet palvelivat jalkaväessä (JR 17). Miehistö oli rekrytoitu nykyisen Vammalan kaupungin alueelta. Joukko-osasto oli hevosvetoinen. Patteristo oli perinteisesti nimeltään Tyrvään patteristo.

Syksyllä 1942 ryhdyttiin armeijassa toteuttamaan laajoja henkilöjärjestelyjä. Tuloksena oli miehistöjen vaihtaminen tarkoituksella aloittaa miesten kotiutus: Kev.Psto 14 sai "yli-ikäisiä" miehiä Tyrvään patteristosta, ja antoi tilalle "nuoret miehensä". Tästä syystä patteristoa alettiin kutsua "joulupukkipatteristoksi". Patteristoa ei sodan aikana lopetettu, vaan päinvastoin se sai täydennystä Tyrvään seudun uusista asevelvollis-

ta. Boris Dornin muistaman mukaan hänen ikäluokkaansa (1924) kuuluvia miehiä olisi Kev.Psto 14:ään saapunut puolensataa. Erikoista oli, että kuvannollisesti "isät ja pojat" palvelivat samassa joukko-osastossa. Miesten sopeutuminen tilanteeseen tapahtui ongelmitta huolimatta siitä, että miesten tausta – ikä, koulutus, kokemus, kieli, aselaji – suuresti vaihtelivat.

Kalevi Piha kertoo

Tyrvään patteristosta oli Turun patteristoon siirtynyt vääpeli Aarno Niemi; Kev.Psto 14:ssä hän sai tehtäväkseen toimia patteriston vääpelinä. Tunsin hänet Tyrväältä saman kylän poikana. Hänen isänsä oli perustanut Tyrväänkylään jolloinkin 1900-luvun lopulla puutyötehtaan, josta kylän nuoret aikaan saivat ensimmäiset palkkarahansa.

Itse olin toiminut Turun patteristossa patteriupseerina ja tulenjohtajana, mutta Vuosalmen taistelujen jälkeen, heinäkuussa 1944 sain komennukset patteriston adjutantiksi. Siitä alkoi hyvä yhteistyömme joukko-osaston yleisten asioiden hoidossa. Rintamatehtävistä Kev.Psto 14 syyskuussa siirrettiin Rautjärvelle, uuden rajan tuntumaan. Yhteinen työpaikkamme oli Vilakkalan ky-

län Suopellon talossa.

Syksy kului – kuten valokuvat kertovat – kirjoituspöydän ääressä, puutarhan antimia maistellen, maataloustöissä, kantiinikäynneissä ja elämän rauhassa maistellen. Marraskuussa alkoivat kotiuttamiset: Turussa tykkien, ajoneuvojen ja varusteiden sekä asiapapereiden luovutus. Lopulta passi käteen. Sen tyrväläisenä sain Vammalassa, puolustusvoimien leimalla varmennettuna 22. 11. 1944. Tämä kaikki oli oleva pohjaa tulevalle Kevyt Patteristo 14:n aseveljien kokouksille.

Tässä kirjoituksessa mainitut tiedot pohjautuvat suurelta osin Toivo Pohjan muistiinpanoihin "Poimintoja jatkosodan aikaisen Kevyt Patteristo 14:n rauhanaikaisesta toiminnasta".

Tampere

Jälkeenpäin ajatellen on hämmästyttävää, että jo vajaan vuoden kuluttua armeijan kotiuttamisesta lehdissä julkaisiin ilmoitus, jossa tiedotetaan, että Kev.Psto 14 (5980, 5982, 5983 ja 5984) kokoontuu toveri-iltaan Tampereelle lokakuun 13. päivänä 1945 Liikeväen kerhoon Sukkavartaankatu 8. Osanotosta (250 mk/hlö) ilmoitettava G. Ekolalle; yhteismajoituskin järjestettävissä. "Toivotaan runsasta osanottoa" –

Metsäpirtti, Tapparin lobko kesäkuu 1942. Tulenjohtaja Kalevi Piha tähyilee maastoa tulenjohtopaikka "Taunon" tulenjohtokorsun tornista. Oikealla baarakaukoputken objektiivit suunnattuina vibollista kobti.

Metsäpirtti, Tapparin lobko kesäkuu 1942. Tulitoiminnan asemaryhmä koolla komentokorsun ulkopuolella. Paikalla taisteluhäbetti ja tamperelaiset laskijat Hietanen ja Nieminen, keskellä patterin päällikkö (Karlsson) ja patteriupseeri (Piha).

Toimitsijat.

Tilaisuuteen saapui puolensataa osanottajaa. Kokous ei ollut pelkästään "toveri-ilta", vaan tarmokkaasti päätettiin järjestäytyä. Ensinnäkin päätettiin nimetä yhdyshenkilöt Turkuun, Tampereelle ja Tyrväälle. Yhdyshenkilön tehtävänä olisi omalla paikkakunnallaan koota "toimikunta" silloin, kun hänen kotiseudullaan on vuoro olla tilaisuuden isäntänä. Toiseksi päätettiin kokoontua jatkuvasti 2–3 vuoden väliajoin. Seuraava aseveli-ilta "määrättiin" pidettäväksi Tyrväällä. Kokoonkutsujaksi valittiin esikuntaväpeli Aarno Niemi.

Toivo Pohja päättää Kevyt Patteristo 14:n aseveljien syntykokouksen juhlallisesti: "Korkein johtomme kuitenkin näki hyväksi lähettää Niemen komentukselle, josta ei ole paluuta. Tuntui kuin suunnitelmat jäisivät iäksi toteutumatta".

Tyrvää

Kestikin melkein neljännesvuosisadan, ennen kuin hanke lähti uudelleen rullaamaan. Varmaan moni aseveli tälläkin

välillä ajatteli, että "kyllä tarttis..." Tarvitava kipinä löytyi vihdoinkin kesällä 1969, jolloin monet sodanajan yksiköt viettivät sodan päättymisen 25-vuotismuistoa. Asialla olivat eritoten Antti Salli ja Uolevi Knuutti, jotka toivat julki ajatukseensa, että "olisihan meidänkin patteristomme muistamisen väärti". Ja niin ryhdyttiin tositoimiin.

Aluksi kaavailtiin, että aseveli-ilta järjestettäisiin Turussa. Turkulaisilta patteriston miehiltä ei kuitenkaan saatu vastakaikua. Tyrvääläiset eivät antaneet periksi. Asialle pantiin Uolevi Knuutti, jonka laittamaton vaihtoehto oli: "ellet te saa siellä Turussa toimeksi, niin me järjestämme veljien tapaamisen täällä Tyrväällä tai Vammalassa". Se oli sitten "sellainen pakkopeli", että oli ryhdyttävä puuhaan. Uolevi Knuutti, Antti Salli ja Toivo Pohja järjestivät tapaamisiaan hyvin usein – mukana myös Olli Vilpala. Kokouspaikat arvioitiin tarkoin, ja Ellivuoren ja Tampereenkin hotellien jälkeen päädyttiin Vammalan Seurahuoneeseen.

Lehdissä julkaistiin ilmoitus otsikolla "Kev.Psto 14 – Turun Patteristo": Illanvietto Vammalassa 6. 6. 1970. Kokoon-

nutaan sankarihaudalle. Tiedusteluihin vastaa Toivo Pohja. Toimikunta. Ilmoitautumisia ottavat vastaan myös yhdyshenkilöt; Jaakko Vanamo (Turku), Seppo Päivike (Kankaanpää – Tampere) ja Erkki Särkilähti (Pori).

Osanottajia asevelikokoukseen saapui 63 henkeä. Sähkösanoman lähetti Erkki Lautsuo. Seppeleenlaskun jälkeen siirryttiin illalliselle, jossa tervehdyssanat lausui Uolevi Knuutti. Tehtiin päätös, että tulevaisuudessa kokoonnutaan joka toinen vuosi, seuraavan kerran Turussa. Ruokailussa noudatettiin "vuosientakaisia muotoja": tukevaa hernesoppaa kenttäpakista syöden. Tarjoilun hoiti asiantuntevasti patterin entinen muonanjakaja Kalle Kallio. Patteriston historiikin esitti Jaakko Vanamo.

Turku

Tarvetta aseveljien tapaamiseen esiintyi myös Turussa, Kev.Psto 14:n perustamiskaupungissa. Toivo Pohja mainitsee muistikirjassaan, että sodan päättymisen ja joukkojen kotiuttamisen jälkeen oli Turussa hyvin suppeasti, suusta suuhun menetelmällä ilmoitettu patteriston aseveli-illasta joskus vuosien 1944–1945 taitteessa. Tilaisuuden ohjelmasta ja osanottajamäärästä ei ole tarkempia tietoja.

Mustaa valkoisella on kuitenkin Turussa, Ravintola Itämeressä 22. 3. 1952 pidetystä tilaisuudesta, johon osallistui parikymmentä Kev.Psto 14:n entistä upseeria. Tapahtumasta on jäljellä kaksi sähköttä, joissa Armo Kaijanen sanoo: "Tänä iltana matkalle lähtevänä esitän parhaat terveiset koko poppoolle" ja Kalevi Piha: "Täyspanoskranaatteja herkkinä koko iltana". Sanomat heijastavat tarvetta yhteydenottoon ja aseveljeyteen.

Rautjärvi, Vilakkalan kylä, Suopellon talo syyskuu 1944. Patteriston väpeli Aarno Niemi työpöytänsä ääressä. Tampereella 13. 10. 1945 pidetyssä patteriston ensimmäisessä kokoontumisessa Aarno Niemi oli keskeinen aloitteentekijä.

Varsinainen asevelikokous järjestettiin Turussa 25. 5. 1973, mutta ei ilman kipuja. Tuli syksy 1972. Toivo Pohja kirjoittaa muistikirjassaan: "Kaksi vuotta oli jo kulunut Vammalan aseveli-illasta ja Vammalan seudun veljet olivat kovasti kylänkipeitä. Mutta kulttuurikehdosta ei kuulunut hiiren hiiskahdustakaan". Puhelinviestejä Turkuun: "määräaika on jo lopussa". Eivätkö he kykene vai eivätkö he halua! Lopuksi sovittiin, että "siirretään hommeli eteenpäin".

Heti alkuvuodesta 1973 alkoi Vammalan seudulla, "yhdysmiesten painesäiliössä olla liikaa ilmakehiä". Päätettiin "tönäistä turkulaiset hereille kesken makeiden talviunien". Jälleen tuloksettomia puhelinsoittoja Turkuun, "ei asia oikein tahtonut iskeä tulta Turussa päin". Vammalassa ei niin vain vielä luovuttu turkulaisia pommittamasta. Toivo Pohja jatkaa: "Uolevi tiesi, että prof. Piha on Vaasasta muuttanut Turkuun ja niinpä hän otti yhteyttä Kalevi Pihaan. Uolevi oli osunut oikeaan kohteeseen. Tuntuu, että Turussa alkaa tapahtua. Ja turkulaiset veljet panivat toimeksi".

Turussa koottiin 7-henkinen asevelitoimikunta valmistelemaan "asevelipäivää", joka järjestettäisiin Turun Upseerikerholla 25. 5. 1973. Toimikunnan kokoonkutsujana oli Kalevi Piha. Kutsu tilaisuuteen julkaistiin sekä maakunnallisissa että valtakunnallisissa lehdissä. Kokoukseen osallistujien määrä oli 71 henkeä. Muistotilaisuus oli Turun Sanakariristillä, jossa puheen kentälle jääneille piti Antero Levanto. Esitelmän Kev.Psto 14:n osuudesta sotatoimissa 1941-1944 piti Keijo Heikola; esitelmä on julkaistu kirjana.

Kev.Psto 14:n Aseveljet 30 vuotta

Patteriston säännöllinen asevelitoiminta on tänä vuonna kestänyt 30 vuotta. Jos mukaan lasketaan ensimmäinen kokous Tampereella, vuosia kertyy 55 ajastaikaa. Toiminnan pysyvä käynnistämisen otti oman aikansa, mutta kahdessa ensimmäisessä (1970 ja 1973) luotiin ne puitteet, joiden mukaan edelleenkin toimitaan. Varsinaisia asiapapereita ei tällaisessa vapaaehtoisessa toiminnassa alkuvuosina juuri synny, mutta onneksi on tallella Toivo Pohjan muistikirja. Hänen ilmeikästä kieltään on nautinto lukea. Lopuksi Tyrvään murretta Toivo Pohjalta 30 vuoden takaa:

"Ni j ste me, taikka meitistä ne joka silloin on tämmöten tillaisuuren isäntinä, näytämme teitille Kynin Valpurin asun paikan."

Antti Heikkilä:

Berndt Robert Rikberg 1819 – 1867

Tyrvään kirkkohautausmaan
etelälaidalla olevassa
barmaassa muistomerkin
on seuraava teksti:

Pastori
Berndt Robert
Rikberg

f. 22.8.1819 d. 4.7.1867

Dotter

Bertha
f. 20.6.1867 d. 15.2.1868

Tyrvään kirkkohautausmaalla on varsin vähän hautoja, joilla oleva muistomerkki on 1800-luvulta, yksitellen laskien parikymmentä. Puisista risteistä ja laudoista, joilla haudat enimmäkseen merkittiin, ei ole säilynyt ainuttakaan. Kun hautauskielion päätyttyä 1900-luvun alussa alettiin hautoja uudelleen käyttää, vietiin useita kymmeniä vanhoja malmi- ja putkiristejä sekä laattoja uusien hautojen ja muistomerkkien tieltä kirkon pääsisäkäynnin yläpuolella olevaan varastoon, missä ne ovat edelleen. Muistomerkkejä ja reunakiviä on ilmeisesti kokonaan hävitettykin. Joissakin tapauksissa uuteen muistomerkkiin on kirjoitettu tietoja vanhasta muistomerkistä.

Kaikkien tiedossa lienevät seurakunnan hoidossa olevat Gallenin ja pappien haudat. Muutamia hautoja hoitaa suku. Lisäksi on kymmen-

kunta muistomerkkiä ja ristiä, joita ei omaisten toimesta ole hoidettu vuosikymmeniin. Myös ne ovat historiallisia dokumentteja, jotka sellaisenaan tulee säilyttää. Hoidoksi riittää nurmikon leikkaaminen sekä roskien ja rikkakasvien poistaminen niin kuin on tehtykin, kukkia niille ei pidä istuttaa. Malmiristit tulisi maalata. Hienoa olisi, jos joku varastoon viety putki- ja malmiristi voitaisiin palauttaa entiselle paikalle.

Hautausmaan etelälaidalla on har-

maa muistokivi, jonka sammaleen peittämää tekstiä tuskin kukaan on pitkiin aikoihin huomannut. Kiven harjaaminen paljasti ensiksi sanan Pastorn, ja lopulta tuli esiin koko kirjoitus. Muistokivi on pystytetty pastori Berndt Robert Rikbergin haudalle. Tämän nimen taakse kätkeytyy kappale Tyrvään seudun historiaa 1860-luvulla.

Berndt Robert Rikberg syntyi Kangasalla 22. elokuuta 1819 (hänen vanhempiansa nimiä ei ole tallennettu internetiin). Hänen vaimonsa oli kruununnimismies Petter August Rydmanin ja Jacobina Amalian s. Salonius tytär Sofia Amalia Rydman Kiikan Ruotsilasta. 1850-luvulla Rikberg oli pappina Sahalahdella, hänet valittiin vuosikymmenen lopulla Oriveden pitäjänapulaiseksi ja määrättiin myöhemmin saman seurakunnan v.t. kappalaiseksi. Hän haki v. 1858 Kiikoisten kappalaisen virkaa, mutta ei tullut valituksi. Kun Tyr-

vään pitäjänapulaisen virka tuli haettavaksi, Rikberg pyrki uudelleen vaimonsa kotiseudulle, ja tuomiokapituli asetti hänet toiselle vaalisijalle. Rikberg sai 30. maaliskuuta 1867 toimitetussa vaalissa 162:sta manttaalista 46 manttaalin äänet ja tuli valituksi. Ensimmäisellä vaalisijalla ollut Johan Hellenius sai 33 manttaalin äänet. Tyrvään kirkkoherran ja pitäjänapulaisen sekä Kiikan kappalaisen virat olivat tällöin seurakuntien yhteisiä virkoja, joten kaikki seurakuntien alueella olevien talojen omistajat saivat äänestää. Vilkkaimmin äänestivät keskeisten kylien isännät.

Näihin aikoihin vakinaiset papit jaettiin kolmeen ryhmään: kirkkoherroihin, kappalaisiin ja pitäjänapulaisiin. Lisäksi oli avoimien virkojen hoitajia ja välisaarnaajia sekä pappien itsensä palkkaamia apulaisia. Kirkkoherralla oli monista lähteistä tulevan palkan lisäksi asuttavana ja viljeltävänä suuri pappila, kappalaisella oli viljapalkan ohella pienempi pappila, mutta pitäjänapulainen sai yleensä vain viljapalkkaa. Niinpä Tyrvään pitäjänapulainen Benjamin Wilhelm v. Pfaler (1824-1829) asui omistamallaan Kataran ratsutilalla ja Henrik Salenius (1831-1855) ensiksi sukulaisten omistamalla Saikan ratsutilalla ja sitten Ala-Ketolan ratsutilalla. Kun Rikberg jo toukokuussa 1967 otti vastaan pitäjänapulaisen viran, hänet merkittiin rippikirjaan osoitteettomana, mutta ennen pitkää hän sai asuinpaikakseen Ala-Ketolan, jonka pitäjänmiehet v. 1865 ostivat Tyrvään kappalaisen pappilaksi. Tarkoitus oli saada Tyrvään ja Kiikan seurakuntiin omat kappalaiset, jolloin pitäjänapulaisen virka lakkautettaisiin. Tyrvääläiset esittivät kuitenkin tuomiokapitulille, että Ala-Ketola voisi edelleen olla kaikkinen tuloineen uuden vakinaisen pitäjänapulaisen pappila, mutta pyyntöön ei suostuttu, vaan virka täytettiin väliaikaisesti ja uusi kappalaisen virkaan julistettiin haettavaksi.

1860-luvulla elettiin Suomessa vaikeita aikoja, nälän ja kuolon vuosia. Jo v. 1862 sato oli niin huono, että voitiin puhua katovuodesta. Seuraavinakin vuosina sato jäi huonoksi kunnes tultiin vuoteen 1866, jolloin ei juuri mitään voitu korjata talteen. Nälän ohelle ihmisiä vaivasivat kulkutaudit, joihin menehtyi nälän uuvuttamia ihmisiä joukoittain. Varsinkin kesä 1867 oli kohtalokas, jolloin nälänhätä oli pahimmillaan. Näinä vuosina Berndt Robert Rikberg hoiti virkaansa vaikeissa olosuhteissa. Siihen kuuluivat normaali papin työt emäseurakunnassa sekä saarnavuorot kappeleissa. Pappien työhön kuuluivat oleellisesti sairaiden ja kuolevien luona käyminen sekä ehtoollisen antaminen. Kun muut vaki-

naiset papit olivat jo iäkkäitä ja sairauksien uuvuttamia, nuorella pitäjänapulaisella riitti kotikäyntejä yötä päivää. Viimeisen lapsen hän kastoi juhannuksena 1967 ja kirjasi sen vielä kastekirjaan. Hän ei voinut välttää sairaiden luona käydessään tartunnan saamista. Niinpä hän sairastui lavantautiin (tyfus) ja kuoli 4. heinäkuuta. Hänet haudattiin kirkon viereiseen hautausmaahan noin 700 muun samana vuonna kuolleen tyrvääläisen kanssa. Voidaan vain kuvitella sekasortoista tilannetta, kun nälän ja sairauden uuvuttamat omaiset yrittivät löytää hautapaikan saadakseen läheisensä haudatuksi ja haudan merkityksi. Mitään kirjanpitoahan haudoista ei vielä ollut.

Samana vuonna kuoli useita muita pappeja. Vastikään Karkkuun tullut kirkkoherra Frans Josef Wadén kuoli lavantautiin 15. heinäkuuta. Lisäksi kuolivat Tyrvään kirkkoherra Carl Efraim Lilius muutaman kuukauden sairastettuaan 10. lokakuuta sekä Kiikan kappalainen Gustaf Forselius jo pitkään sairastettuaan 18. lokakuuta. V.t. pitäjänapulaiseksi ja Liliuksen kuoltua v.t. kirkkoherraksi tuomiokapituli määräsi juuri papiksi vihityt Johan Särkän, joka seuraavana vuonna määrättiin Kiikan v.t. kappalaiseksi. Tämän jälkeen Johan Oskar Bergroth oli Tyrvään v.t. kirkkoherrana ja v.t. pitäjänapulaisena vuoteen 1871, jolloin kirkkoherran virka ja uusi kappalaisen virka vakinaisesti täytettiin.

Rikbergin perheen nuorin lapsi Bertha Emilia Sofia kuoli vajaa vuoden ikäisenä rokkoon 15. helmikuuta 1868 ja haudattiin isänsä hautaan. Leski Sofia Amalia Rikberg asui Ala-Ketolassa vuoteen 1871 saakka, jolloin hän muutti neljän lapsensa kanssa Kiikan Kiimajärven Koppalaisen taloon. Sofia Rikberg solmi uuden avioliiton henkikirjoittaja Alfred Lindströmin kanssa ja muutti perheineen Helsinkiin 1883.

Berndt Robert Rikbergin muistomerkki kertoo jälkipolville monestakin asiasta. Siinä on Tyrvään viimeisen vakinaisen pitäjänapulaisen hauta. Rikbergillä oli kuollessaan viisi lasta, joista vanhin oli 11-vuotias. Näin hauta kertoo puutteesta ja hädästä, johon perhe saattoi joutua ainoan huoltajan kuollessa. Lisäksi hauta kertoo ajoista, joita elettiin suurina nälkävuosina. Haudalla olevaa kiveä voidaan pitää näinä vaikeina vuosina satojen jopa tuhansien Tyrvään pitäjässä lavantautiin kuolleiden yhteisenä muistomerkkinä. Tulevana kesänä on varmaan niitä, jotka etsivät tämän haudan ja viivähtävät hetken sen äärellä. Ehkä joku voisi viedä jouluna haudalle kynttilän kertomaan siitä kiitollisuudesta, jota osoitetaan menneiden sukupolvien työtä kohtaan.

Kivirutsu soittaa 70-vuotispäivillään.

Timo Roos

Ääni kurkusta – kurkku Karkusta

Juuri nälkävuosien aikaan syntyi hyväksi mainitun takosepän perheeseen Karkussa poika. Nälkävuosi vei pojalta äidin ja isän mutta Karkun Horniolla Mikkolan torppaa asuva isän veli otti pojan luokseen. Näin sai Kalle Vihtori kodin, josta hän miehen ikään vartuttuaan lähti työn perään päätyen lopulta Palvialan kylän Tullulle, jonne myöhemmin perustettiin Karkun emäntäkoulukin. Tullun renkipoikaa alkoi kiinnostaa naapuritalon Koljaan pellolla työtään iloisesti laulaen tekevä vaalea tyttö. Avioliittoon sellainen kiinnostus ennen pitkää johti. Niin alkoi Kallen ja Sandran yhteinen taival Karkussa. Töitä tehtiin edelleen ja isäntätalojakin vaihdeltiin. Pari vuotta häiden jälkeen eli v. 1894 syntyi poika, jolle annettiin isän nimi eli Kalle. Pekka syntyi v. 1897, Tyyne v. 1900 ja Martti v. 1904. Tähän aikaan oli isä-Kalle Kosken kartanossa etumiehenä.

Miestä alkoivat kuitenkin muonamiehen hommat harmittaa niin paljon, että hän pyysi ja sai torpan asuttavakseen. Se oli Karkun Aluskylässä Ilomäen torppa, jonne perhe muutti vuonna 1905. Rakennukset olivat surkeassa kunnossa ja taksvärkkikin kova mutta siitä alkoi välillä varmaan ilotonkin elä-

mä Ilomäessä. Perheeseen syntyi vielä Alma v. 1907 ja tämän jutun päähenkilö Väinö Nikolai vuonna 1911.

Musikaalinen perhekuunta

Ilomäessä kasvavan Kiviruisun perhekuunnan päämies Kalle oli laulutaiteilinen. Ei kuitenkaan niin hyvä kuin vaimonsa Santra, joka oli hyvä-ääninen laulaja. Iloensa ja surunsa hän ilmaisi kauniilla laulunäänellään. Sama taito periytyi muunlaisenakin musikaalisuutena myös lapsiin. Pekankin sanottiin soittaneen jotakin sävelmää huuliharppulla jo ennen kuin oppi puhumaankaan. Hänestä sitten perheen ensimmäinen vaan ei viimeinen pelimanni tulikin. Ensimmäinen soitin oli yksirivinen hanuri, jota seurasi kaksi- ja sitä kolmirivinen. Nyt oli soittohommissa mukana jo nuorempi Martti-velikin. Veljekset kiertelivät tansseja soittamassa kahdestaan, jolloin Martilla oli hanurin lisäksi omatekoinen suurikokoinen mandoliini. Lisäisivätpä veljekset kolmiriviseen hanuriinsa neljännekin rivin ja yhä komeammalta kuulosti soitto.

Ennen pitkää kyllästyi Pekka pelimannina kiertämiseen ja homma jäi

Kyllä velipojan kelpaa kun saa laulaa kuivalla parvella. Toista on mun kun joudun soittamaan täällä Vesajärven korvessa. Noin sanoi Väinö Kiviruisu – legenda jo esiintyessään. Ja otsikossa mainitulla tavalla hän vastasi radion suositussa Tammerkosken partaalla -ohjelmassa toimittaja Eero Eräpuulle tämän kysyessä, mistä noin komea ääni tulee.

Martille. Martti oli myös laulumies, jonka Karkun Aluskylän koulun johtaja-opettaja Vihtori Virtaranta pyysi johtamaansa kuoroon bassoksi. Tarjouksia tulla eri tilaisuuksiin laulamaan alkoi Martille tulla tämän tästä ja se sai nuoren miehen ajattelemaan musiikkia vaikkapa ammatiksikin asti. Virtarannan koulusta saatu kahdeksainen laulusta ei tosin alalle mitenkään viitannut.

Martin tie tanssipelimannin penkiltä Turun tuomiokirkon parvelle kanttorina laulamaan on niin monipolvinen ja mielenkiintoinen, että ehkäpä siitä enemmän joskus myöhemmin.

Väinöstä tuli laulava hanuripelimanni

Kiviruisun perheen nuorimmainen, Väinö, jatkoi 30-luvulla veljien aloittamaa pelimanniuraa. Luoja oli hänelle antanut merkillisen matalan puhe- ja lauluäänän. "Syvässä kellarissa" oli se kappale, jossa Väinön basso parhaiten taisi soida. Puheäänikin oli matala ja metallinen. Outo sen kuullessaan saattoi vallon pelästytä.

Väinö perusti perheen ja jäi ainoana lapsista Karkkuun kotitilaa pitämään. Tilan tuotto ei riittänyt. Lisää ansioita

piti hankkia metsä- ja rakennustöistä ja myös rahdinajosta omalla hevosella.

Merkittävä lisäansio tuli pelimannihommista. Väinö oli usean pitäjän alueella halutuin hääsoittaja. Soittamaan pyytävälle hän tapasi vastata, että tullaan kyllä jos Luoja suo ja vehkeet pitää.

Soittoreisut hän teki yleensä polkupyörällä tai kulkulla. Aamu oli usein jo valkenemassa miehen kotiutuessa esim. jostakin Hämeenkyrön perukoilta. Jollakin sellaisella reisulla hän tuon alussa olleen viisaudenkin totesi.

Kotona odotti varhain aamulla lähtö kylään tien varteen maitotonkkaa viemään. Saattoipa joskus sen pelimanni tehdä kivistelevin otsin.

Olen kysellyt monilta Väinön soittoa kuulleilta arviota kuulemastaan. Hän oli taitava ja erittäin musikaalinen pelimanni, on yleisin arvio, johon omankin kokemuksen perusteella on helppo yhtyä. Hanuristit tietävät, että monet Pietro Deiron tai Frosinin kappaleet onnistuvat vain harvoilta, mutta niitäkin Kiviruusu nuotinlukutaitoisena soitti. Eräs hänen ohjelmakappaleistaan oli tango Ilta Välimerellä ja valssi Sinulle kuuluu lempeäni. Vaikeita kappaleita nämä molemmat myös.

Kiviruusulla oli mahtava laulunääni. Kun lauluun liittyi vielä taitava oma säestys, niin ymmärtää, että se kuulijoille jäi mieleen ainutlaatuisena, jäljittelemättömänä elämyksenä. Kun Väiski otti hanurin syliinsä ja aloitti, oli se kuin taivaallista musiikkia, muisteli eräskin haastattelemani. Kerran joissakin suulitansseissa Väiski soitti ja lauloi "Españatar olen sorja", jota esitystä paikalle

osuneet tamperelaiset lättähatut nauroivat. Uskollinen kuulijakunta laittoi mainitut arvostelijat kovakouraisesti väliajalla järjestykseen eikä siitä sen enempää. Näillä lakeuksilla kun ei Kiviruusua pilkattu.

Ei Kiviruusu mitään ääntä vahvistavia laitteita tarvinnut. Eräs hänen naapurinsa kertoi, että hyvällä ilmalla Väinön kovaääninen keskustelu kuului liki kilometrin päähän. Uskon sen. Kerran nimittäin olin Hurttiojärvellä pilkillä kuten minut jo kaukaa tunnistanut Väiski myös. Keskustelussamme minä sain huutaa täysillä, kaverille riitti tavallinen puheääni. Väiski oli juuri vaihtanut hanuria ja antoi minullekin ohjeen tehdä saman. "Se on kuule niinkuin muijaa vaihtaisi", opasti hän minua, silloin vielä poikamiestä. Muistan tuon opetuksen ja olen palauttanut aika ajojen väimon mieleen Kiviruusun viisaat sanat. Todeten, että jompi kumpi meillä nyt alkaa olla vaihtoon menossa. Lupa hanurin vaihtoon on tullut välittömästi.

Tamperelainen toimittaja Eero Eräpuu oli kuullut Kiviruususta ja houkutteli tämän suosittuun Tammerkosken partaalla -ohjelmaansa radioon. Kiviruusun ohjelmassa laulammat itse säestämänsä laulut herättivät huomiota kautta maan.

Sotavuosina Kiviruusu oli hyvin työllistetty pelimanni. Lomillekin hän otti hanurin mukaan. Kun Väiski täydessä junanvaunussa otti pelin syliinsä ja aloitti, niin pianpa siinä kertyi kuulijoilta lakillinen rahaa. Mies siirtyi seuraavaan vaunuun jne. Ja kotiin oli Irjalle tuotavana junassa hankittu hyvä tili. Joku paikalla ollut muisteli, ettei hän en-

nen eikä jälkeen ollut kuullut Isoa Iitaa niin mahtavana esityksenä.

On vahinko, että Kiviruusun laulua ja soittoa ei tallennettu kunnan välineillä jälkipolvine ihmeteltäväksi. Moneen kertaan kopioitu kasettinauha minullakin on kovin kalpeana muistona arvostamastani ja jo lapsesta saakka tuntemastani pelimannista.

Kiviruusu ei mielellään soittanut toisten kanssa eikä varsinkaan orkesterissa. Mouhijärvellä oli taitava pelimanni Lahtisen Kalle. Hänen kanssaan Väiski joskus esiintyi. Ja tunnusti, että kyllä Kalle hänet Säkkijärven polkassa päihittää.

Esiintyi Väiski kerran Vammalan seurantalolla Pihlajamaan Lassen kanssa. Kysyin asian todenperäisyyttä nyt syksyllä Pihlajamaalta eikä hän epäillyt etteikö niin olisi tapahtunut. Kiviruusun tunsin hänkin.

Omat taitonsa toki Väiskikin tunsin. Kerran väliajalla oli joku nuorimies ottanut Väiskin hanurin syliinsä alkaen soittaa sillä. "Oho, onko ton määrä olla soittoa", kuului ovelta Väiskin arvio.

Mouhijärvellä oli häissä pelimannille tarjottu ämpäristä sahtia noin vain kesken soiton. Osa juomasta kaatui hanurin päälle. Johon Väiski, että juota siinä poika mua äläkä mun hanuriani. Samasta tapauksesta kertoi Kiviruusu minullekin. Kysäisin, menikö peli vallan mykäksi. Ei mennyt, vastasi Väiski. Sama vaikutus sillä oli hanuriin kuin minuunkin, ääni vain parani. Se sama hanuri, komea romopiano, oli sitten myöhemmin minullakin monta vuotta.

Jonkun aikaa lauloi Kiviruusu Karunkun mieskuorossa ja myös kirkkokuorossa. Kerran sitten rovasti ilmoitti kuoronjohtajalle, että kuoro ei enää saa laulaa kirkossa, kun siinä on se Kiviruusu. Väiski sai tästä tiedon ja kuoro sai jäädä. Kun rovasti Rinne hyväksyi minun hanurinsoittoni, olimmehan yhdessä esiintymässä hänen aloitteestaan kunnalliskodissakin, niin joku muu syy kieltoon oli. Epäilen Kiviruusun pelimannitavoista kerrotun rovastille vähän liioitellenkin ja siinä syy.

Viisikymmentäluvulla alkoivat keikat jo vähetä kun kitaramusiikki teki tuloaan. Ilomäki myytiin ja muutettiin Nurmijärvelle, josta isäntä sai töitä. Soitteli hän sielläkin mutta vähemmäkseen. Tuli vielä muutto Hyvinkäälle, jossa loppuvuodet kuluivat. Joskus hän vielä täälläpäin kävi soittamassa kun kovasti pyydettiin. Kun tieto Kiviruusun soittamisesta tuli, niin Laviaa myöten tuli niihin tansseihin väkeä.

1980-luvun lopulla Väinö Kiviruusu siirtyi ikuisille soittomaille, mutta muistot ja monet jutut elävät täällä hänestä polvesta polveen.

Kiviruusu 70-luvulla Häijään markkinoilla esiintymässä.

Joulutarina juhannuskeinusta

Elettiin kesää 1945. Kotiini Pihlajaveden pappilaan oli majoitettu siirtolaisperhe Inkerinmaalta, 19-vuotias Nikolai-poika äitinsä Marin ja nuoremman sisarensa Katjan kanssa. He olivat mukavia ja ahkeria ihmisiä ja suureksi avuksi pappilan puustellin hoidossa niin navetassa kuin peltotöissäkin.

Juhannuksen alla ehdotti Nikolai vanhemmalle veljelleni Sakarille ja minulle, joka silloin olin 14-vuotias, että tekisimme yhdessä juhannuskeinun. Innostuimme asiaan heti, eikä kulunut kuin pari päivää, kun jo kotipihallamme seisoi komea aisakeinu heinikossa maantien vieressä. Keinun pohjana oli puolentoista metrin pituinen ja levyinen lankkukehikko, jonka kahdesta vastakkaisesta sivusta lähti kummastakin kolme kahden ja puolen metrin mittaista aisaa ylhäällä olevaan vaaka-suoraan akselitukkiin. Tämän tukin molemmissa päissä oli sentin paksuiset rautaiset akselitapit, jotka pyörivät maahan kaivettujen tolppien yläpäässä olevissa rei'issä. Keinun kolmion muotoisessa "häkkissä" saattoi istua kaksi paria kasvatusten ja keinua sen kuin sielu sieti. Kun vielä heinät keinun alta ja vierestä oli niitetty pois, yhtä tuuhaa saraheinämätystä lukuunottamatta, ja kaivettu vaaksan syvyinen oja keinun alle sadevesiä johtamaan, oli juhannuskeinun valmis.

Nikolai opetti meille keinumisen niksejä. Hän sanoi, että vain naiset istuvat

keinussa, mutta miesten kuuluu seisoa. Turvallisuussyistä on kuitenkin viisasta sitoa toinen nilkka köydellä kiinni alustaan. Tämä sentähden, jottei pää alapäin oleva keinoja putoaisi silloin, kun keinu vauhdikkaassa menossa hetkeksi pysähtyy ylhäällä ennen kääntymistään takaisin. Nikolai opetti myös, miten keinu saadaan menemään ympäri lisäämällä aina alaspäin tullessa vauhtia käsillä ja jaloilla ponnistaen. Arvata sopii, että me veljekset olimme hyvin oppivaisia siinä hommassa.

Sitten eräänä päivänä juhannuksen jälkeen olin yksin keinulla. Näin kahden huivipäisen, tummiin pukeutuneen naishahmon lähestyvän kauempana tiellä. No nyt, ajattelin minä, nyt minulla on hyvä tilaisuus vähän säikytellä mummoja! Nousin keinulle, sidoin toisen jalkani ja ryhdyin toimeen. Naiset olivat jo kohdalla, kun vauhtini oli niin kova, että ylös mennessä olin jo melkein pää alaspäin. Syrjäsilmillä näin heidän pysähtyneen ja kuulin heidän siunailevan hurjaa menoani. Katsoin, että oli aika niin sanotusti tyhjentää pajatso. Lisäsin vauhtia ja aloin mennä ympäri. Kolme kertaa meni hulppeasti, mutta kun neljännellä kierroksella olin tulossa alas ja ponnistin, sain palkan kiusanteostani viattomille ihmisille. Keinun toinen rautainen akselitappi murtui ja katkesi. Kuulin paukahduksen, rysähdyksen ja mätkähdin selälleni maahan. Kuulin naisen huuta-

van: Herra Jumala, nyt se tappo ittänsä! Kului muutama sekunti, sitten tajusin, mitä oli tapahtunut. Ihmettelin, kun mikään paikka ei tuntunut kipeältä. Olin ko halvaantunut?

Ryhdyin tarkastelemaan itseäni naisten kauhistuneitten katseitten alla. Totesin, että pääni oli siinä pehmeässä saraheinämättyssä, jonka olin jostakin mielijohteesta jättänyt niittämättä. Varsen sääri oli siinä ojassa, jonka olin kaivanut sadevesiä varten. Säären keskikohdan poikki kulki raskas lankkukehikko sitä kuitenkaan satuttamatta. Nousin istumaan, ihmeekseni totesin olevani vahingoittumaton. Sinkosin mielessäni sekunnin pituisen kiitosrukouksen taivaalle. Sitten vyöryi ylitseni nolouden aalto. Että pitikin käydä näin, että pitikin munata itsensä näin perusteellisesti! Naiset olivat varmasti yhtä ihmeissään, heitä ei nolottanut, he vain päivittelivät sitäkin perusteellisemmin.

Pian edellisen tapauksen jälkeen meidän ja Nikolain tiet erosivat. Neuvostoliiton valvontakomissio kehoitti inkeriläisiä palaamaan kotiseudulleen. Mieli täynnä toivoa mutta sydän ahdistuksen vallassa pakkasi Nikolain perhekin vähäiset tavarensa ja lähti matkaan kohti kotiseutuaan. Pääsivätkö he koskaan sinne, siitä minulla ei ole tietoa. Mutta ennen lähtöään Nikolai ehti kuitenkin laittaa juhannuskeinun uudet, vankat akselitapit.

Saimi Pärssinen

Syksy
1939

Kesällä 1939 oli koululle majoitettu vapaaehtoisia linnoitusmiehiä. Syyskuun alussa koulutyö pyrittiin aloittamaan entiseen tapaan. Mutta ei koulunkäynti enää ollutkaan tuttua ja turvallista kuten ennen. Koulutie oli kokenut outoja mullistuksia ja koululaisen elämään oli tullut uusia, pelottavia asioita. Tuon ajan koululainen, Saimi Pärssinen (Pihkoluoma) on pukenut koulumuistonsa runon muotoon.

Koulumuistot rakkaimmat on minulla vielä Kiimajärven ja Noitermaan koulutiellä. Kuljimme turvassa aamuin, illoin. Paljon hyvää opimme koulussa silloin.

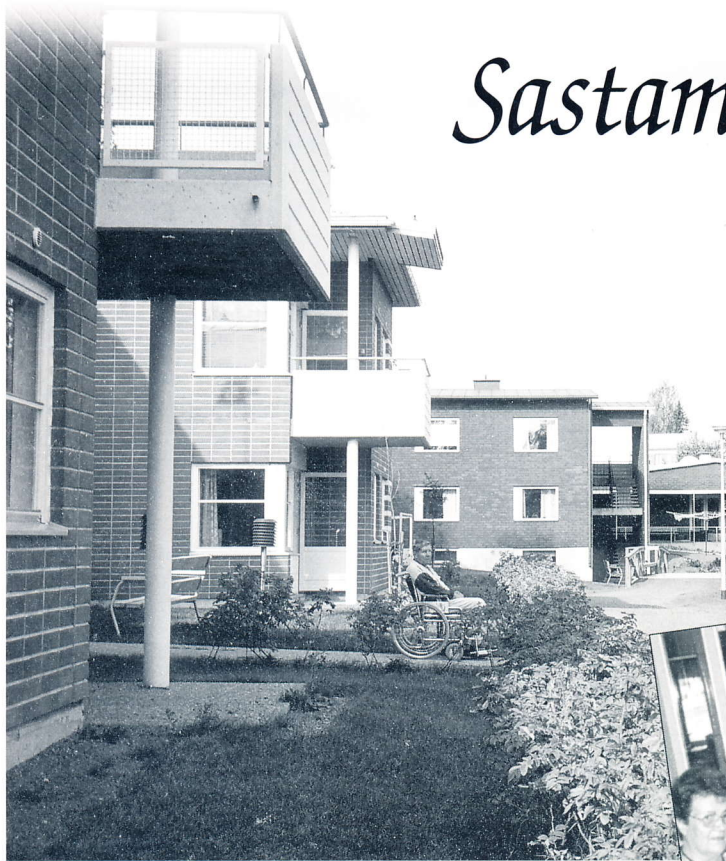
-39 syksyllä kouluun menen näen juoksuhaudat, niitä ollut ei ennen. Kiviesteitä tiellämme pitkin, poikin. Niiden välitse kouluun kulkea koitin.

Kaasunaamareita teimme syksystä asti ja sotaa pelkäsimme niin kauheasti. Käsineitä neuloimme sotilaille kyllä, niissä ampumasormi oli peukalon yllä.

Lie todistukset koulun kaapissa vielä, ja kaasunaamarit jossain hyllyllä siellä. Kun tykkien jyske jo rajalla soitti, jäi koti ja koulu – tie evakkoon koitti.

Nyt muualla kuljen tään eloni tiellä, lapsuuden koulu on kaukana siellä. Herralle kiitoksen menneistä päivistä viemme. Muistojen ketjuun jää Noitermaan koulu ja koulutiemme.

Sastamalakoti laajenee

Suljin juuri tänään, torstaina 20. syyskuuta vuonna 2001 klo 9.45, puhelimen. Soitto tuli Valtion asuntorahastosta, ja asiana oli Sastamalakodin uusin rakennushanke. Ylitar-kastaja Anja Rantasen sanoma oli meille ilosanoma. Hän ilmoitti, että Sastamala-Kodin kannatusyhdistys r.y., jolle Vammalan kaupunginhallitus on varannut asuntolainan vuokratalon rakentamista varten, täyttää aravalaissa säädettyt lainansaajaedellytykset ja siten kaupunginhallituksen 7. 5. 2001 tekemä asuntolainavaraus saa vahvistuksen. Yhdistykselle se tarkoitti sitä, että saamme heti aloittaa kohteen suunnittelun.

Kohde on yhdistyksen ns. G-talon tontille rakennettava vuokratalo, joka on tarkoitettu yksinomaan dementiaa sairastavia henkilöitä varten. Arkkitehti Paavo Kostiaisen laatimat alustavat suunnitelmat on jo ennakkotarkastettu asuntohallituksessa, ja hankkeen suunnittelua saadaan niiden pohjalta jatkaa eteenpäin.

Uuteen, noin 2 000 m³:n kokoiseen yksikerroksiseen rakennukseen tulee 16 asuntoa ja tarvittavat oleskelu-, ruokailu- ja kodinhoitotilat, keittiö, saunaosasto ym.

Kohteen suunnittelu on aloitettu, ja tavoite on, että rakennus olisi vuoden 2002 lopulla valmis ottamaan vastaan ensimmäiset asukkaat. Valmistuvan dementiayksikön sekä nykyisen, 9-paikkaisen vanhusten tehostetun palveluasumisen yksikön, palveluista on Vammalan kaupunginhallitus jo kesällä päättänyt, että se tulee tekemään niistä tarvittavat ostopalvelusopimukset.

Kun kohde on valmistunut, omistaa Sastamala-Kodin kannatusyhdistys neljä erillistä rakennusta, joiden yhteinen tilavuus on noin 21.000 m³, ja niissä on kaikkiaan 108 eläkeikään ehtineille tarkoitettua, nykyaikaista, kodinomaista asuntoa. Pysyviä työpaikkoja yhdistys tulee jatkossa antamaan noin 40 henkilölle.

LC-Vammalan jäsenet ovat 30. 12. 1963 perustetun yhdistyksen toimintaa tukeneet alusta alkaen kaikin voimin ja monin tavoin. Niin myös nyt alkavan uuden hankkeen toteutuksen tukena on vapaaehtoinen lionspalvelu.

Kesämuistoja kansainväliseltä Lions-nuorisovaihtoleiriltä Karkun Päiväniemestä 31.7. – 9.8.2001

Obessa kesäiset muistelot Sastamalan Joululehden lukijoille onnistuneelta kansainväliseltä nuorisoleiriltä. Leiri oli Vammalan ja Karkun Lions-Clubien yhteisesti toteuttama.

Kirjoitukset ovat laatineet Italialainen Noemi Robiati Milanosta, Intialainen Shab Maulik Mumbaista sekä leirin suunnitteluun ja toteutukseen leaderinä osallistunut Suvi Hämäläinen Vammalasta.

Leirille osallistui 35 nuorta 21 maasta, leaderit Suvi Hämäläinen, Leena Aaltonen, Elli-Maija Mäkelä, Ville Heinonen ja Jaakko Vuorinen Vammasta sekä Hannu Liitsola Virkkalasta. Leirin johtajina toimivat Tuija Salmi ja allekirjoittanut.

Lämmin kiitos kaikille leirin hyväksi työtä tehneille!

Hyvää Joulua ja Menetyksellistä Uutta Vuotta kaikille Sastamalan Joululehden lukijoille!

Leaderin muistelot 25.09.2001 Ahvenanmaa

Lupautuessani vetäjäksi Around the Lake-leirille vuosi sitten syksyllä minulla ei ollut lainkaan kokemusta vastaavien leirien järjestämisestä. Olin ollut leiriläisenä kahdella Lions-leirillä, mutta suunnittelu onkin aivan eri asia!

Minusta oli mielenkiintoista olla mukana leirin järjestelyissä alusta asti ja nähdä miten osaset pala palalta loksahitivat paikoilleen. Kukin mukana ollut toi jo suunnitteluvaiheessa esille omat erityisalansa ja kiinnostuksen kohteensa, ja tehtävät jaettiin sen mukaan mitä kukakin parhaiten osaa. Oli hyvä, että järjestelyissä oli mukana hyvinkin erilaisia ihmisiä – kokouksissa saimme jo esimakua työskentelystä yhdessä ja opimme kuuntelemaan toistemme ehdotuksia ja mielipiteitä. Jälkeenpäin ajatellen vasta huomaan miten valtavasti kaikenlaisia pikku yksityiskohtia oli hoidettava ennen varsinaista leiriä.

Kuva 2.8.

Vammalan Urheilukalastajat opastavat kalastuksen nikseissä. Kuvassa etualalla oikealta Helen Kuuseoja Eesti, Kelly Oliseh Nigeria, Elizabeth Bake Nigeria, Rafika Gutlouchi Ranska ja Carlotta Marinich Italia.

Mahtoikohan Mattikaan, vaikka olikin leirin johtaja, olla selvillä kaikista lampun vaihdoista, lattian kuurauksista, ja laastarivaraston täydennyksistä?

Saapuessani leirin alkamispäivää edeltävänä iltana Päiväniemeen tajusin tullessi aivan eri maailmaan, kuin se mistä olin lähtenyt kaksikymmentä minuuttia aikaisemmin. Koko kymmenen päivää kestänyt touhu ja tohina oli käynnissä jo silloin, ja alkuun katselin vain ympärilleni suu auki, enkä osannut ryhtyä oikein mihinkään. En vielä kukaan muista mitä tein sinä iltana, mutta seuraavana aamuna kaikki lähti sujumaan jo paljon paremmin. Sain myös huomata, että olin aivan suotta jännittänyt leirin vetäjien yhteistyön sujumista – emme olleet olleet kertaakaan koolla koko porukalla! Kuitenkin alusta lähtien tuntui kuin olisimme tunteneet toistemme jo vuosia. Oli todella mukavaa työskennellä niin nauravaisen ryhmän kanssa! Välillä nauru taisi kyllä olla väsyneen kikatusta... Vaikka leiri on aina

rankka leiriläisillekin, niin huonosti nukutut yöt, aikaiset herätykset ja reipasvauhtinen ohjelma ovat vielä rankempia leirin vetäjille, koska heillä on vastuu leiriläisistä ja ohjelman onnistumisesta.

Olin ollut valtavan hienoa saada leiriläisiltä positiivista palautetta ja kiitosta. Se saa tuntemaan ettei työ ole mennyt hukkaan. Olen aina ollut ehkä liiankin innokas mainostamaan Suomea ja suomalaisuutta ulkomaalaisille ystävilleni, mutta mielestäni meillä on täällä niin paljon kertomisen arvoista, etten yksinkertaisesti voi pitää suutani kiinni. Tällainen leiri on yksi varsin hyvä keino kertoa suomalaisuudesta, ja uskon että jotakin siitä onnistuimme välittämään leiriläisille. Saunailtojen suosioista päätellen ainakin yksi suomalaisuuden tavaramerkki matkasi tänä kesänä yli kahteenkymmeneen maahan eri puolilla maailmaa!

Suvi Hämäläinen

**Intialaisen leiriläisen runon muotoon
pukemat muistelot vapaasti käännettynä
7.8.2001 Karkku**

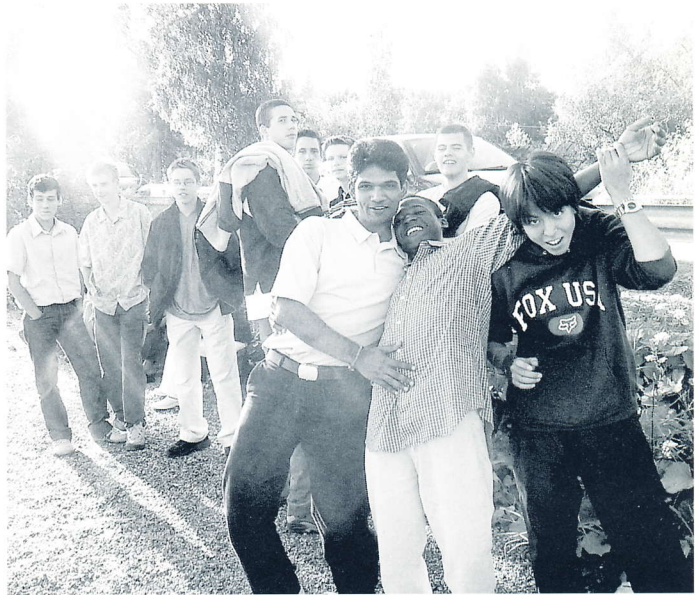
Uuden Vuoden Päätös / Lupaus

*Vanhemmat ubraavat paljon lapsilleen,
He välittävät ja rakastavat,
He opettavat lapsensa rebdeiksi,
He kasvattavat lapsiaan kobti menestyvää uraa,
He toivovat meille kaikkea parasta,
He rukoilevat meille suojelusta murbeelta.*

*Ystävät, muuttakaamme asennettamme.
Näyttäkäämme kiittollisuutemme,
antamalla kaikkekemme,
oli sitten kyseessä peli, musiikki tai työ.
Olkaamme kobteliaita ja nöyriä.
Älkäämme antako heille aibetta suruun.
Pieni apu siellä ja täällä,
Pyyhkivät epätoivon mennessään.*

*Vanhemmillemme siis lupaamme,
Että olemme parempi sukupolvi,
Enemmän suvaitsevaisuutta, ymmärrystä ja hellyyttä!
Ja yritämme täyttää meihin kobdistuvat odotukset!*

Shah Maulik

*Kuva 3.8.
Kutalan Kasinon lossitansseilla.
Kuvassa etualalla oikealta Takuya
Hiramatsu Japani, Mark Olise Ni-
geria, Maulik Shab Intia.*

**Italialaisen Noemi Robiatin tervehdys
vapaana käännöksenä
11.8.2001, Milano**

Rakkaat ystävät ja lukijat!

*Olen iloinen, että minulla on nyt mah-
dollisuus jakaa sinun kanssasi muisto-
ni juuri päättyneeltä leiriltä. Leiri päät-
tyi 9 elokuuta 2001.*

*Sanoilla, jotka tässä kirjoitan, ha-
luan kertoa tunteuksistani, joiden us-
kon olevan pysyviä ja tallentuneen sy-
dämeeni loppu elämäni ajaksi!*

*On vaikeata ilmaista mitä leirillä ta-
pautui!*

*35 nuorta 22 maailman eri maasta!
Ensimmäisenä päivänä, kun itekin
saavuin leirille, aloin nähdä monia
muitakin nuoria saapuvan eri maista,
kulttuureista ja elinympäristöistä. Eni-
ten minuun vaikutti se, että muutamien
hetkien jälkeen me kaikki puhuimme
ja nauroimme yhdessä käsittämättö-
män, koko joukkoa koskevan
avoimuuden asenteella! Olin hämmen-
tynyt. Mitä pidemmälle leiri eteni, sitä
enemmän näin sen kuin pienenä ikku-
nana tulevaisuuteen.*

*Olin kuin pienessä puutarhassa, mis-
sä kukoistivat monet kauniit kukat, eri
väreineen ja tuoksuineen. Kaikki toi-
siinsa kiinnittyneinä, toimien yhdessä,
pitäen hauskaa yhdessä ja nauraen yh-
dessä! Syy puutarhan kauneuteen oli-
vat sen erilaiset tottumukset, eri kielet
ja erilaiset tavat käyttäytyä.*

*Kuva 5.8.
Musiikkia
vierailupäivän
Jublassa Karkun
Päiväniemessä..
Kuvassa oikealla
Elizabeth Bake
Nigeria kansal-
lispuvussaan ja
Noemi Robiati
Italia.*

*Meillä oli tilaisuus kokea kymmenes-
sä päivässä kokonainen Suomalainen
elämäntapa! Tutustuimme moniin eri-
lasiin kohteisiin, osallistuimme henki-
lökohtaisesti moniin seikkailuihin, ku-*

*ten soutuun (en ole milloinkaan souta-
nut niin paljoa! Todella!). Teimme pyö-
rätetken, vaelsimme, kalastimme ja
olimme kosketuksessa luontoon, tans-
simme ja tietenkin SAUNOIMME!*

*Kuva 5.8.
Vammalan Venekerhon edustajat
Teuvo Forsblom, Tarmo Vaateri ja
Kari Lehto kuljettivat leiriläiset
Karkun kirkolle.*

Upea ja suuri asia oli, että teimme kaiken yhdessä ja näin tulimme tuntemaan toisemme tosi läheisesti! Hyvästien jättäminen leirin lopussa oli tosi vaikeata, tuntui kuin olisimme ystäviä monen vuoden ajalta!

Kirjoittaessani tätä, haluaisin jakaa kiitollisuuteni kaikille teille, jotka olitte laittaneet niin paljon tahtoaanne ja rakkauttanne tämän leirin toteutumiseen! Elin nuo päivät maailmassa, jonka yleensä saamme nähdä täynnä surua ja ongelmia, toimien yhdessä uuteen suuntaan, rakentaen uutta, jossa ihmisyiden arvo ja laatu ovat kehityksen lähtökohta!

Leirin aikana opin monia asioita eri ihmisiltä. Erityisesti sydämeni on täynnä rakkautta ja iloa muistelllessani tätä suurenmoista kokemusta, sekä täynnä toivoa nähdä uudelleen kaikki nämä ihmiset, jossakin päin maailmaa tulevaisuudessa!

En unohda koskaan säteileviä kasvoja, naurua, erilaisia persoonallisuuksia, elämäntapoja, joista voin kertoa oppineeni paljon!

Olen varma, että jokaisella osallistujalla on omat erilaiset muistonsa. Olen myös varma siitä, että jokainen meistä on saanut mukaansa suuressa arvossa pitämänsä ystävyuden, rakkauden ja yhteyden tunteen, joka tulee auttamaan meitä jokaista tulevaisuudessa!

Toivoisin, että jokainen voisi tunnistaa tästä vähäisen sellaista, mikä saa ihmisen muuttumaan positiivisesti ja paljon.

Kaikella rakkauksellani ja kunnioitukseksellani

Noemi Robiati

Kuva 8.8.

Leirimme viimeistä iltaa vietimme Joulupöydän antimien, joulukuusen, joululaulujen ja joulupukin juhlistamina. Joulupukin, Reima Ojalan polvella odottaa lahjaansa jännittyneenä Aljaz Novak Slovenia.

Petri Koivu

Säveliä Houhajärveltä

Luonnonkaunis Houhajärvi on toiminut innoittajana monien laulujen syntyn.

Ensimmäinen tiedossani oleva Houhajärvi-aiheinen laulu on jo lähes sadan vuoden takaa.

Houhajärven laulu

Kiertokoulunopettajatar Anna Dagmar Toivonen kirjoitti kesäiltana vuonna 1906 runon Houhajärvestä. Seuraavana aamuna hän hukkuu Houhajärveen. Tyrvään Sanomissa julkaistiin tapahtuman jälkeen seuraavanlainen muistokirjoitus (tekijä tuntematon):

"Kovin masentavan vaikutuksen ystävä- ja tuttavapiirissä sai aikaan surusanoma, että kiertokoulunopettaja Anna Toivonen oli uudessaan Houhajärvessä bukkunut. Hänen kotinsa oli luonnonihanan Houhajärven rannalla. Siellä hän kesäisin vietti loma-aikansa. Suomen luonnon kauneus puhui hänelle sanatonta kieltään. Sitä kieltä hän sangen onnistuneesti omilla sanoillaan kuvaa eräässä runossa, joka löydettiin hänen pöydältään – runo Houhajärvestä. Vaan ettei elämä täällä maan päällä ole paratiisielämää, sen hän sai kokea itse. Se paikkakunta, se järvi, josta hän niin paljon piti, tuli hänen laudaksensa. Uudessaan siinä kobtasi häntä suonenveto tai joku muu, ettei jaksanutkaan uida rantaan, vaan vaiptui veteen. Vedessä hän oli tunnin paikkeilla, ennen kuin ruumis saatiin ylös. Muutamia pieniä lapsia seisoj rannalla, vaan he eivät voi-

neet tehdä mitään."

Perimätietona on kerrottu, että Anna Toivonen olisi huutanut jotakin, ja sen jälkeen kävellyt syvyyksiin. Totuutta asiasta tuskin enää kukaan tietää.

Runo Houhajärvelle on jossakin vaiheessa muuttunut Houhajärven lauluksi. Ajankohdasta ja säveltäjästä minulla ei ole tietoa. Oheiset sanat Houhajärven lauluun on taltioitu heinäkuussa 1971 Loma-sallilassa vietetyssä Houhajärvijuhlissa. Usko Kuukka ja Eino Ojala lauloivat sen yhdessä Usko Kuukan säestäessä haitarilla.

Vuonna 1989 Aulis Järvinen kirjoitti vanhaan säveleen pohjautuvat nuotit Houhajärven lauluun. Laulu laulettiin yhteislauluna Houhajärvijuhlissa Levolla kesällä 1989 Armi Hohkon vetämänä, Aulis Järvisen säestyksellä.

Useammasta myöhemmin löytyneestä vanhasta käsin kirjoitetuista laulu- ja runovihosta on löytynyt runosta hieman erilainen versio. Ainakin kaksi niistä ovat keskenään samanlaisia, joten liekö versio alkuperäinen tai osa siitä. Toisen näistä löysi Marja-Leena Kärki mummonsensa Hilda Ruususen piironginlaatikosta Kiihasta. Mustakantiseen vihkoon vuonna 1916–17 kirjoitettu runo oli otsikoitu **"Tuntematto- maan mennessä"**. Runon viimeinen säkeistö herättää ajatuksia siitä, että oliko Anni Toivosella jo runoa kirjoittaessaan aavistus seuraavan päivän tapahtumista.

85-vuotiaana vuonna 2000 edesmenneen Aura Kangasniemen jäämistöstä on Pirkko Kangasniemi löytänyt mie-

lenkiintoisia loppusäkeistöjä runoon.

*"Ol aika jolloin sä lemmit mua
En itse tiedä minkä vuoks
Niin usein itseltäni kysyn
Oi minkä vuoksi sä lemmit mua*

Kun kotikirkkoni (-kyläni) kellot kutsuu

*Ja tuuli siintää ja ilma soi
Kun tuomi tuoksuu ja linnut laulaa
En vaiti enää olla voi"*

Näitä kaikkia säkeistöjä miettiessäni tulee väistämättä mieleeni teoria siitä, miksi runo on aikanaan kirjoitettu.

Lieneekö kotiopettajattarella ollut salainen rakkaussuhde jonkun paikallisen isäntämiehen kanssa ja tultuaan raskaaksi opettajatar ei ole nähnyt muuta vaihtoehtoa häpeän välttämiseksi, kuin hukuttautua Houhajärveen. Onko Runo Houhajärvestä hänen viestinsä jälkipolville?

Houhajärvi-valssi

Houhajärvijuhlissa 1989 esitin säveltämäni ja sanoittamani Houhajärvi-vals- sin ensiesityksenä.

Valssin sanat ovat hieman muuttuneet vuosien saatossa. Aiemmin laulusa laulettiin: *"Houhajärvi kaunein, pubdas sininen"*. Sen jälkeen, kun Houhajärven tila alkoi huonontua, sai em. lause muodon: *"Houhajärvi luokses kaipaan minä vain"*. Houhajärvi- valssissa lähtökohtana on Houhajärven kauneus ja ehkäpä muistoni Houhajärvestä jo lapsuusvuosilta saakka.

Tango Houhajärvelle

Houhajärven vanhalla koululla asuva Hannu Sepponen sävelsi ja sanoitti vuoden 1999 Houhajärvijuhlaan laulun "Tango Houhajärvelle", jonka lauloin siellä ensiesityksenä. Laulussa on monia hauskoja sanoituksellisia oivalluksia:

"Ja särkiparvi silmin samein piirtää pintaan sydämen, aamutuuli mutaan painaa öisen rakkauden".

Selvästikin Sepposen Hannulla on laulua tehdessään ollut mielessä huoli Houhajärven tilasta ja sanotaanhan laulun lopussakin suoraan ja toiveikkaasti: "...pois boidellaan tuo sinilevä".

Yö Houhajärvellä

Vuonna 1999 Sepposen Hannun kanssa jutellessamme, Hannu heitti ajatuksen, että ensi vuonna on sitten sinun vuorosi tehdä laulu Houhajärvestä. Kesän 2000 Houhajärvijuhlaan oli aikaa enää kaksi päivää, kun vetäydyin takahuoneeseemme kitaran kanssa tapailemaan uutta laulua. Yö Houhajärvellä syntyikin varsin nopeasti parissa tunnissa ja sai ensiesityksensä heinäkuussa juhlassa.

Myöhemmin olen analysoinut laulua ja tullut siihen tulokseen, että takahuoneen hämärä tunnelma saattoi vaikuttaa siihen, että laulussa ihaillaan nimenomaan Houhajärven kaunista yötä:

"varjot puiden järvenpintaan laskeutuu, taivaan kannella tähtien yö. Silta hopeinen kuun veteen heijastuu, Houhajärvellä koittaa pian yö. Siellä kaikki arjen kiireet unohtuu, aallot vaimeina rantaan kun yö. Kaukaa joutsenten ääni kantautuu, Houhajärvellä koittanut on yö".

Houhajärvi räppi

Vähän ennen tämän vuoden Houhajärvijuhlaa soitin Sepposen Hannulle ja muistutin Hannua laulun teko-vuorosta. Soittaessani Hannu oli keikkakiertueella Pohjois-Suomessa, mutta sanoi, että katsotaan nyt... Olin melko varma siitä, että kyllä Hannu laulun tekee ja niin saimmekin kuulla Houhajärvijuhlassa Vesarannassa Hannun pojan Piatus esittävän upeasti Hannun tekemän teoksen Houhajärvi räppi. Houhajärvi räppi on tehty vähän nuorekkaampaan tyyliin, kuin aiemmat Houhajärvi-laulut. Tämökin laulu Houhajärvi-tangon tapaan kantaa huolta järven tilasta.

Räppi kertoo uimamaisteri Koposen ylätöksellisestä uimamatkasta Houhajärvellä. Sukeltaessaan poikki järven Koposen housut tippuvat. Mutta ei hätää – levästä saa kietaistua uudet tilalle:

"Valkoinen oli varreltaan kun matkan alkoi sen. Mut mustaa mustempaa nousi ylös Koponen".

Laulussa esitetään Houhajärvi-tangon tapaan jälleen vetoomus järven tilan parantumisen puolesta:

"Liity Houhajärvi-kerhoon tänä. Jokainen meistä voi tehdä vähän. Älä pistä päätäs rantapensaaseen kaikilla on oikeus veteen pubtaaseen".

Lisää lauluja Houhajärvestä

Edellä esitellyt 5 laulua ovat tiedossani olevat Houhajärvi-aiheiset laulut. Mikäli jollakin on hallussaan lisää säkeistöjä runoon Houhajärvestä, muuta perimätietoa runoon liittyen tai tietoa muista Houhajärvi-lauluista, toivoisin yhteydenottoa.

Sepposen Hannun kanssa tuumasimme, että nyt olisi jo jonkun muun vuoro tehdä Houhajärvi-aiheinen laulu. Odotan sitä innolla.

HOUHAJÄRVEN LAULU (RUNO HOUHAJÄRVESTÄ) Sanat: Anni Toivonen Sävel: trad.

OI KAUNIS RAUHAISSA HOUHAJÄRVI
ON HAUSKA RANNOILLAS ASUSTAA
TÄÄL SYÖMÄIN SAA SULOISIMMAT
JA JALOT AATTEHET SAAVUTAA

SUN SINIAALTOIS RANTAA VASTEN
NIIN HIJAA VIENOSTI LÄIKKYÄÄ
TIMANTTIKIRKKAISSA LAINEHISSA
SÄTEHET AURINGON VÄLKÄHTÄÄ

OI KAUNIS RAUHAISSA HOUHAJÄRVI
ON HAUSKA RANNOILLAS VIIVÄHTÄÄ
VOIT LEMMEN TUNTEEN JA RAKKAUDEN
SÄ IHMISSYÖMÄSSÄ HERÄTTÄÄ

KUIN SOITTO WÄINÄMÖN KANTELEITTEN
RANNOILLAS LINTUJEN LAULU SOI
KEIJUJEN KUISKE JA RANNAN KUUSI
NIIN KAIHOISASTI HUMINOI

OI KAUNIS RAUHAISSA HOUHAJÄRVI
NIIN TYYNT ON RANNOILLAS LEVÄHTÄÄ
POIS MAISET MURHEET UNHOITTUUPI
TÄÄL TAHDON HETKISEN VIIVÄHTÄÄ

OI KAUNIS RAUHAISSA HOUHAJÄRVI
ON HAUSKA RANNOILLAS ASUSTAA
TÄÄL SYÖMÄIN SAA SULOISIMMAT
JA JALOT AATTEHET SAAVUTAA

TUNTEMATTOMAAN MENNESSÄ (RUNO HOUHAJÄRVESTÄ) Sanat: Anni Toivonen Sävel: trad.

OI KAUNIS RAUHAISSA HOUHAJÄRVI
ON HAUSKA RANNOILLAS ASUSTAA
TÄÄL SYÖMÄIN SAA SULOISIMMAT
JA JALOT AATTEHET SAAVUTAA

SUN SINILAINESI RANTAA VASTEN
NIIN HIJAA VIENOSTI LÄIKKYÄÄ
TIMANTTIKIRKKAANA AALTOLOISSA
SÄTEHET AURINGON VÄLKÄHTÄÄ

OI KAUNIS RAUHAISSA HOUHAJÄRVI
ON HERTAS RANNOILLAS VIIVÄHTÄÄ
VOIT LEMMEN TUNTEEN JA RAKKAUDEN
SÄ IHMISSYÖMÄSSÄ ELVYTTÄÄ

KUIN SOITTO WÄINÄMÖN KANTELOISEN
RANNOILLAS LINTUJEN LAULU SOI
KEIJUJEN KUISKE JA RANNAN KUUSI
NIIN KUMMAN KAINOSTI HUMINOI

OI KAUNIS RAUHAISSA HOUHAJÄRVI
NIIN TYYNT ON RANNOILLAS LEVÄHTÄÄ
POIS MAISET MURHEET UNHOITTUUPI
TÄÄL TAHDON HETKISEN UINAHTAA

OI KAUNIS RAUHAISSA HOUHAJÄRVI
SUN SEUTUS MIELTÄNI VIHIDYTTÄÄ
NIIL ASTUN ELONI KEVÄIMELLÄ
MUTT MISS ON MATKANI MÄÄRÄNPÄÄ

HOUHAJÄRVI- VALSSI

Sanat ja sävel Petri Koivu

KUN SAAVUT SÄ SEUDULLE VAMMALAN
NÄET JÄRVEN NIIN KAUNIIN JA IHANAN
TUO JÄRVI TAAS MUISTOJA MIELEEN TUO
JA SE KAUNEIMMAN VÄLKKEENSÄ MEILLE SUO

HOUHAJÄRVI KAUNEIN SIINTÄÄ SINILAINEN
HOUHAJÄRVI LUONAS PARHAAT HETKET SAIN
KUN HOUHAJÄRVEN RANTAAN AALLOT LYÖVÄT SANTAAN
MUISTOISSANI SÄILYY HOUHAJÄRVI AIN

KESÄ KUN HOUHAJÄRVELLE KIIREHTÄÄ
MÖKIT TÄYTYY POIS KAUPUNGIN KIIREET JÄÄ
RANTAKIVELTÄ SAADA VOI AHVENEN
JÄRVI ON LOMAPIKKA NIIN USEIDEN

HOUHAJÄRVI KAUNEIN...

MONTA KAUNISTA MUISTOA MIELEEN TOI
JOTKA TÄÄ HOUHAJÄRVEKSI MEILLE SOI
VAIKKA VUODET NE VIERII NIIN KUITENKIN
ON TÄÄ HOUHAJÄRVEKSI RAKKAHIN

HOUHAJÄRVI KAUNEIN...

HOUHAJÄRVI KAUNEIN...

YÖ HOUHAJÄRVELLÄ

Sanat ja sävel: Petri Koivu

KIIRE ON MONILLA NIIN MAHDOTON
NYKYÄN YHÄ USEIMMIN SEN MYÖS NÄÄN
YKSI ON PAIKKA MEILLÄ VERRATON
JOSSA VOIN HUOLET UNOHTAA KOKONAAN

VARJOT PUIDEN JÄRVEN PINTAAN LASKEUTUU
TAIVAAN KANNELLA TÄHTIEN VYÖ
SILTA HOPEINEN KUUN VETEEN HEIJASTUU
HOUHAJÄRVELLÄ KOITTA TAAS YÖ
SIELLÄ KAIKKI ARJEN KIIREET UNOHTUU
AALLOT VAIMEINA RANTAAN KUN LYÖ
KAUKAA JOUTSENTEN ÄÄNI KANTAUTUU
HOUHAJÄRVELLÄ KOITANUT ON YÖ

HÄMÄRÄÄN KATSOESSAIN PALJON NÄÄN
UINAHTAA PÄIVÄ MAILLEEN SAA NUKKUMAAN
ISTUN VAAN LAITURILLE KATSOMAAN
NÄHDÄ VOIN LUONNON KESÄISEN KAUNEUDEN

VARJOT PUIDEN JÄRVEN PINTAAN LASKEUTUU...

LIPLATTA LAINET HIJAA LIPLATTA
HIJALISUUS RAUHAN SYÖMMEEN SAA PALAAMAAN
TÄNNE SAAN TULLA AINA UUDESTAAN
PAIKAN SAA MUISTOISSANI MUN AINIAAN

VARJOT PUIDEN JÄRVEN PINTAAN LASKEUTUU...

VARJOT PUIDEN JÄRVEN PINTAAN LASKEUTUU...

HOUHAJÄRVI RÄPPI

Sanat ja sävel: Hannu Sepponen

UIMAMAISTERI KOPONEN RANTAAN LOIKKI
JA SUKELSI KOKO HOUHAJÄRVEN POIKKI
UIMAHOUSUT TIPPII PUOLIMATKAAN
SANOI EIHÄN NIITÄ TARVITAKKAAN

ONHAN LEVÄÄ MIELINMÄÄRIN
NIISTÄ MÄ UUDET UIKKARIT KÄÄRIN
SEIREENIT HUUSI KOITA POIKA JAKSAA
LUONTO SE VAAN VELKAANSA MAKSAA

VALKOINEN OLI VARRELTAAN
KUN MATKAN ALKOI SEN
MUTTA MUSTAA MUSTEMPANA
NOUSI YLÖS KOPONEN

VALKOINEN OLI VARRELTAAN...

HEI JÄRVESTÄ POIS JA SUIHKUUN SIITÄ
EI HOUHAJÄRVI PUHDISTAUTUMISEEN RIITÄ
JOS TAHDOT OIKEIN PUHTAAKS TULLA
TÄSSÄ ON SULLE EHDOTUS MULLA

LIITY HOUHAJÄRVIKERHOON TÄHÄN
JOKAINEN MEISTÄ VOI TEHDÄ VÄHÄN
ÄLÄ PISTÄ PÄÄTÄS RANTAPENSAASEEN
KAIKILLA ON OIKEUS VETEEN PUHTAASEEN

VALKOINEN OLI VARRELTAAN...

VALKOINEN OLI VARRELTAAN...

TANGO HOUHAJÄRVELLE

Sanat ja sävel: Hannu Sepponen

SALLITHAN MULLE TANGON TÄÄN
SALLITHAN ETTÄ LUOKSES JÄÄN
RANTAKIVELLE LÄMPIMÄÄN
POIS HOIDELLAAN TUO SINILEVÄ

HAUEN LEUKA TYHJÄÄ LYÖ
HOUHAJÄRVEN PÄALLE JO YÖ
KEHRÄÄ TUMMAA PEITTOAAN
AHTI PUTSAA VERKKOAA

JA SÄRKIPARVI SILMIN SAMEIN
PIIRTÄÄ PINTAAN SYDÄMEN
AAMUTUULI MUTAAN PAINAA
ÖISEN RAKKAUDEN

SALLITHAN MULLE TANGON TÄÄN...

SEISOO SUIHANEN SILLALLA
MORSIAMENSA ON RINNALLA
KAUKAA KUIKAN LAULU SOI
SUDENKORENNOT KARKELOI

JA SÄRKIPARVI SILMIN SAMEIN...

SALLITHAN MULLE TANGON TÄÄN...

SALLITHAN MULLE TANGON TÄÄN...

Ei vain Mika Häkkinen ja Joulupukki . . .

Jos joku olisi kysynyt minulta 3 kuukautta sitten, mikä on ensimmäinen asia, joka tulee mieleeni sanasta "Finland", olisin luultavasti vastannut otsikossa mainitsemani kuuluisan Formula 1-kuljettajan ja lasten vanhan valkoparhaitaisen ystävän. En olisi tiennyt mitään kauniista Uspenskin katedraalista Helsingissä, ainutlaatuisesta Turun linnasta tai savusaunasta.

Ajattelin, että on häpeä tietää niin vähän tästä maasta ja se oli yksi syy, miksi valitsin Suomen Lions-matkani kohteeksi.

Nimeni on Szilvia Dönczö ja asun Unkarissa. Vaikka olen 20-vuotias, tämä oli ensimmäinen matkani Skandinaviaan. Käyn ulkomaankaupan linjaa korkeakoulussa ja opiskelen markkinointia. Syyskuussa aloitin kolmannen opiskeluvuoteni.

Hakeutuminen Lions-leirille on Unkarissa yksinkertaista. Hakijat täyttävät vain kaa-vakkeen, jossa he kertovat itsestään, harrastuksistaan ja mielenkiinnon kohteistaan sekä valitsevat kolme maata, joihin toivovat pääsevänsä. Ensimmäinen vaihtoehtoni oli Suomi ja olin onnekas, koska matkoista päättävä komitea otti toiveeni huomioon. Jäljellä oli vain matkalippujen hankinta ja yhteydenpito isäntäperheeseeni.

Vietin yli kaksi viikkoa Tuomisen perheessä Vammalassa. Olen hyvin iloinen siitä, että sain viettää aikaani Jukan ja Ritvan luona, sillä he suhtautuivat minuun kuin omaan lapseensa. Ilman heitä olisin tuskin nähnyt niin paljon Suomea ja oppinut tuntemaan kaikkia yksityiskohtia Suomen historiasta tai erityisesti suomalaisesta ruokakulttuurista.

Saavuvin Suomeen 13. heinäkuuta. Ensimmäisenä iltana minulla oli mahdollisuus mennä oikeaan suomalaiseen saunaan, joka oli minulle suurenmoinen kokemus. Jo seuraavana päivänä lähdimme kolmen päivän matkalle Lahteen, Lappeenrantaan, Savonlinnaan, Imatralle ja Kerimäelle. Oli hämmästyttävää nähdä Imatran kosken kuohut illalla klo 19 Sibeliuksen musiikin soidessa kosken pauhujen taustalla tai maailman suurin puukirkko maassa, joka tunnetaan Lapista ja poroistaan.

Koska pidän jazzista, oli Pori Jazz yksi mieluuisimmista kokemuksistani matkani aikana. Mutta koska olen vielä nuori, toinen suosikkini oli Särkänniemen huvipuisto, missä vietin koko päi-

vän (tietenkin myös Tornado oli koettava).

23. heinäkuuta menimme isäntäperheeni kanssa kesämökille kolmeksi ihanaksi päiväksi. Yksi kokonainen päivä vietettiin vain saunoen ja järvessä uiden. Iltapäivällä kävimme mustikkametsässä ja paistimme nuotiolla makaraa.

Mutta öistä pidin eniten. Niitä ei voi verrata öihin kotimaassani. Ulkona oli aivan hiljaista ja sain istua ulkona katsellen järven selkää tuntikausia, mikä saattaa kuulostaa tylsältä niiden mielestä, jotka eivät ole sitä koskaan kokeneet.

Vaikka koneeni laskeutui Helsinkiin Suomeen tullessani, minulla ei ollut silloin mahdollisuutta tutustua pääkaupunkiin. Niinpä mökiltä palattuamme, isäntäperheeni otti mukaansa myös Vammalassa asuneen kanadalaisen vaihto-oppilaan ja kävimme Helsingissä.

Sen päivän aikana oli hyvä mahdollisuus huomata yhtäläisyydet ja eroavaisuudet Suomen ja oman pääkaupunkini välillä. Mielestäni Helsingin Tuomiokirkko on ihmeellisintä, mitä olen koskaan nähnyt. Ja Olympia-stadionilla koin hyvän olon tunteen, sillä Unkari on aina ollut ylpeä saavutuksistaan Helsingissä.

Around the Lake Camp alkoi 31. heinäkuuta. Leirillä oli 34 nuorta 24:stä maasta. En ole koskaan aiemmin puhunut kenenkään kanssa, joka olisi Nigeriasta, Ukrainasta tai Japanista. Oli mielenkiintoista nähdä miten nuoret ihmiset ympäri maailmaa hyväksyivät toisensa, juttelivat toisilleen ja solmivat ystävyys-suhteita keskenään. Niin monta erilaista kulttuuria oli yhdessä 10 päivän ajan, muttei kukaan koskaan tuntenut olevansa erilainen. Me kaikki puhumme englantia, käymme koulua omissa kotimaissamme, kuuntelemme

musiikkia vapaa-aikanamme ja haluamme vieraillla Suomessa. Leirin aikana meillä oli niin paljon hauskaa ohjelmaa, että se vielä lisäsi yhteenkuuluvaisuuden tunnetta. Leirimme johtajat Tuija Salmi ja Matti Vuorinen tekivät erittäin hyvää työtä organisoinnin suhteen ja pitämällä huolta pienimmistäkin asioista.

Jokainen päivä leirillä oli nimetty eri tavoin. Kuten "Luontopäivä", joka koostui 12 km:n kanoottiretkestä ja lounaasta paikallisella maatilalla, "Käden-taitojenpäivänä" painoimme omat T-paidat ja valmistimme pienen perhon. Itse nautin eniten "Seikkailupäivästä", joka vietettiin extreme-puistossa. Meidän oli hypättävä, kiivettävä ja riiputtava köyden varassa 10–15 metrin korkeudessa. "Kansallisuuspäivänä" vierailimme Turussa, missä tutustuimme vanhaan linnaan ja kävimme ostoksilla. "Vierailupäivämme" oli sunnuntai, jolloin isäntäperheillämme oli mahdollisuus tulla seuraamaan ohjelmaamme.

Jokainen kansallisuus valmisti jotain hyvin tyypillistä maastaan tai esitelti sen kuvien, esitteiden ja karttojen avulla. Minä keitin gulassia, joka oli hyvä alkuruoka italialaiselle pastalle sekä israelilaiselle falafelille.

"Maatalouspäivänä", meillä oli mahdollisuus lepoon, kokea savusauna ja valmistautua "Kaupunkipäivään". Meillä oli opastettu kiertojoulu Tampereella ja sen jälkeen menimme Nokian tehtaille, mikä oli minulle mahtava kokemus.

Viimeinen päivä, jonka vietimme yhdessä, oli "Pyöräily ja kiipeilypäivä", minkä aikana pyöräilimme Pirunvuorelle. Illalla oli ihana Jouluaatto suomalaisine jouluruokineen, lauluineen ja itse Joulupukki vieraili luonamme.

Jos nyt, vietettyäni kuukauden Suomessa, joku tulisi kysymään minulta, mitkä ovat ne asiat, jotka tulevat mieleeni sanasta Suomi, vastaisin varmasti: hiljaisuus, terveellinen ruoka, vahvat kansalliset tavat, sininen ja vihreä, mansikat, Muumimaa, naispresidentti, hyvin ystävällinen ja avulias kansa, makkara, vihta, salmiakki, Kalevala, piirakka ja saaristo.

Jos minulla on mahdollisuus, palaaisin mielelläni takaisin ja vierailisin paikoissa, joita en vielä nähnyt, mutta siihen asti kerron kaikille – ja he uskokoot minua – että elämää on myös Helsingin ulkopuolella ja se on ihanaa.

Illon seuraintalon historiaa

Kun Suomen kansa 1800-luvun loppupuolella oppi yleisemmin lukemaan ja kirjoittamaan, seurasi siitä vilkas yhdistystoiminta. Silloin aloitti toimintansa mm. nuorisoseuraliike, josta pian muodostui koko maan kattava organisaatio. Edes sortovuodet eivät pystyneet nuorisoseuraliikettä tukahduttamaan, vaan jo 1905 toimi 526 yhdistysrekisterissä olevaa nuorisoseuraa.

Nuorisoseuroilla oli tietenkin tavoitteena hankkia jäsenilleen kokoontumispaikka yhteistä harrastustoimintaa varten. Niin nousi lähes jokaiseen kylään nuorisoseuratalo ja sen lisäksi työväentalo. Työväenyhdistystoiminta kun alkoi samoihin aikoihin.

Illon nuorisoseura perustettiin vuonna 1899. Näistä ajoista kertoo seuran perustaja, kaartinupseeri kauppias Oskari Vesanen, näin:

”Elämä oli paikkakunnallamme hyvin alkeellista niin sivistyksellisessä kuin taloudellisessakin mielessä. Kierrokoulu vuorollaan täällä toimi, mutta kansakoulun saamista Illon tuskin osattiin toivoakaan. Postin ja puhelimen kanssa oli sama suhde, nykyinen osuusmeijeri oli salaisuus. Tuntemattomia useimmille olivat myöskin niitto- ja puimakoneet. Polkupyörän oli harva nähnyt, puusiipiauralla käännettiin peltoa ja puunuijalla pienennettiin kokka-reet.”

Vesanen jatkaa:

”Himmeästi valaisi öljylamppu pientä huonetta, johon olimme kokoontuneet Illon nuorisoseuran syntysanoja lausumaan. Olimme kaikki samalla tasolla, mitä isältä ja äidiltä olimme oppineet. Kansakoulun oppimäärän omaavia oli Illossa tosin sen verran, että ne hyvin sormista voi laskea.” (Tyrvään ensimmäinen, Hopun kansakoulu aloitti v. 1873).

Perustettu seura osti itselleen ensimmäiset toimitilat perustajaltaan Oskari Vesaselta v. 1907. Vesasen torppa sijaitsi Perä-Illossa nykyisin Tauno Vesamäen omistamalla Koivumäen tilalla. Vesanen rakensi liiketalon Heinolaan, johon Illon keskus oli koulun ja meijerin rakentamisen myötä muodostumassa.

Nuorisoseura toimi aktiivisesti ja kokoontumistila koettiin ahtaaksi. Heräsi ajatus seuratalon laajentamisesta ja siirtämisestä nykyiselle tontille, joka sijaitsi Illon keskustassa. Nestori Kaunisto antoi tontin nimellistä vuokraa vastaan ja Kestilän metsästä saatiin hirret juhlasalin rakentamista varten. Keräys-

listoilla kerättiin varoja ja niin nousi uusi talo Juha Linqvistin urakoimana. Vihkiäisjuhla pidettiin elokuun toisena sunnuntaina 1914 ja talo sain nimen Rientola.

Nuorisoseuran toiminta jatkui vilkkaana, varsinkin näytelmien esittäminen oli suosittua. Talosta puuttui kunnollinen näyttämö ja niin taloa päätettiin laajentaa rakentamalla juhlasalin jatkoksi näyttämötila. Tämä laajennus tehtiin v. 1929.

Kymmenen vuotta myöhemmin alkoi talvisota. Sota hiljensi seuratoiminnan moneksi vuodeksi ja tänä aikana myös seuratalo pääsi rappeutumaan. Sota

vaati uhrinsa, ja 21 juuri miehuutensa saavuttanutta seuran jäsentä jäi palamatta. Seuratoiminnan kannalta menetyksiä korvasi kuitenkin 16 karjalaisperhettä, jotka osallistuivat innokkaasti seuran toimintaan.

50-luvulla taloon tehtiin olosuhteisiin nähden varsin mittava remontti. Ravintolahuone rakennettiin yläkertaan, talo vuorattiin ja maalattiin sekä katettiin kattotiilillä. Myös vanhan ulkorakennuksen tilalle rakennettiin uusi. Osa rakennushankkeesta rahoitettiin lainoilla, ja kun seuratoiminta alkoi hiljentyä, oli seuralla vaikeuksia lainanhoitokulujen kanssa.

Illon Nuorisoseuran Talo 1914.

Illon Nuorisoseuran Talo 1931.

1960-luvulla yleistyi televisio, mikä lamautti vapaaehtoista yhdistystoimintaa yleisemminkin. Myös nuorisoseuran toiminta heikkeni edelleen ja toimitalo rappeutui, eikä se täyttänyt enää edes kohtuullisia kokoontumispaikalle asetettavia vaatimuksia. Silloin

varttuneempi väki heräsi miettimään, tarvitaanko paikkakunnalla yhteistä kokoontumistilaa. Todettiin, ettei lähes toimimaton nuorisoseura pysty yksin kunnostamaan taloa. Niinpä päätettiin perustaa seuraintaloyhtymä.

Yhteistyöhön saatiin mukaan maa-

miesseura ja metsästysseura ja samalla koko paikkakunnalla asuvan väestön tuki. Tukkipuu- ja rahakeräys tuottivat hyvin, kaupunki antoi pienen avustuksen ja tuhansilla talkootunneilla talo kunnostettiin niin sisältä kuin ulkoakin. Tehtiinpä lisärakennuskin puhelinkestusta ja wc-tiloja varten. Työt tehtiin vuosina 1976–78.

Kun alettiin lähestyä vuosituhannen vaihdetta, huomattiin jälleen, että seuraintalon käyttö on vähentynyt ja ilman huomattavaa rahoitusta talosta ei saada aikansa vaatimuksia täyttävää. Seuraintaloyhtymän omistus pohjaa päätettiin laajentaa. Omistaviksi seuroiksi tulivat edellä mainittujen lisäksi Illon Kyläseura, Illon VPK ja urheiluseura Jytinä. Vaikka seurat eivät juurikaan pysty taloudellisesti auttamaan seuraintaloa, saavutettiin näin yhteistyö, joka pienellä paikkakunnalla on voimaa.

Korjaustyön vaatimuksena oli, että salissa voidaan pelata lentopalloa, koripalloa ja sählyä ja että se samalla toimii hyvin juhlien tms. pitopaikkana. Yhtiön hallitus lähti siitä, että hankkeen rahoitus on selvitettävä viimeistä penniä myöten, niin ettei yhtymälle laajennustyön päätyttyä jää velkaa. Kaupunki oli kiitettävästi mukana hankkeen suunnittelussa ja rahoituksessa. Avustuksena saatiin kaupungilta 250 000 mk ja TE-keskuksesta 282 000 mk. Kun omiakin varoja oli, uskallettiin kunnostustyö aloittaa. Toimeenpantu tukkipuukeräys tuotti kaiken rakentamisessa tarvittavan puutavaran.

Työt aloitettiin näyttämön purkutyöllä 4. 12. 1999 ja lopetettiin ulkomaalukseen tämän vuoden kesäkuussa. Hankkeen kustannusarvio oli yli 800 000 markkaa. Työtä tehtiin niin palkka- kuin talkootyönä. Talkootyön arvo oli varsin merkittävä, noin 160 000 markkaa. 82 henkilöä otti osaa talkootyöhön 282 päivän aikana.

Mitä hankkeella saavutettiin?

Juhlasalin pituudeksi saatiin näyttämö purkamalla runsaat 18 metriä. Sali on osoittautunut varsin käyttökelpoiseksi palloilutilaksi. Juhlakansaa saliin mahtuu pöytäpaikoille 300 henkeä. Uudet topatut tuolit antavat istumismukavuutta. Tuolien hankkimiseen kyläseura osallistui 30 000 markalla. Keittiötilat ovat nyt ajanmukaiset, näyttämötilat erinomaiset, vain harrastajia puuttuu. Uutta tilaa rakennettiin 200 neliömetriä, vanhaa kunnostettiin 300 neliömetriä. Jos hanke olisi toteutettu ulkopuolisen urakoitsijan toimesta, olisi hanke maksanut pitkälti toista miljoonaa markkaa.

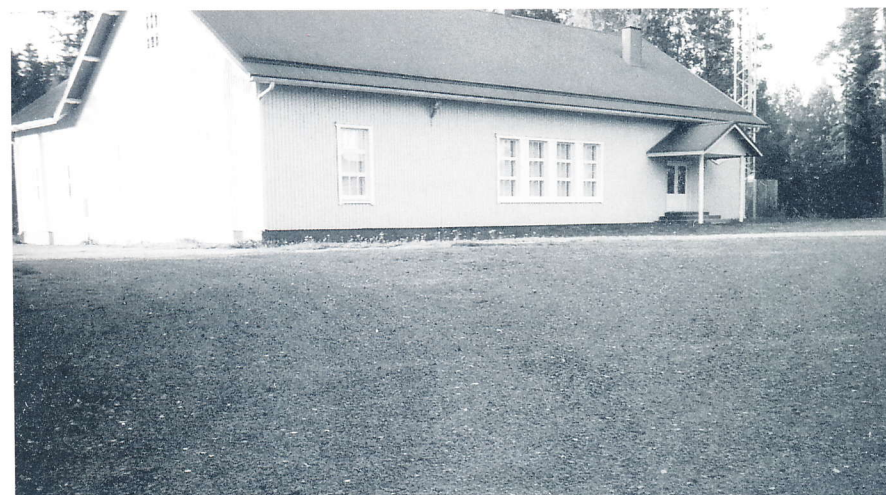
Omasta mielestäni tämä työ oli kunnianosoitus niille valvetuneille henkilöille, jotka sata vuotta sitten perustivat Illon nuorisoseuran.

Illon Seuraintalo 1950.

Illon Seuraintalo 1955.

Illon Seuraintalo 2001.

Soittokunta v. 1921 Kilpjoen Kallolla. Takana: Taavi Kannari, Kalle Kytä, Lauri Raukko ja Viljo Haukka. Edessä: Otto Tala, K.N. Hambijärvi, soittokunnan johtaja Kaarlo Kallio, Rosellund ja Kyösti Kuusimurto.

Kalle Kallio

Kiikan torvisoittokunnan toiminta 80 vuoden ajalta

Torvisoittokunnan perustamista Kiikkaan suunniteltiin nuorisoseuran yhteydessä jo vuonna 1892. Hanke kuitenkin raukesi johtokunnan siitä äänestettyä äänin 9–11.

Seuraavan kerran soittokuntaa puuhattiin suojeluskunnan taholta v. 1920. Varojen puutteesta tästä kuitenkin luovuttiin. Muutamat yksityiset henkilöt ottivat kuitenkin asian omakseen ja 20. päivänä heinäkuuta 1921 pidettiin Kallolla perustava kokous. Toimessa päätettiin niin pitkälle, että sama kokous valtuutti Kaarlo Wäinö Kallon hankimaan torvet Tampereelta. Huomattavaa taloudellista tukea uudelle soittokunnalle antoivat Lauri Raukko ja Kaarlo Holman (Horjamo). Lisäksi tuli useita pienempiä lahjoituksia.

Ensimmäisen soittokunnan muodostivat maanviljelijät Lauri Raukko, Otto Tala, Kalle Kytä ja Viljo Haukka, opettajat Taavi Kannari ja Nestori Hanhijärvi, sekä työnjohtaja Roselund ja isännöitsijä Kyösti Kuusimurto. Johtajana toimi Kaarlo Wäinö Kallio.

Alunperin oli ollut tarkoitus, että soittokunta myöhemmin liitettäisiin suoje-

luskuntaan. Niinpä huhtikuun 19. päivänä 1924 soittokunta virallisesti liitettiin suojeluskuntaan. Johtajaksi jäi edelleen Kaarlo Wäinö Kallio.

Huolenaiheeksi tuli soittokunnan jatkuvuus. Uusia soittajia piti saada pois muuttaneiden tilalle. Niinpä alettiin koota uusia soittajia ja perustettiin oppilassoittokunta. Satakunnan Nuorisoseurain Liiton laulujuhilla Kiikassa 1925 oli soittokunnalla kaksi seitsikköä. Tämän oppilassoittokunnan kokosivat ja opettajina toimivat soittokunnan johtajaksi tullut Teemu Lehtonen ja Frans Palmgren. Oppilassoittokunnasta muodostui sittemmin varsinaisen soittokunnan runko ja sen johtajana toimi sotilassoittokunnissa taitonsa hankkinut Teemu Lehtonen.

Näiden vaiheiden kautta oli soittokunta tullut muotoon, jossa se on toiminut kautta vuosikymmenten. Johtajat ja soittajat vain ovat vaihdelleet.

Soittokunnan alkuvaiheista on vähän muita tietoja. Virallinen ensiesitys oli omissa iltamissa palokunnantalolla 21. päivänä lokakuuta 1921. Yksityistilaisuuksissa oli soitettu sitä ennenkin. En-

simmäinen musiikkikappale oli tietävästi marssi "Oolannin sota". Alkuvaiheiden erikoisuuksiin kuului myöskin se, että soittokunnalla oli oma linja-auto; T-malli Ford 1919:n alustalle rakennettu. Kaarlo Wäinö Kallon hankkimaa autoa käytettiin soittomatkoilla ja suunnitteilla oli linjavuoro Kiikan asema – Kiikoinen. Tästä kuitenkin luovuttiin tuottamattomana. Kuljettajana toimi Kaarlo Wäinö Kallon lisäksi Kalle Helisevä. Lopulta auto jäi taloudellisista syistä rahoittajana olleen Kaarle Kallon haltuun. Soittokunnan esiintymiset oman pitäjän ulkopuolellakin olivat melko lukuisat. Vuonna 1926 oli soittaja mm. Karkussa, Lauttakylässä, Suttilassa, Kiikoisissa ja Kokemäellä. Pääasiassa soitettiin häissä ja iltamissa.

Teemu Lehtosen ollessa johdossa järjestettiin yleensä kahdet iltamat vuodessa. Soiton lisäksi niissä oli myös muuta ohjelmaa. Osallistuminen suojeluskuntajärjestön kesäleirille Ravannis- sa oli myös jokavuotinen tapahtuma.

Teemu Lehtosen jälkeen 1935 tuli soittokunnan johtajaksi maanviljelijä Toivo Mattila ja hänen jälkeensä kant-

*Huittisten, Kiikan, Kiikoisten ja Vammalan soittokunnan yhteiskonsertti
Kiikan soittokunnan kutumana Kiikan Nuorisotalolla beinäkuussa 2001.*

tori Arne Aartio. Maanviljelijä Eero Prihti tuli johtoon vuonna 1936. Vuodessa oli keskimäärin lähes kymmenen maksullista soittoa ja lisäksi jokaviikkoiset harjoitukset. Eero Prihti oli johtajana 50-luvulle asti. Hänen aikanaan soittokunta voitti useita palkintoja Satakunnan laulujuhlien yhteydessä järjestetyissä soittokuntien välisissä kilpailuissa. Vuosina 1937, 1940 ja 1946 saavutettiin ensimmäinen palkinto.

Hiljaiseksi ajanjaksoksi muodostuivat luonnollisesti vuodet 1941–44. Niinpä soittajista, jotka olivat kotipaikkakunnalla, muodostettiin suojeluskuntapiirin soittokunta ja tähän kiikkalaisetkin kuuluivat. Kokonaan ei soittokunta kuitenkaan lakannut toimimasta. Sen todistaa tilikirja, jossa on merkintöjä myös tältä ajalta, tosin ei kovin paljon.

Sodissa kaatuivat seuraavat soittokunnan jäsenet: Martti Junnila, Antti Laaksonen, Toivo Raapanen, Jaakko Siuko ja Lauri Yli-Tuina.

Suojeluskuntajärjestön tultua lakkautetuksi soittokunta siirtyi vuonna 1946 Kiikan Nuorisoseuran soittokunnaksi. Muutos oli jo aikaisemminkin melko itsenäisenä toimineelle soittokunnalle pieni. Toiminnan vilkkaus ja luonne säilyivät entisellään ja esimerkiksi Nuorisoseurajärjestön pääkatselmus, Laulujuhlat, olivat olleet alusta saakka ohjelmassa.

Soittokunnan vaikutusvaltaa osoittaa

se, että seudulle pyrittiin saamaan töihin sellaisia henkilöitä, joilla oli soittoa-taito. Varmaankaan ei ollut soitto-taidosta haittaa Pentti Puseniukselle, kun hänet valittiin pankinjohtajaksi Kiikkaan. Hänestä tulikin soittokunnan seuraava johtaja. Hänen ansiostaan nuoria soittajia koulutettiin ja hänen johtajakaudellaan Kiikan Torvisoitto-kunta noteerattiin Satakunnan parhaimpien soittokuntien joukkoon.

Pisimmän ajan soittokunnan johtajana, peräti 24 vuotta, oli Tarmo Sillanpää. Hän piti erikoisesti huolta soittokunnan jatkuvuudesta. Hän koulutti nuoria soittajia yhdessä Mauno Kentan kanssa, piti harjoituksia säännöllisesti ja huolehti muutenkin lähes täyspäiväisesti soittokunnan toiminnasta. Ottaen huomioon, että 60- ja 70-luvut eivät olleet kovin suosiossa torvimusiikille. Keksittiin sähkökitarat ja musiikillisesti muut vaikutteet olivat suosiossa enemmän kuin torvimusiikki. Kyllä soittokunnalle keikkoja riitti myös tänä aikana. Varsinkin sotaveteraani- ja sotainvalidijärjestöt tarvitsivat soittokunnan palveluita. Tarmo Sillanpää oli taitava ja tunnollinen johtaja.

Hänen jälkeensä johtajaksi tuli Oskari Siivola. Hänen elämästään voisi yksistään tehdä romaanin ja vieläkin kaikkia yksityiskohtia hänen kokemuk-sistaan ei tiedetä. Mutta kaiken kaikkiaan taitavana soittajana, ahkerana

nuottienkirjoittajana ja joustavana joh-tajana hän oli mies paikallaan.

Kolmannen polven soittajana voin vain kunnioittaa menneitä sukupolvia siitä tarmosta ja viitseliäisyydestä, jota torven soittaminen vaatii, sekä omaisia, jotka ovat vuodesta toiseen kuulleet soittajan harjoittelua, sadattelua pieleen menneestä keikasta ja riemunpurkauksia onnistumisista.

Soittokunnan nykyinen musiikillinen johtaja on Rauno Lehtoranta, muusta hallinnosta vastaa Olavi Prihti ja sihteerin tehtäviä hoitaa Kalle Kallo. Toimintaperiaatteet ovat samat kuin 80 vuotta sitten. Soittokunta kokoontuu noin 60 kertaa vuodessa, joista esiintymisiä on kolmannes. Soittokunnan jatkuvuutta hoidetaan kasvattamalla uutta soittaja-sukupolvea. Uusia kappaleita ja sovituksia hankitaan tarpeen mukaan. Esiintymisiä on ihan riittävästi ja torvimusiikin suosion kasvu luo uskoa tulevaisuuteen. Mutta kaikista tärkeintä on, että porukassa on mukava soittaa. Harrastuksena tämä on hieno tapa päästä pois arjen huolista. Niin kuin eräs vanhempi soittaja kiteytti: väheksymättä lainkaan naissukupuolta, soittokunta on mainio mies.

Kirjoitti Kalle Kallo lainaten osin Kaarlo Koukun tekemää historiikkia soittokunnan 60-vuotisjuhliin.

*Hartolankoski
vapaana vuonna
1915, vasemmalla
myllyt, takana
Kaukolan kylän
Hobko, Aspi ja
Saukko. Edessä
insinööri Akseli
Vaskiperä.*

Armi Hohko

Silloin Hartolankoskesta kalaa sai!

Kokemäenjoki on ollut aina kuuluisa veden viljasta, niinpä Kaukolan koskista saatiin entisaikaan melkoisia lohia, nousuaikana ne leikiten hyppivät vuolasjuoksuista virtaa ylös saalistaen koskiperhosia. Kutupaikkoina oli luontaiset poukamat suvannoissa tai myllyjuovissa, eikä ne olleet kutuaikana arkoja, pikemmin helppoja saaliita. Toki muutakin kalaa oli pilvin pimein, varsinkin siikaa, kunnes ensimmäisen voimalaitoksen valmistuminen 1921 lopetti vaelluskalan nousun tyystin.

Rannan asukkailla tiedetään olleen kalatokeita ikimuistoisista ajoista, tosin ahnas valtiovalta piti kalastusta hyvänä verotuskohteena ja papisto taas kyni palkkaetuihinsa kuuluvat kymmenykset. Vuoden 1814 kalastuslaitekartassa olevat Hartolankosken neljä toetta määrättiin hävitettäväksi, koska ne estivät joen perkausta. Päätöksestä valittiin, mutta myöhemmin saatiin poikkeusluvalla rakentaa lanapatoja lohensaahan varten, asiaan tarvittiin vielä kuvernöörin päätös, joka senaattissa vahvistettiin 1871.

Eräänä keväthalvena, vuosia sitten kaukolalaisessa kinkeritalossa tarjottu lohikeitto avasi selälleen kylän miesväen kielenkantimet ja pian peräkamarin täytti laulava tyrvääläinen puheennuotit. Pohjanmaalta kotoisin oleva Neulikon Heimo esitti kysymyksen: – Onkos se puhe totta, että rengit ennenvanhaan vuosikontrahtia tehdessään vaativat kahta lohetonaa päivää viikossa?

– Pitää paikkansa, vastasi sanavalmis Aallon-Kalle virne silmäkulmassa, kalaa oli viljalti, minunkin muistini aikana. Se Vanha-Kaukonen, pienikokoinen mylläri, sai jonain syysaamuna ison lohien, kantoi sen selässään Hohkolle, jossa se pantiin puntarin nokkaan. Sen paino oli yli 20 kiloa, satun itse oleen paikalla. Lohesta maksettiin siihen aikaan 1 markka kilolta, ja moni perhe kalasti vakituisesti särpimen toivossa, kevätkalastus oli varsin suosittua, päästiin tuoreen makuun. Suuret kalat myytiin tavallisesti kirkonkylän virkamiehille, ja osa suolattiin omiin pyttyihin talven varalle, tiesi Kalle.

Kalavahdeista oli jatkuvasti haittaa

Hohkon Vilho oli kuunnellut naapurin juttelua ja huomautti:

– Jo hyvissä ajoin tuotiin talvella mestästä tervaskantoja joista sai sopivia valopuita kun tuulastus alkoi, vaikka lohustus oli kutuaikana lailla kiellettyä, sitä pyydettiin salaa. Vauhtiin päästyään hän jatkoi:

– Kylänpuoleinen koski oli sopivan matalaa, siihen ne tulivat kutemaan, siitä oli helppo atraimen kanssa lyödä pohjaan kiinni, sitten olikin jo kiire heittää saalis paatin pohjalle, nakata toinen perässä jos saatavissa oli. Jännittäväksi homman teki valtion kalavahdit, jotka kävivät kyttäämässä. Erään

kerran ne saivat yllätettyä kalamiesten puuhattua, ne iskivät jo nyrkkinsä paatin laitaan kiinni, mutta kalastajat löivät airoilla sormet läjään, ote heltis ja sitten paatilla kosket alas, eikä kiinni saatu. Paikalliset asukkaat tunsivat kosket kun omat taskunsa. Sillä kertaa saalis oli hyvänpuoleinen, se vietiin Alaknaapin talliin ja punnittiin siellä. Rökäle hyppäs niin että hevoset vallan pelästy, painoa oli vonkaleelle kertynyt 34 kiloa ja vatsanympärysmitta oli reilun metrin verran. Miehiä nauratti kun muistivat keitä kalastajat olivat olleet.

Iloisen naurunremakan seasta kuului Aspin Huugon asiantuntevalla äänellä annettu kommentti: – Ei kaloista suurta ääntä pidetty, isot lohet olivat melkein jokapäiväisiä, mutta tarkkaa hommaa se pyynti oli, atrain oli isketävä mieluummin lohien etupuolelle niskan vaiheille, jos piikit jäivät liian taakse se tempaisi itsensä vapaaksi.

Huugo otti keittoa lisää ja totesi: – Kylässä pidettiin myös kalavahteja silmällä. Jos niitten huomattiin liikkuvan, levisi tieto ja haettiin heti pyydykset pois, eikä tulien kanssa sitten pelattu. Tyrväänkylän puolella vahdit tulivat vakituisesti eräeseen asuntoon, sillävälän joku kävi ripustamassa nurkalle valkoisen merkkivaatteen, jotta kaukolalaiset tiesivät koota pyydyksensä pois. – Kai te muistatte vielä sen uhkarohkean tapauksen, sen kun Juvelan Oskari oli ollut syyspimeellä verkkojaan kokemas-

30-luvulla kalastamassa Aspin Niilo ja Kalle, sekä Kallen poika Onni.

sa ja vahtit ilmestyivät. Oskari oli ampunut Browningilla kerran ilmaan ja laskenut Hartolan kylmän rauhallisesti alas, siihen ei vahtien taito enää riittänyt, - jälkeensä ei sitten kuulunut mitään liikettä? Muistetaan, sanoivat miehet yhdestä suusta.

Ammattikalastajat tunsivat kosken kuin omat taskunsa

- Kalastaja-Saxberg elätti perheensä kalastamalla ja kravustamalla, koitti kalastella ympäri vuoden ja välillä kunnosteli pyydyksiä tai teki uusia. Miehet muistelivat vanhaa juttua siitä miten Saxonin Ville oli kerran vuosisadan alussa tyttärensä kanssa verkkoja kohliassa ja tuotiin tieto että vahtit on liikkeellä. Saalista oli saatu joku parikymmenkiloinen lohi, joka piilotettiin nopeasti Sarvonsuon rannan pajupuskistoon. Laina jäi ensin lohien kanssa ja isäpappa ruokkos paatin ja lähti tapansa mukaan rauhallisesti soutelemaan. Kun tilanne vihdoin laukesi tytär vei kalan Impolaan, jossa Antti-Ville isäntä osti sen ja maksoi vielä tuontipalkan. - Kylä sinä tuskan hien koit kun sen tänne saakka raahasit, sanoi Impola.

- Tyrväänkylän puolella kalasti Forsblom ihan ammattikseen ja Leo jatkoi isänsä jälkeen siihen asti kun kalat lakkas nousemasta, huomautti Frans Kaukonen, kylän vanhoja mylläreitä.

Hohkon Ville purki vielä muistojensa kerää kertomalla miten he poikasina olivat saaneet luvan katsella lohestusta: - Ensimmäiset olivat tehneet valkean rantaan sopivaan paikkaan ja jo pian välähti arvokalan kirkas kylki, miehet löivät saaliin nuijalla pois atraimesta ja toisen heti kiiruusti perään. Meidät huomattuaan sammuttivat valot ja sou-

tivat rantaan tiukaten: - Keitäs olette? Sanoimme heti nimmemme ja saimme jäädä, isompi oli nahti 18 kiloinen ja toinen joku seitsenkiloinen.

Aspin Oskari muisteli isänsä nähneen kerran syysmyöhällä lohien kyrötävän hiljaa myllytammen luona, pintavedessä ohuen jääriiteen alla, vain pyrstö erottui tummana lävitse, äkkiä salamannopea kouraisu veteen ja kala myllykehään turvaan. Toinen tapaus oli, kun äiti-Hilma oli eräänä lokakuuena iltana pyykkiä huuhtoessaan huomannut laiturin edessä ison lohien. Pallas takaisin sanon isälle: - Tules pian, jos saisit ton lohien? Mutta kun atrainkin on myllyssä vastusteli mies. Hilma huomasi eteisen nurkassa kirveen ja sanoi: - Ota toi! Erland lähti kirveen kanssa rantaan, lohi oli noussut 20 metriä ylemmäs pajupuskan juureen ja se lyötiin siihen, kala punnittiin kiiruusti ja painoi 18 kiloo.

Aallon Kalle muisteli kuinka he alle kymmenvuotiaina olivat Aspin Niilon kanssa värkänneet lankarullasta trissan ja sovittaneet kalastajalankaa siimaksi. Lähdettiin innokkaasti keskisenmyllyn häkille kokeileen tuuria ja hetimiten iski iso lohi. Pojille nousi tuska, nyt se vie onken? Myllymiehet olivat kuulleet myllyyn asti poikien hädän ja juoksivat apuun. Saalis vedettiin ylös miesvoimin ja puntari näytti 9 kilon päälle. - Kyllä me olimme prehaalia poikia, hekotti Kalle.

Miesten innokas puheensorina jatkui, juttelu siirtyi välillä rapuihin, joita oli vuosisadan vaihteessa runsaasti. Niitä pyydystettiin suuria määriä sumpuihin, joista välittäjät veivät niitä myytäväksi Pietariin. Hohko kertoi kuinka heillä poikaklosseilla oli ollut sumpussa jo hyvänlainen varasto koottuna. Joku vanhempi mies varoitteli: - Mitat-

kaas pojat rapunne. Me teimme työtä käskettyä, mittasimme kaikki, alin mitta oli yhdeksän senttiä. Parin päivän kulluttua huomattiin, että rutto oli tuhonnut koko saaliin, eikä rapuja senjälkeen ole näkynyt kun joskus vahingossa.

Jos Vammaskoski ei antanut lähdeittiin Hartolanniskalle

- Oli se Hartola vaan sellainen, ettei sitä nykypäivän ihminen oikein käsittä, jos ei ole nähnyt ja kokenut. Ilmatkin se ennusti. Jos koski alkoi tietyllä tavalla kihistä, se oli varma merkki pakkasista. Suvella kun ukkospilvi nousi alapuolelta, koski otti kovan kohinan, joka kuului kilometrien päähän, jos kohina vaimeni tiettiin rajun rintaman nousevan kohdalle.

- Ukkosen jälkeen sai pitkälläsiimalla ankeriaita, aika lierohäntiä, jos siima oli laskettu tarpeeksi syväälle, se oli vuodenvarma asia, ja Hartolankosken alapuolelta sai siikaa, ei tarvinnut kun lipolla pistellä, nauraa kihersi Rossin Kalle. - Jos Vammaskoski ei antanut lähdeittiin Hartolanniskalle koittaen onnea, ja hyvin usein nähtiin kauppalan ja asemanmäen miehiä liikuskelevan saaliin toivossa.

Kalaisia koski ja upeat maisemat houkuttelivat myös kesävieraita, heistä lehtori Juho Äijälä ilmestyi maisemiin heti koulujen loputtua. Hänet tunsu jo kaukaa pellavaisesta kesäasusta istuskelemissa onki kädessä rantakivillä tai Herneenvahassa. Helsingiläinen kustantaja H.J. Viherjuuri eli pilapiirtäjä Veli Giovanni lomaili kylässä 30-luvulla. Hän on innokas kalamies, joka vei talviset suolakalat mukanaan.

Hartolankosken laskeminen veneellä vaati jo taitoa, vain kokeneet soutajat kuljettivat henkilöitä vesistön ylitse. Kaukosen Heikin ja Aspin Onnin päätä ei huimannut, pojat laskivat veneellä huvikseen ja monien kauhuksi Hartolan monta kertaa ja Okun Paavo antoi niin kovan näytöksen että hirvitti. Laske ensin Vammaskosken uimalla ja vielä Hartolankosken perässä, siitä riittikin juttua seudulla pitkiksi puhteiksi.

Pirtistä alkoi kuulua jo virrenveisuu ja miehet lopettivat kalajuttunsa sillä kertaa, mieluisat muistot ja hyvältä maistunut keitto olisi kaivannut kipeästi vaaka-asentoa, mutta - kun oltiin kinkereillä.

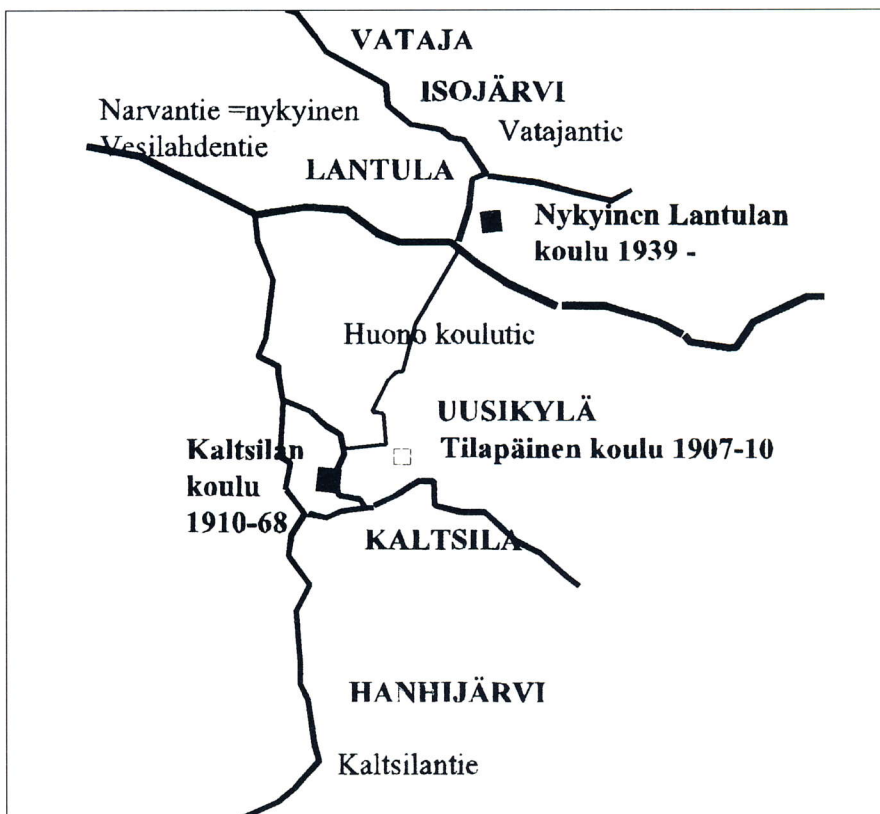
Ahnas ajan virta on pyyhkäissyt pois kosket ja kokeneet lohensoutajat. Kuvien putousten valjastuksen myötä edellytys lohien ja siian luontaiseen nousuun ovat kadonneet ikiajoiksi, vain vanhat tarinat kulkevat muistoissa jälkipolville.

Kaltsilan koulun aloitus 1907–1908

Linkin talon vintistä löytyneet isoisäni Kalle Linkin pitämä Kaltsilan kansakoulun epävirallinen tilikirja ja ensimmäisen toimintavuoden kuitit sekä minun äitini sukupolven muistelut antoivat aiheen selvittää koulun perustamisvaiheita. Tyrvään kuntakokouksen pöytäkirjat ja koulun asiakirjat toivat hallinnollista tietoa asiaan. Tilikirjana oli pieni musta vabakantinen vihko, joka myöhemmin toimi omien asioiden muistivihkona. Tilikirjasta näkyy, että Kalle Linkin kirjoitustaito oli vajavainen, sillä hän ei ollut käynyt mitään koulua.

Tyrvään ensimmäinen ”ylhäisempi” kansakoulu, Hopun koulu, aloitti toimintansa kirkonkylässä 1873 ja luku- ja kirjoitustaitoa antavat kiertokoulut 1881. Uusia kansakouluja perustettiin 1890-luvun alkupuolella Stormiin, Sammaljoelle ja Muistolaan eli asemanseudulle. Seuraavat rakennettiin aivan vuosisadan alussa Illoon, Myllymaahan, Vihattu- laan (Kalliala).

Kaltsilan koulupiirin asukkaat tarttuivat itse kouluasiiaan syksyllä 1907 lähettämällä kuntakokoukselle anomuksen koulun perustamisesta. Sen liitteenä oli 32 koulunkäyntiin halukkaan lapsen ilmoittautuminen. Kaltsilan koulupiiri oli muodostettu pääosista kolmea kunnan itäosassa olevaa kirkollista lukulahkoa, joita käytettiin jo kiertokoulujen piireinä. Ne olivat Isojärven lukulahko, johon kuului myös Vatajaa, Kaltsilan lukulahko, johon kuului myös Uusikylä sekä Hanhijärven lukulahko Kaltsilan eteläpuolella. Kuntakokous päätti perustaa koulun, joka aloittaisi toimintansa syksyllä 1907 ja valitsi heti kouluun johtokunnankin, johon valittiin tilalliset Kaarle Prusi, Oskari Vanhakylä ja Kalle Linkki, torppari Antti Pykälä sekä emännät Lida Rosila ja Karoliina Hanhijärvi. Johtokunnan esimieheksi valittiin Kaarle Prusi Vatajan kylästä. Hän oli kuntakokouksen puheenjohtaja ja muutenkin monessa mukana. Taloudenhoitajaksi ryhtyi Kalle Linkki. Hän sai kunnalta eli kunnallislautakunnan esimies (vastaa lähinnä kunnanjohtajaa) Oskari Koskiselta käteistä rahaa ja maksoi siitä esimiehen hyväksymät laskut. Muistikirjassa on

Kaltsilan koulun paikka ja tiet

merkintä: ”Oskari Koskiselta Otettu Huhtikuun 10 päivänä 1908 usijen kansakoulujen Rahastosta (400) markkaa.”

Koulu päätettiin aloittaa kuntakokouksen päätöksen mukaisesti vuokrahuoneissa naisopettajan ja poikain käsityön opettajan voimin. Menoihin saatiin rahaa 2698 markkaa. Pääosa kuluista maksettaisiin kunnan uusien kansakoulujen rahastosta. Tuloja saatiin lisäksi valtiolta opettajien palkkoihin.

Koulu aloitti toimintansa Uudessakylässä, joka on lähinnä keskellä koulupiiriä, mutta kuitenkin Kaltsilan puolella. Koululle vuokrattiin Paulu Ala-Orvolalta pirtti luokkakäyttöön ja kamari opettajalle. Vuokra oli 350 mk lukukaudelta. Kalle Yli-Orvolalta vuokrattiin naapuritalosta tilaa käsityöhuoneelle, jonka vuokra ja lämmitys maksoi 50 mk. Kuittien mukaan isännät saivat rahansa vasta toukokuussa 1909.

Ensimmäisiä käytännön toimenpiteitä, johon johtokunta ryhtyi oli kalusteiden hankinta, sillä sitä koskeva päivämätön ja allekirjoittamaton huutokauppapöytäkirja on tallella. Teetettävänä oli mallin mukaisia pulpetteja ja muita kalusteita. Niitä ottivat valmistaakseen Antti Pykälä, Kaarlo Hanhijärvi, Vihtori

Laine ja Frans Nieminen. Huonekalujen hinnat jäivät huutokaupassa alle arviohintojen, sillä arvioissa 20 markan pulpetti ”myytiin” huutokaupassa 14,50 markalla.

Halkoja ottivat tehtäväkseen August Priiki, Wille Wirri ja P. Ala-Orvola. Näitä halkoja koskeva yhteinen lasku oli aloittavan koulun ensimmäinen ja päättyvä 10.4.1908.

Opettajattareksi valittiin seudun oma kasvatti seminaarin käynyt Fanni Uotila, Isojärven Uotilan tytär (opettajana 1908-36). Poikain käsityönopettajan muutaman viikkotunnin työhön valittiin kylän oma mies puuseppä Vihtori Laine.

Opettaja sai palkkansa sekä valtiolta että kunnalta. Valtion maksama osuus oli 90 mk kuukaudessa. Kunnan osuus muodostui koko vuodeksi laskettuna seuraavasti: pellon vuokraamiseen 60 mk, lehmän talvuruokintaa varten 85 mk, lehmän laitumen vuokraamiseen 15 mk, valoainetta varten 15 mk sekä lisäksi 75 mk, yhteensä 250 mk vuodessa ja kuukaudessa 20,80 mk. Kuukautta kohti palkkaa tuli yhteensä kuittin mukaan 110,80 mk eli vuodessa 1330 mk. Vapaata asuntoa ei ole huo-

mioitu em. summassa se oli vielä lisänä. Veistonopettajan palkka oli 12,50 mk kuukaudessa, jonka valtio ja kunta maksoivat puoliksi. Tähän aikaan naispalvelijan vuosipalkka Linkillä oli noin 150 mk, johon tuli lisäksi täysi yöspito.

Koulupiirin alueella oli 91 koulukäistä lasta, joista kouluun ilmoitautui 31. Koko Tyrväässä kansakoulua kävi vuonna 1906 22,1 % eli vain hiukan enemmän kuin koko maassa keskimäärin. Kaltsilan piirin suurempaa osuutta lisää varmaankin se, että koulu oli nyt lähempänä kuin ennen. Kunnan antamat ilmaiset koulukirjat lisäsivät myös yleistä kouluhalukkuutta. Sukupuoli ei ainakaan merkittävästi ollut koulunkäynnin esteenä, sillä poikia oli 17 ja tyttöjä 14. Oppilaiden ikä oli 9-14 vuotta. Pääosa oppilaista oli ensimmäisellä luokalla, toisella ja kolmannella oli yhteensä vain 11 oppilasta, sillä pääosa piirin vanhemmista oppilaista jatkoi entisessä koulussaan Stormissa.

Oppilaat on tilastoitu myös vanhempien sosiaaliryhmän mukaan. Talollisten ja maakauppiainien lapsia oli yhteensä 10. Seuraavan ryhmän muodostivat ammattilaiset, tehtaan työväki sekä postin ja kulkulaitosten palvelusväki, joiden lapsia oli neljä. Neljänteen sosiaaliryhmään, torpparit, tilaton rahvas, työväki, kuului 17 lasta. Kaltsilan koulupiiri oli suuri ja siksi koulumatkatkin olivat pitkiä. Lähellä alle kilometrin päässä, lähinnä Uudessakylässä ja Kaltsilassa asuvia oli kahdeksan, kauimpana 3- 5 km:n päässä Isojärven kylässä asuvia oli 11.

Opettaja palkattiin elokuun alusta lähtien ja hän teki opetusvälinelaukset Kansanopettajain Osakeyhtiö Valistukselta Helsingistä. Kartoja ja kuvatauluja hankittiin erittäin paljon. Tyttöjen käsitöitä varten ostettiin Muurahaisen Käsitökalusto 15 oppilaalle, joka maksoi 240,50 mk, johon saatiin Koulutoimen Ylihallituksen valtionapua 75 markkaa. Veistonopettajalle hankittiin tahko ja viilapenkki.

Kuntakokous oli jo syksyllä 1907 päättänyt, että kaikille oppilaille hankitaan kirjat ja koulutarvikkeet kunnan varoilla, mutta niistä ei ole merkintää koulun tilikirjassa. Valistuksen koulutarvikelaskuun on opettaja Fanni Uotila merkinnyt "On ilmaiseksi jaettu Kaltsilan kansakoulun oppilaille". Näitä tavaroita olivat mm. vihkot, imupaperi, kynät, kumit, vesivärit ym.

Aloittava koulu tarvitsi tietysti monenlaisia tavaroita. Heti aluksi jo kuudentena laskuna on hankittu Helsingistä Veljekset Sandströmin Rauta-Rakennusaineiden- ja Värikaupasta 4 kpl sylkiastioita hintaan 1.20 mk. Miksi tällainen melko halpa tavara on erikseen tilattu näin aikaisin Helsingistä? Eri-

Kaltsilan koulu vuonna 1938. Piballa silloinen opettaja (1936-66) Helkka-Maija Kytömaa (Hambijärvi) veltensä kanssa.

koistavarat on yleensä hankittu Valistukselta ja Tyrvään Kirjakaupasta, mutta muut "tavalliset" Edv. Nurmelta Stormista ja Frans Lehtoselta Tyrvään kirkonkylästä. Lokakuussa 1908 on alkanut tulla kylmä ja pimeä, koska on ostettu 2 kpl öljylamppuja, 5 pakettia lasipaperia niiden puhdistamiseen, 4 litraa öljyä, 1 öljykannu, 2 punttia (tuli)tikkuja, 2 kihveliä (rikkalapio). Vasta marraskuussa hankittiin kardiinikangasta verhoja varten.

Kuntakokous oli aikaisemmin päättänyt rakentaa peräkkäisinä vuosina 1910-12 Ekojärven, Vihattulan ja Kaltsilan koulut, joista Kaltsilan viimeksi mainittuna vuonna. Kunta päätyi rakentamaan kaikki koulut kuitenkin yhtä aikaa, sillä valtion rahaa oli saatavissa. Sen ehtona oli valvojan palkkaaminen. Näin tehtiin ja kaikille kolmelle koululle teetettiin samantyyppiset piirustukset. Kaltsilan koulun johtokunnalle tuli kiire, sillä koulun paikka oli päättämättä. Asia oli erittäin vaikea ja päätöspöytäkirja lokakuun 10 päivältä 1909 on kuusisivuinen. Jo kuntakokouksessa pari vuotta aikaisemmin oli tehty kolme tonttiehdotusta ja samat ovat esillä johtokunnan kokouksessa. Kalle Linkki oli tarjonnut ilmaiseksi tontin maaltaan Lantulasta. Uudenkylän Kalle Punto ja Kaltsilan Herman Salli tarjosivat tontteja melko läheltä toisiaan. Punto vaati maksua 400 mk, kun taas Salli olisi lahjoittanut maan. Johtokunta käsittelee asian hyvin perusteellisesti ottaen huomioon oppilasmäärät eri puolilla aluetta ja koulumatkat. Oppilaita oli lähes yhtä paljon Kaltsilan puolella ja Isojärven puolella. Näiden alueiden välissä on noin 1,5 km pituinen huono tie Lantulasta Uuteenkylään, jota puolet oppi-

laista joutuisi käyttämään kaikissa tapauksissa. Tämän tien kurjuutta on kuvattu seuraavissa koululaisten muisteiloissa. Johtokunta päätyi ehdottamaan Sallin lahjoittamaa paikkaa, mutta teki samalla ehdotuksen, että koulupiiriä kohti muutetaan koululaisten määrän kasvaessa ja uusi koulu rakennetaan Isojärven kylän Lantulaaan. (Tämän koulun rakentaminen toteutettiin vasta 30 vuoden päästä, sillä Isojärven (Lantulaa) koulu valmistui 1939.) Kuntakokous nimesi rakennustoimikunnan, johon tulivat Teodor Rosila, Herman Salli, Oskari Vanhakylä, torppari Antti Pykälä ja puuseppä Wihtori Laine. Koulut tarjottiin urakalla tehtäväksi ja kaikki työt annettiin rakennustoimikuntien ehdotuksesta rakennusmestari Kulmalalle. Urakkahinta oli Kaltsilassa 19500 mk. Rakennustyön valvojana oli rakennusmestari J. Pirjola. Koulu alkoi omassa talossa 1910.

Minkäläistä oli sitten koulunkäynti oppilaiden kannalta. Sitä koskevat muistelut ovat Kalle Linkin lasten kertomuksista. Esteri muistelee: "Koulumatkat oli pitkiä, kolme kilometriä ja paha tie (nykyinen Lantulantie Lantulasta Uuteenkylään). Kuraa oli paljon syksyllä ja lunta talvella. Mää muistan kerrankin, kun menttiin kouluun, oli kauheesti satanu lunta yöllä. Sairakon aukeella oli nin paljon lunta, että hevon meni mahaan saakka. Elli rupes itkee kollottaan, sen tuli sääli sitä hevosta, kun isä saatto meitin. Sitä mää en muista, kuinka me takasin tultiin. Kunne minkäänlaista kulkuneuvoa siinä kulkenu muuta kun Katajisto toi maitonsa Lantulaaan. Syksyllä oli kuraa niin kauheesti ja keväällä vettä, ei mitään kumisaappaita sillon ollu, piäniä nah-

Veteraanin kertomaa

kakenkiä oli. Isä osti kalossit loppuainekana, mutta ne juuttu sinne kuraan ne kalossit, ei ne jalassa pysy. Ruoka oli vallan toisenlaista, saatiin leivänpalane ja juustonpalane evvääks. Muistan kansakouluaijana, kun olin maitookin ottanu miälelläni evvääks, mutta sitä oli nin pikkusen, että meijeriin sitä vaan piti saara, emme me evvääks maitoo saanee”. (Joppia kyllä. Kirj. huom.) . Koululla saatiin jotakin jähtynyttä kauravelliä sytävääks. Koululla vielä lapset siivoskin ja lämmitti koulun. Sillon piti aina mennä aikasemmin koululle, kun oli se siivousvuoro. Tytöt siivos ja pojat kanto puut ja lämmitti. Ehtoolla taas jäätiin siivoamaan, kun toiset lähti koulusta. Muistan, kun tulimme kouluista, nin siä pirtin pesänsuusa oli mustista herneistä tehtyä hernesoppaa ja kyllä hyvälle maistu, kun tulimme koulusta. Kun päästiin kotio talvella, oli mukava kun sai lämpimät tallukkaat jalakaansa.”

Koulun arkeen kuului myös kiusaaminen, vaikkei sana silloin käytettykään. Esimerkkinä siitä on Aino-tytären muistelmia veljensä Arvon koulumatkoista ja -vaatteista: ”Kun Arvo kävi koulua, niin mä muistan, sille teetettiin semmonen pomppa (päälystakki), kun ei juur kellään ollu ja se täyty panna päällensä, kun hän kottoo lähti ja se pani sen sitte kuusen juurelle, kun se pääsi siihen mettään, että ei se sitä voinu pittää, toiset olis pilkannu ja nauranee hänen pomppaansa. Otti siitä taas, kun hän tuli koulusta kotio. Kyllä sillo niin köyhäsä vaatetuksessa kuljettiin että millä ihmeellä pysyttiin terveenä”. Helmi kertoo: ”Opettaja oli Fanni Uotila. Hän oli oikein semmonen lasten ystävä. Hän teki työtä lasten hyväksi ilman palkkaa. Hän piti kerhoja ja kun kuusijuhlaa ja muuta juhlaa valmistettiin illalla niitä harjoteltii , ei niitä päivällä harjoteltu, ei koulutyö siitä kärsiny. Minulla on hyvät muistot opettajastani kansakoulussa.”

Kaltsilan koulu oli toiminnassa vuoteen 1968. Lantulan koulu toimii edelleen ja Kaltsilan lapset käyvät nyt vuorostaan siellä, samoin Ekojärven lapset. Nyt ei tarvitse enää ”taapertaa” lumessa ja kurassa, tosin koulumatka linja-autollakin kestää kauan.

Lähteet:

Jubani Piilonen: *Kunnallisballintoa kuttupitäjässä. Tyrvään kunta 1869-1968. Vammala 1969.*

Jubani Piilonen: *Sastamalan historia 3. Vammala 1997.*

Vammalan kaupungin arkisto, Tyrvään Seudun museo, Eero Hanbijaärvän arkisto.

Rakensimme Vammalan Asevarikolla uutta kasarmirakennusta 1960-luvulla syksyaikaan vuodesta. Ei ollut vielä kylmä, mutta pimeää oli. Sähköt olivat katkenneet kohta aamulla, eikä työmaalla voinut mitään tehdä. Koneet eivät pyörineet, eikä niistä ilman valoja ollut mitään hyötyä. Ruokailutilat oli siellä tehty vanhan suuren varastoparakin toiseen päähän ja siellä odottelimme lamppujen syttymistä. Siinä huoneessa oli meitä vajaa kymmenen miestä, kynttilänpätkän valossa ja vanhemmat miehet muistelivat.

Siellä oli raudoitusohjelmassa paikkakuntalainen jo sodan käynyt mies, vähän vanhempia siis ja laitettakoon hänelle nimeksi vaikka Erkki. Sota-asioista ei siihen aikaan voinut työmaalla puhua mitään, tai joku poliitikointoilija alkoi heti irvistelemään, mutta Erkki puhui siihen aikaan liittyvää asiaa.

Hän kertoi ajasta siellä, jota jälkeenpäin on sanottu asemasodaksi ja jolloin rintamalla ei tapahtunut paljon mitään vuosikausiin. Siellä oli miehiä, joilla oli kotona maanviljelystä ja he halusivat päästä lomille, tekemään rästiin jääneitä kotitöitä. Heille annettiinkin, pitkiäkin työlomia. Sitten oli tapauksia, jolloin talosta oli isäntä kaatunut, eikä ollut kotona raskaampien töiden tekijää ollenkaan. Tuli anomuksia saada rintamalla olevista miehistä työapua, edes kiireimäksi ajaksi.

Tällekkin lohkolle, jossa tämä Erkki oli ollut, tuli työvoimapyyntö erään maapaikan emännältä. Siellä kyseltiin, että kenellä olisi alan töistä kokemusta ja Erkki sopivampana lähti lomalle, toistaiseksi. Sen paikkakunnan nimen, Keski-Suomessa päin, sen olen unohtanut, mutta pienempi maatalo se oli. Erkki kertoi, että se oli alkukevättä, kun hän sinne taloon meni, mutta kylvöt oli emäntä saanut jonkun paikkakuntalaisen tekemään. Heinänteko alkoi siellä melko pian ja se oli hänelle hyvinkin tuttua työtä ennestään. Leskiemäntä tuli hänelle aina avuksi, sen mitä karjanhoidoltaan ennätti ja kaksii, ei aivan pientä lasta veivät myöskin emännän aikaa. Hevosvetoinen niittokone talossa oli itsellä ja kaikki asiat muutenkin kunnossa.

Erkki kertoi, että kun hän taloon meni, oli aittaan häntä varten laitettu makuupeti ja siellä hän olikin muutaman yön. Kun he emännän kanssa niissä talon töissä touhutessaan tulivat toisensa paremmin tuntemaan, niin emäntä sanoi eräänä iltana että, kyllä hänenkin sänkyynsä voi toiselle puolelle tulla! Eikä Erkki sen jälkeen kertomansa mukaan aitassa öitä ollutkaan.

Heinät saatiin hyvinä, kuivina korjattua ja seuraavaksi alkoi välitömästi elonleikkuut ja puinnit. Hän oli siellä niinkuin isäntä ainakin huolehtien, että kaikki työt tulivat aikanaan ja kunnolla tehdyiksi. Lisää lomaa emäntä hänelle anoi ja saikin syksyyn asti.

Syyskynnötkin Erkki kertoi siellä tehneensä, kun hän sai naapurista hevosen pariin oman kanssa.

Se oli ollut haikea hetki, molemmin puolin, kun hän lähti talosta takaisin rintamalle. Ruokaa hän sanoi saaneensa sillä työkomennuksellaan kunnolla ja rintamallekin tuli monta pakettia ja kirjeitä.

Jälkeenpäin tuntui siltä, että Erkillä oli jonkinlainen tarve kertoa tästä kesästäan toisille. Kai siinä oli jonkinlainen sisäinen paine, joka saattoi helpottaa, tämän kertomisen jälkeen.

Valotkin syttyivät melko pian tämän jälkeen ja porukka lähti taas rakentamaan kasarmia Asevarikko kolmoselle.

Ilmailuharrastusta Tyrvällä

Nuorisoilmailu on viime aikoina alkanut saada maassamme yhä suurempaa kannatusta ainakin itse nuorison keskuudessa, mutta ovatpa jo monet vanhemmatkin alkaneet kiinnittää tähän yhä lisääntyvää huomiota ja auliisti tukeneet sitä sen varsinkin taloudellisissa asioissa.

Maassamme toimii miltei kaikissa suuremmissa kaupungeissa purjelento- ja lennokki-kerhoja, mutta on myöskin muutamissa maaseutupaikkakunnissa tämä harrastus päässyt hyvään alkuun, kuten esim. Tyrvässä, josta nyt olemme saaneet seuraavia lähempiä tietoja.

Tyrvällä ja Vammalassa on ilmailuharrastus kytenyt jo pidemmän aikaa, mutta toimeenpanevan voiman puutteessa se on pysynyt vain yksityisten lennokkiharrastuksena. Noin vuosi siten, tarkemmin sanottuna 11. 3. 47 koontuivat nämä harrastelijat neuvotteluun, jonka tuloksena oli Tyrvään Ilmailukerhon perustaminen. Kerhon puheenjohtajaksi tällöin valittiin kauppias Lauri Koski ja sihteeriksi työnjohtaja Urho Ulvio, jotka etupäässä ovat vastanneet kerhon toiminnasta. Samana keväänä ostettiin Suomen Ilmailuliitosta kerholle alkeisliitokoneen "Harakka II" rakennussarja, jota kuitenkin ei päästy ennen syksyä rakentamaan sopivan rakennuspaikan puutteessa. Kerhon onnistui vihdoin vuokrata osa erästä valtion omistamasta parakista, joka kuitenkin vaati perusteellisen korjauksen ennenkuin siellä voitiin rakennustyöt aloittaa. Suuria vaikeuksia tuotti myöskin aluksi työkalujen puute ja myöhemmin talven tullessa lämmityslaitteen kunnostaminen ja sähkövalon saanti. Mutta voidaan sanoa, että vaikka vaikeuksia oli paljon voitettavana, niin kaiken korvasi kuitenkin se valtava innostus, jota kerholaiset osoittivat. Tätä kuvaa sekin, että kun aluksi työskenneltiin noin kahdena iltana viikossa, niin nykyään tapaa kerhosta poikia aivan joka ilta rakennustyössä.

Nyt on tämän kerhon ensimmäisen liitokoneen varsinainen rakennustyö suoritettu ja tarkastus pidetty, joten jäljellä on enää koneen päällystäminen kankaalla ja lakkaus, jonka jälkeen se

Vauhtia ja jännitystä, taidokkaita suorituksia tarjoaa teille

Lentonäytös

Katsokaa tarkemmin sivun kääntöpuolella olevaa aikamäärää ja paikkaa.

Liput 50.— ja 100.—

Neljällä moottorikoneella ja yhdellä liitolentokoneella järjestämme teille harvinaisen ja unohtumattoman tilaisuuden perehtyä lentotaidon huippusaavutuksiin.

Ohjelmassa

- Kiintoisaa liitolentoa
- Jännittävää taitolentoa liitolentokoneella
- hauskaa pilot-pallojen särkemistä
- "lento-juna"
- Ilma-akrobatiaa maailman kuuluisimmalla taitolentokoneella
- tavaraverjon pudotus lentokoneesta
- postin sieppaus maasta ym.

Lentämään

Ihailkaa kotiseutuunne ilmastat suoritamme yleisölenäytöksiä ennen ja jälkeen näytöksen.

Liput: Lapset alle 12 v. 400.—
Aikuiset 700.—

SUOMEN ILMAILULIITTO r.y.

uudestaan ylempien ilmailuviranomaisten toimesta tarkastetaan ja hyväksymisen jälkeen annetaan lentolupa.

Koneen rakentamiseen on kerho käyttänyt noin 1000 työtuntia, joka on pidettävä kohtalaisen hyvänä saavutuksena huomioonottaen, ettei kukaan kerholaisista ole aikaisemmin ollut mukana tällaisessa työssä ja että tähän tuntimäärään sisältyy myöskin valmistelu-, työpaikan ja työkalujen kunnostustyötä. Liitokoneen rakennustyötä on johtanut ja valvonut ansiokkaasti kerhon rakennusohjaaja Toivo Hirsilä.

Tyrvään Ilmailukerhon yhteydessä toimii myöskin nuorempia poikia varten lennokkijaosto, joka on pitänyt jo 2 lennokkikurssia ja kolmas on juuri alkamassa. Kuten kaikessa, on tässäkin aloitettava työ nuoresta pitäen, jolloin asteittain suoritetusta opetuksesta saadaan parhaat tulokset.

Kuten arvata sopii, ei taloudellinen tila Tyrvään Ilmailukerhossa ole hyvä, sillä tuloja ei ole juuri ollut, mutta menot sensijaan ovat jatkuvasti olleet suuria, yksin tämän liitokoneen rakennussarja jo silloin maksoi mk 48 000.—, mutta sai kerho sen sopivilla maksuehdoilla.

Nyt on kerho yhdessä Suomen Ilmailuliiton kanssa päättänyt järjestää Tyrvässä lentonäytöksen yleisölenäytöksineen ensi maaliskuun 7 p:nä ja tähän mennessä toivotaan saavan myöskin kerhon oma kone valmiiksi näyttämään tällöin lentotaitoaan.

Osa kerhon n. 30 jäsenestä on jo suorittanut Jämijärven Purjelentokoulussa liitolennon tutkintoja, kuten 2A-, B-, 2C- sekä 2 opettajatutkintoa. Nyt toivotaan tästä lähtien kerhon omalla koneella voitavan suorittaa kaikki alkeistutkinnot, vaikka vaikeuksia tulee siinäkin olemaan ensinnäkin sopivan kentän ja sitten hinauslaitteen saamisessa, mutta yleensä kerhon piirissä suhtaudutaan näihin vaikeuksiin hyvin toivokkaasti.

Seuraavana suunnitelmalla kerholla on uuden koneen rakennussarjan hankkiminen ja tällöin tulee kysymykseen Suomessa suunniteltu harjoituskone PIK-5. Ainoa heikko puoli on tässä koneessa sen kalleus mk 175 000.—, joka summa tällaiselle kerholle on aika urakka hankittavaksi, mutta toivotaan tämänkin asian järjestävän paikkakuntalaisten suosiollisella avustuksella.

Yleensä on kansan keskuudessa käsitys, että tällainen ilmailuharrastus kuuluu vain määrätulle piirille, joka sitten aikoo jatkaa lentäjäuraansa, mutta tämä on aivan väärä käsitys, sillä nuorisoilmailu on ennenkaikkea nuorisokasvatustyötä sen parhaimmalla merkityksessä. Jo sillä, että poikien aika kuluu tässä työssä hyvin on suuri merkitys ja lisäksi saavat he oppia samalla monenlaisia taitoja, kuten työkalujen käyttöä, tarkkaa puu- ja metallityötä, piirustusten lukemista, moottorituntemusta ja sääoppia vain muutamia mainitaksemme ja vielä kasvaa aikaa myöden heihin vastuuntuntoa ja itseluottamusta sekä ennenkaikkea oppivat kuriin, joka tällaisessa työssä täytyy onnistuakseen olla ehdottoman hyvä.

Enemmän vain toivotaan vanhemman väen kiinnittävän huomiotaan tämänkin puolueettoman, kaikkia kansalaispiirejä kättävän nuorisotyömuodon tukemiseen niin taloudellisesti kuin moraalisesitkin, jolloin varmasti saadaan tulokset nuorisotyössä vielä paranemaan.

Ilmailuharrastusta Vammalassa

Lapsia ja nuoria on aina kiinnostanut lentäminen ja siihen liittyvä toiminta. Vammalassakin alkoi harrastus levitä jo 1930-luvulla, kun partiotyön ohessa Tyrvään Metsänpoikien silloinen johtaja Lauri Koski alkoi pitää lennökkikerhoa. Lennokkeja ja liidokkeja rakennettiin kotona ja yhdessä Kosken Leipomon yläkerrassa, jossa kokoonnuttiin myös oppimaan ilmailun salaisuuksia.

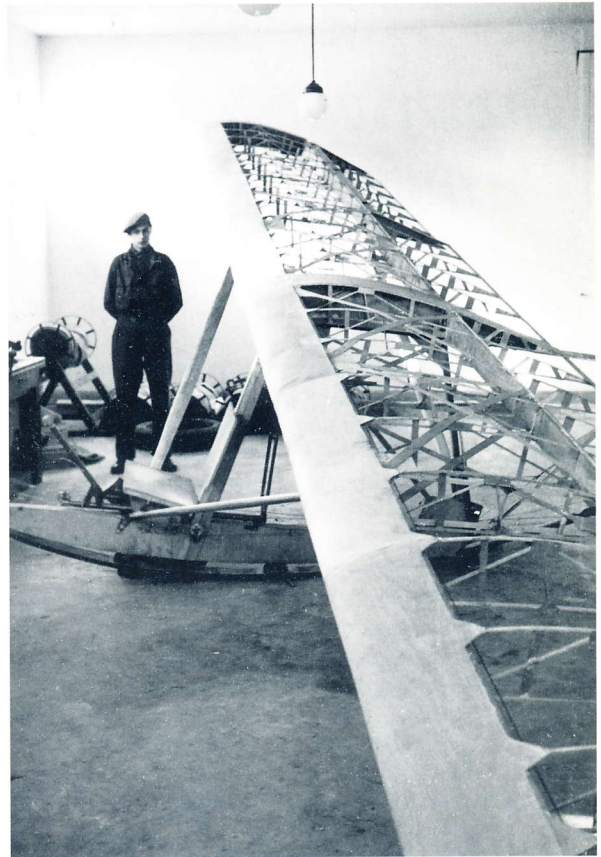
Lennätykset ja pikku kilpailut pidettiin talvella jäällä ja esim. liidokkien lennätykset Emmanmäeltä. Mukana yleensä n. 10–15 harrastajaa.

Sotien jälkeen perustettiin v. 1946 Tyrvään Ilmailukerho, jonka puh.johtajana toimi Lauri Koski ja sihteerinä Urho Ulvio. Suunnitelmana oli rakentaa oma purjekone ja löytää läheltä lentotoimintaan sopiva kenttä.

Asiaa vauhditettiin kun 7.3. 1948 järjestettiin yhdessä Suomen ilmailuliiton kanssa lentonäytös Liekoveden jäällä Roismalan lahdella. Tällöin neljä moottorikonetta ja yksi purjekone esittivät yleisölle taitolentoa, pilot-pallojen särkemistä, ilma-akrobatiaa, tavaravarjon pudotus, postin sieppaaminen maasta ym. sekä yleisölennätyksiä.

Tyrvään Ilmailukerho aloitti oman alkeisliitokoneen "Harakka II" rakentamisen v. 1948, jonka huonon rakennuspaikan kosteus esti työn valmistumisen. Kerhon puh. joht. Lauri Koski oli Jämin Ilmailukoulussa suorittanut purjelennon A, B ja C-tutkinnot sekä ilmailuministeriön hyväksymän liitolennon opettajan tutkinnon.

Turun Lentokerhon 16.5. 1948 järjestämän maaliinlaskukilpailun voitti yhd. edustajana L. Koski. Kosken lähtö 9/48 pitkälle purjehdusmatkalle aiheutti sopivan ilmailutoimin-

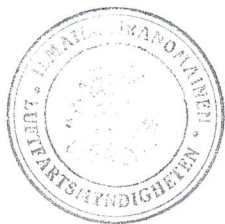
Timo Vaarnavuo ja Harakka II v.1948.

LIITOLENNON OPETTAJAN VALTUUTUS.

Kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön ilmailutoimisto valtuuttaa _____ Lauri Koske _____:n toimimaan liitolennon opettajana 5.7.47 - 4.7.49 välisenä aikana.

Liitolennon opettaja on oikeutettu antamaan koulutusta liitokoneille auto-, vintturi- ja kumiköysihinausta käyttäen sekä hyväksymään näillä lähtötavoilla tehdyt suoritukset.

Helsingissä heinä kuun 5 p:nä 194 7 .

Ilmailutarkastaja _____

J. Wartiovaara.

nan vetäjän puutteen ja kerhotoiminnan loppumisen.

Tästä olisi nyt sopiville harrastajille haaste paikkakunnan ilmailuharrastuksen elvyttämiseksi!

Vammalan ilmailukerhon lennökkikilpailut 13. 4. -58

Liidokit, luokka C: 1) Erkki Hakanen "Kuha" 1,37,9, 1,35,4, 3,13,3, 2) Erkki Alalammi "Kuha" 31,3, 33,0, 1,04,3, 3) Elja Kaloinen "Kuha" 3,9 56,8, 1,00,7, 4) Jorma Kallio "Kuha" 14,1, 17,6, 31,7.

Liidokit, luokka B: 1) Elja Kaloinen "Kiuru" 16,00, 17,8, 33,8, 2) Erkki Alalammi "Kiuru" 13,5, 9,8, 23,3, 3) Immo Kaloinen "Kiva" 8,8, 7,0,15,8.

Liidokit, luokka A: 1) Ari Pietilä "Esko I" 11,7, 7,6, 19,3, 2) Seppo Aaltonen "Esko I" 7,2, 7,2, 14,4, 3) Jouni Pietilä "Esa" 4,7, 9,3, 14,0, 4) Mikko Hiljanen "Esko I" 3,0, 2,5, 5,5.

Kumimoottorikoneet, luokka B: 1) Immo Kaloinen "Viri" 25,6, 26,0, 51,6, 2) Jorma Kallio "Koo-Vee II" 19,1, 12,3, 31,4, 3) Hannu Esko "Viri" 10,7, 11,3, 22,6, 4) Aapo Ojala "Viri" 10,2, 9,7, 19,7, 5) Markku Esko "Tikka" 3,6, rikkoutui, 3,6.

Kumimoottorikoneet, luokka A: 1) Mikko Hiljanen Paarma 10,0, 7,8, 17,8.

Tuloksissa on huomioitu kaksi paras ta aikaa kolmesta lennätyksestä.

Tapahdumia taisteluissa sissiprikaatia vastaan Pieningän salolla heinä-elokuussa 1942

Tuskin kukaan II/12.Pr:n miehistä ollessaan matkamarssilla Lieksasta Kuusiniemen kautta Paateneeseen osasi ajatella, että joutuisi pian koviin taisteluihin tässä maastossa omien joukkojen selustassa. Pataljoona oli osallistunut hyökkäykseen Tuutijärveltä maan vanhan rajan tuntumaan Alakurtille ja liitettiin myöhemmin tammikuussa 1942 Kajaanissa 6.D:n osista muodostettuun prikaatiin. Tämä (12.Pr.) toimi Itä-Karjalassa Päämajan reservinä ja sijoitettiin Sarovaaraan Maaselän ryhmän alaiseksi. Rintaman varmistuslinjat sijoituivat Äänisen ja Seesjärven välisellä kannaksella 35 km leveälle alueelle, mikä ei muodosta yhtenäistä selkää. Maasto on alavaa Lieksajärven seudulta lähtien ja Poventsan pohjoispuolella asumatonta Pieningän saloa. Neuvostoliiton Karjalan rintaman partisaaniliikkeen Esikunta lähetti 29. kesäkuuta 1942 Sekehestä kuusi osastoa käsittävän kaukopartion tähän erämaahan suomalaisten selustaan.

Maaselän Ryhmän käytössä olevat tiedot rintamilta viittasivat siihen, että venäläiset olivat toistaiseksi luopuneet hyökkäyksestä ryhmän lohkolle. Kuitenkin kaukopartiotoimintaa Seesjärven pohjoispuolella pidettiin mahdollisena, vaikka vilkastuneen partiotoiminnan katsottiin liittyvän lähinnä häirintään huoltoteillä. Suomen puolelta ta-

pahtui partiotoimintaa mm. Särkijärvellä (kuva 1) Muurmanskin radan suuntaan. Venäläisten lähettämä n.k. "Puutoisten" sissiprikaati oli tehokkaasti kaukopartiotoimintaan koulutettu nopealiikkeinen osasto, joka ylitti rintaman varmistuslinjat Kuusiniemen ja Jolmajärven pohjoispuolella sekä eteni lounaaseen ja etelään paikoin 25 km länteen Paateneeseen johtavasta tiestä. Sen tuli liikkuu selustassa ainakin kaksi kuukautta ja ensimmäinen tehtävä, mikä sen tuli suorittaa ilmaisematta itseään ennenaikaisella partiotoiminnalla, oli hyökätä IIAK:n esikuntaan Porajärvellä, ottaa vankeja ja esikunnan asiapaperit sekä tuhota miehistö ja varastot. Lisäksi tuli kahden osaston voimin 20 päivän aikana katkoa yhteyksiä Äänisen ja Suojärven välisellä rautatie- ja maantieosuudella. Tämän jälkeen tuli vetäytyä selustasta. Se tuli kysymykseen vain partisaaniesikunnan antamalla luvalla.

Sissiprikaati takaa-ajo

Sissiprikaatin liikkeitä voitiin jäljittää suomaastossa ja kiinnitettiin huomio kuulo- ja savuhavaintoihin. Alun perin noin 100 miestä käsittävän partion arveltiin ylittäneen Rukajärvelle johtavan tien, mutta se onnistui salaamaan itsensä hämmästyttävän pitkään. Ensimmäi-

sen ilmoituksen vihollisesta rajajääkäripataljoonan Kuusiniemen vartiolle teki 15. heinäkuuta Kev.os. 2:n komentaja, majuri Hannila. Sissiprikaatin todellinen vahvuus selvisi vasta, kun se oltuaan selustassa 20 päivää otti haltuunsa Tumban kylän vain noin 15 km länteen Paateneeseen johtavasta tiestä. Vangiksi otetulta partisaanilta saatujen tietojen mukaan sissiprikaatin todellinen vahvuus oli noin 700 miestä ja 40 lääkintätehtäviä suorittavaa naista. On kerrottu, että prikaatin komentaja, majuri Grigorjev, voidakseen saunottamalla parantaa osastojen kenttähygieniää ja myös miehistön mielialaa, vaaransi näin tehtävänsä. Partisaaneille oli myös jaettu henkilökohtaisesti muonaa 20 päivän ajaksi ja odotettiin täydennystä.

Heinäkuun 21. päivästä lähtien käsitettiin sissiprikaattia jäljittämään 12 Pr:n ja II ja IV pataljoona ja myös rintamavastuu siirtyi prikaatin komentajalle, eversti Mäkiniemelle, joka oli osallistunut saarrostushyökkäykseen Sallan itäpuolella. Sissiprikaati irrottautui Tumban taistelusta sekä eteni lounaaseen ja käytti hyväkseen suojaaisia reittejä NW-SE suunnassa olevilla harjanteilla. Ne kohoavat jopa 250 metrin korkeuteen ja paikoin myös laajat suoalueet hävittivät sissiprikaatin jälkiuran ja sen kiinteä seuraaminen ja saarrostus vaikeutui entisestään. Harjanteet jatkuvat Jänkajärven itäpuolelle, missä vangiksi otetun partisaanin antaman tiedon mukaan sissiprikaatin, jolle myös oli pudotettu jängälle muonaa ja mm. amerikkalaisia säilykepurkkeja, tuli edelleen pysyä koossa 50 km:n pituinen matka, jonka jälkeen osastojen tuli hajaantua. Partisaanien perustama tukikohta pisteessä 264.9 onnistuttiin paikallistamaan 29. päivänä heinäkuuta ja sissiprikaatin partioita tavoitettiin jo 45 km:n etäisyydellä Porajärveltä. Tässä jäljityksessä Euroopan laajimmaksi mainitussa erämaassa toimi tehokkaasti mm. luutnantti Olli Remes (kuva 2), joka oli havoittunut partiotehtävässä Alakurtilla selän lihaksiin ja silloin esimiesten toivomuksesta hoidettiin poikkeuksellisesti läheisen kenttäsairaalan osastossa.

Sissiprikaatin tukikohtaan eteni aluksi IV/12.Pr. ja toinen pataljoona sijoitettiin Selkiin. Tukikohdan ympärillä käytiin pääosin kolmessa suunnassa neljän päivän aikana kovia taisteluita, joissa ai-

Kuva 1. Särkijärvi rintaman varmistuslinjan läheisyydessä.

nakin 200 partisaania ja myös majuri Grigorjev oli kaatunut. Sissiprikaati kärsi huomattavia tappioita, mutta onnistui vetäytymään. Tämän n.k. "Vaaran" taistelun aikana huoltojoukkojen tehtävä korostui. Mm. Selkistä länteen olevassa tiettömässä maastossa kului kantosatulioilla valjastetulla hevuskolonnalla 20 km:n matkalla 9 tuntia IVP:n komentopaikalle. Sen läheisyydessä toimi JSp, mistä kuljetettiin 28 haavoittunutta kenttä- tai sotasairaalaan, useimmat kuitenkin lentokuljetuksella. Kuljetus veneellä Jänkäjärven kautta jäi vähäiseksi haavoittuneiden pitkän kantomatkan takia. Sissiprikaati hajaantui ja liikkuessaan pohjoiseen metsänlinjojen suunnassa muutoin täysin koskemattomassa luonnossa se miinoitti kulkeensa reittiä. Sitä jäljitti IIP:n yksi komppania sekä jääkärijoukkue ja Tumba- sekä Sidrajokien välisessä suo- maastossa käytiin ajoittain kovia ja yllättäviä taisteluja. Elokuun 5. päivänä JSp/IIP siirrettiin Tumban kylään. Lääkintäryhmää oli täydennetty sairaankantajilla. Täältä Unojärven rannalla olevasta rakennuksesta kuljetettiin kenttäsairaalaan 25 miestä, joista 16 oli haavoittunut. Kuljetus haavoittumisesta kenttäsairaalaan onnistui 24–48 tunnin kuluessa ja vain neljä haavoittunutta voitiin siirtää lentokoneella. Kuitenkin tieto myös rajoitetusta lentokuljetuksesta vaikutti edullisesti haavoittuneiden mielialaan.

Sidrajoki osoittautui maastossa pie-neksi eikä vastannut kartan piirrosta. Sissiprikaatin osastot ylittivät joen 7. elokuuta, jolloin vangiksi otetulta partisaanilta saadun tiedon mukaan niiden komentaja oli saanut käskyn viedä prikaati Sekehen ja sen osien oli tarkoitus ylittää Salkovaaran tie 18. elokuuta. Kaikki IIP:n joukot jatkoivat kiinteää

Kuva 3. Partisaanien takaa-ajo erämaassa. SA-kuva.

jäljitystä ja IVP siirtyi useilla osastoilla sulkemaan Tsiassalmen ja Voijärven välisen kannaksen. Tumban kylässä JSp sai 7. elokuuta illalla tiedon omien osastojen sijainnista sekä 12. Pr:n toimintaohjeet Prokkoilasta ja siirtymällä veneillä Unojärven luoteispäähän tavoitti viestijohdon avulla IIP:n osia elokuun 9. päivän aamun valjetessa. Sidrajokivarressa maasto oli harhaanjohtavaa. Tiheässä vesametsässä suunnistus oli vaikeaa ja liikkumista hidasti erikseen miehistöteltoa sekä parit. Oli odotettavissa "Vaaran" taistelun kaltainen saarustus ja niillä täydennettiin kevyen JSp:n kalustoa. Sissiprikaatin osastot onnistuivat kuitenkin ohittamaan IVP:n noin 6 km leveälle järvikannakselle asettamat yksiköt ja taitavasti harhaut-

taen ne ylittivät myös Kuusiniemen eteläpuolella Paateneeseen johtavan tien. Niiden vahvuutta ei nytkään tunnettu ja yllätyshyökkäyksessä ne aiheuttivat tappioita myös vaihtoon käsketylle rajajääkärikomppanialle. Takaa-ajo ja vastahyökkäykset jatkuivat välimaastossa ja vain noin 70 partisaania ylitti Kuusijärven parakeista rakentamallaan lautoilla 18. elokuuta.

IIP:n lääkintäryhmä seurasi yksiköitä tiettömässä maastossa neljän päivän aikana Voijärven luoteispäähän. Lievästi haavoittuneen kuljetus onnistui hyvin myös tiettömässä maastossa eikä JSp:ssä annettu mitään merkittävää ensiapua. Ajokelpoisen tieverkoston alueella 12. Pr:n lääkintäjoukkue kuljetti takaa-ajon jälkivaiheessa kenttäsairaalaan 17 haavoittunutta ja 15 sairasta. JSp:ssä mm. tarkastettiin sinne purilail-la tuotu sissiprikaatin naissotilas. Hänellä oli luotivamma vasemman hartian seudussa ja olkavarressa lastoitus. Kuitenkin yleistila oli hämmästyttävän hyvä, vaikka partio toiminta sissimuonan varassa oli jatkunut 1 1/2 kuukautta. Tiettömässä ja vaikeakulkuisessa maastossa sairaankantajavahvistuksen merkitys korostuu ja monivammapotilaan sekä vaikeasti haavoittuneen kuljetus on koulutetun henkilön tehtävä. Pakon edessä on toisaalta myös nähty hämmästyttävää selviytymistä. Sissiprikaatin takaa-ajossa mm. saarroksissa olleen jääkärijoukkueen johtaja kykeni tavoittamaan joukkueensa vielä kolmen päivän kuluttua haavoittumisestaan.

Tapahtumia taisteluissa sissiprikaatia vastaan Pieningän salolla 1942 Heikki Bäckman, lääk.kapt. II/12.Pr:n lääkäri.

Kuva 2. Luutnantti Remes Pieningän salolla. SA-kuva.

”Meitä oli paljon”

Karkussa vuonna 1947 syntyneiden vaiheista vuoteen 1973 asti.

Suuret ikäluokat ovat monella tavalla mullistaneet suomalaista elämää ja yhteiskuntaa. Väestön voimakas kasvu synnytti tarpeita, joita aikaisemmin ei osattu kuvitella. Pienen kunnan elämässä se tuntui lisääntyvänä paineena terveydenhuollossa ja koululaitoksen piirissä.

Karkun kunta vuonna 1947

Karkku oli maalaispitäjä Porin radan varressa Turun ja Porin läänissä, Satakunnan itäosassa. Kunnan rajanaapurit olivat Mouhijärvi, Suoniemi, Tottijärvi, Vesilahti ja Tyrvää. Kokemäenjoen vesistön järvialtaat, Kulovesi ja Rautavesi, erottivat pohjoispuolen Rantakunnan ja eteläpuolen Salokunnan alueet toisistaan. Kyliä pohjoispuolella oli 11 ja eteläpuolella 16. Kunnan pinta-ala oli 177 neliökilometriä.

Kunnan keskus sijaitsi Rantakunnan puolella Palvialassa, missä oli kunnan-toimisto. Kunnan päättäviä elimiä olivat kunnanvaltuusto ja kunnallislautakunta. Kunnantoimistoa isännöi kun-

Aluskylän koulun II luokka vuonna 1955, opettajana Aura Hoikka

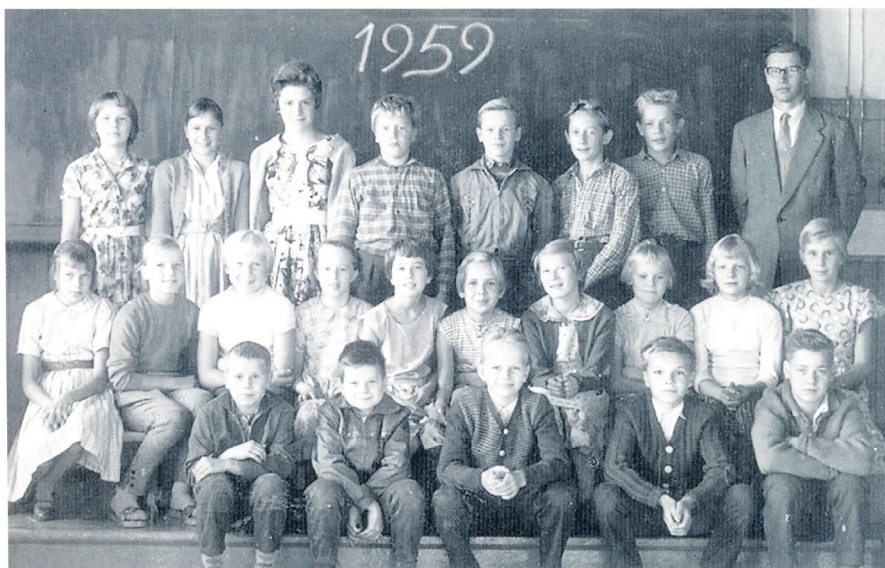
nankirjuri, joka oli valtuuston ja kunnallislautakunnan sihteerinä. Kunnanrahaston hoitajana toimi Karkun Säästöpankki. Kunnassa ei ollut kunnanlääkärinä eikä sairaalaa. Vammalan seudun Sairaalassa oli neljä sairaspaikkaa. Kunnalliskertomuksen mukaan kunnassa oli kaksi kättilöä, jotka olivat Suonien kunnan kanssa yhteisiä. Terveystoimintaa oli kaksi. Toinen Rantakunnan puolella Palvialassa ja toinen Salokunnan puolella Kärppälässä.

Kunnanvaltuuston päätöksiä vuonna 1947 olivat mm. terveystalon rakentaminen Kärppälään, kunnanlääkärin viran perustaminen, Aluskylän kouluun toisen alakoulun opettajan ottaminen, Hornioon perustettavan uuden kansakoulun piirustusten hyväksyminen ja viidennen sairaspaikan ostaminen Vammalan seudun Sairaalasta sekä osallistuminen Tampereen keskussairaalaan kahdella paikalla.

Karkussa oli jonkin verran teollisuutta. Puualan yrityksiä, Ikosen höyrysaaha ja Rakentaja, Rulamon muotinukketehdas ja Salon huonekalutehdas. Kauppa oli joka kylässä ja Palvialassa useita, samoin pankkeja.

Lapset

Kirkonkirjojen mukaan vuonna 1947 Karkkuun syntyi yhteensä 77 lasta, joista 38 poikaa ja 39 tyttöä, joukossa vain yhdet tyttökaksoset. Vilkkain syntymäkuukausi oli lokakuu, jolloin 12 uutta karkkulaista näki päivänvalon. Sitävastoin elokuussa syntyi vain kaksi lasta. Rantakuntalaisia oli syntyneistä 46 ja Salokuntalaisia 29. Kaksi perhettä muutti pois paikkakunnalta heti lapsen syntymän jälkeen. Vastasyntynyt tulokas oli ainoa lapsi kahdeksassa perheessä, vanhin hän oli 16 perheessä ja nuorin pesueesta 14 perheessä.

Aluskylän koulun VI-VII luokka vuonna 1959, opettajana Olavi Kallioniemi

Vanhemmat

Vuonna 1947 syntyneiden lasten vanhemmista isät olivat yleisesti kotoisin Karkusta, mutta äideistä lähes joka kolmas tuli muualta, yksi jopa Amerikasta.

Äidin ammatti mainittiin erikseen vain kolmesti, kirjakauppias, terveyssisar ja opettaja, muut olivat vaimoja tai emäntiä. Isistä työmiehiä oli 20, talollisia ja tilallisia 13, maanviljelijöitä 11, virkamiehiä sekä johtavassa asemassa olevia henkilöitä oli 12. Rautatie antoi toimeentulon neljälle perheelle ja viisi isää työskenteli puuseppänä tai kirvesmiehenä. Kauppiaita, autonkuljettajia ja kalastajia oli kutakin kaksi, mukaan mahtui myös yksi vaatturi ja lautturi. Kolmelle isälle ei mainittu ammattia. Vuonna 1947 oli Karkun kunnan luotamustehtävissä viisi isää ja kaksi äitiä.

Varhaislapsuudesta koululaiseksi

Lapsuusikä sujui 1947 syntyneillä sisarusparvessa pienempiä hoidellen tai isompien leikkejä sotkien sekä vanhempia auttaen. Omasta huoneesta ei osattu haaveilla, ostokortit olivat jokapäiväistä elämää ja puute vilisti kanoilla. Radiosta kuunneltiin Markus-seettä, kuunnelmat ja sadut värityivät mielikuvituksen siivin.

Ensimmäinen käännekohta oli vuosi 1954, jolloin oppivelvollisuutensa aloitti 66 Karkussa vuonna 1947 syntyneitä lasta. Asukkaita Karkun kunnassa oli 3630. Tyrvään Sanomissa kuulutettiin elokuussa koulujen alkamisesta. Kansakouluja Karkussa oli yhdeksän. Näistä uusin oli vuonna 1948 aloittanut Hornion supistettu kansakoulu. Jokaisella koululla toimi oma keittola.

Vuodet 1958 ja 1959 toivat muutosta vuonna 1947 syntyneiden lasten koulu-

Liisa (os. Seikku) ja Pentti Järvinen, vitetty Karkun kirkossa 1968.

tielle. Oli oppikouluun pyrkimisen aika. Tyrvään Yhteiskouluun, Nokian kahteen oppikouluun ja Mouhijärven Yhteiskouluun pääsi yhteensä 28 ikäluokkansa edustajaa. Heistä 14 suoritti keskikoulun ja 4 kirjoitti ylioppilaaksi. Karkun kansalaiskouluun Nohkuaan päätyi 30 oppilasta.

Karkussa toimi jo 1950-luvulla kolme yksityistä, valtionapua nauttivaa oppilaitosta: Karkun Evankelinen Kansanopisto ja Hoikan opisto, jotka olivat kansanopistoja sekä Karkun Emäntäkoulu. Aniharva löysi tiensä näihin oppilaitoksiin. Emäntäkoulussa opiskeli kaksi tyttöä ja evankeliseen kansanopistoon uskaltautui yksi poika.

Rippikouluun

Vuonna 1962 saavuttivat vuoden 1947 ikäluokan lapset rippikouluun. Karkun kunnan asukasluku oli tuolloin 3298 henkeä ja kunnalliskertomuksen mukaan Karkku oli osa Satakuntaa, joka kansamme muinaisessa kulttuurikehi-

tyksessä näytteli varsin huomattavaa osaa ja jonka rantaseudun virtojen varrelle levisivät jo varhain vauraat viljelysmaat entisten sukupolvien työn tuloksena.

Kirkkoherra K.E. Rinne ilmoitti Tyrvään Sanomissa tammikuun lopulla, että erityisesti rippikoululaisten ja ensi syksynä aloittavien rippikoululaisten läsnäolo lukukinkereillä on tärkeä. Heinäkuussa K.E. Rinne kirjoitti Karkun seurakunnan kirkollisissa ilmoituksissa suuresta juhlatapahtumasta, johon presidentinkin tulee ja kehottaa nuorisokin mukaan, sillä ”juhlasta saa elämänikuisen muiston”. Sastamalan kirkon paanukaton vihkiäisjuhlaa heinäkuussa 1962 kunnioittivat läsnäololaan tasavallan presidentti Urho Kekkonen ja rouva Sylvi Kekkonen. Juhlissa oli mukana 3500 vierasta eli enemmän kuin Karkun kunnassa oli asukkaita.

Joulukuussa 1962 seurakunnan kirkollisissa ilmoitettiin ”Konfirmaatio ja ensi käynti Herran Pyhällä Ehtoollisella Karkun kirkossa 2. adventtina 9.12. klo 9.30 ja Salokunnan kirkossa klo 13”. Konfirmaation jälkeen otettiin koko joukosta yhteinen rippikuva, joka julkaistiin Tyrvään Sanomissa ja jota sai tilata Vammass Kuvasta.

Muuton aikaa ja itsenäistymistä

Vuonna 1947 Karkun kunnassa syntyneistä ennen vuotta 1973 avioitui viisi miestä ja neljätoista naista eli yhteensä 19 henkilöä. Paikkakunnalta oli muuttanut 59 henkilöä, heistä 37 lähikuntiin kuten Tyrväälle, Vammalaan tai Tampereelle ja loput eri puolille Suomea. Karkussa asui 2625 henkilöä, joista kirkonkirjojen mukaan 15 oli syntynyt paikkakunnalla vuonna 1947.

Kuntaliitoksen toteutuessa vuonna 1973 olivat vuonna 1947 syntyneet 25 vuotiaita ja monet olivat jo hankkineet itselleen ammatin. Joukkoon ei mahtunut suuria taiteilijoita eikä maailmanvalloittajia. Syntyi tavallisia osaavia ja yritteliäitä ihmisiä, joitten juuret olivat vahvasti syntymäseudussa. Joka neljäs sai ponnahdusvoimaa keskikoulusta tai lukiosta ja suurin osa hioi elämäntaitoja sisarustensa kanssa.

Takana oli neljännesvuosisata elettyä elämää ja suuri lupaava tulevaisuus edessä. Mahdollisuuksia avasi Suur-Vammala, Karkusta, Tyrväystä ja Vammalasta muodostunut kaupunki, jonka pinta-ala oli lähes 650 neliökilometriä ja asukkaita 16.514. Uutta olotilaa, kaupunkilaisuutta, juhlittiin Vammalan torilla ilotulituksen räiskeessä tanssien ja härkää paistaen. Kuinkahan moni vuonna 1947 Karkussa syntyneistä oli niissä juhlissa mukana!

Rovasti K.E. Rinne ja rippikoululaiset Karkun kirkossa joulukuussa 1962.

Kulttuuri ja sivistys

Ajattelun ydinalueen muodostaa järki eli kyky tehdä loogisesti sitovia johtopäätöksiä. Logiikka (kreik. logos=järki) tutkii lähinnä juuri järkeä, niitä lainalaisuuksia, jotka kuvailevat johdonmukaista ajattelua. Joissakin yhteyksissä logiikka sanoo, miten pitää ajatella, mitä ehtoja ajattelun tulee täyttää.

Usein sanaa ajattelu käytetään myös laajemmassa merkityksessä. Siihen kuuluu mm. *käsitteenmuodostus*. Ajattelu tapahtuu aina käsittein, koska vain niistä voidaan tehdä *loogisesti sitovia johtopäätöksiä*. Johtopäätöksiä ei voida tehdä suoraan muista sielullisista tapahtumista kuten havainnoista tai mielikuvista, ellei niitä ole *käsitteellistetty*.

Sanaa ajattelu käytetään vieläkin laajemmissa merkityksissä. Kun ihminen ajattelee, hänen mielessään esiintyy samalla jatkuvana virtana muistikuvia, mielikuvia, tunteita jne. Joskus ajattelulla tarkoitetaan kaikkea tätä tapahtumista. Jos kaikki nämä sielulliset ilmiöt otetaan mukaan, ei voida enää sanoa, että esimerkiksi kahdella ihmisellä on jostakin asiasta sama ajatus. Ihmisten välinen todellinen yhteisymmärrys ja keskinäinen kommunikaatio perustuvat juuri siihen, että eri ihmisillä voi olla samoja ajatuksia, ei vain suunnilleen samoja vaan täsmälleen samoja. *Tähän perustuu myöskin tieteellisen tiedon (sivistyksen) välittämisen ja opettamisen mahdollisuus.*

Kansantieteilijät käyttävät sanaa *kulttuuri* merkitsemään jonkin tavalla tai toisella, rajatun väestön elämänmuotoa ja sen, erityisesti juuri tuolle yhteisölle ominaisia piirteitä. Erilaisia kulttuureja on paljon ja niiden määrä riippuu perusteista, joilla niitä luokitellaan. Eri kulttuureihin on kuulunut ja kuuluu omalaatuisia maailmankatsomuksellisia ja yhteiskunnallisia näkemyksiä, tapoja ilmaista itseään ja suhtautua toisiin ihmisiin, erilaisia uskomuksia ja symboleja niiden ilmaisemiseksi jne. *Kulttuurit eroavat lisäksi toisistaan siten, että ne voivat sisältää enemmän tai vähemmän sivistystä.*

Kulttuuri tulee latinan sanasta *cultura*, joka tarkoittaa viljelyä. Alkuaan se

tarkoitti etupäässä maanviljelyä (*agricultura*), mutta myöhemmin myös kasvien ja eläinten kehittämistä ja jalostamista kuin myös ihmishengen ja -kehonkin kehittämistä.

Sivistyneimpiä kulttuureja on nimetty korkeakulttuureiksi ja vähemmän sivistyneitä primitiivisiksi kulttuureik-

si. *Sivistyksen si nimitetään tällöin kulttuuriin sisältyvää universaalista ainesta.* Universaali tarkoittaa tässä asioita, joita voidaan pitää jossakin mielessä yleispätevinä. Tämä universaalisuus ei ole satunnaista, vaan asian olemukseen liittyvää välttämättömyyttä. Kertotaulu on eri kulttuureissa esitetty erilaisia lukujärjestelmiä ja erilaisia numeroita käyttäen, mutta aina se on oikein käytettynä johtanut yhtäpitäviin tuloksiin, vaikka hyvinkin eri lailla kirjoitettiin. *Kulttuureja on monia, koska kulttuuri on universaalisuuden kannalta katsoen mielivaltaista. Mutta sivistys on yksi.* Voimme siis puhua länsimaisesta tai kiinalaisesta kulttuurista, mutta emme voi puhua länsimaisesta emmekä kiinalaisesta sivistyksestä.

Sivistyksen jatkuva kehitys pääsi alkuaan oikeastaan vasta kirjoitustaidon kehittyttyä. Kirjoitustaito teki mahdolli-

seksi tiedon kasaantumisen.

Kulttuuri ja sivistys eivät ole toisensa poissulkevia asioita, vaan jokainen ihminen kasvaa jossakin kulttuurissa ja omaksuu tietyn määrän sivistystä. Koska kulttuureilta puuttuu universaalisuus, niiden säilyminen ja leviäminen tapahtuvat hyvin eri tavalla kuin tapahtuu sivistyksen leviäminen. Kulttuurien leviäminen on historian kuluessa liittynyt usein valloituksiin ja heikkojen kansojen alistamiseen. Kulttuurien rajat voivat olla myös pitkäikäisiä ja lujia. *Sivistys sen sijaan leviää omalla sisäisellä voimallaan ja murtaa ajanmittaan kaikki rajat.* Sitä omaksutaan kaikkialla, missä siihen on edellytykset.

Sivistyksen näin leviessä sen mukana kulkeutuu myös niiden kansojen kulttuuria, joissa sivistystä on eniten kehitetty. Ilmiö on nykyään hyvin havaittavissa esimerkiksi Aasian ja Afrikan maissa. Nykyinen tiedonvälitys tekee mahdolliseksi kulttuurivai-
kutusten nopean siirtymisen ja näyttää siltä, että olemme menossa kohti globaalista yhtenäiskulttuuria. Tämä ei ole mitenkään välttämätöntä ja kulttuurin kohdalla merkitsee koko maapalloa ajatellen huomattavaa köyhtymistä.

Kulttuureja on monia ja on hyvä olla monia, *mutta sivistys on yksi. Tämä sivistys on ihmiskunnan ehkä tärkein aikaansaannos, jota se on kehittänyt vuosituhansien kuluessa ja jota se edelleen kehittää.* Sivistys on määrällisesti kasvanut viime vuosikymmeninä yhä kiihtyvällä vauhdilla, eikä kukaan yksityinen henkilö voi omaksua siitä kuin hyvin vähäisen osan. *Sivistys on ennen muuta tietoa, tietoa ajattelusta ja tietoa arvoista, sikäli kuin niiden kohdalla voidaan saavuttaa yksilöiden välinen yleispätevyden taso.* Se on siis myös viisautta, joskin sen tämä puoli on muita puolia vaikeampi erottaa kulttuurista. Tapoja tervehtiä toista ihmistä on

monia, ne kuuluvat asianomaiseen kulttuuriin. Mutta sikäli kuin nämä tavat symboloivat yleistä, ystävällistä suhtautumista toiseen ihmiseen, siis erästä yleispätevää eettistä arvoa, ne kuuluvat sivistykseen.

Sivistys yhdistää kaikkia ihmisiä. Kulttuuri yhdistää vain samaan kulttuuripiiriin kuuluvia ihmisiä. Mitä enemmän joku suomalainen ja somali ovat omaksuneet sivistystä itselleen, sitä vaikeammaksi on heidän yhteisymmärryksensä. Voimakas kulttuurisidonnaisuus erottaa heitä toisistaan. Silti tässä ei välttämättä vallitse mitään suurta ristiriitaa. Sivistynyt ihminen ei nykyään voi missään olosuhteissa enää uskoa, että aurinko kiertää maata, mutta mikään ei estä häntä pitäytymästä oman kulttuurinsa moniin sellaisiin piirteisiin, joista puuttuu universaalisuus.

Sivistystä ei voida määritellä. Me voimme vain tutkia, mitä kaikkea tähän käsitteeseen sisältyy ja mitä siihen ei sisälly. Jälkimmäinen on yhtä tärkeä kuin edellinenkin. Yleensä ihmiset menettelevät siten, että kun jokin sana esimerkiksi demokratia saa voimakkaan positiivisen arvovaruksen, vastaavan käsitteen alaan sisällytetään kaikki mahdollinen, jota halutaan kannattaa. Täten häivytetään näiden käsitteiden usein ilmankin epätasälliset rajat ole-mattomiin. Seurauksena on, ettei täsmällinen ajattelu ole niiden suhteen mahdollista ja joudutaan älylliseen kaksinaismoraaliin: puhe ja todellisuus kulkevat omia teitään eikä kukaan tohdi siitä edes huomauttaa, vaikka monet sen näkevät.

Yleissivistykseksi voidaan hyvin nimittää sitä osaa sivistystä, joka kaikkien tai ainakin mahdollisimman monen ihmisen tulisi hallita. Yleissivistykseen kuuluu ennen kaikkea: tietoa todellisuudesta, tietoa ihmisestä ja ihmisen asemasta todellisuudessa, tottumusta järjen käyttöön ja harjaantumista siinä sekä sellaisia tietoja ja taitoja, jotka tekevät mahdolliseksi edetä yhä pitemmälle sivistyksen omaksumisessa.

Perusopetuksen tulee lain mukaan *edistää sivistystä* ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa. Lukiolaissa säädetään nuorille ja aikuisille annettavasta perusopetuksen oppimäärään perustuvasta yleissivistävästä lukiokoulutuksesta. Lukiokoulutuksen tavoitteena on tukea opiskelijoiden kasvamista hyväksi, tasa-painoisiksi ja *sivistyneiksi* ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi.

Miten me perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa olemme onnistuneet sivistystehtävässämme. Uudessa koululainsäädännössä säädetty koulutuksen arviointi antaa tähän vastauksen, vai antaako?

Tauno Lehtimäki

Mäkelän liiteri

Tämä Mäkelän asunto hävisi Outokummun kaivoksen tullessa Kärmeenmaan perälle pöyhimään. Se oli Evonkylän Heikkilän entinen torppa, joka oli perustettu muualta tuoduilla rakennuksilla Kaihlas-suoksi sanotun maan yläpäähän. Leskiemäntä Kaisu eleli 1920-luvulla siinä nätillä kumpareella kahden poikansa Nestorin ja Kallen kanssa.

Vähän puutteellista se eläminen oli, kun saunaakaan ei heillä ollut, mutta se ei haitannut, koska naapurin saunassa sai käydä.

Metsääkin heillä oli pieni palanen, mutta polttopuita varten liiteriä ei ollenkaan. Lämmityspuita pidettiin milloin missäkin ja joskus ne oli taivasalla, koirien kirkonmenossa, niin että ei tahtonut syttymään saada.

Pojista Nestori, joka oli touhukkaampi, sai päähänsä, että kyllä heilläkin liiteri tarvitaan ja se tehdään myöskin. Hiljaisemman luontoinen veli Kalle oli hyvänä apuna, kun he kaatoivat liiterin rakennusaineet metsään. Sieltä ne tuotiin Nestorin työpaikan Mustalan hevosella rakennuspaikalle.

Mäkelässä oli pirttirakennuksen takana "töppäri" jonka takarinteeseen veljekset olivat yhdessä rakennuksen suunnitelleet tehtävän. Puut oli kuorittu hyvissä ajoin keväällä ja työn alkaessa jo vähän tulleet köykäisemmiksi. Sovittaessaan alaraamia kiven päälle he huomasivat sen, että saadakseen sen vähän vaakasuoraan olisi rinteiden alapäässä tarvinnut laittaa kaksikin isoa kiveä päällekin nurkkakiviksi! Se oli heidän mielestään pahan näköinen alku. Vatupassia heillä ei ollut, mutta tiesivät isälläni Vihtorilla sellaisen olevan. Nestori lähtikin kohta hakemaan sitä lainaksi. Isä olikin ollut kotosalla ja antoi puisen vatupassinsa Nestorin kouraan, sanoen sen silloin olevan vaakasuorassa, kun helmi on viivojen välissä keskellä. Nestori lähti niillä neuvoilla evästettynä, mutta ei kulunut puolta tuntia, kun hän tuli touhukkaana takaisin sanoen; siälä on kuule nin vino maa, että vatupassikaan ei tiä mitään!

Silloin Vihtori lähti liiterityömaalle ja huomasi siellä sen, kuinka veljeksiä oli hirvittänyt se, että saadakseen alaraamin vaakasuoraan, sitä olisi tarvinnut alarinteessä paljon nostaa. Lähes metrin. Isäni kertoi jääneensä työmaalle avuksi siksi aikaa, että liiterin runko ja kattotuolit olivat paikoillaan. Alaraami laitettiin maan kaltevuuden mukaan, samankokoiset kivet kummankin pään alle ja vasta yläraami panttiin vaakasuoraan. Samoin kuin kattotuolitkin harjalta. Vihtori oli vakuutellut veljeksille, että tämmösen liiterin alaosa ei katsele kukaan, mutta jos katon harja on vinoissa, niin sen näkee kaikki.

Nestori ja Kalle valmistivat ominpäin liiterinsä ja siinä olivat polttopuut suojassa vuosikymmeniä, aluksi päre- ja myöhemmin olkikattonalla. Olkikattona siksi, kun sota-aikana ei saanut edes pärekattouloja.

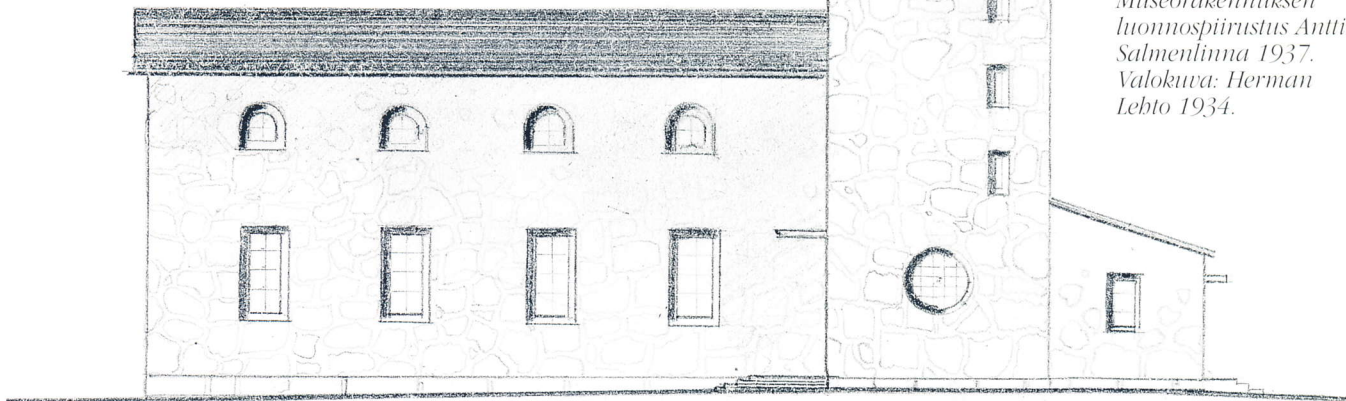
Tämä oli se todellinen alkulähtö niille monille juttujen eri versioille siitä että; Kun on nin vino maa, että vatupassikaan ei tiä mitään!

Se sama puinen vatupassi on kotonani hyvässä korjussa ja se näyttää totuuden vieläkin, 80 vuotta myöhemmin!

Kalle Mäkelä asui tässä asunnossa pitkään yksinään, käyttäen kyseistä liiteriä ja korjaten työkseen mm. kelloja. Itseoppineena ja saaden käymään monia kelloja, aikana jolloin ei niihin edes osia saanut mistään. Itse hän niitä valmisteli ja hyvin vähillä työkaluilla.

Monet ovat ne ihmiset, jotka tämän liiterin edestä kulkiessa veivät hänelle kelloja korjattavaksi.

Museo- ja Kotiseutuyhdistyksen perustamisesta 70 vuotta

Museorakennuksen
luonnospöytäkuva Antti
Salmenlinna 1937.
Valokuva: Herman
Lehto 1934.

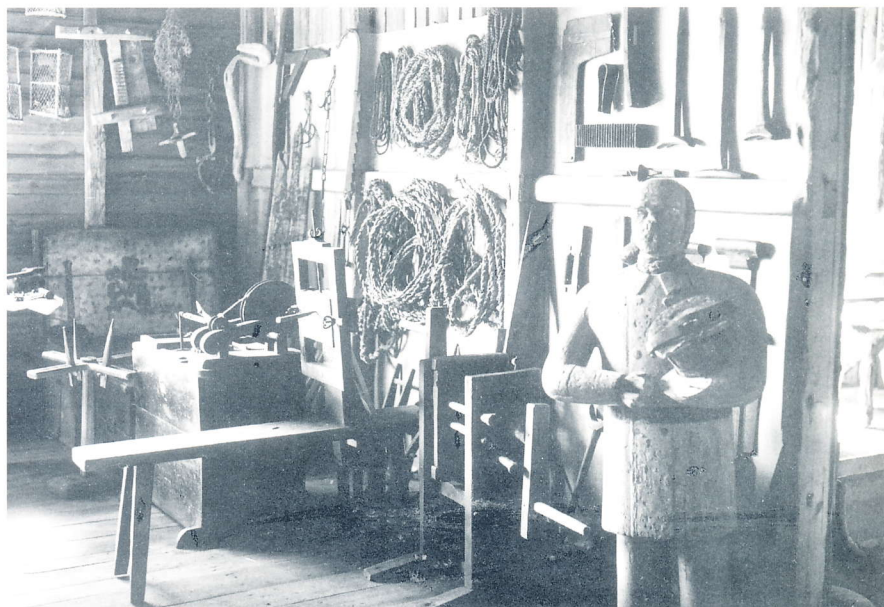
Kotiseututyössä on koettu eri aikoina jonkinlaisia yleisiä muotivirtauksia. Niinpä Suomessakin sellainen nousu tapahtui jo heti 1800-luvun loppupuolelle tultaessa. Silloin sen katsottiin olevan tärkeätä oman kansallisen itsetunnon kannalta ja se kuului myös silloin virinneeseen yleiseen kielen ja kulttuurin osatekijöihin. Sen toteuttajana oli maaseudulla alkanut nuorisoseuratoiminta, kaupungeissa enemmänkin sivistyneistön kulttuuriharrastukset. Kaupungeissa perustettiin asianharrastajien toimesta myös ensimmäiset museot, jotka sittemmin muodostuivat maakuntamuseoiksi. Tämä ensimmäinen kotiseututyön vaihe jäi I. maailmansodan jalkoihin, niin että vasta 1920-luvun lopulla alkoi uusi nousuvaihe.

Jo vuosikymmeniä aikaisemmin oli nykyisen Vammalan seudulla ollut hankkeita itsenäisen kotiseututyön ja *kiblakuntamuseon* saamiseksi paikkaseudulle. Tämä oli ollut täälläkin osana nuorisoseurojen toimintaa, jotka olivat koonneet kansatieteellistä esineistöä, sekä työ- ja kansantapojen muistitiedon keruuta. Tavoiteltu hanke saatiinkin alulle kun joukko asiasta kiinnostuneita kokoontui Vammalan Seuratalolle heinäkuun 20. päivänä 1931 Hannes Prusin puheenjohtajana. Kokouksen yksimielisenä toivomuksena oli, että

olisi perustettava museoyhdistys, joka koostaisi toimintaansa kotiseudulliseen tutkimus- ja keräilytyöhön. Hankkeeseen tulisi Tyrvään lisäksi saada ainakin Karkku ja Kiikka.

Saman vuoden syyskuun 3. päivänä pidettiin sitten perustava kokous. Siinä perustettiin Tyrvään seudun Museo- ja Kotiseutuyhdistys. Muodostetun johto-

kunnan puheenjohtajaksi tuli Hannes Prusi. Ajan hengen mukaisesti toiminnan painopisteeksi, sillä hetkellä voitaisiin sanoa ainoaksikin, museon aikaansaaminen. Päädyttiin ratkaisuun, ei *vanbatalo*-muotoa esikuvana käyttäen, vaan sellaisen yleismuseon kannalle, jossa olisi etupäässä kansatieteellisiä esineitä omalta alueelta.

Museon ensimmäinen esillepano.

Heti kokouksen jälkeen johtokunta nimesi jäsenien ja esineiden kerääjät eri puolille aluetta. Esineiden kerääjien kuvaillaan toimineen suurta innostusta uhkuen. He toimittivatkin satamäärin esineitä museota varten. Sammaljoen nuorisoseura talletti satamääräisen kokoelmansa museolle, lisäksi saatiin Rosilan talon kokoelma. Museota varten oli vuokrattu Fr. Tammiselta makasiini museoksi. Tämä rakennus on vielä jäljellä Marttilankatu 14 pihalla. Sittemmin kansatieteilijänä tunnettu Eino Nikkilä järjesti esineet nähtäville ja museo oli esittelykunnossa keväällä 1933.

Niin kuin aina, tarvittiin hankkeisiin rahaa. Siksi oli ollutkin viisasta muodostaa laajempi alue, johon kuuluivat Tyrvää, Vammala, Karkku, Kiikka, Suoniemi ja alkuvuosina myös Kiikoinen. Näin saatiin avustuksia useammalta kunnalta. Varainhankinnassa oli suuri osuus yhdistyksen näytelmätoiminnalla. Yhdistyksen näytelmäseurue kiersi laajasti ympäristössä esiintymässä ja sillä saatiin hankituksia runsaasti varoja. Menestysnäytelmänä muistetaan *Kuningas Fjalar Pirkkalan valtiias*.

Taloudessa oli päästy sellaiseen tulokseen, että voitiin ostaa museota varten tontti sillan pielestä, kohdasta jossa on nyt huoltoasema. Taloa varten teetettiin jo piirustuksetkin, mutta ensin Euroopan tapahtumat ja sitten oma sotien aika katkaisi toimet. Inflaatio oli syönyt rakennusrahat ja vasta 1955 aloitettiin uusi toiminta varsinaisesti. Mainittu tontti vaihdettiin seurakunnan kivinavettaan, mutta siinä vaiheessa ilman tonttia. Museo avattiin uusissa tiloissa 1958.

Jo ajat sitten olivat jäsenkunnat huomanneet avustukset rasitteeksi ja kun toimittiin ilman riittäviä varoja, päätettiin luovuttaa museo kokonaisuudessaan, arvokkaine taiteineen Vammalan kaupungille, yhdistykselle myönnettävää vuosittaista avustusta vastaan. Löysästä sopimusmuotoilusta johtuen yhdistys on joutunut kuitenkin vuosittain anomaan avustusta, joskus vaihtelevalla tuloksella. Niinikään kaupungille on luovutettu yhdistyksen omistuksessa ollut Danielssonin kivilinna Pirunvuorella.

Museotyön lisäksi muussa kotiseutu- ja kulttuurityössä on päästy mittaviin suorituksiin. Yhdistys aloitti luonnon-suojelutyössä jo 1938 istuttaessaan Rautaveden Salosaareen puuston. Merkittävintä lienee yhdistyksen kustannustoiminta vuodesta 1935. Kotiseutusarjassa on tähän mennessä ilmestynyt kaikkiaan 80 nidettä, lisäksi 12 joululehteä. Tässä näistä toiminnoista voisikin viitata Antero Vareliuksen käyttämään sanontaan *Mies vaan ken ne kaikki luettelaitaisi*.

Vain pieni kulkija

Menneen ajan hiljainen kuiskaus

Kerran eräänä iltana kävelin loskaista katua pitkin. Vaikka talvi jo teki tuloaan, syksyn viimeinen punainen vaah-teranlehti oli takertunut saappaanvar-teen eikä irrotanut otettaan, vaan keik-kuui jokaisella askeleella hiljaisena län-näolijana vierelläni.

Katuvalot heijastivat lämpöistä valoa ja pysähdyin mietteissäni erään patsaan kohdalle. Patsas kuvasi istuvaa naista, joka tarkkaavaisena tiputteli pullosta jotakin seosta toiseen pulloon. Nainen näytti varmaotteiselta ja hänen ilmeensä oli yhtä arvoituksellinen kuin hymy Mona-Lisalla. Jäin katselemaan häntä vaipuen yhä syvemmälle mietteissäni ja ajanvirta tempaisi minut kauas menneisyyteen.

Aikaan, jossa kiire oli tuntematonta ja ihmisillä riitti enemmän aikaa myös toisilleen, vaikka samanlaiset sairaudet sekä murheet rasittivat silloinkin ihmisten mieliä. Kuka sai kärsiä luiden kolotuksesta, kuka oudoista vatsanvään-teistä tai ihottumasta, joka oli lehahtanut vartalolle, eikä mikään keino tuntunut tepsivän vaivan poistoon. Ellei viina, terva tai sauna auta, tauti on kuole-maksi, ajateltiin.

Illan hiljaisuus laskeutui syvemmälle. Kylmä tuuli heitteli hyvästejä kuluneelle päivälle ja varjot tummenivat sysi-mustaksi. Ellei omaa hengitystäni las-keta mukaan, saatoin kuulla hiljaisen huokauksen viereisen huivipäisen pat-sasnaisen suunnalta. Keskityin kuunte-lemaan tarkemmin mitä tuo lempeän näköinen nainen tahtoi kertoa.

Hän oli elänyt värikkään ja muisto-rikkaan elämän. Hänelle oli annettu elämässä suuri tehtävä, josta hän var-maan oli Luojalle kiitollinen. Hänellä oli myös lämmin avara sydän, josta am-mentui lohtua sekä viisautta, sillä hän-en luonaan kävi monia sairaita ja kär-siviä, joita hän tahtoi auttaa.

Ihmiset saapuivat hänen luokseen hyvin pitkienkin matkojen takaa, tai sit-ten he lähestyivät häntä kirjeitse. Kirjei-tä tuli ympäri Suomea sekä ulkomailta. Jokaisessa oli vain yksi toive: Autathan sinä minua tai minun läheistäni, joka on hyvin sairas.

Tämä viisas nainen antoi avun. Hän-ellä oli erilaisia rohtoja, joita hän yh-disteli keskenään. Hänen käsissään syntyi mansikkasalvat, erilaiset tee-

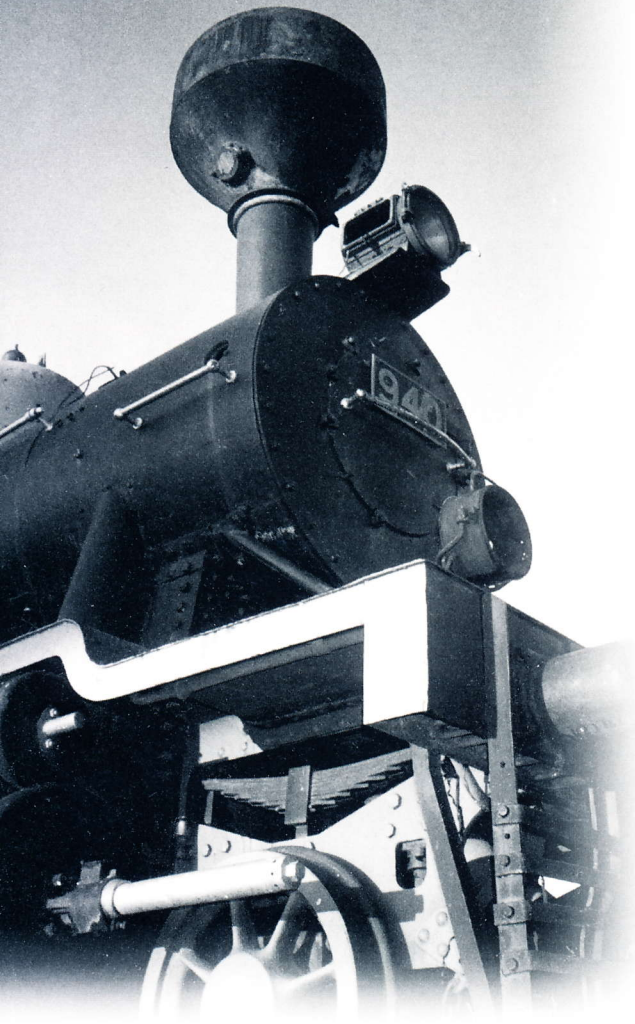
juomat ja monenlaiset muut lääkkeet, jotka hän osasi taidolla valmistaa. Hän lähetti postissa lääkepulloja apua pyy-täville ihmisille tai kävi itse heidän luo-naan, ellei sairas itse kyennyt kulke-maan naisen luokse. Hän aukaisi kodin ovet sairastuneille myös toisella tavalla, sillä hän piti pienimuotoista sairaskotia omassa kodissaan.

Kaikki eivät aina katsoneet suopeu-della tämän naisen elämäntyötä, vaan hän joutui tuntemaan miten synkät pil-vet iskivät vasten kasvojaan, kun hän paransi sairaita.

Häntä syytettiin käräjillä puoskaroin-nista ja joutui käymään Helsingissä asi-aa selvittelemässä. Sen aikainen lääkin-töhallitusta vastaava elin ei kuitenkaan katsonut hänen syyllistyneen puoska-rointiin ja nainen sai jatkaa toimiaan. Ja hän jatkoikin, entistä suosituimpana. Potilaattensa mukaan hän oli enemmän kuin hyvä ihminen ja hän lähestyi ih-misiä kokonaisvaltaisesti.

Sinä patsaan vierellä seisoesani ohi-kiitävän auton ääni palautti minut jäl-leen nykyisyyteen, kiireen maailmaan. Katsahdin iltataivaalle, jossa tuikki kirk-kaana pohjantähti. Siellä se oli välkky-mässä jo silloin, vuosina 1853–1922, Amanda Pauliina Jokisen, Tyrväällä syntyneen Suomen tunnetuimman kan-sanparantajan eli ”Tyrvään Mantaan” elinaikana.

Katsahdin vielä kerran Veikko Hauk-kavaaran tekemän Tyrvään Manta-pat-saan suuntaan, joka seisoo Vammalan terveyskeskuksen edustalla. Tunsin it-seni pieneksi kulkijaksi tämän suuren kansanparantajanaisen rinnalla. Otin askeleita kotiinpäin ja punainen vaah-teranlehti seurasi yhä matkaa saap-paanvarteen takertuneena.

Brita Santala

Punainen silkkinauha

Maria katsoi rävähtämättömin silmin sen tuloa. Mustana ja kiiltävänä, hyvin öljyllä voideltuna ja trasselein pyyhittyinä se vaihtoi raidetta. Se kaartoi pää korkealla kohti asemalaituria. Päälaelta tuprahteli savua. Ensimmäistä kertaa Maria tajusi, että sillä oli pää. Se kohosi korkean kaulan varassa. Päässä ei ollut silmiä, mutta silminä olivat lyhdet karja-auran yläpuolella.

Nyt, nyt tarkkana, sanoi Maria itselleen. Hän näki, ettei veturin ja junan tuloon laiturin kohdalle, hänen kohdalleen, kuluisi kauan. Hän nosti kepin, jonka varassa eväsnyytti oli, ylös ja piti sitä tanakasti kaksin käsin. Ei saanut horjahtaa. Eväsnyyttin oli osuttava junan ikkunasta kurkottavan kuljettajan käteen. Sitten piti ottaa askeleita taaksepäin, ettei keppi jäisi kolisemaan.

Tämä oli kunnian paikka. Juna ei pysähtynyt asemalla, mutta veturinkuljettaja-sedän oli saatava syötävänsä. Noin, noin, hän oli oppinut homman jo ensimmäisestä kerrasta. Tänäänkin se onnistui. Setä heilutti ja veturi vislasi. Päivä oli hyvä.

Kun Maria käveli takaisin ratavartijan taloon, alkoi sataa pakkaslunta. Hiutalet laskeutuivat takin olkapäille ja pos-

kia kutittamaan. Vaikka päivän tärkein työ oli onnistunut tarkasti, Maria tuli alakuloiselle mielelle. Lumi tiesi joulusta, mutta hän ei pääsisi jouluksi kotiin.

Äiti oli hänet matkalle laittaessaan sanonut, että vasta keväällä saat palata. Saat palata? Maria oli pyöritellyt sanoja mielessään. Äiti ei ollut sanonut, että voit tulla käymään kotona. Palata tarkoitti, ettei tarvitsisi uudelleen tulla vieraille asemaseudulle suuren järven lähelle. Pääsisi kotiin Kokemäenjoen varrelle ja tutulle asemalle matkustajajunia katsomaan.

Kun oli sota, Maria oli ollut paljon pienempi tyttö, alle kymmenen. Kerran he olivat nähneet asemalla sotilasjunan. "Venäläisiä sotilaita", oli isovelji sanonut. Seuraavana päivänä naiset ja lapset olivat lähteneet korpeen sotaa pakoon. Hän oli nukkunut äidin kyljessä vieraan metsätalon lattialla.

Ratavartijan talo oli ihan erilainen kuin ratavartijan talo kotona Kiikassa. Se ei ollut korkea ja kapea punainen talo valkoisin nurkka- ja ikkunalaudoin, eikä se ollut aivan lähellä rataa. Talo oli vaalea ja suuri ja siinä oli kaksi portaikkoa. Äidille lähettämässään valokuvassa Agneta-täti, äidin sisar, seisoi katraansa kanssa portaikos-

sa. Siinä olivat kaikki serkut, Katrikin, joka myi lehtiä ja karamellejä asemakioskissa. Kuvassa oli myös Tilda, serkutäti, junankuljettajansa kanssa. He asuivat toisessa päässä taloa, ja Maria oli tahdottu kaitsemaan heidän lapsiaan.

Maria ei ollut halunnut lähteä, kun ripillekin pitäisi päästä ja siihen koulut käydä.

"Juhannuksena sitten", äiti oli sanonut. "Täti on luvannut kuulustella katekismusta, ja ratavartija-setä soittaa sinulle harmonilla viiret."

Setä soitti aamuisin ja puhui siinä samalla ruotsiaan ummet ja lammot, vain joskus veisasi suomeksi. Aina kesken kaiken oli poistuttava serkun lapsia katsomaan.

Maria tiesi, että tänään olisi vielä paljon tehtäviä. Lapset piti viedä ulos ja kahvipapuja täytyi paahtaa. Jos ei tänään aloittaisi, jäisi joulukahvi vihreiksi pavuiksi.

Maria ripusti takkinsa eteisen siniseen naulakkoon. Takin henkari repesi irti. Mariaa kiukutti koko takki. Se oli Katri-serkun vanha takki.

"Oikeastaan sinun piti saada se joululahjaksi, mutta saat ottaa sen jo nyt, kun sinulla on vain tuo villatakki", sanoi serkkutäti.

Takin olkapäillä ja hihansuissa oli ol-

lut kuluneet turkiskoristeet, mutta Maria oli ottanut sakset ja ratkonut ne pois. Pehmeään villakankaaseen oli tullut rumia kohtia. Serkkutäti oli nos- tanut kamalan metelin.

"Nyt et saa mitään joululahjaksi, kun et osannut antaa arvoa kauniille takille ja turkiksille."

Maria meni keittiöön, lisäsi puita hel- lan pesään, otti plännärin ja kahvipa- pupussin ja alkoi paahtaa. Hyvä tuoksu levisi keittiöön. Hän joutuisi paahta- maan vielä monta plännärillistä kuu- man hellan ääressä. Serkkutädin ja Ag- neta-tädin piti saada omansa. Ehkä hän voisi lähettää kahvia vaikka kirjeku- ressa äidillekin. Mutta hiillos oli liian kuuma ja pian keittiöön levisi kitkerä savunhaju.

Maria hätääntyi vahingosta, kaatoi pavut likasankoon ja juoksutti sangon saman tien takapihalle. Hän tyhjensi sangon tunkioon aamuisten perunan- kuorien alle ja repi vielä jäisiä korsia päälle. Vielä ehtisi paahtaa toiset pavut kauniin ruskeiksi ennen serkkutädin tuloa kaupastaan.

Mutta serkku näkyi jo tulevan radan viertä puoliturkissaan, mustassa ha- meessaan ja hatussaan. Maria livahti si- sään ja yritti tuulettaa ikkunasta, mutta savu leijui sinisenä kylmän talvi-ilman seassa. Pikku Beerit alkoi itkeä lasten- kamarissa. Maria haki lapsen syliinsä ja valmistautui kuulemaan serkkutädin päivittelyt.

Serkkutäti Tilda pysähtyi kynnykselle ja löi kätensä yhteen, mutta ei sanonut mitään. Pelästyi kai lapsen huutoa, ajat- teli Maria. Serkku riisui tynesti turk- kinsa ja hattunsa, laski pullean käsi- laukkunsa pöydälle ja seisautti katso- maan Mariaa. Sitten hän huusi sisäkkö Enniä. Enni tuli juoksujalkaa piikain kamarista.

"Enni, tule joutuin! Sinä saat joululah- jaksi hienon pukukankaan. Saat tulla huomenna puotiin katsomaan koreita uusia kangasmalleja. Vai haluaisitko, että minä pidän kankaan kuosin salai- suutena? Enni, syötä sinä pikku Beerit ja pue myös pikku Birgit. Maria, sinä puet yllesi sen repimäsi takin ja viet lapset ulos. Me Ennin kanssa yritämme tuulettaa ennen päivällistä. Ja Maria, si- nä et tietenkään saa lahjaa, kun teit va- hinkoa. Kun sinä et saa palkkaa, en voi kahvin hintaa sinulta muutenkaan pe- riä. Hys, nyt ulos. Siellä on parempi si- ma kuin täällä sisällä."

Lapsia ulkoiluttaessaan Maria mietti, että sukulaisuudesta oli vain haittaa. Menisi samaan laskuun, Maria tuumi vihapäissään, jos käskisi kolmivuotiaan

Birgitiin pissata housuihinsa. Mukula al- kaisi parkua, pääsisi sisään pakkasesta palelemasta. Sormet olivat ihan koh- meessa, kun alituisen paljain käsin korjasi vauvan peittoa ja Birgitiin mys- syä ja kaulaliinaa. Varpaitakin kipristeli, vaikka tädin antamissa kengissä oli paksut sukat. Ne kai täyttivät kengät lii- an piukkaan.

Ratavartijan talon toisen portaikon ovi avautui ja oikea täti näyttäytyi ovel- la.

"Lapsikulta", Agneta-täti huuteli, "oletko sinä itkenyt? Taidat kaivata äi- tiä, kun olet täällä kaukana kotoa, vaik- ka olet sinä jo iso tyttö. Joko sinä mi- nulle kahvin paahtoi?"

Maria ei viitsinyt vastata, vaikka oi- kea täti olikin melkein aina ystävälli- nen.

"Kahvi tuoksuu. Koko asema taitaa tuoksua hyvälle kahville", täti puhui.

Maria käänsi selkensä tädille ja ajatte- li, että huomenna hän käy asematalo- sa katsomassa aikataulut. Palkkaa tai ei, kyllä hän tädiltä matkarahaa saisi tai junankuljettajalta vaatisi. Saa sen verran armahtaa toista, joka jokikinen päivä sen kamalan veturin kanssa henkensä vaaraan laittaa. Kyllä veturinkuljettaja- setä ymmärtäisi, kun ei koskaan sätti- nytkään. Mutta joulun hän täällä vielä olisi jouluherkkujen ääressä. Joisi kah- viakin, Enni tai kuka sen sitten paahtai- si ja kahvimyllyssä jauhaisi.

Jouluattona Maria sai serkkutädiltä pikkuruisen paketin. Enni sai kauniin kankaan kauniissa paketissa ja sormuk- sen punaisella kivellä. Oikealta tädiltä oli Marialle kova paketti. Kirja var- maan. Kun kävisi katsomassa, löytäisi tädin lasiovikaapin kirjariivissä aukon.

Serkkutäti näytti odottavan, että Ma- ria aukaisisi paketkinsa, mutta Maria ei avannut kiusallakaan. Hän luki äidin kirjettä.

"Saat sinä hetikin kotiin tulla, jos ikä- vä on kova. Kyllä me pärjätään", äiti kirjoitti. Matkarahakin kirjeessä oli. Iso- veli oli sen palkastaan kirjeeseen laitta- nut.

"Säilytä tämä tarkasti tulet sitten mil- loin", äiti kirjoitti.

Myöhään, kun muu väki vielä juhli salissa ja ratavartija-setä lauloi joululau- luja, Maria avasi joululahjapakettinsa.

Siinä oli pätkä kapeaa punaista silk- kinauhaa. Maria mietti, mitä sillä tekisi. Hiukset oli serkkutäti leikannut hyvin lyhyiksi, että olivat helpot hoitaa. Ruse- tiksi nauha ei kävisi. Kirjanmerkiksi? Äidin Raamatussa oli kullankävyinen nauha lukemisen paikkaa osoittamas- sa.

Kun kirjassa olisi punainen silkki- nauha, löytäisi varmasti oikeat paikat.

Satakuntalaisen laulu

Seutu pieni Pohjolassa
mieliämme lämmittää:
Satakunta maailmassa
ompi meille sydän, pää!
Pohjanlahden aavan hyrskyt
luonnon jäykän luovat,
talviöiset koillismyrskyt
tarmokkuutta luovat.

Soiden, viljavainioiden
kautta käyvät virtain vuot,
lailla suurten valtimoiden
järvein vettä vievät nuot;
kuohuvaiset kosket pauhaa
aina paikallansa,
tehtaaj jyskää, myllyt jauhaa:
toimekas on kansa.

Aikakausist' ammoisista
ollut omi meidän maa:
Pohjanlahden poukamista
jyllän Tammerkosken taa!
Siin' on käyty taistot tuimat,
kalkkuneet on kalvat,
riehuneet on vaistot huimat,
korkeat ja halvat...

Menneisyyden perustalle
uutta uurastamme ain',
taipumatta sorron alle
vahvan tunnustamme lain,
jonka muuri vahvin suoja
ompi maiden, kansain.

Satakunta meidän maamme,
lastenlapsiemme maa!
Huolet, riemut jos me jaamme
keskenämme, kerran saa,
veljesvalta viedä meidät
yhteisyyden työhön.

Aaro Mäkipää

Joulu

Ei Joulukaan joka vuosi
ole samanlainen,
niinkuin vuodet yleensä,
on sekin erilainen.
Toisen kerran tuiskaa lunta,
toisena taas pakastaa,
jonain vuonna ihmisparkea
kurassa saa taivaltaa.
Toisinaan taas kinokset
ovat talon korkuiset,
tienoot aivan puhoiset,
niinkuin Joulun sanoma,
joka säilyy samana
halki vuosisatojen.

Katkelma Aarne Mustanojan kirjasta:
Konstikasta oli ennen elämä

Omakohhtaista

Siinä kolmekymmentäluvun puolivälin maissa eli talkoohenki melko voimakkaana ainakin täällä Myllymaan suunnalla. Kun vilja vielä siihen aikaan melkein yleisesti leikattiin sirpillä, niin pidettiin aika paljon myös leikkotalkoita. Talkooväki oli yleensä nuorta porukkaa, joten työ kävi rivakasti. Työtä joudutti usein myös sellainen taka-ajatus, että saataisiin leikkohomman päätyttyä tanssata.

Oli rukiinleikkuun aika ja viesti oli kulunut, että Kotajärvenmaassa, muistaakseni Lähdeniemessä, on lauantaiehtona leikkotalkoot. Kun sitten aika koitti, oli kyseisen ruismaan reunalla työnhaluista nuorta väkeä runsaasti. Eihän semmosessa leikkohommassa kulunut kuin parisen tuntia, sillä sitomatkin meni pystylle sitä mukaa kun niitä tulikin. Kun talon tarjoomat talkookahveet oli juotu, meni joku jutteleen isäntäväelle, että kun toi riisuuli näyttää olevan tyhjä, niin eiks saatas vähän tanssata?

Lupa tuli, mutta pelimannia ei ollut eikä eres minkäänäköistä soittopeliä. En tiedä tuureista enkä molleista yhtään mitään, mutta sen tiedän että jos pikkupoikana meni sanoon kaveria molliksi tai mölliksi niin se oli tururisa jos pääsi karkuun. Olin kuitenkin ollut joskus

pikku Ilmarin porukassa rumpalia tuuraamassa ja oppinut siinä hommassa aikamoisen määrän senaikaisia ralleja. Sen takia kai joku ehdottikin, että ruppee sää laulaan. Olin niin paljon yllytyshullu, että kiipesin sinne riihen seinän päälle ja rupesin rallattaa. Annoin tulla valssit, jenkat, tangot ja polkat ja niinpä sitä vaan mentiin, meikäpojan kiljuessa riihen syrjällä. Pöly vaan tuppas meneen kurkkuun, mutta sen hetken onneksi pojat silloin tällöin karautti tikapuita myöden sentään plakkariämpymän rojutuikun kurkun huuhteluun, ja taas soi kun klarinetti.

Puolenyön aikaan panin merkille, että yks ja toinen poika alkoi plikka kainalossa häipyä syysvuisen yön hämärään ja niin aloin minäkin kähmiä alas ylhäiseltä esiintymispaikaltani. Niinkuin kiltit pojat yleensä, heräsin minäkin pyhäamuna omasta sängystäni, mutta totesin kauhukseni, että se ehtoollinen laulupilli ei pihahtanutkan. Äiti kun huomasi surkeen tilani, niin purki hän niskaani sen runsaan sanavarastonsa, jonka oli Innan mäellä oppinut. Tämän konsertin jälkeen olenkin sitten aina joutunut laulamaan vareksen kans samassa äänilajissa.

*Tyrväässä syntyneen ja myös täällä
kuolleen kuvanveistäjän ja Suomen
moottorilennon uranuurtajan
syntymästä on tänä vuonna
tullut kuluneeksi 122 vuotta.*

Esko Pietilä

Adolf Aarno 1879–1918

Kirkonkirjojen mukaan Kaarle Adolf Virtanen syntyi Tyrvään Roismalassa 29. 9. 1879. Vanhemmat olivat nahkuri Adolf Erland Virtanen entinen Pontola ja Johanna Eufemia Matintytär o.s. Apiainen. Taiteilijanimen Aarno, jota hän sittemmin yksinomaan käytti, alkuperä on tuntematon. Sukulaisten keskuudessa häntä puhuteltiin Kalleksi. Hän oli perheen vanhin lapsi.

Käytyään kansakoulun hän lähti Uuteenkaupunkiin leipurinoppiin ja suorittikin alan kisällitutkinnon vuonna 1896. Sitten hänen lukuhalunsa heräsi niin, että hän pyrki ja pääsikin Jyväskylän seminaariin. Välillä jo opintonsa keskeytettyäänkin hän sai päästötodistuksen vuonna 1902. Sen jälkeen hän pyrki saamaan, siinä onnistuenkin, opettajapaikan Helsingissä voidakseen opiskella kuvanveistoa. Hänet merkittiin Suomen Taideyhdistyksen piirustuskoulun vapaaoppilaaksi syksyllä vuonna 1902. Taideopinnoissaan Aarno sai opettajiltaan hyvät arvostelut. Hänet mainitaan ahkeraksi ja alallaan hyvät taipumukset omaavaksi.

Syksyllä vuonna 1904 Aarno muutti Hankoon piirustuksen- ja veiston opettajaksi ja täällä hänen taiteensa luovuus näyttää alkaneen. Täällä hän muiden muassa valmisti pienikokoisen Eugen Schaumanin rintakuvan. Veistoksen ollessa esillä Suomen taiteilijain syysnäyttelyssä siihen kiinnitettiin huomiota ja se sai kiittäviä arvosteluja lehdistössä. Teos on Kansallismuseossa. Saman kuvan hän teki uudestaan mutta isokokoisempana ja onnistuneempana. Tämä teos on pronssiin valettuna Uusmaalaisen osakunnan juhlasalissa ja kipsivaloksena mm. Sotamuseossa. Näihin aikoihin Aarno suunnitteli lähtöä ulkomaiselle opintomatkalalle, mutta ehti sitä ennen toteuttaa lokakuun 1906 vuosinäyttelyyn neljä teosta, kaikki rintakuvia. Niistä tuli jälleen kiittäviä arvosteluja.

Samana vuoden syksyllä Aarno matkusti ulkomaille. Sitä varten oli hänelle

Adolf Aarno.

Rikbard Rautalinin veistos 1919.

luultavasti myönnetty stipendi, ainakin sitä oli puollettu. Matka suuntautui aluksi Pariisiin, pariisilaiseen taideakatemiaan, jossa hän teki mm. tanskalaisen tohtori C. M. Hansenin muotokuvan. Joulukuussa 1907 hän oli siirtynyt Berliiniin Charlottenburgiin kuninkaallisen taideakatemian kuvanveisto-osastolle. Opinnoista tuli arvosana ”ahkera ja hyvin edistynyt” sekä akatemian stipendi.

Akatemiaopiskelunsa ohella Aarno työskenteli kuvanveistäjä Carl Schillingin luona kivenveistonopissa. Ulkomailta käsin hän osallistui myöskin kotimaan vuoden 1907 näyttelyyn. Seuraavana vuonna Taideyhdistys osti ”epätoivoa” kuvaavan veistoksen 400 markalla.

Opintomatkaltaan taiteilija palasi Suomeen kesällä 1908 ja asettui edelleen Hankoon ryhtyen työskentelemään Aktiebolaget Granit-nimisessä kivenveistämössä. Siellä hän veisti monia töitä, jotka palkittiin ulkomaita myöten, jopa kultamitalein.

Syyslukukauden alkaessa Aarno muutti Tampereelle piirustuksen opettajaksi ruotsalaiseen yhteiskouluun. Tätä tehtävää hän sitten hoiti kevääseen 1910 ja vielä kevätlukukauden 1912. Tampereella hän muovaili ahkeraan. Tuon aikaisista töistä lienee tunnetuimpia professori G. A. Backmanin rinta-

kuva Tampereen yleisessä sairaalassa (nykyinen olinpaikka tuntematon), sekä Aleksis Kiven rintakuva, joka oli suunniteltu sijoitettavaksi Tampereen Teatterin edustalle. Tämä hanke ei toteutunut ja veistos on nyt Tyrvään seudun Museon kokoelmissa. Edelleen Aarno valmisti tunnettujen, lähinnä tamperelaisten henkilöiden onnistuneita muotokuvareliefejä.

Vuoden 1910 vaiheilla Aarno perusti Tampereella kivenveistämön, jota siten myöhemmin vielä laajensi, lähinnä hautamonumenttien valmistusta varten. Vuonna 1911 hän teki ehkä huomattimman muistomerkin konsuli J.W. Enqvistin haudalle Kalevankankaalle. Graniittiseen hautalaitteeseen liittyi suurikokoinen surevaa naista esittävä veistos, valettu pronssiin Brysselissä. Hänen liikkeensä sai runsaasti tilauksia ja hänen töitään on eri puolilla maata. Kauneimpia lienevät apteekkari Haggrenin ja C. G. Larssenin muistokivet. Viimeisenä työnään Aarnon muotoilema on myös kotipitäjäänsä Tyrvään sankaripaasi, joka pystytettiin hänen jo kuoltuaan vuonna 1920.

Liiketoimet vähensivät taiteellista luomistyötä hänen viimeisinä elinvuosinaan, mutta hänen kotinsa muodostui hyvin keskeiseksi taiteilijoiden kohtaamispaikaksi ja hän järjesti paljon taiteilijailtoja, joihin voivat osallistua myöskin taideopiskelijat. Viimeksi hänen luonaan työskennellyt kuvanveistäjä lienee ollut Evert Porila.

Moottorilentäjänä

Suomessa oli moottorikoneella noustu ilmaan ensimmäisen kerran Helsingissä helmikuun 13. vuonna 1911 ohjaajana tanskalainen Svendsen. Jo seuraavassa maaliskuussa Aarno osti hel sinkiläisen Nikelajeffin edellisenä vuonna maahan tuottaman ranskalaisvalmisteisen Santos Dumontin ”Demoiselle” -koneen.

Aarno oli jo Tampereella innostunut

moottoriurheilusta ja ajoikin useana vuonna sekä autoilla että varsinkin moottoripyörillä, jopa kilpailumielessä. Lentämiseen ei hänellä silloisissa oloissa voinut olla mitään kokemusta, rohkeutta kylläkin. Joka tapauksessa lentokone tuotiin Tampereelle ja lentokoneilut alkoivat Pyhäjärven jäällä. Huhtikuun 20. vuonna 1911 valmistelut oli saatu suoritetuiksi ja lentoonnousua voitiin yrittää. Asiantuntemattomuudesta johtuen oli varsinainen lentoonnousu jo etukäteen tuomittu epäonnistumaan. Lentokoneen ohjainlaitteet olivat huonosti trimmatut, nousua yritettiin myötätuuleen, moottorin käynnissä oli epävarmuutta jne. Yritys kuitenkin tehtiin ja sellaisena se jäi ilmailun historiaan. Joka tapauksessa se oli ensimmäinen yritys suomalaisen tekemänä, vaikka olisikin rohkealle lentäjälle suonut uljaamman ilmaannousun pomppivan yrityksen sijasta.

Konetta korjailtiin ja uusia yrityksiä tehtiin seuraavina vuosina. Ne päättyivät aina moottorin lakkoiluun. Viimeinen lentoyritys tehtiin maaliskuun 8. vuonna 1914. Silloin koneen moottori yllätti lentäjän avustajineen. Lakkoiltuaan aluksi se äkkiaamattomasti ylti käymään täysillä kierroksilla, hämmentäen ohjaajansa nopeuden kiihtyessä ennen näkemättömään vauhtiin. Ohjaaja menetti koneen hallinnan ja se särkyi korjaukselvottomaksi. Kone ei enää koskaan päässyt sitä ihaillen valtavan katsojamääränsä nähtäväksi. Sitten Aarno omistautui koko tarmollaan yhtiönsä hoitoon ja muodosti siitä Suomen Graniitti Oy:n. Avustavina koristeitaiteilijoina yhtiöllä oli Edvard Elenius ja Germund Paerer. Menestys oli hyvä.

Mutta sitten iski taiteilijaan sairaus, joka oli vievä hänet nopeasti loppuun. Se tapahtui keväällä 1917 ja jo seuraavana keväänä hän muutti syntymäköitiinsä Tyrväeseen. Näin täyttyi taiteilijan toive päästä rakastetun äitinsä hoiviin. Hän kuoli 39-vuotiaana joulukuun 28. vuonna 1918.

Adolf Aarno on haudattu Tyrväälle sukuhautaan, johon muistomeriksi on sijoitettu hänen graniittiveistöksensä "Sureva vanki", jonka taiteilija oli valmistanut jo Hangossa ollessaan. Se oli palkittu kultamitalilla Pariisissa ja isolla kultamitalilla Pietarissa, jossa se myytiin. Hänen veljensä haki teoksen rikkoutuneena vallankumouksen kourista. Taiteilija oli tehnyt teoksen kalteri-jääkärin muistolle ja siinä oli sitten rikkoutunut vankilan ristikko. Kuvanveistäjä Evert Porila poisti muistomerkin kalterien jäljet.

Hänen muistolleen on pystytetty Tampereelle kuvanveistäjä Unto Hietaisen patsas "Potkuria pitelevä poika" vuonna 1961.

Juhani Reinikka

Vammalalaiset joulukinkut ja makkarat

Tulis' joulu, niin saisi yölläkin syödä!

Tähän toiveeseen on vuosisatojen aikana runsaasti kuuluneet kinkut ja makkarat. Entisaikana syksyistä teurastusta varten sikapossut, lampaat ja mullit lihotettiin, näin taattiin särvin talven varalle. Veret ja suolet käytettiin makkaruksiin. Kinkut suolattiin joulua odottamaan.

40-luvun lopulla liha-alan ammattimiehet, Vilho Peltovirta ja Uuno Lindström perustivat makkaratehtaan Vammalaan Kilpinokankadun varrelle.

Rakennuksissa oli aikaisemmin toiminut Rautakallion konepaja, jossa valmistettiin mm. puimakoneita "Tappureita".

Makkaranteko oli pitkälle käsityötä. Liha tuotiin Peltovirran teurastamolta. Valmistuksesta vastasi makkaramestari, lihanleikkaajat, makkaramassan tekijät, makkaran ruiskuttajat, keittäjä ja savustusuunin hoitaja. Suolatut kinkut keitettiin ja loppukypsennys savu-uuneissa, tällä tarkoituksena saada aikaan lihanmureus ja liika kosteus lihasta pois. Nykykinkun valmistuksessa taitaa olla päinvastainen tarkoitus. Kinkut oli ns. "ylikypsiä", vaikka ei tuota nimikettä silloin käytettykään. "Sinkkusiivut" oli niin suussasulavia, että kielen meinas mukanaan viedä.

Vammalan Lihan tuotteet oli hyvin suosittuja. Juhlameetvursti, jonka kypsytminen kesti kuukaudenpäivät tarkassa lämpötilassa ja katajasavussa.

Suomi-makkara, aito kulkurinmutka, nakit, maksamakkara, pääsiäisherku-

na munamakkara. Joskus valmistettiin Kyrön- eli hevosmakkaraa, eikä siitä löytynyt "Ajomiehen" piiskanjalkia. Tehtaalta sai ostaa lämmintä lenkkiä ja keitossa haljennutta "tanko" makkaraa. Että piti olla maittavaa! Tehtaan tuotemerkkinä makkaral liekki ja lihaveitsi, merkin piirsi Kallion Tauno. Joulun lähestyessä tehtaalla tehtiin pitkiä työpäiviä näin taattiin kaikille joulupöytään lihan jalostetut antimet.

Kimpanpään Veli vastasi myynnistä ja otti vastaan asiakkaitten puhelintilaukset. Pakkaajat täytti laatikot ja Ketolan Aaro hoiti kavereineen kuljetukset kauppiaille ympäri Satakuntaa ja Pirkanmaata.

Makkarantekijät tuli minulle tutuksi joka viikkoisena työtehtävänä. Tehtaan keittopadat ja savustusuunit, joissa leppäpuita poltettiin, nuohottiin joka maanantai-ilta klo 19.00 alkaen. Myöhäinen ajankohta oli sitä varten, että lämmöt oli laskenut sen verran, sieti mennä uuniin, ilman "ylikypsytymisen" pelkoa. Makkaranteko Kilpinokankadun varrella loppui. Kun uusi tehdas valmistui teurastamon lähelle Roismalaan.

Kauppias Veikko Kiviranta osti kiinteistöt, vuonna 1967 rautakauppansa varastoksi.

Joulu tulee 2000 vuosituhannellakin, saadaan taas yölläkin syödä. Joulupöydästäämme puuttuvat Vammalan Lihan tuotteet – vahinko! Ompahan jäljellä hyvänmakuiset, kinkkuset ja makkaraiset muistot!

*Salmin hautausmaalla
Laatokan itärannalla
on mielenkiintoinen
muistopatsas.
Se kertoo elävällä
tavalla Heimosotien
tapahtumista,
joista lyhyesti.*

Mielenkiintoinen löytö

1. Kansallinen herääminen

Ensimmäisen maailmansodan yhteydessä suurvallat keskustelivat laajasti pienten kansojen itsenäisyystarpeista. Esim. Suomi ja Baltian maat saivat nyt kansallisen itsenäisyytensä. Pienemmille kansoille luvattiin puolestaan autonomista asemaa. Tässä yhteydessä myös Vienan Karjalan, Aunuksen ja Inkerin kansat halusivat irtaantua entisistä valtarakenteista. Meille suomalaisille oli muodostunut Topeliuksen runoista, Gallen-Kallelan maalauksista ja Inhan valokuvista romanttinen ja kaunis kuva Karjalasta – Kalevalan laulumaista. Näin ollen oli luonnollista, että suomalaiset lähtivät innolla vapauttamaan veljeskansoja bolševikin ikeen alta. Syntyi sarja heimosotia ja kansannousuja vuosina 1919–22.

2. Ensimmäinen Vienan retki

Jo vuonna 1918 tehtiin ensimmäinen päätös Karjalan asioihin puuttumisesta. Karjalan Sivistysseura ja eräät kuopiolaiset aktivistit alkoivat vapaussodan ai-

kana helmikuussa puuhata retkikuntaa Vianaan. Tarkoituksena oli torjua uhka valkoisten sivustaan. Maaliskuun lopulla alkoivat taistelut Itä-Karjalasta jääkäriiluutnantti K. M. Walleniuksen johdolla. Kuusamoon oli kerääntynyt noin 500 miestä ja eteneminen Paanajärvelle alkoi 28. 3.

Luutnantti O. Willamon komennuskunta lähti Kuolajärveltä Nivalan kylään, jossa se 24. 3. voitti idästä yrittäneen 500 miehen punakaartilaisosaston. Rintamat juutuivat lopuksi rajan pintaan.

Parempi menestys oli kapteeni C. W. Malmilla, joka eteni Suomussalmelta Raatteen kylään ja ylitti rajan 21. 3. paraatimarssissa. Vuokkiniemi saavutettiin 22. 3. asukkaiden avulla. Monien vaiheiden jälkeen Malmin osaston varsinainen taistelu käytiin Kemien kaupungin länsipuolella 10. 4. Hyökkäys ei onnistunut ja alkoi vetäytyminen aina Uhtualle saakka.

Kesään mennessä kaikki Vienan ret-

keen osallistuneet joukot kotiutettiin ja Mannerheimin päämassa laadittiin uudet suunnitelmat Karjalan kysymyksen kokonaisratkaisuksi.

3. Kansannousut

Uhtuan Petrunpäivän juhlat 12.–14. 7. 1918 muodostuivat eräänlaisiksi Vienan itsenäisyysjuhliksi. Täällä mm. Ilmari Kianto piti palavasieluisen puheen. Hän laati sarjan kenttäpuheita ja -runoja kansallistunnon herättämiseksi. Näin siirryttiin Heimosotien aktiiviseen vaiheeseen.

Karjalaiset pitivät 16.–18. helmikuuta 1919 Vienan Kemissä kokouksen, jossa vaadittiin Karjalan julistamista itsenäiseksi. Uhtualla perustettiin 21. 7. 1919 Vienan Karjalan väliaikainen toimikunta ajamaan hallinnollisia asioita 27. 3. 1920 annettiin julistus, jonka tavoitteena oli Karjalan täydellinen itsenäisyys.

4. Tarton rauhansopimus

Tartossa Suomi ja Neuvosto-Venäjä sopivat 14. 10. 1920 rauhasta, Karjalan autonomisesta asemasta ja Inkerin kan-

san kulttuuriautonomiasta. Suomen vastuulla oli ajaa veljeskansojen etuja. Tässä ei kaikilta osin onnistuttu ja monet ovatkin puhuneet Tarton häpeä-
rauhasta.

Suomen itärajalalla olevan Repolan pitäjän asukkaat olivat päättäneet kokouksessaan 31. 8. 1918 liittyä Suomeen. Senaatin (hallitus) päätöksellä syyskuun alussa 1918 pieni suomalainen sotilasosasto oli saapunut alueen turvaksi. Tartossa alue liitettiin kuitenkin Venäjään muiden vaatimusten vastapainoksi. Nimittäin jo vuonna 1919 Pariisissa pidetyssä suuressa rauhan-kongressissa Suomella oli erityisenä toiveena saada haltuunsa Petsamon käytävä kauppamerenkulun turvaksi, mikä nyt toteutuikin.

5. Heimosodat alkavat

Karjalaan oli jo ennen Tarton rauhaa perustettu Karjalan työkansan kommuuni -niminen autonominen alue. Alkoi kansan ja sen elinehtojen sorto, joka johti kansannousuun. Näistä lähtökohdista alkoi seuraava Vienan retki, johon osallistui yhteensä noin 3000 miestä, joista noin 500 oli vapaaehtoisia suomalaista. Bolševikit saivat kerätyksi kuitenkin pian yhteensä lähes 13 000 miehen armeijan ja vuodenvaihteessa 1922 Viena oli tyhjennettävä miehitysjoukoista. Suomeen saapui tässä yhteydessä Vienan pakolaisia yhteensä 15 000. Virallinen Suomi väitti olevansa kokonaan sivussa tästä asiasta, mikä pitikin pääosin paikkansa.

Saman aikaisesti käytiin Venäjällä valkoisten kenraalien ja bolševikkien kesken ankaraa taistelua vallasta. Tässä yhteydessä myös Pietarin kysymys oli Suomessa keskustelun kohteena. Näihin tapahtumiin liittyen alkoi Aunuksen retki 1919.

Erinäisten vaiheiden jälkeen 7. 5. eversti Aarne Sihvo otti komentoonsa vapaaehtoisjoukot. Vapaaehtoisia jääkäreitä ja nuorukaisia osallistui taisteluihin yhteensä noin 3000 miehen voi-

mallalla. Jääkärimajuri Gunnar von Hertzenin komentama osasto hyökkäsi Salmista Aunukseen ja jääkärimajuri Paavo Talvelan osasto Suojärveltä Prääsään. Huhtikuun 20. päivänä alkaneet hyökkäykset alkoivat sujuvasti, mutta kilpistyivät lopuksi voimistuneeseen vastarintaan ja moniin huoltovaikeuksiin. Punaiset suorittivat vielä onnistuneen maihinnousun 27. 6. Viteleessä. Tämä taittoi lopullisesti selkärangan koko operaatiolta. Todettakoon myös, ettei Aunuksen kansan into ollut erityisen palava. Pitkäaikainen maaorjuus ja ”venäläistyminen” oli tehnyt ihmisistä lepsuja ja heikkotahtoisia. Vetäytymisen yhteydessä Suomeen saapui noin 1700 pakolaista. Omat tappiomme olivat heimosodissa noin 400 kaatunutta ja 600 haavoittunutta.

Karjalan autonomista asemaa Stalin ei koskaan tunnustanut, vaan muodosti siitä myöhemmin Karjalais-Suomalaisen sosialistisen Neuvostotasavallan heinäkuussa 1940.

Hyvä on tietää jotakin myös Pohjois-Inkerin vapaajoukkojen toiminnasta. Koko Inkeri liikehti näinä vuosina, sillä heillä oli myös kansallisia pyrkimyksiä. Esim. kesäkuusta 1919 joulukuuhun 1920 inkeriläiset vapaaehtoiset suomalaisten tukemana pitivät Kirjasalon aluetta. Tämä alue jouduttiin kuitenkin luovuttamaan Venäjälle 6. 12. 1920. Niin kuin tiedämme, Stalin ei kunnioittanut inkeriläisten saamaa kulttuuriautonomiiaa.

Lokakuussa 1938 inkeriläiset miehet pidätettiin ja vietiin ammuttavaksi pakotyöleireillä. Inkeriläisten asia tuli meille tutuksi viime sotien aikana ja nyt taasen paluumuuttajien kautta.

6. Pakolaiset

Vienan ja muista pakolaisista meille tuli pitkäaikainen sosiaalinen ongelma. Lasketaan, että Suomessa oli 1922 kaikkiaan noin 33 500 pakolaista. Vuonna 1923 oli vielä 22 000 pakolaista, vaikka osa oli jatkanut länsimaihin,

osa palannut Neuvosto-Venäjälle.

7. Heimopatsaan tarina

Kaikkeen edellä kirjoitettuun viitaten oli luonnollista, että heimosotien ta-
pahtumiin liittyen pystytettiin muistopatsaita. Niinpä Salmassa vietettiin oheisen muistopatsaan paljastusjuhlaa kauniissa kesäsäässä 7. heinäkuuta 1929. ”Jumala onmpi linnamme” -virren jälkeen pastori Huhtinen piti isänmaallisen puheen. Sen jälkeen patsastoimikunnan puolesta eversti Paavo Talvela puhui mainiten mm. ”*Olemme saapuneet tänne kunnioittamaan niiden vainajien muistoa, jotka kymmenen vuotta siten ubrasivat benkensä koettaessaan siirtää isänmaamme rajoja sinne, minne luonto on ne määrännyt. Kohtalo ei silloin kuitenkaan sallinut yrityksen toteutuvan, mutta sitä ei voida pitää turbana. Kun Suomi vuonna 1918 karisti päältään orjan ikeen, ei se suinkaan ollut hetken työ, vaan vuosisatojen määrätietoisien toiminnan tulos. Emme siksi voi epäillä, etteikö Karjala ole kerran vapautuva. Aunuksen retki oli se verikylvö, joka ei voi olla kantamatta hedelmää. Sitä ei ole käsitettävä pelkkänä yrityksenä, vaan pikemminkin herätyksenä, joka sai Karjalan heimon käymään mukaan vapauden työhön. Samalla hetkellä, kun näihin multiin kätkettiin Aunuksen sankarien maalliset jäännökset, samalla hetkellä kylvettiin myös Karjalan heimon keskuuteen vapauden siemen. Karjalan tulevaisuus ei ole tällä hetkellä valoisa, mutta se on yhä edelleen koko Suomen suuri kysymys, jota me suurella mielenkiinnolla seuraamme. Tälle kummulle pystytetty valtaisu paasi muistuttakoon meille velvollisuksistamme Karjalan beimoa kohtaan.*”

Entiset salmilaiset ovat kunnostaneet paaden ja siinä on selvästi luettavissa: ”Kaaduitte nuorna, nähdessä huomenen ruskon, PUOLESTA MAANNE, puolesta heimouskon”.

Taisto Syrjänen

Suvella kerran

Salosaareissa suvella, kalliolla,
oli pouta ja auringon kehrä.
Lapset alkoivat onkimaan.
Sorsa opetti poikiaan liukumaan.
Huusi lapsi; nyt syö, nyt syö,
veti rannalle komean ankeriaan.
Oli vuosisatoja kuljettu täällä,
me kuljimme saman kallion päällä.

Sai kehomme voimaa kalliosta,
varalle talvisten viimojen.
Pieni savumme nousi, harhaeli,
kaikkeuden tarhoihin vaelteli.
Aurinko lämmitti selkää ja mieltä
joka hiljaa muisteli, hetkeä eli.
Jääkauden taidetta kalliissa.
Hetki tallella ajan muistioissa.

Tummat hattarat, Vehmaan takaa,
toi tuuli valkotukat aallottaret,
ne tulivat vuoroin ja kuiskaeli.
Lokki vaappuen syöksyi, kalasteli.
Kesätuulella kaislat havisi hiljaa.
Pilven reunalta aurinko pilkisteli,
pisarat kuivui, taas kallio hohti.
Oli paatinkokka Kaijankaria kohti.

Yritys henkilöstönsä kouluttajana Vammalassa

Osaamisesta on tullut yrityksen tärkein voimavara. Osaaminen on ohittanut niin pääoman kuin fyysisen työn tuotannon tekijänä. Hyvänä esimerkkinä on yhdysvaltalainen, varsin nuori yritys Microsoft, jonka arvo on suurempi kuin Norjan öljykynttien ja vesivoimailoitten energiavarat yhteensä.

Puhutaan elinikäisestä koulutuksesta ja siitä, että tänään työelämään tuleva joutuisi opettelemaan uuden ammatin työuransa aikana kolme kertaa. Toisin sanoen pysyäksemme vauhdissa meidän on pakko juosta kehityksen mukana. Olemme siis kansainvälisessä oravanpyörässä halutessamme jatkuvasti parantaa elintasoamme ja kuluttaa entistä enemmän.

Moderni metallialan yritys joutuu investoimaan henkilöstönsä koulutukseen n. 2–4 % maksetuista palkoista. Se on iso raha. Esimerkiksi Patria Vammass Oy, jossa palvelee 400 henkilöä, investoi vuosittain henkilöstönsä koulutukseen n. 2 miljoonaa mk. Suuremmat haasteet tällöin ovat uuden teknologian soveltaminen, kansainvälistyminen, pienen maaseutukaupungin kamppailu osaavasta työvoimasta sekä koulutettujen ihmisten johtamiseen liittyvät uudet haasteet.

Tietokoneet uusina työvälineinä

Tietokoneet ovat lyöneet itsensä läpi reilussa vuosikymmenessä. Se on merkinnyt myöskin melkoista "vallankumousta" metalliteollisuudessa. Kun 15 vuotta sitten Vammassella oli vain pari puoliautomaattista tietokoneella ohjattua työstökoneita, lienee niitä tänään puolensataa. Erityisen muutoksen kohteena on ollut koneistus, josta ei enää löydy kuin "kourallinen" entisiä käsin ohjattavia sorveja tai jyrsimiä. Tänään CNC-koneistajamestarit ohjelmoivat ja käyttävät miljoonasta kymmeneen miljoonan arvoisia CNC-koneistuskeskuslaitteita, joiden liikevaihdot saattavat pyöriä miljoonissa markoissa vuosittain. Amatit kehittyvät ja raja-aidat madaltuvat. Niinpä monessa talossa suurimpien koneiden ohjaimista voi löytää in-

sinöörin, teknikon tai ammattikoulun käyneen spesialistin. Osaaminen ratkaisee tällä "atk-alalla".

Vammass on aikanaan panostanut huomattavasti koko henkilöstönsä atk-osaamiseen. Kaikille on annettu mahdollisuus tulla koulutukseen mukaan opiskelemaan tietotekniikan perusteita, työkaluohjelmia, Lotus Notesia tai atk-ajokortin I osaa. Peräti 200 opiskelijaa onkin ollut mukana tässä koulutuksessa. Reilu kymmenen vuotta sitten otettiin käytäntö, jolloin henkilöstöllä oli mahdollisuus hankkia oma tietokone yrityksen avustamana. Se oli aikanaan varsin suosittu hankintakanava ja auttoi monin tavoin vammassalaisia sisälle uuteen atk-maailmaan.

Vammalassa joka neljäs koneistajamestari Suomessa

Vammassalainen metalliteollisuus on ollut jopa kansallisella tasolla tiennäyttäjänä henkilöstökoulutuksessa. Esimerkiksi pari vuotta sitten Vammalassa oli kaikista Suomen CNC-koneistajamestareista joka neljäs. Lähdimme muutama vuosi sitten rohkeasti pirkanmaalaisen EU-projektiin ja satakuntalaiset näyttivätkin karhunkyntensä. Vuoden kovan uurastuksen tuloksena toistakymmentä CNC-koneistajamestaria sai EU:n standardin mukaiset pätevyystodistukset. Koulutuksesta vastasi Vammassan oma aikuiskoulutusinstituutti, jonka merkitys Vammassan talousalueen kouluttajana on ollut ja on erittäin tärkeä.

Tänään ovat vuorossa asentajat, joista toista kymmentä miestä on lähtenyt opiskelemaan vaativaa koneenasentajamestarin tutkintoa. Heidän tavoitteenaan on vuoden sisällä saada Eurostandardin mukainen asentajamestarin pätevyys. Kouluttajana avustaa Helsingin alueelta AEL.

Vammassan ammattikoulusta koneistaja-ylioppilaita

Vammassan Ammattikoulun metallin ylioppilasluokan muodostaminen puo-

lenkymmentä vuotta sitten oli oiva näyte metallin hyvästä yhteistoiminnasta, jossa dynamoina olivat Vammassan Konepaja, Vexve, Vammass ja Vammassan Ammattikoulu. Tuon ylioppilaslinjan lehdistö nimitti osuvasti insinööriputkeksi. Kun perinteisessä teknisen alan opiskelussa on korostunut teoreettiset opinnot, niin käytännön taidot ovat jääneet taka-alalle. Niinpä valmistunut konepajainsinööri ei ole tuntenut miljoonien markkojen arvoisten koneiden käyttöä, vaikka hän on vastuussa koneiden kannattavuudesta. Toteutukseen tämä tyrväälinen malli korjaa ison puutteen.

Tyrvääläiset etupenkille kehittämään omia koulujaan

Sastamalan alue menestyy vain jos se luottaa itseensä ja ymmärtää osaamisen merkityksen tämän päivän maailmassa. Kaikessa ei kuitenkaan voi olla paras. Seutukunnan rajojen takanakin osataan ajatella. Mutta missä pieni maaseutukaupunki ympäristökuntineen voi pärjätä imupaperin lailla toimivalle Suur-Tampereelle, joka tahtoo imeä täältä sekä ostovoiman että osaamisen voiman? Tyrvään etuna voisi olla tässä kilpailussa maaseudun kulttuuriperintö, jossa lapsilla on mahdollisuus jo pienestä pitäen käden taitojen oppimiseen. Varsinkin pojat purkavat ja korjaavat leluja ja polkupyöriään. Niistä on helppo siirtyä mopoihin, vanhempien työkoneluihin ja autoihin. Tämä antaa helpon tien ammatilliseen valintaan. Aivojen, käden ja silmän koordinaatio toimii. Tätä mahdollisuutta ei ole suurkaupungin lapsilla, joiden maailmaan kuuluvat tietokoneet, pelikentät ja kadut. Käden taitoja ohjaavan, itsenäisen ja paikkakunnan tarpeita palvelevan ammatillisen koulutuksen pysyminen Vammalassa on seudun tulevaisuuden kannalta ensiarvoisen tärkeää. Mutta tekniikan nopea kehittyminen edellyttää, että opetusvälineet ja opetuksen taso pidetään myös ajan tasalla. Huomien tehdään tänään ja päättäjiltä edellytetään entistä parempaa kaukokatseisuutta.

*Siellä missä ennen kulki sudet ulvoen,
karhut tallusteli tantereilla metsien.
Missä, mäet, nevat, harjut, vankat bongikot,
vain tunsi Luojan tuulten tutun ääntelyn.*

Oiva Virtanen

Ostosparatiisista ja muusta

Tämä alue on jo nyt edesmenneen Tyrvään kunnan, nykyisen kaupunkimme pohjoispään tienoota. Vielä 1600-luvun lopulla seutu oli mahdollisesti asumaton ja ylläkuvaamanilainen, josta paikasta toiseen muuttavaa lappalaista lukuunottamatta.

Kynttiläsarkoja

Kun historian hämärä oli peittänyt kuudenentoistavuosisadan lopun tuhoisat nälkävuodet ja seuraavan alkupuolen suuren Pohjan sodan, joissa vastoinkäymisissä suomalaisten määrä väheni n. 350 000 henkeen. Silloin alkoivat uudet tuulet puhallella Ruotsi-Suomessa. Valtiopäivät näkivät valtakunnan suurvalta-politiikan ajautuneen pahasti karille, niin alettiin talonpoikia hyvimään ja näinkin pyrittiin pelastamaan se mitä vielä pelastettavissa oli. Osassa Ruotsia ja Suomen alueella aloitettiin 1757 maan isojako, jota Tyrvälläkin toteutettiin. Muodostettiin maansaantiin oikeutetuille pohjoispäässä noita kynttiläsarkoja, jotka yltivät Rautavedeltä Moulhijärven kunnan rajalle saakka. Taru kertoo nimityksen saaneen alkunsa siitä, kun maamittari oli pyytänyt valolähteeksi kynttilää tilojen rajoja piirrellessään. Kun ei saanut, niin veteli viivoittimella hämäräpäin suoria viivoja läpi alueen, sanoen: Tehdäämpä sitten kynttiläsarkoja!

Hieppala

Ajan saatossa syttyi 1808 sota, jonka ansiosta suomalaiset joutuivat Venäjän vallan alle. Väkiluku alkoi lisääntyä ja torpparilaitos laajentua. Ihmiset alkoivat yhä enenevässä määrin siirtyä noin

1800-luvun alkupuoliskolla pitäjiä syrjäseuduille perustamaan torppia ja mäkitupia. Eräs tällainen mäkitupa oli Hieppala, joka rakennettiin Turrin metsäsaralle Nevarannan suon laitaan. Mökin rakentajasta ei ole tietoa, mutta eräs siellä 1800- ja 1900-lukujen vaihteen tienoilla olleista oli muuan kauppias Sakari Kauttola, jonka erinomaisista liikemieskyvyistä on näytteenä vaimoni isältä Uno Järvenpäältä kuulemani ja tästä eteenpäin kirjoittamani.

Osa Hieppalantonnttia, jossa ostosparatiisi on aikoinaan ollut.

Oikea ostosparatiisi

Kauppias mietti ja mietti. Ja sitten keksi ruveta pitämään kauppaa Hieppalassa yhden huoneen käsittävässä asumuksessa. Tavaraa mm. sokeria, kahvia, tupakkaa, suoloja sekä kaikenlaista muuta elämän tarpeisiin kuuluvaa hän hankki eräältä tukkukauppiaalta Porista. Jo hyvissä ajoin ennen joulua sana edullisen kaupan avaamisesta kiiri kylille. Monet Tyrvään Asemanmäen vaimoihmisetkin kävivät Hieppalassa ostoksilla talvitietä myöden Jokelan torpan kautta kulkien. Kauppias myi priimatavaraa sekä hinta vain puolet siitä mitä maksoi vastaava kirkonkylässä. Kannattipa siellä käydä kauempaakin

ostoksilla. Hänen puotinsa oli sanan todellisessa merkityksessä oikea ostosparatiisi!

Tavaran saannille tukkuliikkeestä alkoi kuitenkin kevättalvella tulla mutkia matkaan, johtajan alkaessa epäillä kauppiaan maksukykyä. Syystä, kun velan määrä vaan kerta kerran jälkeen lisääntyi yrittäjän hyvistä tulevaisuuden näkymistä huolimatta. Hän oli kuitenkin hyvin luotettavan oloinen tavaraa hakiessaan, kuin oikean pesunkestävän liikemiehen kuuluakin olla.

Menessään viimeisen kerran kevätpuolella talvea liikkeeseen oli hänellä lainaturkit päällä. Saanut eräältä tuttavaltaan ja samainen kaveri oli myös mukana tällä kuulummalla tavaranhakumatkallaan.

Johtajalle liikkeessä kauppias paljasti: –Asiani on vähän kimurantti, en ole vielä saanut tekemästäni metsäkaupasta rahoja, mutta pian niiden kyllä pitäisi tulla. Jos hyvä johtaja nyt vielä kerran antaisi minulle tavaraa

laskuun, niin varmasti kuin tässä seson, seuraavan hakureissun yhteydessä maksan rästit kunnan korkojen kanssa.

Johtaja empi ja empi, mutta sitten satui kuin tilauksesta tulemaan tuo tuttu kaveri Tyrvältä. Huudahti heti: –Katos vaan meidänkylän kauppiaskin on liikkeellä! Mitäs kuuluu, kuinkas oikein luonaa, jokos olet saanut myytyä sen vankan männikkös sieltä Nevarannan suon reunalta ja kuinkas se uusi kauppaytinki alkaa vanhan rinnalle nousta? Johtaja kuunteli kauppiaan ja tämän tutun keskustelua. Teki siitä vaivihkaa omat päätelmänsä, myöntyen antamaan vielä kerran ja huomattavan määrän tavaroita kuljetettavaksi uutta rautatietä myöden Porista Tyrvälle.

Tilinteon hetki

Aika kului, tukkukaupan johtaja odoteli kevään viimeisille rekikeleille kauppiasta maksamaan kertyneen velkansa ja hankkimaan uutta myytävää. Ja kun näin ei tapahtunut hän uhkasi: – Nyt koittaa tilinteon hetki! Sonnustautui matkalle, tuli junalla Tyrvään asemalle, otti sieltä hevoskyydin, jolla matkasi kevätsolskeista talvitietä Jokelan kautta Hieppalaan. Kuskipoika tiesi tarkalleen paikan, kun oli kauppareissulaisiakin kuskannut ja kun mökin ääri-viivat alkoivat häämöttää, niin ilmoitti: – Tuossa se nyt sitten on kauppiaan puoti.

Velkoja katseli hetken näkemäänsä mökkiä ja sitten kysyi: – Missäpäin sen uuden kauppaytinkin konsvärkki on ja missäpäin myytävänä oleva tukkimetsä? – Mielikuvituksessa, vastasi kyytipoika. Tuli hermosauhujen vuoro ja sanoi sitten: – Kas vaan ei hän aivan taida eilisen teeren poika ollakaan. Komensi: – Poika käännäs hevonen, lähdetään takaisin asemalle! Juna kiikutti johtajan yhtä vahinkoa ja kokemusta rikkaampana kotikonnulleen. Asemanmäen emännät sekä Kotajärven kyläläi-

set ym. asiakkaat jäivät paitsi hyvää ja halpaa tavaraa. Kuitenkin hyväntekijän nimi kauppiaille jäi kaupanteon lopettamisesta huolimatta ja tekonsa eli pitkään ihmisten muistissa. Talven möi Hieppalassa. – Lyestä virsi kaunis oli ilmaissut. Kertoja ei maininnut siitä miten kauppias eteenpäin eleli, mutta perusti kai taas uuden kaupan jollekin toiselle paikkakunnalle, arveli?

Kalle ja Semmi vanhempien mielissä

Myöhemmin Hieppalaa alkoi asua Kalle Jokinen vaimonsa Hilman sekä lapsiensa Hildan ja Semmin kanssa. Perhe muutti Vaununperältä Nevarannan naapurisiin. Kalle ja poika Semmi olivat mielteliäitä juttumiehiä, vaikka eivät koulusivistystä liiemmin omanneetkaan. Heidän lausumiaan elää vieläkin iäkkäämpien ihmisten mielissä. Mm. isä-Kallen kertomus suhtautumisestaan vaimonsa Hilman kuolemaan ja nuoriin Tyrvään karjanhoitokoulun tyttöihin, jotka ottivat vähissä pukimissa aurinkoa Vännin mäellä. Poika-Semmin jäämistönä taas olivat haavepohjaiset jutut ja lausahdukset esimerkiksi: – Jos minä

saisin polkupyörän, viulun ja hauskanloisen naisen. Tiettävästi vain polkupyörän hän sai ja pitikin sitä kuin kukasta kämmenellä.

Monista tuolle erämaa-alueelle aikoi- naan kotiutuneista tuli melkoisia persoonallisuuksia kuten Jokisestakin. Kuitenkin väet mm. Järvenpäästä ja Nevarannasta siirtyivät alueelta vuosisadan ensimmäisten vuosikymmenien kuluessa paitsi Kuusistot, Kulmalat sekä Jokiset Hieppalasta. Kallen emäntä Hilma tosin kuoli hieman ennen talvisotaa kuin toinen mummoistanikin säkyläläissyntyinen Auroda Virtanen. Tytären Hildan elämänvaiheista ei ole tietoa, mutta poika Semmi siirtyi täältä Luojaan vainioille jatkosodan jälkeen. 1950-luvulla elämänsä katkesi isä-Kallelta, joka oli aiemmin sanonut: – Sanotaan, että ihminen kuolee, muttei se minkään kuole, muuttaa se vaan – ajasta ikuisuuteen. Usko paremmasta vaikeuksissaan siivitti.

Kehitys kulkee spiraalin muotoista kehää. Aluekin on ilman asutusta kuten muinoin sekä karhu ja susi sanotaan nähdyin. Mikä on kehityksen kiepsahduksen seuraava vaihe sitä ei tiedä?

Maria Mustalahti

”Kertokaa, lasten lapsille lauluin...”

Viime aikoina ovat ajatukseni usein suuntautuneet taaksepäin. Sieltä ovat, muun muassa, nousseet esiin Suomen kohtalonvuosien ajat – juuri erityisesti näin jouluaikin ajatellen. Joulun kotona – ja siellä jossakin... Kaikki se, mitä tuolloinen poikkeustila aikaan sai... Monenlaiset elämäntilanteet ovat totta joka päivä – tänäänkin. ”Veteraanien iltahuudon” sanat ovat puhutelleet monin tavoin. Elämän rajallisuus on tosiasia. Jouluna – kodin ja perheen juhlanä – soisi jokaiselle iloa ja rauhaa. Joulun rauha on kuitenkin monelta kaukana. On niin paljon sellaista, joka erottaa ja rikkoo, tuo kaipausta ja surua ja monenlaista kipua – myös sydämelle... Mutta jotakin lämmintä ja ehjää toivoisi edes muistoina löytyvän jokaiselle. Myös lievitystä kaipaukseen, yksinäisyyteen, pettymyksiin ja huoliin. Sukupolvien saatossa, sen elämäntilanteissa ja elämäntehtävissä, on oma sisältönsä. On asioita, jotka siirtyvät sukupolvilta toiselle – kaiken keskellä – sisällöltään ja tehtäviltään samanlaisina. On perinteitä, joiden säilyttämisessä on tehtävää joka aikakaudelle. ”Kertokaa, lasten lapsille lauluin, himmetä ei muistot koskaan saa...” Esi-isien työn arvostus on yksi niistä lukemattomista asioista. Joulun Sanoma ja jouluun liittyvät perinteet ovat asioita, joiden merkitys ei vähene aikojen saatossa. Meille on syntynyt Vapahtaja! Joulun Iloa ja Rauhaa toivon jokaiselle!

Eläessämme ja ahertaessamme jokapäiväisissä toimissamme ja tehtävissämme, tahi vaeltaessamme luonnossa esim. sieni- tai marjakori käsisvarrellamme, emme varmastikaan ole monasti pysähtyneet ajattelemaan, että miltä juuri edessämme oleva maisemankohta; tie, polku, viljelysmaa, joki tai koko kylä tahi taajama näytti vaikkapa puolivuosisataa aikaisemmin. Vaikka olisimmekin katselleet näkymiä tuolloin, voimme tuskin aivan varmasti saada itsellemme ihan tarkkaa, tai edes summittaista muistikuvaa seudulla sijainneista asumuksista ja niissä elelleistä ihmisistä.

Teollisuuden, kaupan ja liikenteen lisääntyminen on lyönyt vahvan leimansa maiseman kuviin; teitä on parannettu, mäkiä tasattu ja mutkia oioitu. Monia rakennuksia on purettu uusien tieltä sekä syrjäkyllillä on peltojen ja tienvarsien metsittyminen puristanut entiset tiet ja polut tiukkaankin syleilyynsä ja saanut ne näyttämään kapeimmilta sekä näinmuodoin tehnyt entiset kulkuväylät ja niiden ympäristöt vaikeasti tunnistettaviksi.

– Olin menneenä kesänä ajatuksissani ja muisteloissani lapsuuteni maisemissa, kun kuljin yli viidenkymmenen vuoden takaisen koulutieni, n. 4:n km:n matkan Soukosta (Humalojalta) Stormin koululle.

Maiseman peruskuva on säilynyt jatkuvasti entisenä, ja tietkin ovat tuttuja, joskin em. metsittyminen sekä pelloilla, että tien varssilla on värittänyt entistä maisemankuvaa monin paikoin vaikeasti tunnistettavaksi. Monet mäet joista sai potkukelkalla hyvällä ”kaljamolla” mahtavat vauhdit ja mitkä olivat polkupyörällä ”rungan välistä” melko työläitä ylös polkea, näyttivät nyt kovin vaatimattomilta!

Palatessani muisteloissani taas koulutielle, yritin palauttaa mieleeni myöskin tien varren ”asuntoja”, sekä niiden asukkaita ja erityisesti koulutovereitani, joita taloista lähti aamuisin kohti Storminkylää. Pari silloista koulukaveriani asui kauempana Soukonperällä ja tulivat he aamuisin ”hakemaan” minua kouluun. Nämä peräkyllän pojat olivat Viitasen Pentti ja Karppasen Osmo. He olivat vuoden, pari minua vanhempia, mutta yhtä matkaa koulutietä kuljettiin. Soukon kylän hänniltä kävivät kouluun myös Suikin Pirkko ja Armi sekä Ollilan Pirkko. Muistamani mukaan he eivät kulkeneet kanssamme montakaan vuotta yhdessä ja poikakavereiden kanssa vielä siinä iässä enemmän oltiin

”punastumatta” yksissä, joten he ovat jääneet paremmin mieleen?! Nelisen saattaa metriä kuljettuamme tulimme Kettusen Oskarin ja Hildan kauppapuutarhalle. Yhtenä mieluisana tehtävänäni, ennenkuin Laineen Elli alkoi vakituisesti kantamaan postia, tuoda koulun jälkeen Kettusten posti Nurmen kaupalta, palveluksestani sain aina pikku palkan; karkkia, piparin tai muuta, erityisesti jos postin joukossa oli kirjeitä.

Kettuset myivät sittemmin tilansa Lehtikoisille. Heiltä kävi kaksi poikaa kaverinani kouluun, kunnes siirtyivät oppikouluun Vammalan kauppalaan. Minua kaksi vuotta nuorempi sisareni kulki myöskin yhtä matkaa Stormin koulussa, kunnes hänkin aloitti yhteiskoulun.

Tiemme kulki Nikkilän moision ja

Raimo Hanski

Koulutien varrelta

kivikkoisen koivumetsän välistä kohti Saarelan mäkeä, joka sai nimensä Väinö ja Hulda Saarelan asunnosta, mikä sijaitsi mäen kapeassa. Edellä mainituksa kivisessä koivikossa kasvoi keväisin valtavasti sini- ja valkovuokkoja, sekä myöhemmin kesällä kieloja. Monet kukkakimput sieltä kerättiin Äitienpäiväjuhlien sankarittarien mekon rintamuksiin kiinnitettäväksi! Jokaisella hyvälläkin asialla tahtoo myös olla ”varjo-puolensa”. Tämä kivikkoisen em. kukkamaa oli kyykäärmeiden erityisesti suosimaa pesimäaluetta, joten tarkkana ja keppi kädessä piti kukkienpoimijoiden olla vältyäkseen ikäviltä yllätyksiltä, joita kivien koloissa piileskeli! Kuljettuamme koulutietämme kilometrin verran kohti Evon kylää, kohosi vasemmalla puolella ihan tien laidasta mahtava ”Hiireskallio”, niinkuin sitä paikkakunnan murteessa kutsuttiin. Parikymmentä metriä korkean järkäleen nimi kartassa on Hiidenkallio, ja kerrottiin sen onkaloissa itse Hiiden asuneen?! Meitä poikia tarina kovasti kiinnosti ja monet kerrat tuli jokainen kolo ja onkalo tarkoin tutkituksi.

Kun olimme taivaltaneet edelleen n.

puolikilometrisen matkan yli peltoaukean, tulimme metsän laitaan, josta tie kohosi Törmän mäelle. Oikealla tien ja järven välissä oli Törmän riihi sekä muut talon rakennukset rinteessä oikealla puolella tietä, suurten kuusien katveessa.

Törmän talossa asui ”evakkona” suutari Jussi Päiväläinen, hänen poikansa Pauli kävi kanssamme muutaman vuoden koulua. Suutari Päiväläinen oli ammattinsa taitava käsityöläinen sekä innokas onkimies, niin kesällä kuin talvella.

Aikaisin kesäaamuisin näkivät töihinlähtijät Jussin istumassa veneensä perässä jonkin kaislikon tai karikon kupeessa. Samoin kerrottiin senaikaisena kalajuttuna Suutarin olleen niin ahventen tuttu, että ne, nähtyään jonkun muun avannon reunalla, sanoivat toisilleen, ettei se olekaan Päiväläisen Jussi! Ja uivat tiehensä.

Pauli oli innokas urheilija, joka oli useasti ”keulilla” kun hypättiin, heitettiin tahikka kilpailtiin jossakin muussa meidän poikien voimien koitoksissa. Hän oli muuten nykyisen korkeushyppytyylin edelläkävijä! Pauli ei tosin ylittänyt rimaa selkällä edellä, vaan hän ”sukelsi”

suoraan tuon esteen yli pää edellä! Kutsuimme tällaista suoritustapaa ”tiikerihypyksi”. Samalla puolen tietä, hieman lähempänä Evon ”keskustaa”, oli Lehtisen mökki, josta kävi kanssamme koulu Pentti-niminen hiljainen ja kiltti poika. Lehtisen ”yläpuolella”, kallion laella sijaitsi Yrjö Hannulan asunto, sieltä liittyi koulukkaiden joukkoon Matti-poika, josta tuli aikuisena VR:n asemapuutarhuri, joka huolehti rautatieasemien kukkaistutuksista. Järven rannassa, tien oikealla puolella oli Keikon talo. Täällä kävi kanssani samanlaisesti koulu Heimo sekä Aira, joka jatkoi opinnoitaan aina yliopistoon saakka! Kun jatkettiin matkaa kohti kylää, jäi rinteeseen oikealle pieni harmaa mökki, jossa asui Matti Salomaa nuoren vaimonsa kanssa. Asunnon paikalla oli myöhemmin joku Keikon talousrakennus. Koulutiemme vasemmalla puolella oli edelleen Prihtin huvila ja sen jälkeen pienen välimatkan päästä Korpelan Amandan pitkä punainen asunto, ihan tien vieressä. Korpelessa asui vuokralla autoilija Lauri Palomäki jonka poika Aulis oli koulu- ja nuoruusaikojeni parhaita kavereita. Hän antautui kirjapainoalalle ja oli faktorina mm. Helsingissä. Jatkaessamme koulumatkaamme nyt jo melkoisella

joukolla, liittyi sakkiin Valtasen Timo, joka asui korkean kallioisen Evon mäen päällä. Kun samalta harjulta, kilometrin verran lähempää määränpäättämme kipitti joukkoomme Hannulan Kaarina ja kun Ristimäen Aimokin oli liittynyt oppivelvollisten liutaan, olikin joukkomme täysilukuinen. Kaarinan kodin kohdalla, lähempänä Storminkylään vievää tietä oli Nikkilän talo ja sen vieressä, rajanaapureina Tuomola ja Junnila. Näistä, sen ajan "ökytaloista" ei ikäisiämme koululaisia ollut opintielle kulkemassa. Tuomolan talon kohdasta muistuu mieleeni sen aikainen "ilki-työ", kun Soukon kylän nuoret miehet eräänä heinäkuuisena yönä tansseista palatessaan laittoivat lauantaia niteetyt, maanantaiaamun heinämiehiä ootaneet heinät "talkoilla" seipäille ja tuumailivat pikkutakkeja päälle pukiesaan, että: "Mitähän Tuomolan Yrjö ja myöhemmin kyläläiset sanovat, kun heinät on menneet yöllä ittellään seipäille!" Sellaisiakin olivat pahanteot viisi vuosikymmentä taaksepäin!

– Koulutiemme jatkuu ohi Jaakolan ja Ikolan talojen ja parin mutkan jälkeen olimme Sahan ahteessa sekä paikkakunnan ainoan teollisuuslaitoksen Lindströmin sahan ja myllyn luona. Tämä laitos työllisti melkoisen joukon niitä paikkakunnan miehiä ja naisiakin, jotka eivät olleet itse viljelijöitä, käyneet "talloissa" töissä, tai polkeneet aamuisin pyörillään kauppalaan. Meille pojille saha oli "tärkeä kotimatkan etappi; siellä kuunneltiin salaa äijien juttuja ja autettiin joskus hieman "taapelin" teossakin, ainakin sen verran, että saatiin Lindströmin Roppelta (Rolfilta) uusi rima korkeushyppytelineisiimme. Lankkuvaunullakin lasketeltiin kiskoja pitkin, vaikka se olikin kiellettyä!

Sahan tuotteet vietiin Volvo kuorma-autolla Mäntyluotoon ja edelleen ulkomaille seilaaviin laivoihin lastattaviksi. Autoa ajoi Matti Lindström, tärkeänä apumiehenään Arvo Pohjola.

Kun oli "otettu" tien toiselta puolen Rautakallion asunnosta mukaan Mattipoika, jatkettiinkin mäkeä ylös. Puolivälissä ahdetta oli kivisilta, joka vei yli virtaavan ja kuohuvan joen. Yläjuoksun puolella sillan kupeessa oli Rautavan Topin paja. Tämäkin verstaas oli meille pojille ja miksei tytöillekin tarpeellinen, kun potkukelkasta katkesi jalas tai pyörästä "petaali". Silloin tarvittiin Seppä-Topin apua. Ja Topihan hitsasi osat toisiinsa, eikä se työ monta markkaa maksanut.

Kun olimme ohittaneet Saarion puunaisen saunan tienvarressa vasemmalla. Tulimmekin Turku-Tampere maantielle, joka meni halki Storminkylän. N. sadan metrin päässä risteyksestä oli jo-

en ja valtatie välissä Ylisen kahvila, jossa nuoret ja vanhemmatkin miehet istuivat lauantai- ja sunnuntai-iltaisain sekä ainakin kesäaikana arkipuhteinaikin; maistellen Loimaan kaljaa ja limonaadia, tupakoiden sekä pajatsoa pelaten, tahi muuten vain asioista ja asiattomista jutellen. Kyllä me poikasetkin joskus, kun saimme riittävästi taskurahoja, poikkesimme Ylisen Kallen kuppilaan juomaan Pyynikin Helmeä, Simaa tai Portterial!

Parin sadan metrin päässä tietä eteenpäin oli Nurmen Kauppa ja posti. Vielä vähän eteenpäin kuljettuamme ohitimme oikealla Pohjolan Ailin (?) pitämän puhelinkeskuksen. Sen takana joen toisella puolen oli meijeri. Vastapäätä meijeriä olivat rinnakkain sulassa sovussa molemmat Osuusliikkeet Keski-Satakunta ja Sastamala. Kivenheiton päässä viimeksimainitusta oli Pohjan Topin kauppa. Topi oli humoristinen vanhapoika, joka piti kauppaa vanha-piika-sisarensa avustamana. Muistan että Kauppias-Toivon bravuurinumero oli kun pieni lakriitsipötkön ostaja laski rahansa tiskille ja Topi laski: "Yksi, kaksi, toinen, kolmas. Neljä puuttuu, mutta tuo ensi kerralla!" Kyseinen musta makea makosi vanhan vitosen.

Pohjan kauppaa vastapäätä seisoi vanha meijeri. Siinä oli terveystisaren vastaanottotila ja yhden opettajan asunto. Ulkorakennuksessa oli Raesilan polkupyöräkorjaamo. Siellä meille joillekin onnellisille pojille tehtiin "Jätejoonaita" eli vanhoista osista koottuja polkupyöriä! Lienevätköhän nykyajan maastopyöriä omistavat poikaset yhtä onnellisia ja ylpeitä ajokistaan, kuin me olimme Joonaistaamme?! Tuskinpa vaan!

Vielä kerran kuljimme yli joen siltaa pitkin, ja heti sillan jälkeen kääntyikin tie koululle. Komeiden kivipylväiden välistä marssimme me Soukon ja Evonkylän ihmistaimet opinahjoomme, jossa meitä ohjasivat oikealle tielle ja tiedon suureen maailmaan seuraavat opettajat:

Ensin alakoulussa eli Tappilassa Sylvia Hanhinen (Hanhismamma), Martta Hella oli jo yläkoulun puolella, samoin kuin Aarre Lybeck, Eila Hiivala, Erkki Kärki sekä Aili Hannula, joka taitaa olla ainoa elossaoleva tästä kansankynttilöiden joukosta.

– Jos olen muistanut nimiä, paikkoja tai muita senkaltaisia vääriin, älköön siitä kukaan loukkaantuko. Sillä erehtymisenhän on inhimillistä ainakin viidenkymmenen vuoden takaisista asioista kertovassa, muistitietoon perustuvassa tarinassa. Kiitokset kaikille koulutovereilleni mukavista vuosista ja koulumatkoista, jos satutte tätä jutusteluani joulukuuseenne juurella lukemaan!

Aaro Mäkipää

Aattoilta

On Joulun Sastamalaan taas kerran tulollaan ja isät kirveinensä lähtee joulukuusta noutamaan. On äidit viikon leiponeet ja laatikoita paistaneet, rosollia laittaneet, kinkkuakin maistaneet; välillä esiliinan kulmaan hikipisaroita pyyhkineet. Lapset, vähän levottomat, totisina odottavat, koska saapuu aattoilta, vielä siihen pitkä tiima. Kuluu vielä tunti, toista, askarrellaan kaikenmoista. Isä lähtee katsoon talliin, ikivanhaan käytösmalliin hevosille appeen antaa. Vanhan turkin päälleen laittaa, naamarin ja karvakintaat. Lahjakontti selkään nousee, Joulupukki siinä kulkee porstuaan ja kepillään oven taakse koputtaa. Lapset rientää avaamaan, mutta eipä aikaakaan, kun äidin taakse karataan, sieltä turvaa hakemaan. Joululaulun laulamaan pyytää pukki lapsia, sitten alkaa jakamaan harmaaparta lahjoja, aristellen saapuu lapset niitä hältä hakemaan. "Missäs isä", huomaa vanhin. "Näin hänet äsken luona tallin", vastaa pukki, hymyilee, ja poistuu hiljaa eteiseen.

Joulun lapsi

Jeesuslapsi syntyi juuri. Enkelit näin ilmoitti. Kedon paimenet sen kuuli, luokse seimen kiiruhti. Siellä lapsi pienoinen nukkui päällä heinien.

Niin myös viisaat itämaan sanan saivat lapsesta ja kolmisiin lähtivät kulkemaan, kirkas tähti oppaanaan, he kohti vanhaa tallia.

Toivat kultaa tullessaan, mirhaa sekä hopeaa. Vaan eivät kaikki aarteet maan riitä koskaan korvaamaan sitä Joulun sanomaa, mitä lapsi saapui kertomaan.

Kirjoitettu on...

Kirjan museon ystävät r.y. järjestää luentoja kirjallisen kulttuurin alalta. Yhdistyksen kutsumana luennoi Vaasan maakunta-arkiston johtaja Arja Rantanen suomalaisen kirjoitustaidon yleistymisestä. Minulla oli ilo kuunnella hänen alustuksensa Kansallisarkistossa; tämä kirjoitus perustuu siihen.

* * *

Suomessa on kirjoitettu asiakirjoja keskiaikana, mutta kirjoitetun ja luetun tekstin pääjuuri syntyy noin vuonna 1543, jolloin Mikael Agricola julkaisee suurtyönsä ja esikoisensa, ABC-kirjan. Se ja Katekismus ovat pohjana uskonpuhdistuksen jälkeiselle luku- ja kirjoitustaidon opetukselle. Agricola ehdotti kaupunkien pojille ja tytöille tarkoitettujen koulujen perustamista ja tällä ajatuksella hän loi perustan kansanopetukselle.

Vaikka kirkonmiesten kansansivistysajatuksia täydensi myös Ruotsin keskushallinto, esimerkiksi Pietari Brahen ehdotuksina koulujen perustamisesta maaseudulle, niin vielä 1600-luvun lopulla 20 % suomalaista oli lukutaitoisia, vielä vähemmän oli kirjoittavia maanmiehiä. Luterilaistuneessa läntisessä Suomessa – varsinkin Turun hiippakunnassa – lukutaito oli vahvimmillaan, koska seurakunnat omaksuivat lukemaan opettamisen yhdeksi toimintamuodokseen.

Kristinuskon luterilainenkin haara on "kirjan uskonto" ja sen käytännön toteutuksen yksi keino oli opettaa kansaa lukemaan ulkoa. Vuoden 1626 kirkkolaki korostaa lukutaidon opetusta lukukinkerien avulla. Kinkereillä osoitettiin julkisesti (Katekismuksen) lukutaito, joka oli konfirmaation ohella edellytys pääsystä yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi. Kirjoittamaan opettaminen, siis itsensä aktiivinen ilmaisu kirjallisesti, oli kirkon mielestä toissijaista – ellei peräti arveluttavaa –; riitti että poika osasi kirjoittaa nimensä ja tyttö etunimensä alkukirjaimen. Kansan enemmistön mielestä kirjoitustaidon opiskelu tosin oli tarpeetonta, kun jo lukutaito oli tehnyt monesta 'kunnottoman' ihmisen.

* * *

1600-luvulla Ruotsin keskushallinnon asiakirjakulttuuria ryhdyttiin muuttamaan dokumentoivaan suuntaan. Aikaisemmin suurin osa Suomeen toimitetuista ehdotuksista ja käskyistä oli annettu suusanallisesti suomeksi, mutta painoarvoa saivat yhä enemmän ruotsiksi kirjoitetut virkakirjeet ym. asiakirjat. Ruotsi hivuttautui käytännön virkakieleksi ja -kirjoitukseksi. Uusi asiainhoitotapa edellytti ruotsin luku- ja kirjoitustaitoa, mutta kansan enemmistö ei osannut lukea äidinkieltäänkään. Esivallan ja alamaisten välillä ei ollut enää yhteistä sanaa: hallitsijan oli helppo johtaa kansaa, joka ei pysty ottamaan kirjallista tietoa vastaan eikä kykene osallistumaan tekstiä tuottamalla yhteiskunnalliseen elämään.

Tässä uudessa tilanteessa kirjoitustaidolla alkaa sittenkin ilmetä kansan keskuudessa "kysyntää" ja käytännön etua, vaikka aikaisemmin sen opettamisen yritykset oli tuomittu turhina ja kallina. Kirjoitustaitoinen voi toimia kääntäjänä, välittäjänä, välimiehenä viranomaisen ja kansalaisen välillä, edunvalvojana ja hakemuksen teki-

jänä. Rahvaan ja virkamiehen väliin ilmestyivät pitäjänkirjurit 1600-luvun alussa.

Heille oli sosiaalinen tilaus, mutta yllättäen myös laki takanaan; kuningas Kustaa Vaasa oli antanut talonpojille oikeuden palkata pitäjäkohtainen kirjuri eli kirjoitustaitoinen etumies. Pitäjänkirjurilaitos juurtui varsinkin varakkaampaan Länsi-Suomeen ja ainakin Pohjanmaalla oli 1800-luvun alussa melkein joka kunnassa jyvä- tai rahapalkkainen kirjuri. Yhteisten asioiden hoitajana ja edunvalvojana hän oli "kirkkoherran jälkeen pitäjän tärkein mies". Pitäjänkirjuri oli kansanedustaja, talonpojan etumies vaikkapa nimismiehen puheille mentäessä.

Kirjurijärjestelmä saattoi hidastaa kirjoittamisen oppimista tai itseopiskelua, koska ei ollut välttämätöntä tarvetta omalle kirjoitustaidolle. 1800-luvun alkupuolen henkinen ajatussuunta, romantismi, ajatteli sivistyksen – myös luku- ja kirjoitustaidon – turmelevan talonpoikaisuuden, heikentävän muistia ja tuhlaavan luonnonlahjoja. Näin kirjoittivat monet aikansa lahjakkaat vaikuttajat ainakin Mnemosyne-lehteen. Romantismi pesiytyi Suomen sivistyksen kehtoon, Turun yliopistoon...

Kirjoitustaidon yleistymistä vaikeutti kirkon ulkolukua painottava kanta, opettajien puute sekä talonpoikien haluttomuus maksaa lukutaidon opetuksesta. Kirjoitustaidon yleistymistä edisti kansanvalistusaate, joka henkisesti oli kansallisromantismin vastapeluri. Kirjurijärjestelmän kalleus edisti Itä-Suomessa välillisesti kirjoitustaidon opetusta; Kajaanin kihlakunnasta versoi J.K. Antell'in ajatus kirjurien palkan antamisesta perustettavien pitäjänkoulujen koulumestareille. Kirkossa taas 1800-luvun herätysliikkeet puhalsivat raikkaita tuulia rationalistisen teologian suuntaan – ja samalla suunnittelivat maaseudulle kansanopetusta antavia opistoja, Ruotsin mallin mukaan.

* * *

1800-luvulla esimerkiksi lisääntyvä kaupankäynti toi kuitenkin kirjoittamista; posti- ja rautatieliikenne toimivat osoitteen kirjoittamisen periaatteella. Kirjoitustaitoa edellyttäviä uusia ammatteja ja virkanimikkeitä kehkeytyi lisäarvoa tuottavaan yhteiskuntaan. Tekninen kehitys toi halvemman tehdasvalmisteisen paperin 1800-luvun loppupuolella, samoin sähkövalo, mustekynä ja kirjoituskone lisäsivät kirjoittamismahdollisuutta. Keskushallinto työnsi voimalla kansansivistysaatteen liikkeelle, kun keisari Aleksanteri II ehdotti senaatille vuonna 1856 maalaiskansakoulujen perustamista. Ehdotukseen otti kantaa pastori Uno Cygnaeus ja hänen ajatuksiaan mukaillen julkaistiin kansakouluasetus vuonna 1866. Suomeen oli saatu koululaitos, jonka tarkoitus oli opettaa lapset lukemaan sekä kirjoittamaan ajatellen ja ymmärtäen.

Mutta... isoäitini oli syntynyt vuonna 1886. Muistan kuinka hän tuli katsomaan kun yhteiskoululaisena tein kotehtäviä ja läksyjä. Hilda-mummo kertoi kerrankin että hän on käynyt vain koulun, jossa oppi lukemaan, laskemaan sekä kirjoittamaan nimensä. "Silti sain hyvän miehen ja hyvän elämän."

Veli-Matti Tapio

Vapaaehtoistyön monet kasvot

YK on nimennyt kuluvan vuoden kansainväliseksi vapaaehtoistoiminnan vuodeksi. Nimeämistä voidaan pitää hyvin ansaittuna, onhan vapaaehtoistyöllä esim. meillä täällä Suomessa pitkät ja ansiokkaat perinteet. Ilman tätä vapaaehtoistyötä esim. moni harrastustoiminta ja toiminnan mukanaan tuoma kansalaisten niin henkinen kuin ruumiillinenkin vireys olisivat aivan eri tasolla kuin nyt. Vapaaehtoistyön ikäkauma on myös entistä laajempi; tuttuja ovat monet ikäihmisten harrastepiirit ja lähes vauvaikäisten toiminnot.

Vapaaehtoistyöllä on oma suuri merkityksensä lähes kaikilla yhteiskunnan tasoilla. Merkityksestä saa jonkinlaisen kuvan esim. urheilujärjestöjen piiristä. Valtakunnallisen keskusjärjestön jäsenenä on yli 120 lajijärjestöä ja niissä jäseniä yli 1.1 milj. Kun tähän lukuun lisätään kulttuurijärjestöt, nuorisjärjestöt, vammaisjärjestöt, eläkeläisjärjestöt ja lukuisat muut järjestöt, voidaan olettaa, että lähes jokainen suomalainen kuuluu johonkin vapaaehtoisjärjestöön! Maatamme onkin osuvasti kuvattu yhdistystoiminnan luvatuksi maaksi; vastaavaa verkostoa ei löydy muualta. Mikä sitten on hyvin laajan vapaaehtoistoiminnan merkitys?

Vapaaehtoistyötä tarkastellaan useimmiten vapaaehtoistyön kohteena olevan ryhmän tms. kautta. Mutta vapaaehtoistyöhön osallistuvalla on toi-

minnalleen usein myös, voisiko sanoa, henkilökohtaisia syitä. Yleisimmin vapaaehtoistyötä ja sen arvoa tarkastellaan nimenomaan edellä mainitun ryhmän tms. kautta, vapaaehtoistyön suorittajan tuntemukset ja syyt työlle jäävät usein vähemmälle huomiolle.

Vapaaehtoistyöstä esille nousevat tällöin hyvin usein taloudelliset seikat, ts. vapaaehtoistyön rahallinen arvo. Se onkin varsin mittava; on laskettu, että pelkästään liikuntajärjestöjen piirissä tehtävä vapaaehtoistyö on arvoltaan useita miljardeja markkoja. On selvää, että mikäli julkinen hallinto, valtio ja kunnat joutuisivat vastaamaan omalla kustannuksellaan tästä kaikesta, se olisi käytännössä mahdotonta. Vapaaehtoistyössä korostuvat myös yleisesti hyväksytyt, yhteiskunnan omassa arvo maailmassa hyvin korkealle sijoittuvat arvot. Tällaisia ovat mm. terveys, hyvät ihmissuhteet, suvaitsevaisuus ja tasa-arvo. Vapaaehtoistyö eri muodoissaan ehkäisee niinkään tehokkaasti syrjäytymiskehitystä niin lasten ja nuorten kuin jo vartuneempienkin keskuudessa. Mutta vapaaehtoistyöllä on oma tärkeä merkityksensä myös työn suorittajan kannalta.

Vapaaehtoistyössä mukana olevalle toiminta tarjoaa monia hyviä ja perusteltuja syitä mukanaoloon. Ehkä perinteisin syy on se, että omat lapset harrastavat ja sitä kautta äidit ja isät ikään

kuin ajautuvat toimintaan mukaan. Tuttu tilanne varmasti useimmissa seuroissa ja yhdistyksissä. Vanhempien toiminta tällä tavoin on hyvin tarkoituksenmukaista ja taustayhteisöä hyödyttävää. Jo yksin taloudelliset syyt ovat useinkin riittävänä pontimena mukanaoloon; omalla toiminnalla voi merkittävästi alentaa tilojen käyttömaksuja, välinehankintojen kustannuksia ym. toimiminen vapaaehtoistyössä tarjoaa niinkään mahdollisuuden jatkuvaan itensä kehittämiseen mm. koulutuksen kautta. Usein tällainen koulutus antaa sisältöä ja taitoja myös työelämän pariin. Hyvin monille vapaaehtoistyö on antanut myös kokonaan uuden sosiaalisen ympäristön hyvine ihmissuhteineen. Erityisen arvokkaana tämä voi tulla esille esim. vammaisten ja vanhusten kanssa toimittaessa; toiminta voi kehittyä hyvän ja pysyvän ystävyden tasolle, jossa molemmat ovat saavana osapuolena.

Vapaaehtoistyöllä on siis hyvin monet kasvot ja monenlainen merkitys. Kaikelle vapaaehtoistyölle on kuitenkin yhteistä se, että nykyinen hyvin pitkälle teknistynyt ja automatisoitunut yhteiskuntamme ei kaikesta kehityksestä huolimatta tule toimeen ilman vapaaehtoistyötä. Toivoa sopii, että myös tulevat sukupolvet ovat vapaaehtoistyöhön valmiita ja näin omalta osaltaan turvaavat yhteiskunnan toimivuuden.

Panssarilaiva Ilmarinen oli rakennettu v. 1931.

Paula Koivula

Arvi Ala-Korpelan muistolle

*"Ei onnea meill' ole suurempaa
kuin suojata syntymämaata.
Sen rakkaita rantoja puolustaa
sen turva ja kunnia taata".*

Tänä vuonna syyskuun 13. päivänä tuli kuluneeksi 60 vuotta panssarilaiva Ilmarisen uppoamisesta Itämerellä. Tämän järkyttävän tapahtuman aiheuttama suru ulottui myös tälle seudulle, sillä Tyrvään Evon kylästä kotoisin oleva alikersantti Arvi Ala-Korpela oli siinä 271:n sankarivainajan joukossa, joka kaatui ja hukkui Ilmarisen mukana. Ilmarisella oli kaikkiaan n. 400 hengen miehistö.

Lähiomaisena mummini Amanda Ala-Korpela on saanut poikansa kaatumisesta 17. 9. 1941 päivätyn ilmoituksen:

Valittaen on minun ilmoitettava, että alikersantti Arvi Ala-Korpela, synt. 9. 4. 1916 on 13. päivänä syyskuuta kaatunut taistelussa isänmaan puolesta. Sankarivainajanne ruumista ei ole saatu pelastetuksi, mutta meren suureen hautausmaahan jääneenä hänet siitä huolimatta voidaan poissaolevana siunata oman seurakunnan sankarivainajien joukkoon. Kaatumisesta tehdään ilmoitus vainajan kotiseurakunnan kirkkoherranvirastoon.

Syvässä surussa lohduttakoon Teitä kaikkivaltias Jumala. Monissa maamme kodeissa saadaan näinä aikoina opetella rukousta: "Tapahtuukoon, Isä, Sinun tahtosi". Niin raskas menetys kuin Teille onkin rakkaanne menetys, lohduttakoon Teitä kuitenkin tieto, että sankarivainajanne miehenä seisoj paikallaan loppuun asti, antaen rakkaittensa puolesta suurimman uhrinsa, oman henkensä. Ja meidän toivomme on, että sodan ankarien kasvojen edessä sankarivainajanne oli oppinut pakenemaan turvansa elämän ja kuoleman Herraan.

Laivaston komentaja:

Kommodori: Eero Rahola

Pastori: Erkki Kansanaho

Kesämuistoja kansainväliseltä Lions-nuorisovaihtoleiriltä Karkun Päiväniemestä 31.7. – 9.8.2001

Obessa kesäiset muistelot Sastamalan Joululehden lukijoille onnistuneelta kansainväliseltä nuorisoleiriltä. Leiri oli Vammalan ja Karkun Lions-Clubien yhteisesti toteuttama.

Kirjoitukset ovat laatineet Italialainen Noemi Robiati Milanosta, Intialainen Shab Maulik Mumbaista sekä leirin suunnitteluun ja toteutukseen leaderinä osallistunut Suvi Hämäläinen Vammalasta.

Leirille osallistui 35 nuorta 21 maasta, leaderit Suvi Hämäläinen, Leena Aaltonen, Elli-Maija Mäkelä, Ville Heinonen ja Jaakko Vuorinen Vammasta sekä Hannu Liitsola Virkkalasta. Leirin johtajina toimivat Tuija Salmi ja allekirjoittanut.

Lämmin kiitos kaikille leirin hyväksi työtä tehneille!

Hyvää Joulua ja Menetyksellistä Uutta Vuotta kaikille Sastamalan Joululehden lukijoille!

Kuva 2.8.
Vammalan Urheilukalastajat opastavat kalastuksen nikseissä. Kuvassa etualalla oikealta Helen Kuuseoja Eesti, Kelly Oliseb Nigeria, Elizabeth Bake Nigeria, Rafika Guilouchi Ranska ja Carlotta Marinich Italia.

Leaderin muistelot 25.09.2001 Ahvenanmaa

Lupautuessani vetäjäksi Around the Lake-leirille vuosi sitten syksyllä minulla ei ollut lainkaan kokemusta vastaavien leirien järjestämisestä. Olin ollut leiriläisenä kahdella Lions-leirillä, mutta suunnittelu onkin aivan eri asia!

Minusta oli mielenkiintoista olla mukana leirin järjestelyissä alusta asti ja nähdä miten osaset pala palalta loksahitivat paikoilleen. Kukin mukana ollut toi jo suunnitteluvaiheessa esille omat erityisalansa ja kiinnostuksen kohteensa, ja tehtävät jaettiin sen mukaan mitä kukakin parhaiten osaa. Oli hyvä, että järjestelyissä oli mukana hyvinkin erilaisia ihmisiä – kokouksissa saimme jo esimakua työskentelystä yhdessä ja opimme kuuntelemaan toistemme ehdotuksia ja mielipiteitä. Jälkeenpäin ajatellen vasta huomaan miten valtavasti kaikenlaisia pikku yksityiskohtia oli hoidettava ennen varsinaista leiriä.

Mahtokohan Mattikaan, vaikka olin leirin johtaja, olla selvillä kaikista lampun vaihdoista, lattian kuurauksista, ja laastarivaraston täydennyksistä?

Saapuessani leirin alkamispäivää edeltävänä iltana Päiväniemeen tajusin tullessi aivan eri maailmaan, kuin se mistä olin lähtenyt kaksikymmentä minuuttia aikaisemmin. Koko kymmenen päivää kestänyt touhu ja tohina oli käynnissä jo silloin, ja alkuun katselin vain ympärilleni suu auki, enkä osannut ryhtyä oikein mihinkään. En vieläkään muista mitä tein sinä iltana, mutta seuraavana aamuna kaikki lähti sujumaan jo paljon paremmin. Sain myös huomata, että olin aivan suotta jännittänyt leirin vetäjien yhteistyön sujumista – emme olleet olleet kertaakaan koolla koko porukalla! Kuitenkin alusta lähtien tuntui kuin olisimme tunteneet toisemme jo vuosia. Oli todella mukavaa työskennellä niin nauravaisen ryhmän kanssa! Välillä nauru taisi kyllä olla väsyneen kikatusta... Vaikka leiri on aina

rankka leiriläisillekin, niin huonosti nukutut yöt, aikaiset herätykset ja reipasvauhtinen ohjelma ovat vielä rankempia leirin vetäjille, koska heillä on vastuu leiriläisistä ja ohjelman onnistumisesta.

On ollut valtavan hienoa saada leiriläisiltä positiivista palautetta ja kiitosta. Se saa tuntumaan ettei työ ole mennyt hukkaan. Olen aina ollut ehkä liiankin innokas mainostamaan Suomea ja suomalaisuutta ulkomaalaisille ystävilleni, mutta mielestäni meillä on täällä niin paljon kertomisen arvoista, etten yksinkertaisesti voi pitää suutani kiinni. Tällainen leiri on yksi varsin hyvä keino kertoa suomalaisuudesta, ja uskon että jotakin siitä onnistuimme välittämään leiriläisille. Saunailtojen suosioista päätellen ainakin yksi suomalaisuuden tavaramerkki matkasi tänä kesänä yli kahteenkymmeneen maahan eri puolilla maailmaa!

Suvi Hämäläinen

Vpl. Pyhäjärvi

– Pinta-ala 521.6 km², josta peltoa 8580 hehtaaria.

– Pyhäjärvellä oli asukkaita vajaa 8000 henkeä, joista vajaa 200 henkeä oli ortodokseja, lähinnä Riiskassa ja Konevitsassa.

– Kyliä oli virallisesti 44 kpl, joista ainoastaan kaksi ei rajoittunut Laatokkaan tai muuhun järveen tai lampeen. Laatokan rantaa oli lähes 40 km.

Pyhäjärvi

– Pyhäjärvi järvenä on hevosenkengän muotoinen, jonka pituus on 13 km.

– Sakarasta toiseen 20 km.

– Ympärysmitta noin 50 km.

– Korkeus merenpinnasta 19 m.

– Suuri syvyys 30 m.

– Ainoa laskujoki Pikojoki.

Konevitsa

– Konevitsan luostari oli saari, jossa oli 5 kirkkoa.

– Peltoa oli 42 hehtaaria.

– Luostari oli perustettu 1392, erakko Arsenin toimesta. Arseni kuoli 12. 6. 1444.

– Luostari oli autiona 1610–1716. Se sai luostarioikeudet takaisin 1716.

– Jälleenrakennus aloitettiin taas 1799. Syyskuun 3. pv tuotiin Jumalan äidin pyhä kuva takaisin Konevitsaan. Päivästä tuli jokavuotinen juhlapäivä.

– Toinen suuri juhlapäivä on luostarin suojeluspyhimyksen Pyhän neitsyen eli Pyhän Marian päivä heinäkuun 10. päivänä.

– Vuodet 1807–1823 olivat luostarin kukoistusaikaa, jolloin se rakennettiin täyteen laajuuteensa. Vuosina 1859–1884 rakennettiin Marian kirkko Papinlahteen sekä 2-kerroksinen kivinen hotellirakennus.

– Luostarissa oli parhaimmillaan noin 200 munkkia.

– Lisäksi saarella oli armeijalla pohjois- ja eteläpatterit ja RT-3 esikuntineen.

Sortanlahti

– Sortanlahti oli erikoinen kylä mo-

Muistokivessä teksti: Tässä sijaitsivat Pyhäjärven kirkko ja hautausmaa 1765–1940.

nessakin mielessä. Sille oli suunniteltu oma vaakunakin jo vuonna 1891. Samoin oli silloin jo tehty ruutukaava-asema kaava 151 taloa varten. Lisäksi siellä oli satama ja tulli, joka oli ainoa Laatokalla ollen vilkkaimmillaan Suomen toiseksi vilkkain laivaluvun perusteella.

– Aallonmurtajan pituus oli 320 m, rikotuista kivistä valmistettu.

– Majakka sijaitsi aallonmurtajan päässä. Valon korkeus 9.45 sm vedestä. Se näytti punaista ja valkoista valoa. Lisäksi siellä oli ilmatieteellinen havaintoasema.

– Viinatehdas purettiin 1870-luvulla ja koneet siirrettiin Taubilan kartanoon.

– Tiilitehdas teki suuressa määrin tiiliä.

– 1908 jaettiin tontteja 50 vuoden vuokra-ajalla. Tontit oli 40 x 60 m, kortteliin kuului 8 tonttia, katujenleveys oli 20 m.

– Rautatietäkin suunniteltiin Myllypellosta Sortanlahteen.

– Sortanlahden viimeinen pormestari oli Heikki Kuronen.

– Kauppoja oli Hjalmar Kajanterilla - Kalle Kajanterilla - Sortanlahden Osuuskauppa ja Ala-Vuoksen Osuuskauppaliikkeellä.

– Huuhkan matkustajakoti ja puhelinkekus ravintola Lempi Mäkisalalon matkustajakotiin oli sijoitettu kunnan toisen kättilön asunto ja äitien ja lasten neuvola.

– Sortanlahden kansakoulu oli rakennettu valtion varoilla ja opettajan palkka maksettiin aluksi luonnontuotteissa. Tämä johtui siitä, että koulun perustamista puuhasi valtion omistaman Vernitsan hovitilan hoitaja B. Alftan. Myöhemmin koulu siirtyi muiden koulujen tapaan kunnan omistukseen. Alakoulun opettajana toimi lukukaudella 1936–1937 neiti Kylli Haarni. Hänet tunnettiin myöhemmin Kylli-tätinä.

– Taksejakin oli Onni Humalalla, Lylanderilla ja Juho Laakastolla.

Taubilan kartano

– Paroni Freederickszin omistamaan Taubilaan kuului 3500 hehtaaria maata. Karl Fazer osti tilan 1918, ja myi siitä osan Suomen valtiolle asutustarkoitukseen. Taubilan pinta-alaksi jäi enää 1124 hehtaaria. Fazerin omistuksessa kartanoa kunnostettiin monella tavoin. Se tuli tunnetuksi maa- ja kotieläintalouden, kuten myös hedelmä- ja kasvi-tarhatuotteistaan.

Vpl. Pyhäjärven luterilaisen seurakunnan kirkot

Ensimmäinen kirkko Pyhäjärvellä on ollut ainakin jo v. 1634. Toinen, suurempi, vihittiin käyttöön 4.12. 1765. Tyyliältään kirkko alkuperäisessä asussaan edusti savo-karjalaista ristikirkkoa. Tämä kirkko paloi talvisodan päättyessä. Sisäkuva kirkosta 1930-luvulla.

Alttaritaulu

Varsinainen alttaritaulu kirkkoon saatiin vasta 1889 rovasti Zittingin perillisten lahjoituksena. Taulun maalasi rouva Aleksandra Sältin. Aiheena on "Tulkaa minun tyköni kaikki".

Talvisodan päättyessä, ennen kirkon paloa, alttaritaulumaalaus oli leikattu irti, kääritty pakettiin ja matkasta kärsineenä se myöhemmin löytyi jostain siirtoväen varastosta. Käärö toimitettiin Tyrvään seudun Museoon, jossa Esko Pietilä sitä hoivaili. Vuosien kuluttua Pyhän Säätiön toimesta, puolalaisen asiantuntijan voimin, taulu kunnostettiin. Uusiin kehyksiin asetettuna tälle kauniille alttaritaululle löytyi arvoisensa paikka Huittisten kirkosta. Huittinenhan on yksi pyhäjärveläisten sijoituskuntia.

Kuvassa kunnostettu alttaritaulu.

"Evakkoseurakunta" ja sen arvokkaita esineitä

Kirkonkellot

Pyhäjärven kirkon kelloista saisi pitkän tarinan. Tässä kerrotaan vain vanhimmasta, joka on vuodelta 1634. Kellon lahjoitti Pyhäjärven ensimmäiseen kirkkoon Käkisalmen läänin maaherra Späre. On ihmeellistä, että tämä seurakunnan perustamisajalta peräisin oleva kello on säilynyt vuosisatojen ja monenlaisten vaiheiden läpi näihin päiviin asti.

Kello on nähnyt ympärillään riehuvia uskonsotia, isonvihan kärsimykset ja hävitykset. Nähnyt kirkkoherran pakenevan ja kappalaisen saavan surmansa. Se on soittanut lohtua ja tulevaisuuden uskoa lahjoitusmaakauden ahdingossa eläville talonpojille.

Kun tulipalo hävitti temppelein, löytyi

kello lumihangesta Pieksämäen asemalta. Siitä alkaen se on kulkenut evakkoseurakunnan jäsenten mukana. Tilapäistelineeseen asetettuna se kutsui pyhäjärveläisiä Tyrvään kirkkoon "kihupyhän" viettoon 18. 6. 1948.

Kuvassa Arvo Ijäns on juuri soittanut juhlaväen Huittisten kirkkoon vuoden 1949 "kihupyhänä".

Kellon varsinainen säilytyspaikka on Tyrvään seudun Museo, Vpl. Pyhäjärven osasto.

Siellä se on tänäänkin muistuttamassa jokavuotisista Pyhäjärvi-juhlista, jotka kesällä 2002 pidetään Vammalassa.

Kuvat: Vpl. Pyhäjärvi-Säätiön arkistosta

Asiatiето: Vpl. Pyhäjärvi, kappale kannakselaisvaiheita, kirjoittanut Impi Viika.

Nuoret mukaan kuntien kehittämistyöhön

Suomessa on syntynyt runsaasti viime vuosina erilaisia nuorten osallistumishankkeita. Nuorisovaltuusto, nuorisoparlamentti tai nuorisofoorumi alkaa olla kohta lähes puolessa maamme kunnista. Valtakunnallisesti näitä osallistumishankkeita on koordinoitunut Suomen nuorisotyön Allianssi ry ja Kuntaliitto. Valtakunnallisesti nuorilla on myöskin Nuoret Vaikuttajat ry -niminen yhdistys.

Nuorisovaltuuston perustaminen Vammalassa

Vammalan kaupunki teki hyvän päätöksen ottamalla toimintansa suunnittelemaan ja päätöksen tekoon uuden voimavaran – nuoret.

Nuorisovaltuuston perustaminen lähti liikkeelle valtuustoaloitteella. Nuorisotoimi valmisti asiaa ja vapaa-aikalautakunta teki esityksen kaupunginhallitukselle nuorisovaltuuston perustamisesta ja nuorisovaltuuston vaalia koskevista ohjeista. Kaupunginvaltuusto hyväksyi nuorisovaltuuston perustamisen kokouksessaan toukokuussa 2000. Vapaa-aikalautakunnalle annettiin tehtäväksi tarkempien määräyksien ja ohjeiden antaminen tarvittaessa.

Vaalia varten perustettiin keskusvaalilautakunta, jonka puheenjohtajana toimi vapaa-aikalautakunnan puheenjohtaja ja sihteerinä nuorisotoimenjohtaja. Keskusvaalilautakunnassa oli jäseninä koulujen vaalitoimikuntien puheenjohtajat ja nuorten edustaja.

Vaalit oli tarkoitus pitää 17.–18. 10. 2000 niissä kouluissa joissa on oppilaina 1984 ja 1985 syntyneitä vammalalai-

Vammalan ja Valkeakosken nuorisovaltuustot ottivat mittaa toisistaan sali-bandyottelussa Donitsi-areenalla. Tulos ystävyysotteluun sopiva 5–5.

sia nuoria. Nuorisovaltuuston jäsenmääräksi oli päätetty 17 ja toimikaudeksi kaksi vuotta 2001–2002.

Ehdokkaita vaaliin ilmoittautui vain kahdeksan nuorta. Keskusvaalilautakunta teki vapaa-aikalautakunnalle esityksen, että varsinaista vaalia ei järjestetä ja nämä kahdeksan nuorta tulee valittua Vammalan ensimmäisen nuorisovaltuuston jäseniksi vuosille 2001–2002.

Nuorisovaltuuston jäseniksi tulivat Hanna Koskinen, Ulla Kuparinen, Elina Laine, Sami Salminen, Anne Savolainen, Johanna Suomalainen, Jaana Telilä ja Jukka-Pekka Ylitalo.

Vapaa-aikalautakunta teki samalla myöskin päätöksen, että seuraavissa

nuorisovaltuuston vaaleissa saavat osallistua 14–17-vuotiaat vammalalaiset nuoret ja nuorisovaltuuston jäsenmääräksi tulee 11.

Nuorisovaltuuston toiminta käynnistyi

Nuorisovaltuusto kokoontui kaksi kertaa jo vuoden 2000 lopulla. Ensimmäiseksi oli järjestäytymiskokous. Nuorisoparlamentin puheenjohtajaksi valittiin Anne Savolainen ja varapuheenjohtajaksi Ulla Kuparinen sekä sihteeriksi Johanna Suomalainen. Kaupunginvaltuuston kokouksiin nuorisovaltuustosta valittiin Jaana Telilä ja Jukka-Pekka Ylitalo. Nuorisovaltuusto nimesi edustajansa myöskin eri lautakuntiin.

Kaikki nuorisovaltuuston jäsenet saivat kaupunginvaltuuston esityslistat.

Seuraavana asiana nuorisovaltuustolla oli toimintasääntöjen tekeminen. Sääntöjä valmistelemaan valittiin toimikunta, jonka esitys meni sitten nuorisovaltuuston käsittelyyn ja edelleen vapaa-aikalautakunnan hyväksyttäväksi.

Nuorisovaltuuston esittely nuorisolle tapahtui Vammalan Seukulla Äkson tapahtumassa itsenäisyyspäivän aattona.

Nuoret mukana seminaareissa ja työryhmissä

Vammalan kaupungilla on valmistelussa lasten ja nuorten hyvinvointiselvitys. Selvitystä laatimaan on nimetty eri alojen edustajista koostuva työvaliokunta ja ohjelmaryhmä, jossa on mukana työ-

Ottelun jälkeen yhdessäoloa jatkettiin nuorisotalo Pilvessä.

valiokunnan lisäksi kaupungin päättäjien edustajat. Helmikuussa pidettiin Sylvään koululla hyvinvointi-seminaari, johon myöskin nuorisovaltuuston jäsenet osallistuivat.

Vammalan kaupungilla on käynnistynyt osallisuushanke Tulevaisuuden Vammala 2010.

Sylvään koululla pidettiin toukokuussa seminaari, jonka ryhmätöskentelyssä nuorisovaltuuston jäsenet olivat tärkeässä osassa antamassa nuorten näkökulmaa. Seminaareja nuorisovaltuuston jäsenille on tulossa jatkossakin.

Nuoret haluavat muutakin kuin seminaareja ja kokouksia

Vammalan nuorisovaltuuston ensimmäinen vuosi on painottunut paljon kokouksiin ja seminaareihin. Kaupungin tulee antaa nuorille mahdollisuus järjestää myös toiminnallisia tapahtumia. Nuorisovaltuustolle esitetty 10.000 euron määräraha voi mahdollistaa nuorten tapahtumien järjestämisen ensi vuonna.

Kajaanissa keväällä pidettyyn valtakunnalliseen Nuppi-tapahtumaan osallistui kaksi nuorta Vammalasta. Vammalan ja Valkeakosken nuorisovaltuuston kesken on syntynyt yhteistoimintaa. Vammalalaiset ovat käyneet Valkeakoskella ja valkeakoskelaiset Vammalassa.

Kesällä nuorisovaltuusto järjesti nuorille Vammalan ympäri pyöräilytapahtuman. Tapahtumasta saadun hyvän palautteen vuoksi tapahtuma järjestetään varmaan ensi kesänäkin.

Tänä syksynä nuorisovaltuusto järjestää Sylvään koulun 8. ja 9. luokkalaisille täydennysvaalit, että saadaan nuorisovaltuustoon edustajat myöskin Sylvään koulusta.

Nuorisovaltuuston kotisivuja suunnittelemaan on valittu työryhmä. Nuorisovaltuuston ohjelmaan ensi vuonna on suunnitelmassa kansainvälistä toimintaa. Ystävyyskaupunki Halden on ollut kiinnostunut Vammalan nuorisovaltuuston toiminnasta.

Nuorisovaltuuston tehtävänä on tuoda nuorison näkemykset kaupungin suunnitteluun ja päätöksen tekoon. Kaupunginvaltuustossa nuorisovaltuuston edustajilla on läsnäolo- ja puheoikeus.

Lautakunnista sivistyslautakunta ja vapaa-aikalautakunta kutsuvat nuorisovaltuuston edustajat kaikkiin kokouksiinsa. Toiset lautakunnat kutsuvat nuorisovaltuuston edustajat asioiden mukaan. Kokemukset nuorisovaltuuston toiminnasta jo yhden vuoden jälkeen ovat erinomaisen hyvät.

Tästä on hyvä jatkaa kohti Tulevaisuuden Vammalaa 2010.

Varilan kansakoulun I ja II luokka vuonna 1960. Opettaja Lumikki Laukkamen. Kirjoittaja seisomassa toisena vasemmalta.

Jari Nurmi

Vauhdin hurmaa koulutiellä 40 vuotta sitten

Elettiin tammikuun alkupuolta vuonna 1961. Olin aloittanut kouluni edellisen vuoden syksyllä Varilan uudessa kansakoulussa opettaja Lumikki Laukkasen hoivissa 6-vuotiaana. Kunnanlääkäri Kosti Myllykosken tarkastuksessa oli todettu, että poika oli riittävän isokokoinen vähän vanhempien joukkoon tappeluissa pärjätäkseen. Niin oli mennyt syksy ja tullut jouluku. Yhtä ja toista päähän oli tarttunut. Lukemaankin olin oppinut, jopa niin, että minut oli pantu kuusijuhlan joulukuvaelman kertojaksi tehtävänä lukea kultaisella paperilla päällystetystä kirjasta jouluvankeliumi. Tästä en kyllä oikein pitänyt, muut pojat kun olivat päässeet pyyheliinapäisiksi paimeniksi aamutakkeineen.

Näin oli sitten tullut uusi vuosi ja tammikuu. Edessä oli 7. syntymäpäiväni. Olin tulossa lailliseen oppivelvollisuusikään. Ilmassa oli odotuksen tuntua. Olivathan tällaiset merkkipäivät omalla kohdallani tavallista harvinaisempia, kun ei etunimellenikään ollut almanakkaan vielä tähän mennessä järjestetty asianmukaista paikkaa.

Tällaisessa tilanteessa olin eräänä päivänä palaamassa koulusta kotiin

potkukelkkoineni vanhaa Narvantietä pitkin. Suuri tyttöjoukko koulutoveritani kulki samaan suuntaan, mutta vain minulla oli kelkka. Matkalla tultiin hetkeksi toisen koulupiirin alueelle, jossa asuivat kulmakunnan kuuluisimmat tappelukaverit. Tultiin Haaranmäkeen, koko koulutieni parhaan kelkkamäen päälle. Sieltä tie lähti voimakkaaseen ja samalla mutkaiseen laskuun, joka päättyi vasta tultaessa päätielle, entisen Lindholmin, sittemmin Satosen kaupan ja kioskin kohdalle.

Siellä, pikku pojan mielestä hurjan mäen huipulla, mieleeni iski yhtäkkiä ikään kuin hienokin ajatus, jonka sitten sanoin kelkan ympärillä parveillelle tyttöjoukolle: "Hypätkää minun kelkkaani koko porukka!" Niinpä sitten peräti viisi tyttöä ahtautui kelkkaan, toiset istumaan sylkkäin, toiset jalaksille. Sitteen potkaisin kuuden hengen kelkkani täyteen vauhtiin. Keli oli loistava. Vauhti kiihtyi. Ilmavirta suhisi karvalakin liepeillä. Tyttöjoukko kiljui riemusta. Vauhdin hurma valtasi. Niin tultiin hurjaa vauhtia mäen juurelle, jossa tyttöjoukko sitten purkautui kelkasta. Siinä mielentilassa ajatukseni yhdistyivät toiseen ajankohtaiseen asiaan. Vähää-

kään miettimättä huusin: "Tulkaa kaikki huomenna minun syntymäpäivilleni!"

Näin oli syntymäpäiväkutsu lausuttu. Tyttöjoukko hajosi. Kukin poikkesi omalle kotipolulle. Äskeinen tunnelma hävisi yhtä nopeasti, kuin se oli tullutkin. Samassa tajusin, että tuollainen kutsu oli peräti harkitsematon teko. Mitä olinkaan tehnyt? Olin kutsunut viisi tyttöä syntymäpäivilleni – joka oli siinä iässä kyllä varsin kyseenalaista – ja mikä kaikkein pahinta, en yhtään poikaa. Tilalle tuli katumuksen tunne.

Tulin kotiin syvän masennuksen vallassa. Kerroin äidille murheeni. Hän lohdutti, niin kuin aina. Pian asian tiesi muikin perheväki. Kuten odottaa saattoi, isot siskot panivat asian pilkaksi. Pian sen varmaan tietää koko kylän poikaporukka, ajattelin. Nyt olivat hyvät neuvot kalliita. Jotakin oli nyt tehtävä ja äkkiä. Kutsua ei voinut peruuttaa. Oli keksittävä muuta. Niin oivalsin, että ainoa konsti selviytyä tästä tukalasta tilanteesta oli kutsua syntymäpäiville myös poikia. Mutta ilta oli jo käsillä, aikaa oli jäljellä perin vähän. Niinpä ainoa oljenkorteni oli enää lähinaapurin poika, Koivulan Markku. Hänet ehdin kutsua. Oli edes yksi, joka pelastaisi minut kasvojeni menettämiseltä poikajoukossa. Hän oli sentään muutaman vuoden vanhempikin, että melkein vastasi kahta oman ikäistäni. Näin valmistauduttiin juhlaan. Isot siskot tekivät oikein kakunkin.

Syntymäpäivä koitti. Kaikki viisi kutsuttua tyttöä saapuivat ajallaan, kukaan ei edes ollut estynyt. Mutta onneksi paikalle saapui myös Markku, koko tilaisuuden pelastaja. Kakku oli varmasti hyvää, sitä en muista, mutta sen muistan, millainen oli tunnelma. Lopulta onneksi juhlat olivat ohi. Näin suuresti odottamastani 7-vuotispäivästä jäi päällimmäiseksi sellainen maku, etten seuraavina vuosina syntymäpäivieni viettämistä edes harkinnut.

Tällaiset lapsuuden tapahtumat ovat vanhemmiten mukavia muistella. Parasta huumoriahan on, kun itselleen osaa nauraa. Samalla palaaminen ajassa taaksepäin auttaa muistamaan, miten valtavan suuria ovat pienenkin ihmisen murheet. Näin oli pieni ihminen oppinut, että elämässä tarvitaan malttia ja harkintaa eikä tule elää hetken mieli-johteiden mukaan. Vielä myöhemmin se on muistuttanut siitä, että elämässä ei kannata ylipäätänsä mitään laskea hetken hurman varaan. Ja näin pappina pääsen tässä ajatuskulussani lopulta siihen mihin tähtään, jonka lukija ymmärtää sanomattakin. Elämä on viisainta rakentaa varmemman päälle. Siitähän meille viime kädessä joulun sanomassakin julistetaan.

Vapaaehtoisjärjestöillä iso rooli Vammalassa

Vammala on pieni kaupunki, jossa seurat ja yhdistykset toimivat vapaaehtoistyön pohjalta talkoovoimin. Meillä ei ole varaa ylläpitää kunnallista teatteria tai rahoittaa liigatason ammattilaisjäkkiekkajoukkuetta. Onneksi liikunnan ja kulttuurin edistämiseksi rahalla on sittenkin vain rajallinen osuus. Paljolti kyse on aktiivisten ihmisten toiminnasta, joka toki helpottuu jos kunta pystyy luomaan edellytyksiä harrastustoiminnalle.

Seurojen ja yhdistysten tekemä työ on Vammalan kannalta erittäin arvokasta. Hyviä puolia on useita. Nuorten saaminen ohjatun harrastustoiminnan piiriin, on se sitten mitä tahansa, on erittäin tärkeää. Samoin aktiivisten yhdistysten Vammalalle tuoma imago-hyöty on merkittävä. Nykyajan ihminen haluaa asua paikassa, jossa tapahtuu. Mielenkiintoinen harrastusmahdollisuus omalla paikkakunnalla lisää asumisviihtyisyyttä ja saattaa olla jopa peruste muuttaa paikkakunnalle.

Vammalalaiset yhdistykset ja seurat voi jakaa karkeasti kahteen ryhmään. Toiset ovat omalla alallaan niin merkittäviä, että ne tuovat paikkakunnalle valtakunnallisia suurtapahtumia tai näkyvät jatkuvasti valtakunnan mediassa. Toiset taas keskittyvät toimimaan täällä omassa piirissä. Molempien työ on tärkeää, mutta ensimmäisen ryhmän seurat ja yhdistykset tekevät sen, mistä Vammala tunnetaan.

Suurtapahtuman jättämä markkamäärä on huomattava

Valtakunnallisten suurtapahtumien yhteydessä puhutaan myös varsin suurista markkamääristä. Suurtapahtumien joukossa Vanhan Kirjallisuudenpäivät on aivan omassa kategoriassaan. Se on ainoa vammalalainen tapahtuma, joka vuosittain tuo tuhansia ulkopaikkakuntalaisia Vammalaan ja näkyy kaikissa valtakunnan tiedotusvälineissä. Kaupunki toki myös panostaa VKP:n toimintaan, mutta saavat hyödyt ovat

panostukseen nähden erittäin suuret, kuten yhdistysten järjestämässä toiminnassa yleensäkin.

Onneksi VKP ei ole yksin. Sastamala Gregoriana pyrkii nousemaan sen rinnalle merkittävänä kansallisena kulttuuritapahtumana. Unohtaa ei sovi myöskään teatterin merkitystä. Vammalan teatterin ja kesäteatterin katsojajoukossa on myös paljon ulkopaikkakuntalaisia. Vammala tunnetaan myös aktiivisena musiikin harrastuspaikkakuntana.

Urheilun puolella lentopallo on ylitse muiden. Vuodesta -67 lähtien Vammalassa on pelattu lentopalloa joko toiseksi korkeimmalla tai korkeimmalla sarjatasolla. Vertailukelpoisista paikkakunnista ainoastaan Pieksämäki voidaan suomalaisena lentopallokeskukseksi rinnastaa Vammalaan. VaLePan pelaaminen korkeimmalla tasolla tuo Vammalalle jatkuvaa näkyvyyttä urheiluväen keskuudessa. Tämä näkyvyys entisestään paranee valtakunnallisen urheilukanavan myötä, johon lentopallo tulee yhdeksi päälajeista.

VaLePan lisäksi Vammalassa on useita urheiluseuroja, jotka järjestävät säännöllisesti merkittäviä alueellisia tai valtakunnallisia tapahtumia. Suurista urheiluseuroista tähän joukkoon voi ainakin laskea VsV:n, Suunta-Sepot, VaPS:in, Naisvoimistelijat, Urheiluautoilijat, Vammalan Seudun Ampujat ja salibandyseura Ropon. Kuntoliikunnan puolella merkittävää työtä tekevät Kuntourheilijat ja Satakunnan kansansoutu, joka tuo joka vuosi Suomen toiseksi suurimman soutu tapahtuman Vammalaan.

Näiden lisäksi Vammalassa toimii muutamia pieniä seuroja, jotka jatkuvasti järjestävät oman lajinsa SM-tason tai jopa PM-tason kilpailuja. Trialia ajetaan Vammalassa joka vuosi korkealla tasolla, samoin shakissa SM-kilpailu on pikemminkin sääntö kuin poikkeus. Lisäksi monissa pienissä lajeissa vammalalaiset urheilijat ovat saavuttaneet runsaasti valtakunnallista menestystä ja si-

SM-viestit 1998.

ten myös näkyvyyttä, näitä ovat esim. taekwondo, tennis, beach-volley ja judo.

Yksittäisen tapahtuman merkitys paikkakunnan elinkeinoelämälle on huomattava, jos kyseessä on massatapahtuma. Periaatteessa on yhdentekevää minkä asian varjolla väki Vammalaan kokoontuu, lähes yhtä lailla vierailijat kuluttavat hotelli- ja ravintolapalveluita, sekä asioivat paikkakunnan liikkeissä. Nimenomaan tästä näkökulmasta katsottuna jokainen sellainen seura tai yhdistys, joka saa tänne järjestettäväkseen merkittävän valtakunnallisen tapahtuman on ison kiitoksen ansainnut.

Lajina, joka tuo Vammalaan paljon ulkopuolisia harrastajia, golf on aivan omassa luokassaan. Yli tuhannesta jäsenestä valtaosa asuu Vammalan ulkopuolella. Heidän lisäksi kentällä vieraillee satoja vieraspelaajia ja Lakesiden golf-kenttä nauttii korkeaa arvostusta golffaajien piirissä valtakunnallisesti. On aivan oikein, että Vammalan kaupunki on edesauttanut golf-kentän ke-

hittymistä osallistumalla alikulun rakentamiseen. Golfin kokonaistaloudellista merkitystä Vammalalle on hyvin vaikea arvioida, koska se ulottuu jo niin laajalle, esim. kesäasuntojen kiinnostuksen kasvuun kentän läheisyydessä.

Kaikki riippuu aktiivisista ihmisistä

Yhdistystoiminta on usein aaltoliikkeistä, välillä mukana on runsaammin joukkoa ja välillä taas valitettavan vähän. Usein avaintekijät kasaantuvat isommassakin seurassa muutamille yksittäisille henkilöille. Näiden henkilöiden jaksamisesta, kyvystä seurata aikaansa ja uudistua, sekä taidosta löytää uusia vetäjiä, paljolti riippuu seuran tai yhdistyksen menestys. Useat seura-aktiivit valittelevat talkoolaisten puutetta; tämäkään huoli ei ole uusi. Monista 30-luvun toimintakertomuksista voi lukea saman murheen. Toki työelämän tiukentuminen ja harrastusmahdollisuuksien määrän kasvu on tehnyt seurojen

välisen kilpailun aktiivisista ihmisistä entistä kovemmaksi.

Joku syy siihen kuitenkin on, miksi Vammala tunnetaan paremmin lentopallosta kuin koripallosta, paremmin shakista kuin bridgestä, paremmin trialista kuin motocrossista tai paremmin vanhoista kirjoista kuin rock-musiikista. Ensin mainittujen alojen harrastajajoukossa on vuosien varrella ollut enemmän aktiivisia ihmisiä, jotka ovat jaksaneet ponnistella oman harrastuksensa eteen. Heidän työnsä on myös ylittänyt valtakunnallisen kynnyksen. Näiden asioiden harrastajien piirissä Vammala tunnetaan hyvin. Mitä enemmän vammalalaisia harrastusmuotoja nousee siihen sarjaan, että ne myös valtakunnallisesti noteerataan, sitä enemmän me kaikki kuntalaiset siitä hyödyimme. Kyse on merkittävästi imagosta, mutta myös rahasta. Aina kun saamme jonkun ulkopuolisen tulemaan tänne, tapahtuu se sitten pallon, kirjan tai minkä tahansa perässä, niin se on kaikki kotiinpäin.

Palvelin lähes viisi vuotta Suomen kunniakkaassa armeijassa. Sain nähdä sodan kaubistukset melko läheltä taistellessani panssarijoukoissa. Olin eturintamassa, aivan vihollisen tähtäimessä, silmien alla.

Äänislinnan valtaus

Hyvä ystäväni, tämän joululehden toimittaja, rehtori Pentti Hannula on pyytänyt minulta muistelua Äänislinnan valtauksista. Minulta on aikaisemminkin pyydetty sota-aiheista juttua veteraanijulkaisuun, mutten ole suostunut kirjoittamaan, sillä minulla on ollut näitten menneitten vuosikymmenien aikana raskasta muistella taistelutove-reitteni kärsimyksiä ja vielä nähdä unia-kin sodan kauhuista. Nyt kuitenkin lupasin tehdä poikkeuksen ja suostua kirjoittamaan.

Tiedän, etten pysty korkean ikäni vuoksi muistamaan tapausten kulkua yksityiskohtaisesti. Yritän nyt kuitenkin jotakin kirjoittaa, jos aivotietokoneeni suostuu antamaan ulos kuudenkymmenen vuoden takaisia sotamuistoja.

Elettiin kesää vuonna 1941. Jännitys nuoren varusmiespalveluksessa olevan alikersantin sydämessä oli ylimmillään, kun joukkomme panssarivaunuineen ja muine kalustoineen lastattiin junaan Hämeenlinnasta kohti meille tuntematonta paikkaa Kannaksella. Edessä olevan ajatukset kiirivät kilpaa kodin, oman itseni ja rakkaan Isänmaan kohtaloa ajatellen.

Koti oli minulle hyvin rakas. Äiti ja isä, uskossa olevia, sekä veljet, kaksi minusta vanhempaa, olivat jo asema-paikoillaan, siellä jossain. Vanhin veljeksistä oli kotirintamalla vaativassa tehtävässä, jota hän hoiti kunniakkaasti. Kaikki veljekset olivat hyvin isänmaallisia ja veljesrakkaita.

Panssaripataljoonamme oli alistettu osasto Laagakseen, tuon tosi urhoollisen everstin joukkoon. Everstin, joka ansioistaan sai Mannerheimin ristin ja kenraalimajurin arvon. Mainittakoon, että sisäinen kuri oli ylimmillään, oltiin sitten taistelussa tai sen ulkopuolella. Taisteluhenki oli myös paras mahdollinen.

Ensimmäinen kosketus viholliseen saatiin 4. päivä syyskuuta klo 7.00. Monien valmisteluiden jälkeen oltiin valmiit aloittamaan hyökkäys Tuulosjoen yli. Jännitys tulikokeeseen oli valtava. Panssarivaunun torni ei ollut kovinkaan ihannepaikka, kun piti huokailla Taivaan Isän puoleen. Rukoilin, en tosin sanoja enää muista, mutta kuitenkin pysyin hänen varjelustaan tulevaan taisteluun. Äiti siellä kotona kyllä jaksoi rukoilla puolestamme. Tähän olimme kaikki veljekset jo saaneet tuntuman syntymäkodissamme, jossa sanaa luettiin ja rukoihtiin joka päivä.

Meidän osasto oli jaettu kolmeen taisteluosastoon, joista kukin käsitti mm. yhden vahvistetun jääkäripataljoonan ja yhden panssarikomppanian. Runkona JP 4. ja 1/PS.P muodostui TST. os. POLOM, JP2+2/PSP muodosti TST. os. Häkisen sekä JP3 TST. os. Hynnisen (3 PSP liittyy tähän osastoon).

Tämä lukijalle vinkiksi, jotta saa käsityksen, mistä vahvuuksista puhutaan. Ei siis heikoilla joukoilla voitu lähteä taisteluun, koska tiesimme, että vastus saattaa yllättää.

Tarkka maastotiedustelu oli suoritettu. Hyökkäyskäskey oli lähellä. Se annettiin 3. päivä syyskuuta klo 18.00 ja sen loppuosa kuului: jos sattuu vaunuvaurioita, toivon, ettei miehistö jää pois matkasta, vaan siirrytään toiseen vaunuun vaikka kävisikin sitten niin, että lopuksi olemme kaikki samassa vaunussa Laatokan rannalla. Hyökkäys vyörytyksineen onnistui täydellisesti. Sisäänmurto meni niin, että tappiot olivat vähäisiä.

Tykistö tuli toimi erinomaisesti. Tykistö tuli esti vaunujen äänen kuulusta. Tykistövalmisteluun osallistui 148 putkea, joten ammuskulutus oli aivan mahtava.

Komppania siirtyi levolle. Ei tainnut uni saapua monenkaan panssari-miehen silmään uusia taisteluja ajatellen. Uskalsi jo joku pojista sanoa, että Syvärillä tavataan. Koko taisteluosasto riemuitsi ja niin aamun valjettua siirryttiin uusiin aseisiin.

Eteneminen jatkui paikasta toiseen aiheuttaen viholliselle suuria tappioita. Tuhosimme useita panssarivaunuja, tykkejä jne. Myös omat joukkomme menettivät kalustoa ja myös miehistöä.

En nyt jatkossa käsittele taisteluja ennen kuin saavutamme Aunuksen kaupungin, josta minulla on omakoh-tainen aivotietokoneen kuvaus. Tämä kuva ja teksti palaa aina silloin tällöin mieleen, eikä taida poistua kuvaruudusta ennen kuin Taivaan Isä kutsuu ikiuuneen.

6. päivä syyskuuta

Eteneminen oli ollut melko hidasta. Siksi komentajamme oli antanut käsken ratsumestari Luntiselle ajaa vaunansa komppanian kärjen eteen ja levittää rintamansa heti vastarinnan sattuessa häikäilemättömästi päälle.

Sambatuksen tienhaara sivuutettiin ja klo 15.30 saavutettiin Enemajoki. Kärki joutui pysähtymään vihollistulen oltua kovaa. Enemajoen silta oli kuitenkin melko ehjä. Kahlaamoja ei löytynyt, joten piti ajaa sillan yli. TST-ryhmä Björkman komentaja antoi käsken ratsumestari Luntiselle ajaa sillan yli. Luntinen vastusti ensin, koska pelkäsi sillan olevan miinoitettu. Harkinta-aika oli lyhyt. Vaununajaja myös vastusteli, minulta vaunun tykkiampujalta ei Luntinen kysynyt, vaan tiesi, että nyt mennään, vaikka sillan kansikin oli osittain rikkiäinen. Tämä oli, jos mikään yltyöpäinen hyökkäys, koska miinat olivatkin meitä vastassa, kun silta oli onnellisesti ylitetty. Jalkaväkijoukkomme, joka tuli heti perään, pääsi ilman tappioita kuivalle areenalle, jossa myös vanjat olivat heitä vastassa miinoineen. Varjelu oli meidänkin vaunulla ja miehistöllä, kun minun konekiväärini teki topin juuri vanjan ollessa kasapanoksen heittoaikaisissa. Koko vaunun miehistön kuolema oli tuolloin tosi lähellä. Ehdin kuitenkin ensin ja laukaisin suoralla suuntauksella tykkini, joka teki tehtävänsä. Ja niin elämä sai jatkua, samoin uudet taistelut.

Osastojen päävoimat etenivät päätietä Syvärin kylän kautta Lotinan peltoon. Jälleen tuli tappioita.

Niinpä Tyrvään poikiakin joutui taistelussa antamaan kaikkensa, henkensä Isänmaan puolesta. Välimaan Juhanin (Jussi) ja Lehtisen Aaron muistan urheina taistelijoina. Tämä oli heidän kohtalonsa. He eivät enää palanneet kotiin rakkaitensa luo. Jumala oli katsonut niin parhaaksi. Me luotamme hänen armoonsa ja kiitämme täällä ajassa Hänen rakkaudestaan. Rauha heidän muistolleen.

Lähin esimieheni, urhea sotilas, ratsumestari Luntinen, jonka vaunun tykkiampujana olin siihen asti, kunnes hän haavoittui (kuoli vähän myöhemmin). Luntinen oli, jos kukaan, erittäin rohkea mies. Maastotiedustelu oli hänen kohtalonsa. Hän istui panssariauton etukannella (siis pois tornista) kiihari silmien edessä. Ja siinäpä oli viholliselle hyvä tähtäyspaikka. Kiväärin luoti osui oikeaan lonkkaan. Ratsumestarin haavoittuminen teki masentavan vaikutuksen meihin kaikkiin. Miehet sanoivat vedet silmissä, että nyt meni isä pojilta. Taistelutahto oli tosi mahtava hänen johdolla. On vaikea kuvata

sitä mielialaa, kun hän oli poissa. Luntinen kuoli muutama päivä haavoittumisensa jälkeen Salmin sotasairaalassa.

Nyt keskityn Äänislinnan valtauksen. Laaguksen jääkäripataljoona JP2 oli hiljalleen edennyt ja valtasi maaperää kohti Äänislinnaa. Eteneminen pysähtyi kuitenkin vihollisen sitkeään vastarintaan.

Panssarivaunut pehmensivät ranta-alueella poikkiteitä päätielle. Näin ne helpottivat JP2:n etenemistä, jonka joukoissa taisteli hyvä sotakaverini Aarne Koski. Aina silloin tällöin tapasimme taistelujen väliajoilla. Aarne Koskesta haluan mainita lehden lukijoille, että hän harjoitti Vammalassa Marttilankadulla elintarvike- ja siirtomaatavaroiden kauppaa yli 30 vuotta. Liike kuului paikkakunnan johtaviin alan yrityksiin.

1. päivänä lokakuuta klo 9.00 alkoi hyökkäys kaupunkiin. Ennen hyökkäyksen alkua laitoin pruumuksen porisemaan. Piti keittää kaffetta (korviket-

Tuomo Järvinen.

ta). Vettä ei tahtonut löytyä mistään. Lätäköstä piti ottaa, vaikka se kuinka likaista olikin. Kai ne bakteerit siinä veden kiehuessa kuolivat. Ei ollut pullaa eikä kakkuja, mutta vanikkaa kyllä riitti. Ei meillä koskaan ollut leivästä ja muustakaan ruuasta pula. Mistään herkuista ei voinut puhua, ellei sattunut saamaan äidin lähettämää bostonkakkua ja muita makeita, jotka maistuivat mainioille.

Vihollisella oli panssarijunakin, joka vielä teki vastarintaa. Sen tulitus oli erittäin voimakasta ja se sai panssari- miesten keskuudessa ikäviä tappioita.

Juna tulitti kiivaasti. Se ampui nimittäin ammuksiaan loppuun. Kun viimeiset laukaukset olivat lähteneet putkista, räjäytti miehistö junansa. Siihen loppui kovin vastarinta. JP2 yhdessä panssari-vaunujen kanssa saavutti kaupungin. Vastarinta oli melko laimeata. Jännitys on laimentunut monien taisteluiden jälkeen.

Myös ID:n joukot lännestä, johon kuuluivat myös Impolan poppoon urheat taistelijat, olivat marssineet kaupunkiin.

Meidän joukot PS.P. jäi nyt Äänislinnan lepoon, joka käsitykseni mukaan oli hyvin ansaittu monien taisteluiden jälkeen.

12. päivä lokakuuta oli Äänislinnan valtausparaati, johon kaikki panssarin joukot osallistuivat. Paraati oli kerrassaan mahtava, loistava. Paraatin otti vastaan kenr.luutn. E. Heinrich, Karjalan armeijan komentaja. Tässä panssarisotilas tunsi olonsa mahtavaksi, kun oli saanut olla voittajien joukossa. Kiitosmieli oli myös herkässä. Taivaan hyvä Isä oli suojellut ja varjellut. Fyysinen kuntoni oli erittäin hyvä, vaikka joskus ottikin melko koville. Tyytyväisin mielin ajattelivat panssarimiehet menestystä. Näihin ajatuksiin sisältyi myös kaipautta ja haikeutta, kun mieleen palasivat muistot niistä tovereista, jotka olivat siirtyneet "suureen panssariarmeijakuntaan".

Haluan kertoa myös, että meidän joukkomme joutui erittäin koville huollossa, niin ruumiillisesti kuin henkisesti. Karjalan maasto oli todella raskaskulkuinen. Heikkokuntoiset tiet eivät kestäneet raskaan panssarivaunun alla. Useasti vajottiin tosi syvälle. Kesti tunteja ennen kuin päästiin kuiville. Myös haavoittuneiden ja kaatu-neitten kuljetus tuotti vaikeuksia.

Tämä kuvaus oli vain pieni osa siitä sota-areenasta, jonka taivalsimme moottoroidulla kalustolla. Yhteishenki oli erinomainen niin sotilaiden kuin päällystön kanssa.

Hyvät joululehden lukijat, sotaveteraanit ja muut, olen tässä muistelmassani koittanut tuoda osan sota-ajan tapahtumista käsiinne. Rohkenin vielä vanhana veteraanina kirjoittaa sodasta 60 vuotta sitten. Säilytimme Isänmaan vapauden, vaikka tappiot olivatkin raskaita. Isänmaan rakkaus pitää sisällään niin paljon, että sitä ei voi sanoa kuvata. Tehkäämme kunniata kaatuneille, muistamme heitä niin kuin haavoittuneita, invalideja ja teitä vielä elossa olevia sotaveteraaniveljiä.

Kiitäkäämme hyvää Jumalaa rakkaasta Isänmaasta, jossa meillä kaikilla on hyvä olla. Siunattua joulua jokaiselle veteraanille ja tämän lehden lukijalle.

Hyvää Joulua
ja
Onnellista Uutta Vuotta!
Kiitämme kuluneesta vuodesta.

KAUPPAHUONE
VELJEKSET
JÄRVINEN OY

VINTERSPORT
PLUSSAA
OSTOKSISTA

Vammala, Itsenäisyydentie 8, puh. 511 2831, 511 2832

Muista taas
keväällä 2002
**MASAN
LENKKI**

20. 5. 2002

Tuotto Paikallisen urheiluseuran hyväksi!
Tule mukaan!

K-KENKÄ
jakaa
joululahjoja
jo
ennen joulua!

Tule säästämään ja
totea miten edullista
voi kenkien ostaminen olla
koko perheelle.

K-KENKÄ

KENKIÄ, JOISSA VIIHTYY.

Torikatu 1, p. 511 2663 ma-pe 9-18, la 9-14

Toyota Yaris.
Luokkansa voittaja!

Kuvan auto erikoisvarustein.

Euro NCAP
-tormäystestin voittaja
1. Toyota Yaris
2. Fiat Punto
3. Renault Clio
(Euro NCAP, pikkukäyttöluokka)

Tutkitusti turvallisin. Ketterä ja kompakti, silti sisältä tilava ja monikäyttöinen. Yhtä aikaa tehokas mutta taloudellinen. Vakiona vahva varustus: mm. 2xAirbag, pituussuunnassa säädettävä takaistuim, integroitu audiojärjestelmä ja ajotietokone. Takuu 3 vuotta / 100.000 km ja korin puhkuruostumattomuustakuu 12 vuotta. Koeaja luokkansa suosituin nyt meillä!

Kyseenalaista entinen. Saat enemmän.

Toyota Yaris. Mallisto alkaen
(sisältäen toimituskulut)

82.500,-

Sastamalan talousalueella myynti, huolto, varaosat, autovuokraamo

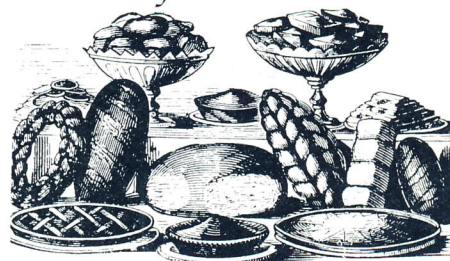

AUTOTALO
PELTTARI

Pelttarin Auto Oy, p. 02-560 1250,
32700 Huittinen, Loimijoen tie 55

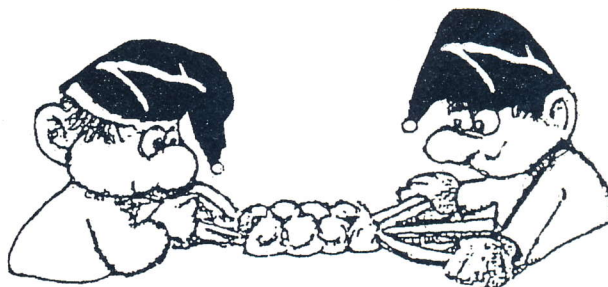

*Tervetuloa nauttimaan kahvilamme
tunnelmasta ja laatuleivonnaisista!*

Pyymäen Konditoria

Torin laidassa

Pyymäen Leipomo Oy

Nuutilankatu 2, Vammala, p. 03-512 3100

Suoraan huipulle!
Uusi Peugeot 307

EU-yhd. 6,7 l / 100 km,
 CO₂ -päästöt 159 g/km

Hinta alk. **112.800 mk**
 toimituskuluineen (€ 18970)

Tervetuloa koeajolle !

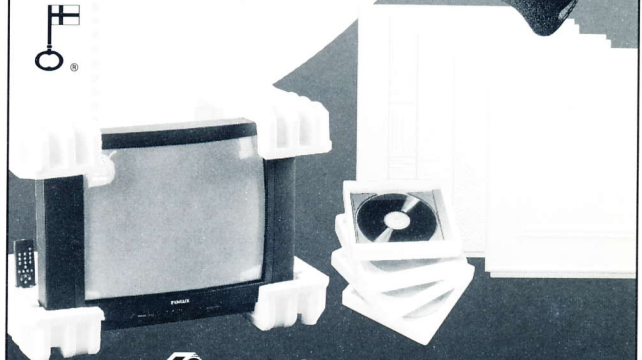

Vammalan Autokeskus Ky
 Itsenäisyydentie 5, puh. (03) 514 1100

Raskaansarjan

kevytrakaisut

Epsira Oy on johtava muotoonpuristettujen
 EPS-tuotteiden valmistaja Suomessa.
 Vuosien kokemuksella ja ammatti-
 taidolla ratkaisemme pakkauksiin
 liittyvät ongelmasi.
 Laitetaan yhdessä EPS vastaamaan
 tuotteesi haasteeseen!

EPSIRA OY

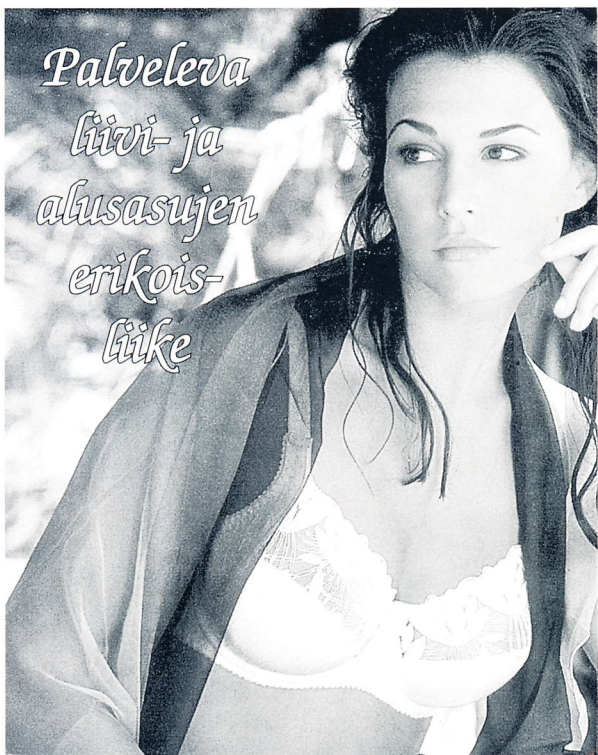
PL 72, 38201 Vammala, puh. (03) 514 2131, fax (03) 514 1544
 Email: epsira@sci.fi, Internet: www.epsira.com

Tavallista parempi Ruokakauppa
Toivottaa Hyvää Joulua

SUPERI **K'K'K**
SUPERMARKET

Vammalan
Vaneri Oy

Palveleva
liivi- ja
alusasujen
erikois-
liike

PUTIIKKI
Naiselle

Puistokatu 18, Vammala, puh. (03) 514 2665

Uudet verhot jouluksi

Sisustusompeliossamme voit teettää verhojen suunnittelun, ompelun ja asennuksen. Ota mitat mukaan myymäläämme tai pyydä sisustusneuvojamme Tarja Peltosen paikan päälle. Hänideoi sinulle uudet verhot olohuoneeseen tai vaikkapa sisustuskokonaisuuden makuuhuoneeseen. Valittavanasi ovat ihastuttavat mallistomme.

Sisustusneuvojamme Tarja Peltosen uudistaa kotisi ilmeen sisustustekstiileillä.

TERVETULOA TÄYDENPALVELUN
SISUSTUSOMPELIMOON.

Sisustus- ja vaatekankaan erikoisliike
HALPA LA

VAMMALA, Kivisenojank. 1
Puh. (03) 5141 358
Avoinna: ark. 9-18, la 9-14

Rauhallista ja nautittavaa joulunaikaa kaikille taiteenystävälle kautta maan.

Joulukiireiden keskellä on mukava piipahtaa Atelje'

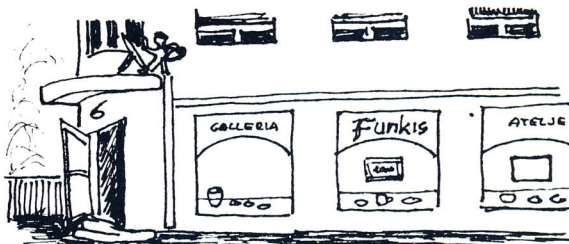
Funkis Galleriassa rauhoittumassa suomalaisen taiteen parissa.

Galleriassa on esillä oma 50-vuotis juhlanäyttelyni: Tyrväältä nähtynä.

Öljymaalauksia elämän saatossa, niin myötä- kuin vastamäessä.

Alakerran Taidekellarista löytyy eri taitelijoiden järkevähintaisia öljy-, akvarelli- ym töitä miniatyyristä aina seinänpeittäviin.

Pukinkonttiin kannattaa pakata myös upeita Eija Hannulan posliinimaalauksia, kynttilänjalkoja, lautasia, kuppeja ja maljakoita.

Galleria Funkis Atelje'

Marttilankatu 14. Vammala 050 3771847
Tilaustyöt: muotokuvat mallista, valokubista ja muistoista...

Rauhallista Joulua!

Tyrvään ja Karkun
seurakunnat

Hyvää Joulua
ja Onnellista
Uutta Vuotta!

RAKENTAJAN-HALLI
UOLEVI NIITYMÄKI Ky
Höpunkatu 22, Vammala, p. (03) 514 2225
RAUTANET.

PUUTAVARAA

Kotiin toimitettuna,
sahattuna,
kyllästettynä ja höylättynä

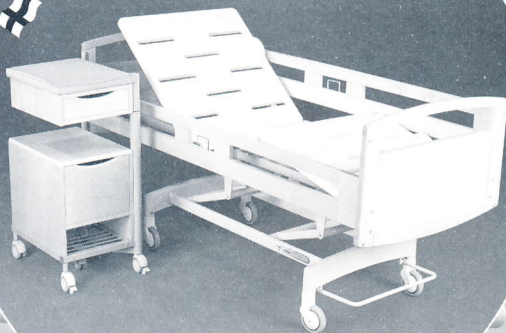
HAKASEN SAHA

38250 ROISMALA
Puh. (03) 513 0182

Lojer afia

Harkittu kokonaisuus

NEW FINNISH DESIGN

Soita ja tilaa esite tai esittely!

**VAMMALAN
KONEPAJA OY**

PL 54 38201 Vammala
puh.512 6700 fax 03-514 3134

Silkkipainotyöt
ammattitaidolla
28 vuoden ajan

silkkeri

suunnittelutoimisto
SAHAKALA

PL60 JAATSINKATU 1 38201 VAMMALA PUH 03-514 2111

- * Rakennusten sähkösuunnittelu
- * Tievalaistussuunnitelma
- * Sähköalan koulutuspalvelu
- * Valtuutettu tarkastaja -palvelut
- * Kopiopalvelu

*Ilahduta Ystävää
Jouluna
Matkapoikien
Lahjakortilla!*

MATKAPOJAT

VAMMALA, Puistokatu 19, P. (03) 51881

*HYVÄÄ JOULUA
JA
VAUHDIKASTA
UUTTA VUOTTA!*

VAMMALAN
Serahuone
PUISTOKATU 4, PUH. (03) 51 941, FAX (03) 5194 726

*Hyvää
Joulua
ja
Onnellista
Uutta
Vuotta*

Merja

Puistokatu 16, Vammala, puh. 511 2911

www.jps-mainos.sci.fi

*Rauhallista Joulua
ja Onnellista
Uutta Vuotta!*

Toivoo

ESSO VAMMALA
H. JOKIKOIVU KY

Pesurinkatu 3, puh. 03-511 2190

KIIKAN HUUTOKAUPPAKAMARI Oy

Jokisivuntie 68, 38300 KIIKKA
p. 03-513 5359, 0400 789 051

JÄRJESTÄÄ HUUTOKAUPPOJA
OSTAA JA MYY ANTIIKKIA
SEKÄ VANHAA TAVARAA
Auki sopimuksen mukaan.

Jouluihoa!

KAJAMAJA

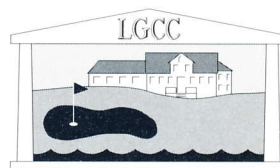
TORIKATU 1 PUH. 514 3360

Vammalan *22*
Yksityinen...
Autokatsastus Oy

Trakinkatu 2,
38200 VAMMALA
Puh. (03) 511 9040, fax. (03) 511 9049

*Hyvää Joulua ja
Onnea Vuodelle 2002*

Lakeside Golf & Country Club Oy
Puh. 03-513 4070, Häijääntie 943, 38100 KARKKU

Uunituoreita leivonnaisia

Kotileipomo
Eilan Pakari Ky

Riipantie 4, Vammala, puh. 03-514 2580

MYYMÄLÄ Puistokatu 16, puh. 03-514 2570

Fysikaalinen
hoitolaitos

Karppanen

Marttilankatu 13,
38200 VAMMALA

Puh. **511 2350**

Abloy
valtuutettu

VAMMALAN
LUKKO-JA
AVAINPALVELU KY

Puistokatu 21, 38200 Vammala
Puh. 03-514 1010, 0400 835 112

TeleRing

O i k e a p a i k k a .

TeleRing Vammalan DataNext Oy
Onkiniemenkatu 5, 38200 Vammala
vaihde 0424 20021

Yrittäjän arvostama yhteistyökumppani

Kirjanpidot. Tilinpäätökset.
Veroasiat. Yritysneuvonta.
Yritysten perustaminen.
ATK-palvelut ja palkanlaskenta.

Tampereen Kirjanpito Oy

TAMPERE:
Pellavatehtaankatu 19 A,
PL 552, 33101 Tampere
Puh. (03) 254 2200, fax (03) 254 2255

Auktorisoitu kirjanpitoimisto.
Kirjanpitoimistojen Liitto ry:n jäsen.

FINNMIRROR STUDIO

avoinna keskiviikkoisin klo 10–18

INARIA
säilytys-
järjestelmät

PICARD
kylpyhuone-
kalusteet

FINNMIRROR
sisustuspeilit
ja julistetaulut

FINNMIRROR®
Studio

Torikeskuksen autokansi
Vammala
puh. 03-511 6295
www.finnmirror.fi

PARHAAT MERKIT JA LAATUTUOTTEET LÖYDÄT YHDESTÄ PAIKASTA

109

KAUKOPUHELU

ESP:n tarjoama
edullinen
kauk puhelu

999

ULKOMAANPUHELU

ESP:n tarjoama
edullinen
ulkomaanpuhelu

PLUS
PALVELUT

109

YSTÄVÄ LÄHELLÄ

Soitat normaalia halvemmalla
kauk puhelun kolmeen ennalta
valitsemaasi numeroon

999

YSTÄVÄ LÄHELLÄ

Soitat normaalia halvemmalla
ulkomaanpuhelun kolmeen
ennalta valitsemaasi numeroon

Käteviä lisäpalveluja
puhelimeesi ilman lisälaitteita

- * soitonsiirrot
- * koputuspalvelu
- * välipuhelu ja kolmen
neuvottelu

Kotilinjalla kaikki puhelut
perheen kesken

66 p/min

(+lankapuhelimesta ppm)

DIANA 050-PALVELU

Yrityksen sisäinen langaton puhelinjärjestelmä,
joka toimii koko maassa

Kopteri on Internetliittymä Tosikoville turbiinikopteri

Turbiinikopteri-liittymä sisältää 5 sähköpostiosoitetta
(tilaa 10 Mb/postilaatikko, yhteensä 50 mb), kotisivutillaa
(50 Mb, 10 Mb/käyttäjää) sekä kaikki Internetin peruspalvelut.
Turbiinikopteria voi käyttää sekä modeemillia että ISDN:llä. **Liittymän avaus 400 mk**
Vuosimaksu 0 mk
Yhteysaika: puhelumaksut

Valtuutettu
NOKIA
Kauppias

Valtuutettu
NOKIA
Huolto

Tulevaisuuden
välittäjä

esp

Marttilankatu 5
38200 Vammala
Puh. (03) 51 991
Fax (03) 514 3900
www.esp.fi

Meillä katsastus on enemmän!

Tiesitkö että vain A-katsastusasemilla vuosikatsastuksen hintaan sisältyy:

- Raportti katsastettavan automallin yleisimmistä vioista
- Matkamittarilukeman tallennus valtakunnalliseen tiedostoon
- Todella selkeä koneellisesti tulostettu tarkastuskortti
 - jarrujen tehoarvot ja rajat
 - pakokaasuarvot ja rajat
 - havaitut viat ja puutteet
 - hyvä tietää jatkossa asiat
- Esitteitä auton vikojen vaikutuksesta liikenneturvallisuuteen

Vaadi sinäkin laatuleima!

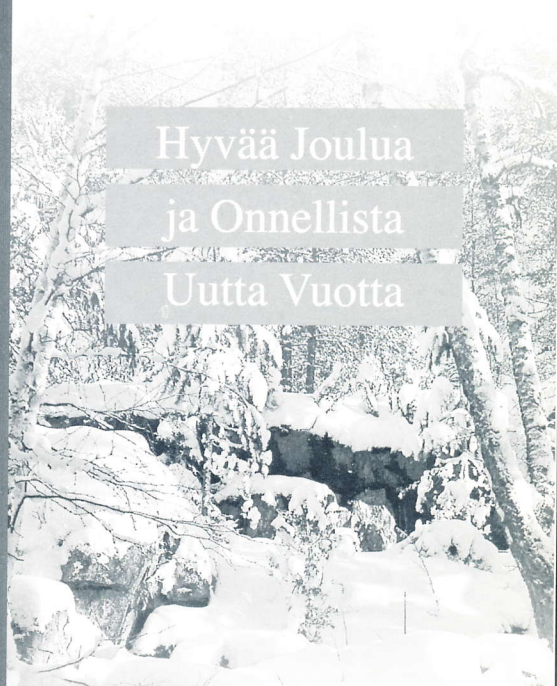
Palvelemme ma-pe 9.00-17.00
 kuukauden viimeinen la 9.00-13.00

 Vammalan katsastusasema

Huom. osoite Harjukatu 3
 Puh. 0204 88 2630 www.sauk.fi

TEKNIKUM

Hyvää Joulua
 ja Onnellista
 Uutta Vuotta

ThermiSol

Isora-tuotteet Vammalasta

kuljetusliike
kauko mäkinen oy
VAMMALA Pesurinkatu

 (03)
514 3300

Täyden palvelun kirjakauppa
Kirjakellari
Paperikauppa
Äänilevykauppa

INFO

Tyrvään
Kirjakauppa Oy

Marttilankatu 18 38200 Vammala
puh. 03-512 7133
www.kirjakellari.com

Haapaniemen juhla- ja pitopalvelu
käytettävissänne!

Haapaniemen Pidot Ky

Haapaniementie, 38140 Kärppälä
VAMMALA, p. 03-515 4121

- * perhejuhlat
- * yritys-tilaisuudet
- * mukava retkikohde; tilauksesta lounas/kahvi
- * viihtyisä rantasauna

TERVETULOA TUTUSTUMAAN!

KAUNISTA • KODIKASTA • KESTÄVÄÄ

Vammalan Kaluste Ky

Itsenäisyydentie 10, Vammala, puh. 03-514 1077

TEKNISET TUOMINEN
EURONICS

VAMMALA • Marttilankatu 44 • puh. (03) 511 4000

Vammalan I Apteekki

Puistokatu 15 Lääkäritalo
Puh. 03-511 4275

AUTTAA - NEUVOO – PALVELEE

Vammalan seudun
ammattilliset oppilaitokset,
aikuiskoulutus- ja
oppisopimustoimisto

toivottavat
Rauhaa
Joulun aikaa!

RENGAS
CENTER

Vammalan
RENGASPALVELU KY

Hopunkatu 12 • 38200 VAMMALA • Puh. (03) 514 2660

**TALVEN MONIIN
MENOIHIN!**

• Työhön • Arkeen • Juhlaan
Sopivat kengät joka jalkaan.

ASEMAN KENKÄ

Puistokatu 9 Vammala p. 514 3160

**Vammalan
Väriaitta**
VÄRISILMÄ ESKO PAJUNEN KY

38200 VAMMALA
ITSENÄISYYDENTIE 10

PUHELIN 511 2895
FAX 03-511 5100

JOULULAHDJAT

koko perheelle edullisesti.
Paketoimme lahjasi ILMAISEKSI.

Tervetuloa!

HINTAHAAVI

TARJOUSTEN TALO

Marttilankatu 16, Vammala, p. 03-511 5300
Risto Rytin katu 22, Huittinen, p. 02-567 890

NESTE

Neste Vammala

Valkoja & Niskanen Ky
Itsenäisyydentie 66
38200 Vammala
Puh. (03) 511 2780

toivottaa
Sastamalan Joulun lukijoille

*Rauhallista Joulua ja
menestyksestä vuotta 2002!*

**PIZZARAVINTOLA
KARHUNTASSU**

ASEMAKATU 10.
P. 511 4515

Puhdistusaineiden ja
siivousvälineiden erikois-
myymälä Vammalassa:

Vammalan
SIIVOUSSHUOLTO

Onkiniemenkatu 9, Vammala, p. (03) 511 2316

**TERVEYSKESKUS
PALVELEE
VAUVASTA VAARIIN**

*Rauhallista
Joulua!*

VALAISINMYYMÄLÄ
VALOVINTTI **TELILÄN OY**
SÄÄKÖTYÖ

Pukintie 242, Vammala. Av. ark. 7-17, la 9-13. Puh. 512 8111

Tyrvään Sanomat

*Tunnelmaa
ja joulurauhaa*

KULTA-KUKASTA

*Monipuoliset valikoimat
kukkia ja kuivakukatöitä
joulun viettoa juhlittamaan.*

Roismala, puh. (03) 513 0102

MODA

Jokinen

Vammala Tampere Turku Lahti Helsinki

TAUNO KIVIRANTA Oy

TRAKINKATU 4, 38200 VAMMALA. Puh. (03) 517 9000, fax. (03) 517 9019

leipomo
ROSETTI

**EDULLISESTI
LEIPOMOTUOTTEITA**

aamuvarhaisesta n. klo 17.00
Nuutilankuja 4 Vammala 03-514 2334

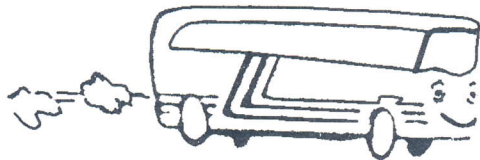

*Hyvä olo näkyy.
Ja tuntuu.
Ouraa aika
SKY-kosmetologilta.*

Kauneushoitola

Terhi Ketonen Sari Lehtinen
Marttilankatu 26, Vammala, p. 511 2077

TILAUSAJOT LAUHAMON TURISTIBUSSEILLA

LINJA-AUTOLIIKENNE ROISMALA
ANTTI LAUHAMO OY P. 513 0412

REITTI- JA TILAUSLIKENNETTÄ JO VUODESTA 1965

KULJETUSLIIKE
FINSKA
VAMMALA

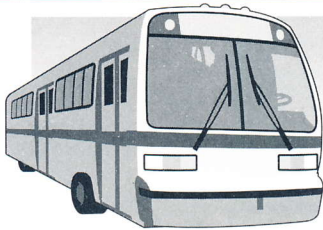
03-514 3531

PÄIVYSTYS
0500 236 212

KULJETUKSISTA VARASTOINTIIN

KAUKOKIITO

VAMMALA 03-512 4000
FAX 03-512 4010

RAUHALLISTA JOULUA JA
ONNEA VUODELLE 2002!

TEEMU WISTILÄ PUH. 0400 636 903

*Asuntokauppa on kuluneena
vuonna käynyt kiihtyvään tahtiin!*

*Parhaat kiitoksemme siitä
Teille hyvät asiakkaat ja
yhteistyökumppanit!*

On jälleen ilo toivottaa

*Kodikasta Joulua ja
Alkavaa Vuotta 2002!*

www.opkk.fi
OP-KIINTEISTÖKESKUS

Vammalan OP-Kiinteistökeskus Oy, LKV
Marttilank. 9, Kassantalo, 38200 Vammala
www.opkk.fi/vammala

Jorma Suominen 5196 611, 0500 631 038
Tuulikki Laitila 5196 610, 0500 939 891

**Hyvää ja
Turvallista
Uutta Vuotta!**

 SAMPO

 LÄHIVAKUUTUS

IDEA
MAINOS

JR:ssä on mistä valita!

Lapsille ja nuorille
sisä- ja ulkovaatteet
sekä arkeen että juhlaan!
koot 50–170 cm

JR PUKIMO
PUISTOKATU 7 VAMMALA Puh. (03) 511 2648

*Hyvää Joulua ja Onnellista
Uutta Vuotta*

 Rolls
Maukas.Ystävällinen.Nopea.

MARTTILANKATU 8 ☎ 511 5015

JOULUN LAATULAHJAT MEILTÄ

LELUTALO MUOVIMAAILMA

Vammala, Marttilank. 17-19, puh. (03) 514 2420

HOPUN APTEEKKI

Superin liikekeskus, Vammala
puh. 03-512 3700

TYRVÄÄN APTEEKKI

Asemakatu 10, Vammala
puh. 03-511 2300

www.kopteri.net/koti/hopun.apteekki/

MAMIN GRILLI

Puistokatu 3,
Vammala
puh. 511 3976

Tyrvään
Sähkötyö Oy

Asemakatu 20
38210 Vammala
(03) 511 3055

PLUS SAA

- JOKA OSTOKSESTA

KK

MARKET

TORIKESKUS

Vammala, puh. 511 4440

MA-PE 9-20, LA 8-18

Huonekaluliike Pekka Ahonen

Vammala • Humpvila • Kankaanpää

Saluunassa
syöt hyvin.

Tervetuloa!

Vammalan

SALUUNA

Puistokatu 16 38200 Vammala
Puh. (03) 511 2954

Tilausevintola

Kestikievari
LIEKORANTA
Gasthaus

- Perustettu v. 1900
- Asemakatu 34, Vammala
- 03-514 3662

*Hyvää Joulua ja Onnea
alkavalle uudelle vuodelle!*

NOOTILIKE
RIIHIMÄKINEN
PUISTOKATU 6 38200 VAMMALA PUH. 03-511 2273

Ford menestysmallisto

KA • FIESTA • FOCUS • MONDEO
• GALAXY • TRANSIT

Levorannan Autoliike Oy

**MEILLÄ ON
YLI 150 AUTOA!**

Tervetuloa ystävälliseen Ford liikkeeseen

Levorannan Autoliike Oy

VAMMALA, Roismalan risteys, puh. 03-511 2051

HUITTINEN, Valtatie 2, puh. 02-567 151

IKAALINEN, Soutajantie 2, p. 03-4589 388

Lahjaksi
Joulusaunaan...

- SAUNATUOKSUT
- SAUNAHENGET
- SAUNASAIPPUAT
- SAUNAHARJAT

Tervetuloa ostoksille
Puistokadulle!

Lahjatalo
ANSA PUNTALO KY
Puistokatu 4-6 Vammala, puh. (03) 514 1041

Ma-to 9-17.30
Pe 9-18.00
La 9-14.00

MUSTA PÖRSSI

PARHAAT MERKIT • SOPIVAT HINNAT

Onkiniemenkatu 9 38200 VAMMALA (03) 511 4400

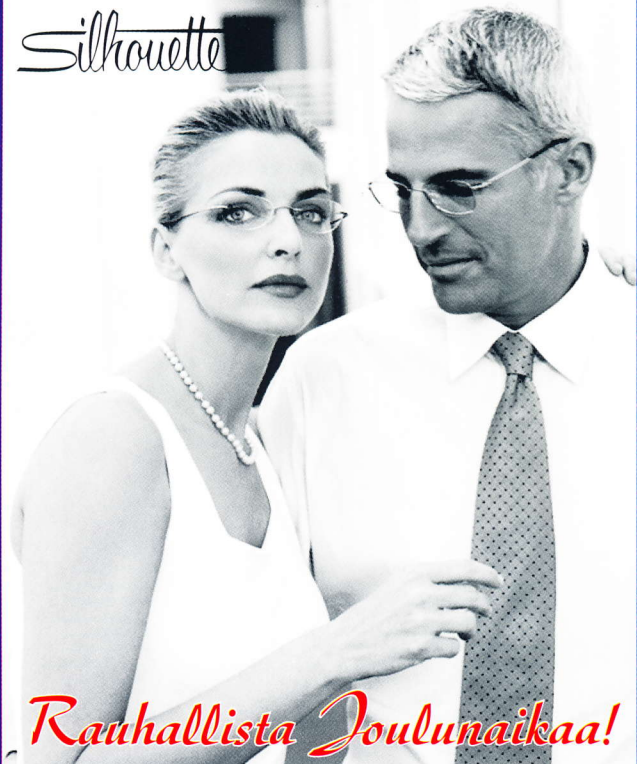
NIEMELÄN LEIPOMO

KALLIOKOSKI

Neljä kerrosta torin reunassa
Vammala, puh. 03-511 2323

**HYVIEN JA AJATTOMIEN
LAATUTUOTTEIDEN
OSTOPAIKKA**

Silhouette

Rauhallista Joulunaikaa!

www.tahtioptikko.fi

Tähti
OPTIKKO
Sinun silmiesi tähden

NYYSSÖNEN
Onkintiemenkatu 11 Vammala. (03) 512 6100

PLUSSA

Nordea

Toivotamme asiakkaillemme
Hyvää ja Rauhallista Joulunaikaa
sekä kiitämme menneestä vuodesta.

MERITA-VAMMALA

 Merita

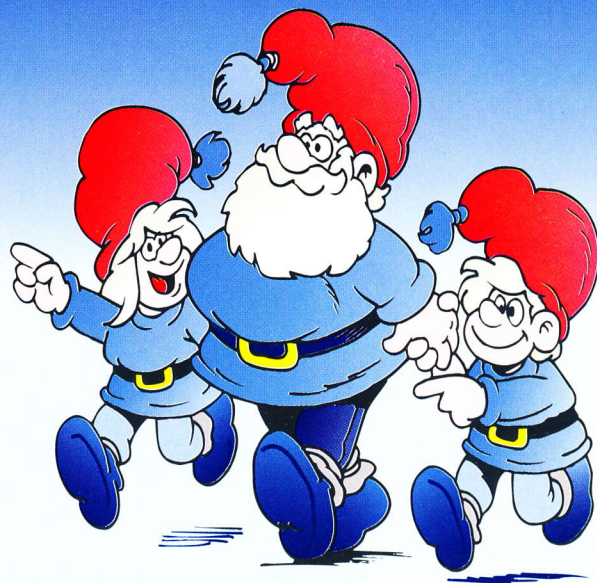
*Hyvää
Joulua*

VAMMALAN SEUDUN
OSUUSPANKKI
Mukana elämän eri kaanteissa

www.osuuspankki.fi

*Hyvää joulua ja
lämmintä alkavaa vuotta!*

 VESINIEMINEN

Hopunkatu 9, puh. 512 6200
Avoinna: ma-pe 7-17, la 9-13

Ilpää Jouhua

- Maalit • Matot • Parketit
- Kaakelit • Tapetit • Liimat
- Työvälineet • Tarvikkeet...

Lähes kaikki,
mitä sisustukseen tarvitset.
Ja lisäksi...

ASiantuntevaa Väri-alan palvelua

VÄRI-RASTI KY

PESURINKATU 5 VAMMALA, puh. 514 3220

Elämä on näkemisen arvoinen.

Optikkoliike ihmisille, jotka ovat nähneet elämää.
Ja heille, joilla on vielä paljon näkemättä.

Kun on kyse silmiesi terveydestä, kanta-asiakkuus merkitsee muutakin kuin rahallisia etuja. Meiltä saat Bonuksen lisäksi jatkuvan hoitosuhteen: oman silmälääkärin ja optikon palvelut. Kun tunnemme Sinut, voimme aina tarjota juuri Sinun kasvoillesi istuvat merkkikehykset ja silmillesi sopivat linssit. Tervetuloa kanta-asiakkaaksi!

SILMÄASEMA

Puistokatu 18, Vammala, puh. (03) 511 4299

ELEKTRIA- AMMATTILIikkeestä OSAavaa SÄHKÖPALVELUA

Rakennatko uutta vai
korjaatko vanhaa?

Ota ensin yhteys
ELEKTRIA-sähkö-
ammattiliikkeeseen, niin
säästät kustannuksissa
ja varmistat alan
parhaan palvelun.

*Aloita
Elektriasta!*

- ASiantunteva
SUUNNITTELU
- KORKEALAATUISET
SÄHKÖTUOTEET
- OSAAVA ASENNUS

ELEKTRIA

SÄHKÖLIKE Matti Rantala Oy

Hopunkatu 3, 38200 VAMMALA
Puh. 03-514 1311, fax 03-514 1306

Suomalainen muodin osaaja
vaatehuone

VAMMALA, Puistokatu 14, (03) 511 4010
ma- pe 9-17.30, la 9-14